și urechile Societății Yostdato Pimatizhngo ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE \ și PSIHOLOGIE, sub redactia profesorului N Ya Grot ANUL IV Cartea ( ) •NOIEMBRIE MOSCOVA T sho-khntegrafiya Foarte aprobat T-va I fl yushierev și 'Pyamvmovskzhya · wi , sobytv ho "m η eu ! * ♦ 'J Biblioteca "Runivers " Grot" Biblioteca "Runivers" Biblioteca "Runivers " Arta si morala (Capitolul de estetică) Problema relației artei cu moralitatea a ocupat de multă vreme atenția autorului *), cu atât mai mult cu cât a fost și încă este dezbătută aprins în critica noastră rusă de destul de mult timp Reînvierea acestor controverse și apariția recentă a articolelor despre teoria artei par să indice în general existența în societatea noastră a unui interes constant pentru problemele de estetică, atât de puternic încât capătă semnificație practică și chiar atrag atenția avocaților Astfel, de exemplu, se poate indica dezbaterea care a avut loc la sfârșitul anului trecut în cadrul Societății de Avocatură din Sankt Petersburg cu privire la raportul domnului Slozberg "despre crimele presei", la care, printre altele, a obiectat A F Koni Acesta din urmă a atins în detaliu problema legăturii dintre morală și artă (în acest caz, poezie) și a încercat să determine acele circumstanțe, în prezența cărora creativitatea artistică capătă natura unui act pedepsit *) Motivul extern pentru care mi-am exprimat opinia pe această temă a fost propunerea de a ține o prelegere publică în scop caritabil, pentru care am ales această temă; în prelegere, am exprimat câteva dintre gândurile prezentate aici Deja după ce am scris acest articol, mi s-a întâmplat să fac cunoștință cu un articol detaliat al domnului Boborykin "Frumusețe, viață și creativitate" (Întrebări de filosofie și psihologie, cărțile ib și), în care, pentru toată diferența dintre punctele noastre filozofice ale plecare, am găsit câteva gânduri care mi-au fost simpatice, pe care nu am omis să le notez în note Întrebări de filosofie, KN Biblioteca "Runivers" EVGENIA BOBROV Totuși, arta în general, datorită semnificației sale enorme în viața spirituală a individului și a societății, nu poate decât să intereseze orice persoană cultă; prin urmare, când se spune că așa și cutare (numele râului) nu înțelege deloc arta, o tratează indiferent, sau chiar negativ, atunci astfel de afirmații pot fi acceptate doar cuín grano salis Este destul de dificil să găsești o persoană care să fie insensibilă la orice artă Nu poți înțelege o ramură a artei, de exemplu muzica, dar admiri sculptura, fii rece la pictură și te lași dus de poezie etc Într-un cuvânt, se văd doar diferențe cantitative și calitative în înțelegerea artei Respinge sau cunoaște direcția, de exemplu naturalism, o anumită epocă, o anumită școală într-un anumit fel de artă, sau într-un fel întreg, dar niciodată, sau extrem de rar, toate și orice fel de artă Cerințele estetice sunt inerente spiritului uman în toate etapele manifestării sale, arta trăiește în inima fiecărei ființe umane "Arta", spune Dostoievski *) "este aceeași nevoie pentru o persoană ca a mânca și a bea Nevoia de frumos și creativitate, întruchipând-o, este inseparabilă de om și, fără ea, omul, poate, nici nu și-ar dori să trăiască în lume Revenind la disputa despre tendințele în artă, nu se poate să nu observăm că aceasta se învârte într-un cadru destul de îngust și arbitrar stabilit Apărătorii "tendinței" au constatat că vremea artei, ca cult și întruchipare a frumosului, a trecut, a luptat împotriva artei pure, împotriva tehnologiei și a preocupării pentru perfecțiunea Formei artistice Ca și teologii medievali, pentru care filozofia a fost doar "ancilla theologiae", au negat arta independenței și i-au atribuit doar un rol subordonat, de serviciu Arta a fost redusă la simplu organ al moralității (desigur, sui ge *) Pagina volumul V (ed în șase volume)

Biblioteca "Runivers" ARTĂ ȘI MORALITATE peris) Artistul, ca bază a operei sale, a trebuit să ia o idee general utilă și să o ilustreze cu opera sa; într-un cuvânt, conform acestei concepţii, idealul artei părea a fi ceva ca un apologe sau o fabulă cu moralitate oficială; iar cei care se bucurau de operele de artă de acest fel trebuiau să se transforme imediat, sub influența lor, în cei mai buni oameni, animați de cele mai nobile aspirații - să-și ducă "ideile cinstite" în viața publică Această concepție a păcătuit împotriva adevărului, așa cum vom vedea mai jos, prin înțelegerea greșită a procesului creativ, care are ca punct de plecare nu o idee sau o gândire abstractă, ci o imagine; pe de altă parte, a păcătuit și exagerând puterea acțiunii unei opere de artă asupra perceptorului, căci arta trece la acțiune doar indirect și în sens opus, astfel încât, de exemplu, romanele lui Thackeray *) nu la toate au puterea miraculoasă de a transforma direct răul în bine La rândul lor, apărătorii "artei de dragul artei" au încercat cu orice preț să-i demonstreze moralitatea și, în acest scop, s-au lansat în discuții lungi și vagi despre o putere miraculoasă de înnobilare a frumuseții pure asupra oamenilor răi, iar adversarii lor au bătut inevitabil ei cu exemple ca "artistul" Nero şi indicii ale coincidenţei epocilor de înflorire a artelor frumoase cu epocile de depravare şi imoralitate În general, nu a fost puțină naivitate în declarațiile aderenților ambelor părți Prima modificare urma să fie recunoașterea semnificației independente a art "Se pare că credeți", remarcă Dostoievski într-o polemică cu Dobrolyubov**), "că arta nu are *) Mă refer la cunoscutul pasaj din povestea lui A Mihailov "Drumuri înfundate", p - (Soch , vol III) **) Acolo * Biblioteca "Runivers" EVGENIY BOBROV nu există nicio normă în sine, nici legi, că pot fi împinse după bunul plac, că inspirația este în buzunarul tuturor la prima cerere, că poate lua drumul pe care ți-l dorești Și credem că arta are o viață proprie, integrală, organică și, în consecință, există legi de bază și neschimbabile pentru această viață Este evident că, pentru o soluție mai imparțială a întrebării, este necesar să o punem pe un alt temei De dragul simplității, să scoatem în evidență toate elementele neesențiale și să nu considerăm arta ca o armă de război în mâinile unuia sau aceluia partid social, deoarece o asemenea aplicare a artei este întâmplătoare și nu esențială; să nu ne atingem nici de semnificația socială și educațională a artei - să vorbim despre arta liberă, care își servește propriul scop, indiferent de aplicațiile ei; Să considerăm relația dintre artă și morală în legătura lor liberă, și nu într-o căsătorie forțată Pentru a face acest lucru, trebuie să rămânem în tărâmul spiritului și să punem problema în studiu pe o bază pur psihologică, să o înțelegem ca o problemă psihologică)'· Este necesar să se studieze creativitatea ca proces spiritual*, adică prezentă în termeni generali "poetica" (în terminologia lui Aristotel), sau doctrina activității creatoare a spiritului Pe de altă parte, trebuie să studiem și senzațiile trezite de operele de artă în noi, adică să conturăm "estetica" "în sensul său propriu Să trecem la o considerație a condițiilor mentale ale artei și ale moralității și să vedem în ce fel se aseamănă între ele și cum diferă, lăsând deoparte sentimentele cu care astfel de activități pot fi însoțite, căci sentimentele sunt un element accidental și nu au semnificație semnificativă în studiu, deci *) Mier Boborykin (cartea XVII, p): "Fără a defini psihologia creativității, estetica nu poate fi fundamentată " Biblioteca "Runivers" ARTĂ ȘI MORALITATE d să zicem, mecanismul mental al acestor activități Arta și morala sunt activități sau funcții ale unui singur spirit sau personalitate, adică există

numai, ca accidente sau manifestări, în subiect, iar fără ca acesta, ca purtător al acestuia, nu pot apărea *) Sufletul, ca substanță sau ființă substanțială, are Funcții sau activități, adică așa-numita ființă reală sau funcțională Se pot distinge trei tipuri de astfel de activități: activitate mentală, activitate cognitivă, activitate de sentiment-voință și activitate motrică Mișcarea poate fi direcționată de la subiect către lumea exterioară, sau din lumea exterioară spre interior **), ca în senzație, sau poate apărea și în lumea interioară a subiectului, în Sfera senzațiilor, sentimentelor, actelor de voință, gânduri și idei Arta și morala sunt implicate în mișcarea exterioară, deoarece arta creează unul sau altul produs (lucru), iar moralitatea se exprimă în acțiuni, prin urmare ambele constau în cutare sau cutare efect al subiectului asupra lumii exterioare Iată o trăsătură comună între ei sau locul lor mental comun Morala aparține sferei voinței-sentiment Ce vom numi morală? "Sentimente de plăcut sau neplăcut, suferință sau plăcere, însoțesc toate activitățile noastre, căci ele exprimă coordonarea, corelarea oricărei Funcții individuale cu starea și organizarea întregului suflet ***) Trebuie remarcat faptul că orice activitate mentală nu poate apărea izolată de alte tipuri de activitate, dar fără greș în legătură cu acestea, deoarece o activitate nu poate exprima în sine întregul conținut al substanței, "Eul" nostru Diverse obiecte ale lumii exterioare, care vin cu noi la ") Pentru mai multe detalii despre fundamentele psihologice ale studiului, permiteți-mi să mă refer la Teichmûller'y: Neue Grundlegung der Psychologie und Logik, precum și la Religionsphilosophie S - "*) Aceste expresii sunt metaforice ***) Teiclimüller Das Wesen der Liebe, p Biblioteca "Runivers" EVGENIY BOBROV atingerea produce în noi diverse senzații, dintre care unele sunt însoțite de un sentiment de plăcere, altele de suferință Cu aceste obiecte, trezind în noi acele sau alte senzații și sentimente, se asociază și reprezentările binelui (bonum), binelui sau răului Unele stări mentale cauzate de un anumit tip de obiecte, sau care apar ca ultimul membru al unei serii de fenomene mentale anterioare și fără influență exterioară, sunt coordonate cu un sentiment de plăcere și repetarea lor este de dorit Sufletul aspiră la asemenea stări precum bunătate sau bunătate Alte stări erau coordonate cu sentimentul de suferință; nu numai că repetarea lor este nedorită, dar sufletul se străduiește să scape și de starea prezentă, ca și de rău În conformitate cu multitudinea nenumărată de obiecte ale lumii exterioare, pe de o parte, și posibilele combinații de stări mentale, pe de altă parte, sistemul de bunuri poate conține o varietate extremă, iar bunurile sunt deja clasificate inconștient de subiect Chiar și la nivelurile inferioare ale dezvoltării spirituale, o persoană are o ierarhie a bunurilor, adică preferă unele bunuri altora În același timp, gradul de dezvoltare a capacității mentale sau teoretice a sufletului, gradul de dezvoltare și amploarea viziunii despre lume a subiectului capătă importanța principală și decisivă Cu cât cunoașterea sa despre lume și legile ei este mai coepa, cu cât o persoană grupează în mintea sa universul în jurul său, al său, cu atât mai importante vor fi pentru el în conștiința lui nevoile personale, cu atât va lucra mai mult pentru a se satisface Numim un astfel de mod de gândire și structură spirituală (Gesinnung) egoist și, în plus, indiferent din punct de vedere moral, întrucât este vorba de satisfacerea legitimă a nevoilor normale ale subiectului, sau imoral, dacă subiectul încalcă aceste norme O astfel de viziune asupra lumii poate fi numită în general promițătoare, deoarece lumea este considerată numai de subiect Biblioteca "Runivers" ARTĂ ȘI MORALITATE atitudine faţă de sine, din

punct de vedere personal restrâns într-o perspectivă subiectivă şi o coordonare accidentală a bunurilor Credințele subiectului, în concordanță cu ordinea universului, care este văzut în el ca un gând justificat din punct de vedere logic, care înțelege universul ca sistem tehnic, pe care îl numim moral, și voința, care dezvăluie nu numai aspirațiile personale, ci ia ținând cont de nevoile și de alți membri ai societății și chiar din întreaga lume, în care noi înșine intrăm, ca membru, numim moral sau, poate, altgrispshcheskoy În voința egoistă, unde totul este determinat de subiect și de stările lui personale aleatorii, gradarea binecuvântărilor va fi aleatorie, va depinde de caracteristicile și proprietățile psihofiziologice aleatorii ale subiectului În voința gradația morală a binelui este determinată de valoarea obiectului voinței în sistemul general al lumii morale, iar perfecțiunea morală a subiectului constă în gradul de dezvoltare în el a capacității de a se subordona el însuși și cerințele sale personale la interesele și nevoile întregului, întregului sistem Coroana perfecțiunii morale este iubirea, care îmbrățișează în mod egal toți membrii lumii morale, echivalând nevoile personale cu nevoile oricărei alte ființe, și în special ale vecinilor noștri Esenţa voinţei constă în lupta spre bine (în sens subiectiv); esența voinței morale constă în lupta pentru binele cel mai înalt (summum bonum), pentru armonia intereselor întregului și se exprimă în iubire atotcuprinzătoare Sufletul uman este în mod constant supus diverselor impresii și experiențe diverse, și uneori contradictorii, sentimente și dorințe Dar "Eul" alege doar una dintre aceste dorințe și își orientează activitatea motrică spre realizarea uneia dintre toate binecuvântările care vin imediat în suflet În aceasta, alegi una dintre binecuvântări, cu cât mai mare este de preferat față de altele, cu atât mai jos Biblioteca "Runivers" EVGENIY BOBROV shimi, și este o trăsătură esențială a voinței, ca funcții ale spiritului Arta, ca și cunoașterea, apare prin natură, (ουσει), este un produs organic care ia naștere în spiritul creator în afară de eforturile voinței conștiente *) În activitatea artistică se disting două momente: ideea în sine (concepito, νο'ησις la Aristotel) **) și realizarea ei, împlinirea ei (ποίησις) În ambele momente, arta aparține domeniului mișcării Ideea este produsă de Fantezie, prin care înțelegem mișcarea elementelor ideologice ale conștiinței noastre având loc în subiect ***) Prin ființă ideologică se înțelege, în primul rând, conținutul capacității cognitive sau teoretice a spiritului, iar într-un sens mai general și mai larg, totalitatea tuturor datelor conștiinței **** *****)): gânduri, idei, sentimente, voliții, senzații etc Prin intermediul unei astfel de mișcări și a remanierei și a noii combinații de elemente ale conștiinței care rezultă, apar imagini sau idei noi, fără precedent Diferența față de rezultatele activității cognitive sau inferențiale va sta în faptul că activitatea fanteziei artistice nu produce gânduri noi, ca concluzii ale unui silogism sau unitate relativă a termenilor corelativi, i e e Tărâmul Fanteziei este străin elementului logic "Artistul gândește în imagini ***' *)" - o poziție absolut corectă a lui Belin *) Mier Boborykin (cartea XVII, i): "Creativitatea artistică este o forță independentă de voința noastră" **) Mier Teichmüller Arist Forsch II Aristoteles Philos, der Kunst Diviziunea lui Aristotel nu coincide pe deplin cu a mea, pentru că nu permit participarea activității teoretice la creația artistică Gândirea, deși corespunde etimologic cuvântului νοησις (gândire), dedesubt peste tot înseamnă doar o imagine ***) Teichmüller Das Wesen der Liebe p ****) Nu se cere ca aceste date să fie mereu în conștiință: pot fi uitate, dar în orice

moment sunt capabile să revină la conștiință, să vină în memorie *****) Din punctul nostru de vedere - există o inexactitate doar în utilizarea termenilor Biblioteca "Runivers" ARTĂ ȘI MORALITATE skago Ca urmare a mișcării Fanteziei, se obține întotdeauna doar o imagine sau o reprezentare *), constituind un complex viu, unic, coerent de senzații: vizuale, auditive, tactile etc , sau un simbol care le înlocuiește - un cuvânt Reprezentarea este un element care nu dă cunoștințe; în consecință, creația artistică nu este, strict vorbind, cunoaștere sau o funcție teoretică a minții Mișcarea Fanteziei se referă la actele mecanice ale sufletului: există doar coeziune mecanică, asociere de idei și nu o concluzie logică Ca prototip al creativității artistice în forma sa simplă și pură, se poate indica visele, care constau și într-o remaniere mecanică a celor experimentați, și de obicei complet ilogice Creativitatea artistică, dacă vrei, este un vis în realitate, controlat doar de conștiința deplină în toată lățimea vieții spirituale Imaginile se nasc spontan, fără efortul unei voințe conștiente "Apare un plan pur obiectiv, o schemă pentru a cărei îndeplinire subiectul începe să se străduiască" **) Să reamintim o prevedere foarte importantă: manifestarea uneia dintre Funcții nu poate avea loc izolat, fără a fi combinată cu manifestările altora Astfel, gândurile (conținutul Funcției teoretice) sunt asociate cu sentimente, voințe și senzații Prin urmare, o serie de fenomene mentale care au condus în cele din urmă la crearea unei imagini artistice pot include atât gânduri, cât și sentimente, precum așa-numitele "motive" ale operei ***) a gandi Potrivit lui Hegel, baza și scopul tuturor actelor mentale este gândirea, iar toate celelalte elemente ale conștiinței sunt doar forme pregătitoare și de tranziție *) Iată cum se exprimă unul dintre cei mai importanți artiști contemporani, I E Repin (beu din cartea domnului Goltsev "Despre artă * legaturi de pagină): "naturile artistice gândesc (aceeași inexactitate a termenului) sintetic, întruchipând ideile lor într-un model, uneori sunt prezentate direct scene și imagini, iar deja după autorii găsesc în aceste fenomene imediate una sau alta idee **) Teichmüller, ibidem, p ibb ***) Iar în domeniul reprezentării etice și al sentimentului, care au contribuit la comiterea cutare sau cutare alegere, se numesc "motive" Biblioteca "Runivers" EVGENIA BOBROV Dar ambele sunt doar fenomene concomitente sau preliminare; și numai odată cu trecerea activității artistului către zona de mișcare în sensul exact (imagine), ideea creativă este realizată; poate fi urmată din nou de manifestări ale altor Funcții, dar ideea în crudo este deja gata Desigur, artistul trebuie să se gândească mult la dezvoltarea ulterioară, dezvoltarea și completitudinea în întruchiparea ideii sale (care se va referi deja la al doilea moment, "împlinire" *), dar asta nu înseamnă că ideea nu a fost un produs al mișcării Fantasy în sensul strict al acestor concepte Pe de altă parte, nu există despărțiri în suflet și este imposibil să se stabilească linii clare între actele mentale fluide și cele care fuzionează Însăși imaginea sau ideea poate fi asociată, prin asociere, cu un gând sau un sentiment aflat deja la naștere Aici se relevă diferența calitativă dintre Fantezia artiștilor: pentru unii, rodul mișcării Fantasy sunt imaginile în asociere cu alte elemente ale conștiinței, în timp ce pentru alții Fantezia generează imagini pure, neascunse de impurități Să remarcăm acum că nu orice imagine își atinge împlinirea pentru ea însăși Dintre miile de imagini care se întind în fața ochiului spiritual al artistului într-un șir nenumărat, doar câteva sunt demne să se nască pe lume ca o operă de artă - imagini, statui, arii sau poezii În consecință, în domeniul artei, în primul moment, atributul său cel mai esențial și tipic este

alegerea Ce determină alegerea imaginii în domeniul artei? Voința, așa cum am văzut, în domeniul moralității practice, este condusă de ierarhia bunurilor, în forma ei accidentală sau deliberată Cu alegerea imaginilor cu Fantasia, situația este oarecum diferită Se nasc ca Venus din spuma marii; secretul concepției lor este ascuns în adâncurile oceanului vieții inconștiente Biblioteca "Runivers" ARTĂ ȘI MORALITATE unsprezece nici*) Unele dintre ele, așa cum ar fi, nu permit o alegere conștientă din cauza clarității, distincției și intensității lor extreme Sunt fixate în ochi, sau în ureche, sau în mintea artistului, îl chinuiesc o vreme ziua, îl privează de somn noaptea, se transformă într-un fel de idées fixe; cer un loc pentru ei înșiși în lumea obiectivă, cer de la tatăl lor nașterea lor în lume Același lucru îl observăm și în domeniul eticii, sub forma așa-numitelor pasiuni sau pofte "oarbe" (ἐπιθυμίαι), care apar și în zona inconștientului și sunt cu greu înfrânate de minte Dar aici trebuie să trasăm şi o linie de demarcaţie Asemenea dorințe furtunoase, nestăpânite, își datorează originea, în cea mai mare parte, nevoilor naturale ale corpului, cum ar fi: să mănânce, să bei, să doarmă etc , și doar o minoritate dintre ele apar pe pământul Fanteziei; există și astfel de dorințe, care, neavând temei în nevoile trupești, se străduiesc uneori la scopuri complet iluzorii și inventate artificial, deși din latura psihică interioară au realitate deplină, iar nemulțumirea lor provoacă uneori dureri arzătoare Astfel și în domeniul voinței fantezia își are folosul Deoarece imaginile apar exclusiv pe baza Fanteziei, este clar că atât proprietatea imaginilor care se nasc, cât și alegerea lor pentru împlinire depind în totalitate de prima, iar cea de-a doua într-o anumită măsură de proprietățile Fanteziei în sine Așa cum atunci când alege o persoană etică, aceasta nu este ghidată doar de legile rațiunii, ci și de dorințe și dorințe, în funcție de gradul de dezvoltare spirituală și de perfecțiune morală, la fel atunci când alege în artă, artistul este ghidat nu numai prin considerente estetice, îmbrăcat în forma legilor raționale, nu ia în considerare doar cerințe ·) Mier Teichmiiller Die Unsterbiichkeit der Seele (p) "Și în gândirea conștientă, în inteligență, în poezie și în muzică (la compilare), inconștientul trebuie să funcționeze productiv " Biblioteca "Runivers" EVGENIA BOBROV frumusețea exterioară, dar în munca sa satisface în principal ceea ce îi place cel mai mult; iar acest lucru este determinat de caracterul său individual înnăscut și de gradul general de dezvoltare spirituală, mentală și morală Aici domeniul posesiunii de frontieră este arta și moralitatea; aici este sursa discuției de față Alegerea este un semn tipic comun al unui moment interior atât în activitatea artistică, cât și în cea morală, deoarece și activitatea morală se împarte în două momente, dintre care unul aparține domeniului voinței-sentiment, celălalt domeniului mișcării La cele mai înalte niveluri de dezvoltare ale subiectului, Fantezia joacă un rol important și în domeniul moralității Ca să nu mai vorbim de faptul că datoria Fanteziei, atât în domeniul artei, cât și al moralei, constă în găsirea mijloacelor de realizare a planului, imaginii sau faptei planificate, remarcăm că, până la urmă, alegerea în ambele domenii: atât în cel "poetic" , iar cel "practic" (după Aristotel), adică în domeniul artei, și în cel al moralității, se oprește asupra individualului, concretului, și nu asupra generalului, ca în domeniul gândirii Voința, ca funcție, nu trebuie confundată cu voința individuală Vreau să mănânc acest măr dacă direcționez mișcările spre atingerea scopului Este clar că dacă sfera activității subiectului se limitează în primul rând la satisfacerea nevoilor corporale, atunci

voința lui va fi determinată mai puțin de Fantezie decât de senzațiile directe Mi-e foame, am văzut această (τόοε τι) bucată de pâine, am vrut să o mănânc și am făcut-o Dar pe măsură ce activitatea subiectului devine mai rafinată și cuprinzătoare, el trebuie să se izoleze din ce în ce mai mult de impresiile exterioare - să trăiască în lumea interioară, căreia i se atrage toată atenția Acest lucru, apropo, explică distragerea atenției multor oameni de știință și artiști, așa-numita incapacitate a acestora de a se comporta în societate etc Biblioteca "Runivers" ARTĂ ȘI MORALITATE Mișcarea din afară, sub formă de senzații, face loc unui loc destul de larg pentru mișcarea internă a elementelor ideologice, adică, printre altele, și Fantezii, ca unul dintre genurile acestei mișcări În consecință, compoziția acestor elemente ideologice, sau calitatea fanteziei, va depinde de calitatea activității unei astfel de persoane și de calitatea lucrărilor sale artistice, dacă este artist, i e se remarcă printr-o Fantezie deosebit de energică în creativitate Este necesar să se distingă puterea Fanteziei de calitatea compoziției elementelor ideologice, adică puterea unei Funcții din conținutul ei Imaginile artistice sunt create din materialul indicat, din care "eu" alege unele, în funcție de gradul de dezvoltare și individualitatea sa înnăscută Prin urmare, rezultatul final al analizei noastre psihologice poate fi exprimat astfel: arta și morala pot sta în strânsă legătură deja în momentul primordial al activității artistice, designul, adică În virtutea condițiilor mentale ale creativității artistice și ale activității morale, arta poate fi morală, care, după cum am văzut, este determinată, pe de o parte, de natura individuală a artistului și, pe de altă parte, de calitatea vieții sale interioare Arta și morala, pe lângă momentul intern, au și unul extern, exprimat în mișcarea de la subiect la lumea exterioară, în impactul "Eului" nostru asupra obiectelor lumii exterioare Acest moment vine după selectarea unei imagini sau a unei dorințe (care, adică alegerea, este linia limitativă care desparte momentele) și căutarea mijloacelor de a o împlini Coordonarea sau combinarea surprinde partea mișcării, care în cele din urmă îndeplinește planul, adică idee În artă aceasta se numește tehnică, în morală se numește capacitatea de a atinge scopul prin mijloace adecvate, pentru că o faptă bună, morală concepută trebuie totuși să se poată face și nu toată lumea este capabilă de asta Poetul arată către astfel de oameni, spunând: Biblioteca "Runivers" EVGENIY BOBROV impulsurile bune îți sunt destinate, Dar nu se poate face nimic! (Nekrasov) Prin urmare, pe bună dreptate se poate apela la fiecare artist activ *) La morala în sensul strict al cuvântului se referă doar la intenția sau voința care determină acțiunea Domeniul mișcării, sau actul în sine, nu este un element esențial al moralității și intră la fel de puțin în domeniul artei Domeniul propriu al acestuia din urmă este ideea, rezultatul mișcării elementelor ideologice, și nu execuția Creativitatea artistică nu trebuie confundată cu tehnica sau execuția în sensul cel mai larg, deoarece dezvoltarea în continuare detaliată a planului aparține deja execuției · Cu diferența dintre aceste două momente ale activității artistice, se leagă o întrebare importantă despre gradul de arbitrar și conștiința creativității în artă Activitatea artistică este involuntară, în primul rând, pentru că prin alegere este imposibil ca oricine, oricine dorește, să devină artist: poëtae nascuntur Trebuie să te naști cu calități deosebite, cu un temperament aparte, de multe ori spre propria nenorocire Apoi, creativitatea este involuntară și pentru că artistul prin însăși natura sa este atras de creativitate, nu poate decât să creeze, uneori sfidând pe sine și convingerile pe care le

mărturisește (contele L Tolstoi) **) Nadson a spus bine: Și de mai multe ori am jurat să tac pentru totdeauna, Să fuzionezi cu mulțimea în uitare ' Dar arpa eoliană trebuie să sune, Dacă un vârtej se repezi de-a lungul coardelor sale etc *) Teichmüller: Das Wesen der Liebe S ι **) Mier y Kramskoy (p): "O operă de artă, care ia naștere organic în sufletul artistului, trezește o asemenea dragoste pentru artist, încât acesta nu se poate smulge de imagine până când nu își folosește toată puterea pentru a o împlini " Biblioteca "Runivers" ARTĂ ȘI MORALITATE În ultimul vers este indicată și a treia condiție pentru involuntaritatea creativității: este imposibil, în mod arbitrar, brusc, fără niciun motiv, să se creeze o operă de artă Aceasta necesită o stare de spirit specială, așa-numita inspirator: sau unul, sau sub forma unui tablou sau grup complex, deodată, de la sine, se ridică în fața artistului uluit ("ochii ochiului se deschid, ca cei ai unui vultur înspăimântat") din adâncurile sale propriul spirit creator și, ca prin fulger, străbate întunericul inconștientului Prin urmare, vechii, atât teoreticienii, cât și artiștii înșiși, erau înclinați să ia aceste imagini, precum și vise profetice, pentru un dar divin **) și nu îndrăzneau să vadă în ei roadele Fanteziei lor, faptele lor personale spirit-demiurg Adăugarea mai multor senzații omogene sau eterogene într-o singură imagine integrală are loc într-un haos creativ misterios, neseparat sau nediferențiat al inconștientului Seria de fenomene mentale care a condus la crearea imaginii poate fi inconștientă la unii membri și conștientă în alții, dar niciodată peste tot și în întregime conștientă Dacă doar rezultatul final al acestei mișcări, adică imagine, a rămas inconștientă, atunci opera nu s-ar fi putut naște pe lume Imaginea este deja o reprezentare conștientă ***), și ca atare, un element psihic care nu dă cunoștințe (erkenntnissloses) Deci, creația artistică, mai exact, este involuntară; pregătirea imaginii se face dincolo de prag *) Platon (Phaedrus, a) îl numește Μανία **) "Dar numai verbul divin, Atinge o ureche sensibilă, - Sufletul poetului va tremura, Ca un vultur trezit " ***) Cuvinte de I E Repin (ibidem): "Naturile, neobișnuit de înzestrate cu capacitatea de creativitate și de pătrundere în fenomenele lumii, sunt, de asemenea, puternic și bogat înzestrate cu idei, care, poate, sunt alcătuite dintr-o masă de directă observații ale lumii înconjurătoare; dar ele sunt apoi formate într-un întreg conștient, deși unul profund, estompând la dimensiuni extraordinare și contururi evazive Biblioteca "Runivers" EVGENIY BOBROV, conștiință și nu este supusă ochiului iscoditor al observației științifice; numai în momentul concepţiei creativitatea ajunge incontestabil la conştiinţă Alegerea imaginii de interpretat este determinată, după cum spuneam, de calitățile individuale ale artistului, convingerile sale, gustul său, hobby-uri etc De aici rezultă clar că, așa cum alegerea acțiunii este determinată parțial de impulsuri inconștiente, parțial de motive conștiente, tot așa și alegerea imaginii poate fi involuntară și arbitrară, deși marii artiști, care posedă cel mai puternic talent, se predau cel mai adesea imaginația și, urmărindu-și orbește instinctul artistic, instrucțiunile naturii lor artistice, rareori greșesc în găsirea a ceea ce se cere În performanță, însă, conștiința și arbitrariul sunt destul de pronunțate Pentru a-și finaliza ideea, un artist poate avea nevoie adesea de ani întregi de studiu a diferitelor obiecte, țări, persoane și evenimente, o serie de schițe și studii, așa cum a făcut Flaubert pentru Salammbeau sau Ivanov pentru pictura Apariția lui Hristos către oameni Apropo: nu este necesar să vedem aici participarea capacității cognitive a sufletului în creativitate, deoarece asimilarea diferitelor idei nu

este încă o funcție teoretică, o trăsătură esențială a căreia este construcția gândirii sistemelor de coordonate, sau aducând la unitatea conceptului mai multe elemente corelate ale conștiinței La imaginea originală, așa cum a demonstrat Aristotel *), se pot adăuga și alte imagini Doar aceste anexe ar trebui să joace rolul de accesorii exclusive și nu ar trebui să acționeze asupra nimicului prim-planul și ascunde planul sau ideea principală, dar ar trebui doar să-l declanșeze Adevărat, uneori ideea principală în sine, datorită extinderii imaginii, duce la o altă idee, îi cedează modest și se transformă într-un detaliu lateral al planului general ♦) Poetică, b Biblioteca "Runivers" ARTĂ ȘI MORALITATE Atunci când se dezvoltă sau interpretează, artistul ține cont de diverse reguli tehnice, cu gusturile publicului, introduce uneori așa-numitele convenții sau simboluri etc având o direcție prestabilită - poate amesteca motive străine cu motivele pur estetice ale activității sale , adică introduceți o tendință în lucrare *) Totuși, să spunem din nou - pentru un artist real, al doilea moment (împlinirea) este complet determinat de primul (intenție) și este doar o consecință a acesteia: Forma (lucru) externă, în care se revarsă intenția artistică, este determinat de continutul acestuia O astfel de lucrare poartă un scop în sine și despre scopurile celor din afară, străini de ea, adică tendințe, nu poate fi nicio îndoială Într-un astfel de caz, o operă de artă ar coborî la nivelul unui mijloc care servește unui alt scop, luat ca unul mai înalt, chiar, de exemplu scopurile moralei Dacă tendința conștientă, care nu intră în carnea și sângele ideii, ci doar extern atașată de ea, câștigă avantajul, atunci artistul se lipsește de misiunea sa estetică și se transformă într-un artizan, adaptându-și ideile la șablonul unui idee generală abstractă, sau chiar căutarea imaginilor pentru un scop prestabilit **) Apoi: Nu există poezie liberă în tine^ Versul meu dur, stângaci! Nu există artă creativă în tine! (Nekrasov) *) Mier Arseniev Studii critice (II,) "O tendință nu este altceva decât intenția conștientă a autorului de a trezi în cititor un anumit gând, un anumit sentiment și, astfel, să contribuie la atingerea unui anumit scop " **) Mier Boborykin (Cartea XVII,) "Nu trebuie să confundăm creativitatea cu măiestria, în care activitatea intelectuală, ghidată de gust, joacă rolul principal " Întrebări de filosofie, KN Biblioteca "Runivers" EVGENIY BOBROV Atenția principală este apoi atrasă către al doilea moment, împlinirea Există aceeași diferență între un maestru și un artist adevărat ca și între un pictor adevărat, care realizează o imagine pe un subiect independent și un ilustrator, care desenează pe o temă gata făcută, fără a părăsi limitele și cadrul unui text dat Artiștii-meșteri nu sunt preocupați de modul în care să transmită mai grațios și mai precis imaginea care a apărut în sufletul lor, ci doar de modul în care creațiile și imaginile lor produc cititorului, ascultătorului sau privitorului exact impresia care este necesară pentru a obține non-artistică obiective Așadar, o tendință nu se poate arăta la un artist adevărat decât după nașterea unei imagini în alegere, sau altfel, și preponderent, în execuția imaginii alese Acesta este rolul tendinței în activitatea artistică Cel mai creativ proces este involuntar și doar pe jumătate conștient; pentru asta, în domeniul conștiinței, are loc împlinirea Această secțiune a studiului tuturor ar fi mai potrivit să se încheie cu cuvintele lui Schiller: "Das Beiuusstlose mit dem Besonneiien ver-einigt macht den (poëtischen) Künstler aus" (Inconștientul în conjuncție cu producția gânditoare a artistului) Să ne referim din nou pe scurt la diferența dintre activitățile artistice și morale, pe de o parte, și operele de artă și

activitățile practice, pe de altă parte Creativitatea este involuntară și inconștientă*), activitatea morală este conștientă O operă de artă este un scop în sine, un act este un mijloc de realizare a legilor voinței Lucrarea are un sens pe lângă personalitatea artistului Fapta se referă la persoana care a săvârșit-o Prețul unei acțiuni este determinat de intenție; o operă de artă este apreciată în sine Datorită generalității celui de-al doilea moment, adică acțiunilor, actorul poate fi numit artist și *) Ich singe wie der Vogei singt Biblioteca "Runivers" ARTĂ ȘI MORALITATE a face artă poate fi considerat un act, sau chiar o ispravă, în sensul de "practic" Operele de artă trezesc în noi anumite senzații Conform aceleiași legi de coordonare a Funcțiilor între ele, senzațiile provocate de o operă de artă pot fi combinate în noi cu amintiri, stări, sentimente, dorințe și gânduri Operele de artă, prin senzație, pot conduce cel care percepe anumite gânduri (prin asociere de idei) și trezesc aceste sau alte sentimente și dorințe Acestea din urmă, conjugate cu mișcări, pot provoca acțiuni Tendința tinde să evoce anumite stări și acțiuni în perceptorul unei opere de artă Dar este evident că acest scop nu poate fi atins decât în mod indirect, și anume prin senzații Ca să nu mai vorbim de faptul că, datorită caracteristicilor psihofiziologice individuale ale subiectului perceptor, impresiile și senzațiile din operele de artă pot fi modificate teribil calitativ și mai ales cantitativ (sau chiar complet absente), trebuie amintit că spiritul de subiectul care percepe nu este o tabula rasa, ci deja o unitate calificată gata făcută, cu sisteme de gândire specifice și asocieri individuale de elemente mentale; în consecință, senzațiile, chiar dacă sunt aceleași la toți subiecții perceptori (ceea ce de fapt nu este), cad pe pământ diferit, începând de la "piatră" și până la "pământul bun" (Marcu, IV, e -)), intră în asociații de calitate diferită și evocă stări și acțiuni diferite în diferite subiecte și, uneori, chiar rămân direct fără niciun răspuns Aceasta din urmă se explică prin insensibilitatea generală a subiectului, fie din cauza tociului și inflexibilității naturii, fie datorită autoaprofundării sale interne, precum și a forței excesive a fostelor asociații, care nu permit noului element să să devină mai puternic și să supraviețuiască Într-un cuvânt, "a auzi" nu poate decât "a avea urechi"; da, doar lui se poate adresa * Biblioteca "Runivers" EVGENIY BOBROV predică Vulgaritatea și murdăria își vor găsi un ecou în inima vulgarului murdar și uneori pot aluneca cu impunitate peste curat, "pentru care totul este curat" Nobilului și sublimului, nobilul și înălțatul va răspunde în primul rând Prin artă și chiar prin predicarea morală, este dificil să insuflețI calități morale dacă acestea sunt complet absente în cel care percepe În cea mai mare parte, doar ceea ce există poate fi consolidat și dezvoltat Când vine vorba de problema impactului moral al artei, este important să se determine natura subiectului, care este extrem de divers; și, în consecință, aceeași operă de artă va avea efecte diferite asupra unor oameni diferiți sau nu va avea niciun efect Belinsky nu a greșit în totalitate, susținând că "dacă poezia înalță sufletul unei persoane, îl pregătește pentru acțiuni bune și gânduri pure, acesta nu mai este scopul ei, ci acțiunea, se întâmplă de la sine, fără nicio predestinare din partea acesteia a poetului" Arta este împărțită în diferite feluri, în funcție de aria senzațiilor evocate în noi de impactul operelor de artă Unele, precum sculpturile și pictura, ne oferă audiența primului și se formează, unul pe altul, ca muzical, - sentiment pasibil, alții, ca poezia, sunt îmbrăcați într-o formă simbolică, verbală, cauzată de diferitele sfere ale memoriei și alte elemente sincere Sau prin auz

când asculti, sau prin vedere când citești În mod similar, în rândul artiștilor, unii sunt mai ales capabili să perceapă și să reproducă senzațiile auditive, succesiunea și combinațiile lor (melodie și armonie); altele - vizuale, a treia - simboluri verbale În conformitate cu aceasta, Fantezia lor se mișcă în zona corespunzătoare și creează imaginile corespunzătoare, care, după alegerea dintre ele, cu ajutorul instrumentelor și tehnicilor specifice fiecărei arte, sunt transferate în lumea exterioară, materializate Biblioteca "Runivers" ARTĂ ȘI MORALITATE Operele de diferite tipuri de artă evocă efecte diferite, în ceea ce privește puterea și metoda, și se raportează diferit la moralitate Totuși, stabilirea oricărei gradații a artelor în acest sens (într-o formă atât de preferată până acum de serie ascendentă sau descendentă) va fi o chestiune destul de arbitrară și dependentă de cauze externe și gusturile subiective Ne rezumam la cateva observatii generale Artele plasticității sunt exprimate vizual; muzica și poezia sunt mai simbolice Muzica în general este complet separată și (cu excepția arii de operetă și a chansonetelor) are puțin contact cu moralitatea sau imoralitatea Totuși, impactul moral al muzicii nu poate fi negat complet și, de exemplu, muzica sacră, de la Palestrina la Sebastian Bach și Händel, a jucat și continuă să joace un rol respectabil în istoria culturii morale Platon recunoaște o mare valoare morală și educativă pentru muzică, alungând unele feluri din ea în starea sa viitoare și recomandând altele *) Sculptura și pictura au un efect mai puternic asupra naturii imediate, asupra maselor de oameni, pe care Biserica Catolică a înțeles-o foarte bine, obligând-o pe Leonardo da Vinci și Michel Angelo, Raoael și Murillo să se slujească Cuvântul, ca simbol, necesită la ascultător o cotă suficientă a imaginației sau a puterii Fanteziei pentru a produce efectul potrivit Artele plastice sunt capabile să dobândească o valoare ideală În sculptura antică, aspirațiile ideale ale artiștilor s-au exprimat în crearea unor tipuri de diferite zeități, iar, potrivit lui Brunn**), "influența spirituală provocată în noi de o operă plastică poate fi cuprinsă doar prin analiza Formelor plastice, ca purtători ai expresiei spirituale ' Dar tocmai datorită vizibilității lor, artele plastice pot acționa cu ușurință *) Politeia, III, p - d **) Prefață la "Griechischc Gõttcrideale" Biblioteca "Runivers" EVGENIA BOBROV în mod rotativ, în cazul caracterului frivol al lucrărilor lor Andersen sugerează acest lucru *): "Trebuie să existe un spirit pur în tabloul pictorului, ca și în cântecul poetului", și "chiar și în sculptură trebuie să existe o anumită decență, puritate nobilă în alegerea subiectului" În ceea ce privește ispita în pictură, acestea diferă, de exemplu, în unele - unii dintre flamanzi și unele dintre vechile școli italiene, de exemplu cea venețiană; ca model de puritate, se pot cita pictorii spanioli, care au evitat trupul gol chiar și în imaginile tălpilor picioarelor sfinților Cuvântul poate avea și un efect foarte puternic asupra ascultătorului;uneori pot înlocui și plasticul și muzica Cuvântul poate desena, descrie, poate plonja în frica si surpriza, in bucurie si tristete, ea poate, ca si muzica, evoca intreaga piatra diversa de sentimente Mai mult, cuvantul este asociat in primul rand cu gandul, este alter ego-ul sau, forma si simbol, si de aici importanta a rolului său În general, gândirea joacă un rol central în microcosmosul nostru și, ca urmare, influența cuvântului poate fi, de asemenea, foarte puternică și diversă Deci, în general, unele arte sunt mai puțin capabile să perceapă în sine elementele moralității (sau sunt aproape complet indiferente față de aceasta), altele sunt mai multe, unele opere din același tip de artă sunt mai capabile să trezească viața

animală prin senzații și gândurile și sentimentele asociate cu acestea latura naturii în om, instinctele și poftele sale inferioare; alţii tind să acţioneze asupra noastră într-un mod mai înnobilător şi mai umanizator Prin trezirea instinctelor inferioare, arta poate acţiona direct imoral şi chiar criminal A t Koni are perfectă dreptate, atât din punct de vedere legal, cât și din punct de vedere filosofic și etic, se dezbinează din nou *) Primul visător, partea I, capitolul XIII Biblioteca "Runivers" ARTĂ ȘI MORALITATE două puncte: cel interior, "zona misterioasă a creativității, care are propriile legi, indiferent de conceptele juridice și etice ale societății", și cel exterior, unde "artistul trebuie să respecte legile comunității" , și nu îndrăznește să comită acțiuni nerușinate, legate de ispita pentru "acești micuți" " Legea pedepsește numai pentru fapte (delicte și infracțiuni), și nu pentru intenții criminale care nu au fost îndeplinite Și, prin urmare, criteriul pentru examinarea artei criminalistice ar trebui să fie scopul Într-un cuvânt, din punct de vedere socio-juridic, o operă de artă nu mai este considerată ca un scop în sine, ci ca un act, în impactul său asupra societății, care poate fi indiferent, moral, imoral sau de-a dreptul criminal Societatea îi garantează artistului libertatea de a sluji artei, îi asigură mijloace materiale (deși uneori prea rare!) pentru existență și pentru intențiile sale și, prin urmare, are dreptul de a cere de la el , cel putin, respectarea normelor morale si legale care sunt obligatorii la momentul si locul dat in desfasurarea operelor sale Analiza psihologică a arătat posibilitatea unei relații între artă și morală deja în primul rând, intern un moment din ea Să vedem în ce măsură s-a manifestat de fapt această rudenie; Să încercăm să aruncăm o privire generală asupra istoriei artei europene Arta și morala au mers mână în mână și au mers mână în mână pe parcursul celor două mii și jumătate de ani ai trecutului cultural al Europei? Care este filosofia istoriei artei în Europa? Moralitatea artei în design depinde, după cum am văzut, de doi factori: de individualitatea artistului ca ființă morală și de calitatea fanteziei sale Pe de o parte, generalul Biblioteca "Runivers" EVGENIY BOEROV dezvoltarea mentală și morală a personalității artistului, gradul de forță morală a acestuia, calitatea și valoarea viziunii sale asupra lumii; pe de altă parte, calitatea și puterea Fantasy determină deja însăși posibilitatea creativității, căci cineva poate fi o persoană extrem de morală și un artist rău (ceea ce este destul de comun printre scriitorii tendențios) Va depinde de natura și puterea Fanteziei dacă artistul, ca persoană morală, ar trebui să se predea orbește impulsurilor ei sau să lupte cu ea, dacă este capabil să-i reziste sau dacă va trebui să cedeze impulsurilor a imaginației sale furtunoase (Hoffman, Grabbe) Prin urmare, este necesar să se ia în considerare condițiile de existență a Fantasy Forța sau energia sa, desigur, trebuie atribuită nașterii Prin urmare, compoziția sa se explică prin influența lumii exterioare Artiștii, până la urmă, nu cad din cer și nu ies complet înarmați din capul lui Zeus, ca Minerva, ci trăiesc într-o societate dată cu așa și cutare naționalitate, cu așa și cutare drept, religie, etică , etc , într-o anumită epocă , într-o țară cunoscută Materialele pentru Fantasy sunt furnizate de senzații sau de senzații Din punct de vedere epistemologic general, fără senzații nu există nici știință, nici artă Senzațiile sunt produse de influența lumii exterioare, fizică și morală *) Artistul trăiește în anumite condiții fizice, într-o anumită atmosferă morală De aici rezultă că atât Fantezia, cât și imaginile generate de aceasta, cât și lucrările (lucrurile) în care sunt îmbrăcate aceste imagini, vor purta pecetea

condițiilor de viață ale artistului, pecetea a ceea ce se numește "spiritul vremii" ștampila originii artistului, naționalitatea, educația, religia, școlile, tendințele, etc "Talentul unui artist depinde, desigur, de talentul înnăscut, dar la fel de mult depinde de sol *) Mier Boborykin (Bk XVII,): "Elementul pur artistic din sufletul unui scriitor sau artist, care îl îndeamnă să creeze, [se hrănește nu numai cu el însuși, ci și cu ceea ce sufletul percepe din exterior și din interiorul său / Biblioteca "Runivers" ARTĂ ȘI MORALITATE pe care a crescut, adică din acele impresii cu care artistul a fost înconjurat din copilărie, din acele modele pe care le-a ales pentru el însuși după împrejurări și după sugestiile gustului, adică după instinctivul, încă inconștient atracție a naturii sale artistice în sine "* "Mărul nu cade departe de măr"; și, desigur, este imposibil să renunți complet la lumea exterioară și să trăiești, parcă, într-un spațiu fără aer Mediul influențează inevitabil subiectul Conform legii istorico-sofice generale, istoria este produsă de interacțiunea subiectului și a mediului Istoria artei nu face excepție Desigur, mediul poate influența artistul în două moduri: cu cât este mai morală și mai pură atmosfera, în care artistul a trăit și s-a mișcat, cu atât mai morală Fantezia lui, cu atât mai morale creațiile sale Dacă această atmosferă este senzuală, egoistă, atunci arta, în mod natural, va fi impregnată de senzualitate și egoism ■ În istoria culturală a Europei, se disting de obicei două perioade majore: lumea antică, păgână (eleno-romana) și lumea nouă, creștină (romano-germană-slavă) Aceste "două lumi" se deosebesc una de cealaltă prin trăsături destul de ascuțite, uneori direct opuse* **) poezie, muzică și pictură) Nu mă angajez să rezolv problema deschisă de ce anumite arte au primit o dezvoltare deosebită în anumite perioade element - Creștinismul Lumea antică este predominant o lume de carne, senzuală ♦) Serov Articole critice, vol I, p - , Sirena **) Să ne amintim de încercarea grandioasă a lui Ap Maykov pentru a caracteriza această diferență în celebrul său poem Biblioteca "Runivers" EVGENIY BOBROV sentimente și perspectiva corespunzătoare Același lucru este valabil și pentru arta antică Pentru a fi convins de acest lucru, nu trebuie decât să comparăm versurile noastre de dragoste cu poezia erotică a anticilor, Petrarh sau chiar Heine cu Ovidiu, Anacreon, Catul Antichitatea este vremea cultului cărnii, al trupului frumos Un corp frumos este divinizat în sculptură Frumusețe plastică, Forma puternic limitată, finitul - acestea sunt idealurile lumii antice; infinitul este un simbol al imperfecțiunii Sub cerul strălucitor al Atticii și Italiei, viața era distractivă și nedureroasă Starea generală de spirit este veselă Hedonismul este forma dominantă a eticii lumii antice Iar etica filozofică nu merge mai departe decât predicarea egoistă a moderației, a abstinenței (σωφροσύνη) Acesta este vremea pasiunilor inferioare rampante, ca un fenomen legal normal, timpul satisfacerii naturii senzuale Și împreună cu aceasta, absența conceptului de personalitate *), absorbția cetățeanului de către stat, chiar și în idealurile politice ale filozofilor, suprimarea omului într-un sclav și un barbar Dar a venit sfârșitul unei vieți fără griji și lumea antică a încetat să mai existe Barbarii disprețuiți au venit de pretutindeni și nu au lăsat nicio piatră neîntoarsă în cenușa străveche A sosit timpul ca cei umiliți și săraci să respire În Iudeea săracă, îndepărtată, "soarele adevărului a răsărit " Ca o mângâiere pentru omenirea suferindă, a apărut o nouă religie - creștinismul Și omenirea și-a întors privirea de la frumusețea pământească și și-a ridicat ochii pătați de lacrimi către cer pofta, îndumnezeită în prealabil, a căzut în dispreț yu, au fost supuse negării complete,

mortificării * *)· Vârsta spiritului a venit Creștinismul a introdus concepte noi, concepte străine omului din vechime: conceptele Unului Dumnezeu milostiv Tatăl și Dumnezeu Fiul, care și-a dat trupul pentru ca păcatele să fie răstignite *) După cum a demonstrat în mod convingător Teichmüller Arisi Forsch III, ; Neue Studieri, III, și Liter Fehden, P, **) La Romani, VIII, , și la Galateni, V, '   umanitate nouă, conceptul de personalitate, ca cetățean egal al Împărăției cerești, conceptul de iubire față de semeni, iubire față de aproapele Fantezia artistului odată cu apariția creștinismului a încetat și ea să rătăcească în Sfera sentimentelor și instinctelor inferioare În noua artă, tărâmului cărnii i se acordă un loc mai modest și, în orice caz, este lipsit de importanță primordială Nu vrem să spunem că în noua artă nu există deloc sau nu va exista niciodată, căci dispariția cărnii este în general imposibilă în această lume Arta antică își are rădăcinile în trăsăturile indestructibile ale naturii umane și, prin urmare, are o semnificație eternă Întreaga idee este doar în gradul de importanță a acestui sens Bătrânul isteț Goethe, care însuși a păcătuit nu puțin, remarcă în discuțiile cu Eckermann *): "ceea ce a fost îngăduit vechilor, asta nu ni se poate spune" Este adevărat că arta antică a fost uneori reînviată, reînviată și a căpătat o semnificație supremă, dar aceasta a avut loc și a reușit doar în acele momente în care noua societate a deviat de la calea corectă a dezvoltării ei Uneori, însă, această renaștere a fost mai degrabă superficială, aproape nominală Așa-numita tendință "fals clasic" în literatură, în afară de forma sa exterioară, avea foarte puține în comun în spirit cu tradițiile antice și, de exemplu, lucrările lui Racine vor rămâne pentru totdeauna un monument de nezdruncinat al marii creativități morale creștine Diferența profundă și fundamentală dintre arta nou și cea antică a fost recunoscută din timpuri imemoriale de toți criticii și istoricii de artă Dar ce este acolo pentru a căuta diferența lor caracteristică? Ele indică diverse semne: de exemplu, dorința de infinit **), opunând-o armoniei artistice ideale a strămoșilor Într-adevăr, infinitul este un concept creștin Dumnezeu există fără *) T I, p (Reclam ed) **) Mier chiar şi în analiza lui Venevitinov a raţionamentului lui Merzlyakov, p (ediţia Smirda) Această idee a fost exprimată de Schelling   bunătatea finită, idealul de neatins al bunătății și străduința de a-L imita în fapte bune și în morală vor fi, de asemenea, infinite Dar inaccesibilitatea idealului lasă nemulțumire, melancolie, scindare, care este și un semn tipic al noii arte Iată ce spune Heine despre asta *): "Dragă cititor, dacă vrei să te plângi de această fragmentare, atunci plânge-te mai bine de faptul că lumea însăși s-a împărțit în două la mijloc Și din moment ce inima poetului este centrul lumii, atunci și în timpul nostru trebuie să fi fost teribil de sfâșiat Și această mare ruptură a lumii mi-a trecut prin inima și de aceea știu că mi s-a arătat de preferință înaintea multor altora înaltă milă și am fost socotit vrednic de martiriu poetic Deci, suferință și nemulțumire din cauza contradicției ascuțite dintre idealuri și realitate (amintiți-vă versetul lui Schiller **): Vѣk slab Nu este copt pentru idealurile mele frumoase!) - această suferinţă este, parcă, soarta poetului epocii noi; iar Byron și Heine sunt în această privință opusul lui Anacreon și Horace Dar suferința este un pas către compasiune, iar compasiunea, sau mila, este deja iubire Și aici ajungem la concluzia investigației noastre Dragostea pentru aproapele și idealurile umane - acesta este ceea ce în timpurile moderne devine cel mai înalt motiv al artei ***) Arta și morala se apropie una de cealaltă într-un moment

interior - în Fantezie Lumea interioară a unui artist creștin se ridică din trup la spirit, de la egoism la iubire Modificând binecunoscuta zicală a lui Herder, se poate spune *) Reisebilder, II, Italien, II, Die Băder von Lucca, începutul capitolului IV* **) "Don Carlos", actul III, yavl X, cuvinte ale marchizului de Pose ***) Mier Goltsev: "Despre artă", p "Un sentiment uman, o dragoste pasională pentru o persoană umple cele mai bune creații ale artei moderne" Biblioteca "Runivers" ARTA ȘI MORALA spune: "Nu suntem încă creștini, dar devenim creștini" Artiștii noștri devin creștini printre noi Dacă creștinismul îl îmbrățișează complet pe artist (Gogol, A A Ivanov), devine adevărata sa religie și confesiune, atunci creațiile sale vor fi întipărite cu spiritul creștin Creștinismul va deveni o tendință legitimă în artă, care "va veni din adâncul sufletului, va intra în posesia întregii ființe a artistului, îi va lărgi orizonturile și va deveni o componentă indispensabilă a operei sale ^ *) Pe măsură ce idealurile moralității pătrund în mediul social, pe măsură ce fantezia artistică devine mai morală sub influența unui mediu mai moral, morala însăși pătrunde în al doilea moment al activității artistice - momentul împlinirii Artistul creștin începe deja în mod conștient să se străduiască să se asigure că creațiile sale evocă o influență morală, sau, cel puțin, ferește-te de a introduce o ispită (Evr Matei XVIII,) Astfel, preceptul lui Andersen ** devine clar: "arta în toate ramurile trebuie să fie sublimă și pură" ' Morala devine norma exterioară, obiectivă a creativității artistice: bucuria fără griji de frumos și slujirea acesteia în ochii unui artist creștin se transformă într-o severă ispravă morală, ascetică! Evgheni Bobrov *) Arseniev Critic schițe II vol , p **) Acolo Biblioteca "Runivers" Natura psihologică a instinctului conform noilor date de fiziologie experimentală Capitolul întâi De atunci, așa cum Reimarus *) în a dat o definiție precis Formulată a instinctului, ca abilitatea, indiferent de experiență, intenție și reflecție, de a efectua acțiuni în același mod imediat după naștere - și F Cuvier, pe baza faptului date, a încercat să stabilească o graniță care separă instinctul de minte - de atunci a existat o dispută nesfârșită între naturaliști cu privire la natura psihologică a uneia sau aceleia abilități a animalelor La început, această controversă s-a bazat pe linia de demarcație care separă aceste două facultăți una de cealaltă, în principal în interiorul vertebratelor; dar pe măsură ce numărul Faptelor controversate, care au dat naștere pentru a dovedi capacitatea animalelor de a exercita activitatea mentală, a crescut, disputa din clasa vertebratelor a fost transferată la animalele inferioare, mai întâi moluște, insecte, apoi viermi și în final ciliați S-au acumulat o mulțime de puncte controversate; îi întâlnim nu numai printre reprezentanții diferitelor tabere, ci și printre naturaliștii aceleiași școli: Darwin, de exemplu *) "Observations physiques et morales sur l'instinct des animaux, leurs industries et leurs moeurs" Trad franc par Renaume de la Tache Bacsis $ Biblioteca "Runivers" NATURA PSIHOLOGICĂ A INSTINCTULUI domnule, consideră instinct ceea ce darwinistul Welles consideră un act conștient și invers A devenit evident că știința noastră se află în condens, în care se află, în meb, conține ceva, care determină dezacordul și cele neobișnuite, care este pe drum, pe care se află zoopsihologia, disputele sunt sortit să rămână nerezonabil, ceea ce este necesar pentru o ieșire Căutarea unei astfel de ieșiri poate fi urmărită cu ușurință în lucrările unora, din păcate, a câtorva naturaliști din ultimele decenii Ele au loc în două direcții În timp ce unii au ajuns la concluzia că metoda subiectivă care predomină în știință nu poate servi niciodată ca garanție a adevărului

concluziilor astfel stabilite, că o ieșire din situația în care se află acum știința trebuie căutată în noi modalități, metode noi de cercetare, - alții cred că este posibil să reconcilieze diferențele și să pună capăt disputelor pe baza însăși datelor pe care le deține zoopsihologia în prezent și care au fost dobândite prin metoda dominantă de studiu a fenomenelor Poziția primului, în ciuda succeselor fiziologiei, și parțial ale psihologiei comparate, este mult mai puțin vizibilă *) Aceasta din urmă necesită însă o astfel de masă de material încât să stea încă în poziţia unei metode mai dezirabile teoretic decât se realizează practic Nu este nimic surprinzător, așadar, că mulți autori, precum, de exemplu, Lewis ("Studiul psihologiei, subiectul său, domeniile metodei ^ Tradus, ed de P Boborykin i o), încă se îndoiesc de semnificația sa științifică și susțin că această metodă nu este garantată împotriva erorilor Dar, în primul rând: ce metodă garantează întotdeauna infailibilitatea concluziilor, iar în al doilea rând, părerea venerabilului gânditor pe care l-am numit nu este cu greu exagerată din cauza unei înțelegeri aparent nu tocmai corecte a ceea ce ar trebui înțeles prin această metodă De fapt, comparând-o cu metoda fiziologiei comparate, Lewis spune următoarele: "În timp ce această știință recentă se ocupă de organe, secreții și alte manifestări ale activității vitale, care sunt fapte obiective care nu necesită nici control subiectiv, nici interpretare subiectivă, - psihologia comparată se ocupă cu Biblioteca "Runivers" V WAGNER dar mai puţin autoritar decât poziţia acestuia din urmă Această împrejurare se explică prin faptul, desigur, că numărul acestor inovatori este încă foarte limitat, că metodele lor, divergente de cele ale majorității, nu găsesc aproape nimic pentru ele însele în materialul obținut de această majoritate, în timp ce neajunsuri majore sunt resimțite în propriile lor; că concluziile pe care le trag nu sunt întotdeauna atât de polivalente pe cât ar fi de dorit Totuși, nu mai puțin, oricât de modeste ar fi rezultatele cantitative astfel obținute, se poate afirma că aproape tot ceea ce știm de pozitiv în domeniul zoopsihologiei, datorăm noilor metode de cercetare, că tocmai în această direcție ieșirea către adevărata cale este că s-au găsit legi care vor face din zoopsihologie nu un rezumat al opiniilor personale, ci o știință exactă Există mult mai mulți naturaliști care caută o ieșire din situația actuală prin raționament pur teoretic și încercând să găsească astfel de puncte de sprijin care să permită reconcilierea diferențelor și să pună capăt disputelor pe baza faptelor deja obținute de știință Poziția lor este incomparabil mai autoritară; munca lor ar fi trebuit să primească și să primească de fapt o valoare proeminentă, deoarece în i-x, că materialul pentru cu manifestări de sensibilitate la om și animale; semnele lor exterioare pot fi foarte asemănătoare, dar care este garanția că sentimentele interioare ale fiecăruia dintre ele sunt și ele asemănătoare?* Desigur, nu putem da autorului niciun răspuns la această întrebare; Să zicem mai mult, nu poate exista nicio garanție a adevărului concluziilor obținute în acest fel, pentru că așa, acea metodă, despre care vorbește Lewis, ar trebui numită metodă necomparativă, (vezi articolul meu din "Sf West " Dec), ci prin metoda analogiilor, acea metodă subiectivă care este dominantă și care a dus la "nenumărate contradicții și dispute între naturaliști De exemplu, acea remarcă despre albine, care sunt "furiate pe un străin" și înțepă , este adevărat ceea ce Lewis recunoaște drept concluzie antropomorfă este tocmai o concluzie construită pe analogie, deși, după Lewis, este o concluzie presupusă construită după metoda psihologiei comparate Biblioteca "Runivers" NATURA PSIHOLOGICĂ A INSTINCTULUI erau

întotdeauna la îndemână în cantitatea necesară; pentru că în a -a, că ei, căzând în tonul tendinței dominante, au întâlnit în spatele lor sprijinul în lucrările marii majorități Dintre întrebările fundamentale ale zoopsihologiei, care au ocupat un loc central în tratatele pe această temă și au primit o dezvoltare deosebită în ultima vreme, întrebarea naturii psihologice a instinctului este, fără îndoială, cea mai importantă În decizia sa, susținătorii metodei subiective încearcă să găsească un punct de sprijin pentru reconcilierea diferențelor care domnesc în această știință; pe de altă parte, în legătură cu această întrebare particulară există date obținute prin alte metode de cercetare, care fac speranțele de succes ale unei astfel de încercări foarte îndoielnice și care stabilesc o viziune complet diferită asupra naturii psihice a instinctelor decât ar fi de dorit pentru susținătorii compromisului Cu aceste considerații, sarcina acestui articol este determinată de la sine; ea constă în indicarea poziţiei întrebării create de şcoala subiectiviştilor şi examinarea ei printr-o altă metodă de investigare Cel mai proeminent reprezentant al acelei tendințe în știință care consideră posibilă reconcilierea diferențelor pe baza metodei subiective este, fără îndoială, Romans, unul dintre cei mai talentați reprezentanți ai școlii darwiniste El a dedicat două lucrări majore dezvoltării întrebărilor psihologiei animale, dintre care una - "Inteligenta animală" - îmi este cunoscută din traducerea rusă a lui Kholodkovsky, cealaltă - "Evoluția mentală în Animais" - din traducerea franceză Ideea de bază a învățăturii romanilor, punctul de sprijin care face posibilă reconcilierea dezacordului predominant în domeniul zoopsihologiei, este ideea conștiinței acțiunilor instinctive Dacă s-ar dovedi această idee, dacă s-ar pune la îndoială viziunea opusă a lui Cuvier, Darwin, Welles și alții despre inconștiența instinctelor u Biblioteca "Runivers" B În ATH E R b respinsă, apoi disputele cu privire la faptul dacă acțiunea animalului este dată instinctiv sau rațional și-ar pierde orice semnificație, întrucât în ambele cazuri ar fi în primul rând conștientă, ceea ce înseamnă în esență similară Vom vedea acum, însă, că această idee nu numai că nu poate fi considerată dovedită, dar cu greu putem greși afirmând că contrariul este adevărat Mă grăbesc să fac o rezervă: ideea conștiinței acțiunilor instinctive nu este nouă; în mâinile autoarei, ea a primit doar acea completitudine a prelucrării și acel material de fapt care o fundamenta, pe care nu le avea înainte Deja la mijlocul secolului trecut, Condillac *) a afirmat că "instinctul este fie nimic, fie începutul cunoașterii " Această idee, însă, nu a primit dezvoltarea cuvenită de la autor însuși și nu a primit sprijin în rândul oamenilor de știință, care a răspuns că instinctul este un Fapt, deși începutul cunoașterii pe care nu îl reprezintă Opinia de mai târziu că instinctul nu diferă în nimic esenţial de raţiune a fost exprimată de mulţi filosofi, printre altele Og Contom, despre a cărui lucrare nu găsim însă indicii de la romani, deși ideile primului ar putea servi drept puncte de plecare pentru concluziile celui din urmă Auguste Comte **), pe lângă voluntar și involuntar, distinge o altă categorie de acțiuni, pe care le numește organice și printre care plasează instinctele Potrivit Filosofului, această capacitate psihică este o "rațiune primitivă", care nu este esențial diferită de minte "A afirma că animalele au instinct, iar oamenii au inteligență", spune Comte, "aproape la fel ca să vedem diferența dintre om și animale prin faptul că animalele au *) Condillac Traite des animaux **) Lewis și D S Mill O Kont Filosofie pozitivă Pe pod ed Neklyudov Biblioteca "Runivers" NATURA PSIHOLOGICĂ A INSTINCTULUI picioare, iar oamenii brate si picioare: a dovedi omologia

bratelor si picioarelor nu este mai greu decat a deduce aceeasi relatie intre ratiune si instinct Nu este greu de observat, însă, că aceste considerații sunt foarte puțin convingătoare Lumea animalelor vii nu constă deloc doar din vertebrate, care în numărul lor formează o picătură în marea vieții animale Dacă asemănarea în organizarea animalelor mamifere oferă o bază pentru analogii cu privire la întrebările psihologice - să spunem, apropo, nu întotdeauna incontestabile - atunci diferența în organizarea acestor animale cu lumea nevertebratelor nu oferă nicio bază pentru acestea analogii Asemenea analogii sunt îndoielnice din punctul de vedere al lui Comte însuși, potrivit căruia analogiile didactice în general ar trebui să fie cu atât mai puțin valoroase, cu atât mai puține asemănări în organismele pe a căror similitudine se bazează aceste analogii Dar să ne întoarcem la romani Învățătura acestui naturalist este produsul unei minți puternice, care și-a pus sarcina de a da, așa cum s-a spus deja, o formulă generală acelui material infinit variat și contradictoriu, care este totalitatea observațiilor biologice disponibile în știință și concluziile desprinse din acestea Acestea nu sunt deloc considerațiile generale ale "psihologiei de vis a vremurilor bune, când, de exemplu, Montagne se întreba cine se amuza de cine - dacă este o pisică, sau o pisică cu el *), deși materialul factual și opiniile separate pe care romanii trebuiau să le folosească pentru generalizări și concluzii, nu de puține ori diferă puțin de psihologia lui Montagne; "Visarea", din păcate, este o trăsătură caracteristică a "considerațiilor", "concluziilor" și "concluziilor" multor zoopsihologi moderni Partea teoretică a învăţăturii romanilor se reduce la următoarele *) "Ne ocupăm unii pe alții cu obsesii reciproce; dacă uneori încep sau refuz să joc, alteori o face ea Montaigne, Les essais * Biblioteca "Runivers" V WAGNER suflare Activitatea animalelor poate fi fie inconștientă, caz în care va fi doar activitate reflexă, fie conștientă, caz în care va fi fie instinctivă, fie rațională A distinge activitatea reflexă inconștientă de cea adiacentă instinctivă, potrivit autorului, conștientă, romani *) oferă un criteriu greu convingător "Experimentele fiziologice și patologia leziunii", spune autorul, "demonstrează că în organismele noastre și în alte organisme mecanismul sistemului nervos este destul de suficient pentru a produce mișcări musculare care sunt foarte coordonate între ele și aparent intenționate (de exemplu , în timpul întreruperii comunicării dintre creier și membre) O astfel de activitate a centrilor nervoși inferiori, independentă de participarea gândirii și producerea de mișcări care par intenționate, se numește activitate reflexă, iar cazurile de manifestare a acesteia chiar și în limitele propriului nostru organism sunt literalmente nenumărate **) Este foarte greu de spus că așa și cutare acțiune la animalele inferioare nu reprezintă o acțiune reflexă, deși indică o alegere aparent rațională Este deci necesar să stabilim pentru diferența dintre acțiunile conștiente și cele reflexe un criteriu mai definit decât cel pe care ni-l oferă acțiunile adaptative ale unui organism viu, oricât de intenționate par a fi aceste acțiuni "Vreau să prezint acum un astfel de criteriu (Romens, p), și cred că acest criteriu se va dovedi a fi pe cât de oportun practic, pe atât de legitim teoretic Singura diferență între astfel de mișcări adaptative, *) Inteligența animală **) Autorul aparent nu face distincție între acțiunile reflexe și cele secundare automate, adică astfel de acțiuni, care la fiecare individ, înainte de a deveni inconștient, au fost efectuate numai cu participarea conștiinței Biblioteca "Runivers" NATURA PSIHOLOGICĂ A INSTINCTULUI care provin din reflex și prin astfel de mișcări

adaptative, care se datorează percepției mentale, este (dacă este luată în considerare doar din partea obiectivă) că primele depind de o astfel de aranjare a aparatului nervos moștenit, încât acest aparat efectuează mișcări adaptative speciale în răspuns la excitații speciale , în timp ce acestea din urmă nu depind de o astfel de adaptare moștenită a aparatului special la cerințele condițiilor speciale "În stabilirea acestei poziții și, astfel, divergendu-se de la învățăturile marii majorități a predecesorilor săi, de la Reimarus la Cuvier Darwin și Welles, autorul își asumă astfel două sarcini: în primul rând, să indice granița dintre acțiunile inconștiente (reflexe) și conștiente (instinctive și raționale), și în al doilea rând, să indice granița dintre acțiunile instinctive și cele raționale, care, în opinia sa, , constituie un grup de acte conștiente Autorul rezolvă aceste probleme în felul următor: "Acțiunea reflexivă", citim, "nu este mentală, adică adaptarea neuromusculară la stimuli corespunzători, dar acțiunea instinctivă conține asta și altceva: conține un element conștient Așa este cel puțin acțiunea instinctivă în sensul în care voi înțelege întotdeauna prin ea Fragmentul citat, după cum vede cititorul, nu adaugă nimic la propoziția anterioară că "instinctul este o acțiune conștientă", cu excepția faptului că acesta este instinctul "după Romani" "Desigur că știu", continuă autorul, "că limitarea pe care o impun este ignorată sau nu este recunoscută de mulți scriitori, chiar și de la psihologi; dar sunt convins că, dacă dorim să ne apropiem și mai puțin de certitudinea termenilor pe care îi folosim, Biblioteca "Runivers" V WAGNER în afară de claritatea ideilor despre care vorbim, este foarte de dorit *) să se limiteze cuvântul instinct la domeniul activităţii conştiente, spre deosebire de activitatea inconştientului Certitudinea în termeni este, desigur, extrem de necesară, dar în niciun caz nu rezultă din aceasta, desigur, că "ar fi de dorit să se limiteze instinctul tocmai la domeniul activității conștiente" Alte argumente, mai substanțiale, cu caracter teoretic, care susțin opinia despre conștiința acțiunilor instinctive, nu le găsim deloc la Romani Se poate susține, așadar, că învățătura autorului din această parte a ei este cu greu dovedită de el într-un asemenea grad încât să poată servi ca o infirmare a învățăturii predecesorilor săi, conform căreia instinctul este o abilitate specială specială care are nimic în comun cu raționalitatea care decurge din mintea noastră **) Învățătura lui Romani este, de altfel, în contradicție cu Faptele strict stabilite științific de acești predecesori și, prin urmare, argumentarea lui îi dă cu greu dreptul de a încheia considerațiile de mai sus cu astfel de cuvinte: "deci, vedem (^) singura trăsătură de-a lungul căreia instinctiv acțiunea poate fi pe deplin justificată pentru a distinge de reflex, și anume că elementul subiectiv (conștient) este parte integrantă a acțiunii instinctive *; dar tocmai cu aceste cuvinte autorul își încheie argumentația de mai sus După ce au rezolvat astfel prima dintre sarcinile atribuite, Romani trece la alta: să indice semne care ar putea servi la deosebirea instinctelor de acțiunile raționale, cu care împreună constituie un grup de acte conștiente ***) *) Cursivele noastre "*) Welles: "Selecție naturală" Tradus sub redacția lui N P Wagner, p II ***) Aici se cuvine să spunem că autorul ascunde considerațiile deja obscure despre granițele dintre instinct și rațiune Biblioteca "Runivers" NATURA PSIHOLOGICĂ A INSTINCTULUI "Trebuie remarcat", începe astfel Romani, "că "Între instinct și rațiune este imposibil să se tragă o graniță precisă; instinctul trece în rațiune în nuanțe evazive sau, așa cum spune Pop, aceste două principii sunt veșnic îndepărtate și veșnic apropiate* Credem, totuși, că această idee

a poetului este la fel de puțin potrivită pentru o poziție științifică într-un tratat științific, ca, de exemplu, ideea unui alt poet, nu mai puțin faimos, Shelley, în "An îndemn" că hrana unui cameleon este lumină și aer, iar molarii unei persoane indică nevoia unei alimentații mai substanțiale Hrănind cameleonii cu lumină și aer, ne-am convinge curând că poezia și știința sunt lucruri foarte diferite Oricât de aproape, potrivit autorului, mentalul spus "rațiunea" în două abilități speciale: mintea însăși și mintea, iar granița dintre aceste abilități, contrar dorințelor autorului, se dovedește a fi complet evazivă și în acest sens este echivalent cu termenul de raționalizare, sau capacitatea de a trage concluzii " Această definiție lasă mult de dorit, după cum vede cititorul, dar Romani, după ce a citat-o, adaugă: "aceasta este singura utilizare legală a acestui cuvânt și, în acest sens, eu (Romens) îl voi folosi invariabil în acest tratat" (ibid , p) Puterea de a cântări raporturi, de a trage concluzii, și deci de a prevedea probabilități, admite însă nenumărate gradații, astfel încât autorul nu găsește cu putință să folosească cuvântul rațiune pentru a le desemna pe toate În raport cu manifestările inferioare ale acestor abilități, acest termen, potrivit autorului, "suna puțin ciudat"; "în aceste cazuri", spune Romani, "de multe ori îl voi înlocui cu cuvântul minte (inteligență)" "Când vedem, de exemplu, că o stridie se bucură de experiența individuală sau este capabilă să perceapă relații noi și să acționeze în funcție de rezultatul percepțiilor sale, atunci, cred, nu va suna atât de ciudat dacă spun că stridia arată inteligență decât dacă aș spune că ea dă dovadă de inteligență " (Citarile noastre) O astfel de clasificare a facultăților mentale ale animalelor, în primul rând, deschide un arbitrar complet în utilizarea terminologiei; Indiferent de asta, stabilirea unor termeni diferiți doar pentru că unul "suna ciudat" și celălalt "nu sună ciudat" nu este deloc științific Întrucât însă autorul stabilește doi termeni diferiți, el se pune în necesitatea de a indica diferența dintre fenomenele care sunt notate prin acestea Biblioteca "Runivers" V WAGNER Strict, din moment ce sunt folosiți doi termeni pentru a le desemna: instinct și rațiune, este necesar să se dea fiecăruia dintre ei cea mai precisă definiție posibilă Dacă rațiunea, ca act conștient, este facultatea de a percepe asemănările și relațiile (rație), atunci ce este instinctul? Romani face definiția cerută, rezumând și completând punctele de vedere ale altor autori "Beniamin Brody", citim din el, "definește instinctul ca fiind principiul prin care animalele, indiferent de experiență și raționament, efectuează anumite acțiuni voluntare, necesare fie pentru protejarea lor ca indivizi, fie pentru procreare, fie utile într-un alt sens " Această definiție este strict științifică și are nevoie doar termeni Care este atunci diferența dintre "minte" și "rațiune" după Romani? - "Voi folosi", citim (v), "primul termen pentru a desemna gradele inferioare ale facultății de inferență; astfel, în cererea mea, cuvântul "ț/jhî" va fi opus unor termeni precum "instinct", "acțiune reflexă" etc la fel cum termenul "rațiune" le este opus Aș dori ca cititorul să țină cont de acest punct de dragul clarității Asta este tot ceea ce privește "mintea" și împărțirea ei în "minte" și pumya - Stabilind două grupuri de abilități, autorul, totuși, nu a putut indica diferența dintre ele, deoarece este în prealabil, desigur, și ar trebui să fie de așteptat - Singurul exemplu care este dat ca o clarificare a problemei, după cum vom vedea acum, nu clarifică nimic De fapt, "singura utilizare strict legală" a cuvântului minte, potrivit autorului, are un loc pentru a desemna capacitatea de a percepe asemănări sau relații și de a acționa în funcție de rezultatul

percepțiilor lor Stridia în exemplul romanilor, folosind experiența individuală, se dovedește a fi capabilă să perceapă cu precizie noi relații și să acționeze în funcție de rezultatul percepțiilor ei Din aceasta s-ar deduce că, prin singura utilizare strictă și legitimă a cuvântului "minte", ea acționează uszu iao Se dovedește că nu Se pare că, deoarece acest termen sună ciudat în raport cu stridiile, acțiunile ei sunt doar inteligente, nu raționale Din aceasta, la rândul său, rezultă că capacitatea de a percepe noi relații și pe de altă parte, este la fel de mult un semn al minții, cât și al minții; cu alte cuvinte, că între aceste două facultăți, așa cum sunt definite chiar de Romans, nu există nicio diferență, deși el intenționează să desemneze fenomene diferite prin acești doi termeni Biblioteca "Runivers " NATURA PSIHOLOGICĂ A INSTINCTULUI adăugarea care a fost făcută în definiția instinctului lui Cuvier (mai multe despre asta mai jos), dar romanii, desigur, nu o pot accepta, pentru că aici instinctul, ca și la majoritatea celorlalți naturaliști, este o acțiune psihologică, în primul rând inconștientă "Această definiție", spune Romani, "în primul rând, nu include o afirmație suficient de generală și clară că toate acțiunile instinctive sunt adaptative și, în al doilea rând, nu clarifică diferența dintre instinct și rațiune " Cât despre acesta din urmă, Romans, în entuziasmul său pentru doctrina sa despre conștiința acțiunilor instinctive, a trecut cu vederea diferența fundamentală dintre instinct și rațiune pe care o stabilește Brody și anume: că, în timp ce acțiunile raționale sunt conștiente, cele instinctive sunt inconștiente În ceea ce privește faptul că în definiția lui Brodie se presupune că nu există o "afirmație clară a lăcomiei acțiunilor instinctive", acest reproș se explică aparent doar prin dorința romanilor, folosind această expresie oarecum vagă, de a impune instinctului o asemenea proprietate prin care ar putea fi în legătură cu activitatea rațională, așa cum vom vedea mai jos, și în care, de fapt, nu este nevoie "Hartmann, în filosofia sa a inconștientului", citim în continuare, "definește instinctul ca o acțiune care este întreprinsă pentru a urmări un scop, dar fără o înțelegere conștientă a ceea ce este acest scop " Și conform acestei învățături, instinctul se dovedește a fi o acțiune inconștientă Romani constată că această definiție păcătuiește prin aceea că omite o trăsătură distinctivă importantă a instinctului, și anume "uniformitatea acțiunilor instinctive la diferiți indivizi ai aceleiași specii de animale" "Adăugând această trăsătură", continuă Romani (remarc pe cont propriu că această trăsătură a fost indicată de Cuvier, pe care Romani din anumite motive nu îl menționează deloc), "noi Biblioteca "Runivers" V WAGNER prin urmare, o definiție mai precisă a instinctului, ca atare acțiune mentală, care este îndreptată spre efectuarea unor acțiuni adaptative, precede experiența individuală, nu necesită cunoașterea legăturii dintre mijloacele folosite și scopurile atinse, ci se realizează în în același mod în aceleași condiții adecvate de către indivizi din aceeași specie" "În toate aceste puncte", conchide autorul, "instinctul diferă de rațiune, cu excepția faptului că în instinct, ca și în rațiune, există un element conștient și că ici și colo este vorba de acțiuni adaptative (p) Astfel, pe lângă cele trei definiții ale instinctului, pe care Romanii le-au pus la baza viziunii sale asupra subiectului, și care interpretează fiecare instinct ca pe o acțiune inconștientă, autorul ne oferă o a patra, conform căreia instinctul se dovedește a fi o acțiune conștientă Din această nouă definiție, contrar dorințelor autorului, rezultă în primul rând însă că principala diferență între această capacitate psihologică și cea

rațională constă în același lucru o văd și alți autori și anume că unul dintre ei (instinctul) este inconștient, iar celălalt este conștient Romans însuși simte acest lucru și, prin urmare, pentru a ieși cumva dintr-o situație dificilă, el, este adevărat, oarecum vag, permite o diferență între instinct și rațiune din punctul de vedere al conștiinței acțiunilor lor "Din cele spuse", spune Romani (p), "cititorul ar fi trebuit să observe că aspectul esențial în care instinctul diferă de rațiune constă în cantitatea relativă de gândire conștientă în ambele procese" Cititorul a putut observa acest lucru, desigur, doar din citatele făcute de romani, din care a trebuit să ajungă la concluzia nici măcar despre diferența în cantitatea relativă a gândirii conștiente, ci, după cum s-a spus, direct la faptul că în acţiuni instinctive Biblioteca "Runivers" NATURA PSIHOLOGICĂ A INSTINCTULUI nu există deloc o astfel de reflecție; era, desigur, imposibil de observat așa ceva din punctul de vedere al lui Romani, pentru că el ridică aici o asemenea diferență pentru prima dată Admițând acest lucru, autorul nu a avansat totuși în rezolvarea chestiunii graniței dintre acțiunile raționale și cele instinctive, deoarece diferența de cantitate relativă, nici în sens teoretic, nici în sens practic, nu face nimic pentru a trasa granița necesară între aceste abilități Considerațiile cu care Romani explică situația de mai sus nu numai că nu clarifică chestiunea, dar o întunecă și mai mult și adaugă altele noi la neînțelegerile anterioare Iată aceste considerente: "Acțiunile instinctive sunt acelea care, prin repetare frecventă, devin atât de obișnuite în succesiunea de generații încât toți indivizii aceleiași specii efectuează automat aceleași acțiuni, sub influența acelorași condiții adecvate Dimpotrivă, acțiunile inteligente sunt acțiuni care trebuie să îndeplinească condiții relativ rare în viața speciei și care, prin urmare, nu pot fi realizate decât printr-un efort deliberat de adaptare" (Ibid , p) Cu alte cuvinte, după Romani, actele instinctive sunt acele acte care se repetă adesea și, prin urmare, sunt tocmai cele care se repetă adesea, în timp ce cele raționale, dimpotrivă, se repetă rar Este interesant să ne amintim aici părerea lui Spencer despre acest subiect Filosoful, după cum se știe, consideră că "acțiunile instinctive trec în raționale de fiecare dată când, din cauza complexității crescânde și repetării în scădere, ele nu devin complet automate" "Activitatea rațională", citim în al lui (a lui Spencer) în altă parte, "începe din momentul în care influențele externe nu implică doar anumite relații speciale ale orianismului" Romantism din toată această operă Biblioteca "Runivers" V WAGNER diviziunea a păstrat doar o repetare mai mult sau mai puțin frecventă a acțiunii și, prin urmare, definiția ei este complet în contradicție cu Faptele Multe artropode, de exemplu, pe toată durata vieții lor, uneori, trei sau patru ani, fac un cuib pentru urmașii lor o singură dată și nu văd niciodată acest urmaș, deoarece după pregătirea cuibului și depunerea ouălor mor Rezultă, totuși, că un astfel de act excepțional de rar în viața unui individ (mai puțin de o dată în cursul vieții, nici un act, evident, nu se poate întâmpla) ar trebui să fie un act de rațiune? Construirea cuiburilor de artropode este, fără îndoială, în întregime opera unui singur instinct Păianjenii își aranjează uneori cuiburile cu o pricepere minunată, iar între timp V Audoin, în descrierea sa remarcabilă a cuibului de păianjen-capcană, spune pe bună dreptate: "plus nous avons vu de perfection dans l'ouvrage de G Araignée de Corse, plus nous sommes forcés de reconnaître, que tous ces actes dérivent exclusivement de l'instinct" Aceste lucrări sunt astfel deoarece, după cum spune autorul, le rôle de

G Araignée se réduit donc à opérer sans calcul, ni combinaison, mais sous une influence étrangère et irezistibilă, et quant aux leçons, care ar putea oferi G expérience, elles sunt entièrement nuiles, comme chez tous les insectes, c'est à dire, qu' après avoir vécu des mois et des années, elle n' en sait guère plus et n' en fait pas d' avantage, que lorsque, sortant de oeuf, elle s'est mise incontinent à construire" Această concluzie, pe care am citat-o ca referință la opinia unui naturalist remarcabil de exact și precaut în concluziile sale, desigur, este complet în contradicție cu opiniile romanilor Având în vedere cele de mai sus, credem că niciuna dintre sarcinile puse de Romani nu a fost rezolvată satisfăcător de către acesta El nu a reușit să demonstreze că instinctele sunt abilități mentale conștiente Biblioteca "Runivers" NATURA PSIHOLOGICĂ A INSTINCTULUI nici să indice limitele dintre acțiunile instinctive și cele raționale, ca atare, care, în proprietățile lor de bază, ar trebui să fie opuse acțiunilor reflexe El nu a reușit în acest fel nici să reconcilieze contradicțiile predominante în observații și inferențe, căutând o Formulă care să cuprindă toate cazurile, să dea unitate dezacordurilor sau cel puțin să le reducă la detalii nesemnificative Dar, ni se va spune, poate: dacă argumentele avansate de romani în sprijinul ideii conștiinței acțiunilor instinctive se dovedesc a fi puțin convingătoare, dacă, în consecință, încercarea lui de a da Formula necesară s-a dovedit a fi nereușită, dovedește aceasta că ideea romanilor nu poate avea argumente mai serioase, că nu poate fi găsită formula necesară pentru reconcilierea contradicțiilor? Afirmăm categoric că nu este După ce s-au hotărât pe ideea conștiinței instinctelor, romanii au descoperit o înțelegere profundă a cauzelor care determină ordinea existentă a lucrurilor: numai în acest fel, și în niciun alt mod, este posibilă reconcilierea contradicțiilor fundamentale care domnesc în zoopsihologie, pentru că odată ce validitatea ideii sale este dovedită, contradicțiile menționate sunt astfel reduse doar la detalii Prin urmare, nu ne vom opri asupra luării în considerare a altor doctrine analoge; Să spunem doar că, oricât de necesar ar fi susținătorii metodei subiective să stabilească teza conștiinței instinctelor, oricât de spirituale ar părea considerațiile exprimate pe acest subiect, teza rămâne nu numai nestabilită, ci mai mult decât îndoielnică A demonstra validitatea acestei ultime propoziții este sarcina imediată a prezentului studiu Înainte de a trece însă la aceste dovezi, trebuie să cădem de acord asupra a ceea ce este conștient și inconștient, asupra conceptului căruia Biblioteca "Runivers" V WAGNER rykh, evident, totul se prăbușește Apoi, fiind de acord asupra acestui punct, să abordăm soluția problemei nu prin metoda analogiei, care stă la baza învățăturilor subiectiviștilor, ci printr-o astfel de metodă de cercetare, care ar face posibilă izolarea fenomenului de studiat , eliminând-o artificial de altele care ar putea întuneca adevărata semnificație a celui dat, iar apoi să-l studieze în condiții de observație și experiență științifică Revenind la problema conștiinței, mă grăbesc de la bun început să fac o rezervă: nu va fi vorba despre esența conștiinței, adică una dintre întrebările despre care se poate vorbi mult timp fără speranța de a termina vreodată, ci despre semnele acțiunii conștiente Nu este important pentru noi modul în care cititorul privește această esență: dacă admite că definirea acestei esențe pentru timpul prezent este deloc imposibilă, sau că conștiința este un tip special de substanță sau că nu este mai mult decât o substanță corelat al proceselor fizice sau, în cele din urmă, că conștiința este totalitatea fenomenelor revelate în experiența

interioară etc , etc , în scopul nostru - repet, toate acestea au o importanță secundară Prin urmare, nu vom lua în considerare aceste definiții și nici opiniile care stau în legătură directă cu acestea sau altele dintre ele, cum ar fi, de exemplu, opinia despre conștiința relativă a centrelor secundare ale psihismului și alte ipoteze care nu mai au motive pentru ei înșiși, decât ideea existenței unei substanțe conștiente Analizând condițiile care însoțesc conștiința, studiind proprietățile în care constă viața noastră conștientă și comparându-le cu fenomenele vieții inconștiente, noi, indiferent de una sau alta ipoteză despre esența conștiinței, putem, prin observație, analiză și experimente, stabilim o serie de semne pentru determinarea actiunii constiente spre deosebire de inconstient, iar pentru sarcina noastra nu este nevoie de nimic mai mult   Care sunt aceste semne? Comparând fenomenele despre care vorbim, observăm în primul rând că în timp ce viața conștientă activă se caracterizează prin prezența și munca gândirii, inconștientul se caracterizează prin absența sa completă Un act conștient sau volitiv este rezultatul unei comparații mentale a acestei percepții cu rangul a primit și întipărit în memoria noastră Însuși procesul acestui tip de activitate psihică poate fi imaginat după cum urmează Când, după ce au primit o anumită impresie în organism, modificările motorii corespunzătoare acesteia apar doar în stare embrionară, adică una care nu trece în acțiune imediată în virtutea faptului că este reținut de ea de antagonismul altor modificări motorii rudimentare adaptate unei alte impresii strâns asemănătoare cu cea prezentată în cazul de față - atunci se formează o astfel de stare de conștiință ia, care în tranziția sa finală în acțiune, dezvăluie ceea ce numim dorință Cu alte cuvinte, un act volitiv este o acțiune rezultată din lupta schimbărilor motorii rudimentare, fiecare dintre acestea reprezentând o slabă resurecție a acelei stări de conștiință care însoțește astfel de modificări motorii atunci când sunt efectiv efectuate; un act volitiv este o reproducere în imaginație a unor astfel de modificări motorii care au fost efectuate anterior în circumstanțe similare, de exemplu ideea unor astfel de schimbări motorii Pe scurt, putem spune că un act de voință este rezultatul unei lupte între două serii de schimbări motrice ideale, dintre care fiecare se străduiește să devină reală, iar una devine în cele din urmă așa Influența externă asupra animalelor nevertebrate studiate de noi, care a provocat o impresie, poate, fără îndoială   apel în corpul lor și modificările motorii corespunzătoare; și aici acestea din urmă, fiind împiedicate să treacă în acțiune directă prin antagonismul altor modificări motorii rudimentare adaptate unei alte impresii strâns asemănătoare cu cea prezentată efectiv în cazul de față, pot ajunge în cele din urmă într-o asemenea stare încât trecerea în acțiune să dezvăluie prezența tuturor semnelor de acțiune volitivă Dar între voință, despre care am discutat mai sus, și mișcarea volitivă pe care o observăm în acest proces, rămâne o diferență enormă În primul caz, în acțiunile raționale, fie că sunt simple sau complexe, nu contează, impresia este cauzată de lupta dintre două serii de astfel de modificări motrice, care se bazează pe învățare, imitație sau experiență dobândită de individ în timpul viața ei individuală; în al doilea, cele care sunt înnăscute organic, adică dobândit nu prin experiența individului, ci prin experiența generațiilor care l-au precedat, exact în același mod în care au fost dobândite trăsăturile lui morfologice *) Aceste acțiuni, dintre care una este instinctivă și cealaltă rațională, pot fi la fel de simple, pot fi rezultatul unui

proces similar de luptă a schimbărilor motorii, dar tocmai pentru că la baza acțiunilor raționale se află experiența și învățarea (adică factorii care sunt infinit diverse la indivizi de un fel), dar acțiunile instinctive sunt elemente înnăscute, adică la fel **), de aceea putem prezice o acțiune instinctivă dacă o studiem prin comparație la mulți indivizi *) Vezi articolul meu "Geneza instinctului", Întrebările lui Philos și Psychol , septembrie (cartea) **) DESPRE Nu vorbesc de abateri, căci ele nu schimbă câtuși de puțin esența argumentului Biblioteca "Runivers" UTILITATEA PSIHOLOGICĂ A INSTINCTULUI grevă, dar nu putem prevedea întotdeauna o acțiune rezonabilă De aici arbitrariul alegerii, ca semn al acțiunii rezonabile, și doctrina liberului arbitru Astfel, acțiunea conștientă se caracterizează nu numai prin faptul că este rezultatul unei comparații mentale a unei percepții date cu cele stocate în memoria noastră, ci și prin faptul că elementele ei constituie o achiziție nu ereditară, ci individuală și că ei, ca urmare a acestui fapt, nu se pot naste Nu există idei înnăscute în general, așa cum deja dovedise Locke În cele din urmă, ținând cont de faptul că două acte mentale nu pot fi combinate în creierul nostru în același timp, că ideea dominantă în acest moment le alungă inevitabil pe toate celelalte, avem dreptul să afirmăm că unul dintre semnele unui act conștient va să fie și ceea ce se numește unitatea sa Din cele spuse, rezultă de la sine că semnele unei acțiuni, fără îndoială inconștiente, vor fi semne opuse celor de mai sus, adică absența gândirii și capacitatea înnăscută de a produce un act Majoritatea biologilor, inclusiv Romensom, recunosc actele reflexe ca atare Întrebarea, a cărei soluție constituie sarcina imediată a acestui articol, se rezumă astfel la următoarele: cu activitate reflexă, sau conștientă, acțiunile instinctive sau, așa cum mulți le numesc, trebuie puse în legătură - conform datele nu ale metodei subiective, ci ale fiziologiei experimentale *) *) "Adaptarea ochiului uman la distanțe printr-o modificare a convexității cristalinului sau a corneei", spune, de exemplu, Maudel, "nu este un act arbitrar sau conștient, ci un act natural senzitiv care are loc ca urmare de senzație de lumină; el ne poate ajuta să ne formăm o concepție corectă despre ceea ce este actul instinctiv al unui animal" (p joj) Întrebări de filosofie, KN Biblioteca "Runivers" V WAGNER Capitolul doi De când s-a știut că o broască decapitată poate efectua mișcări foarte complexe, marea majoritate a naturaliștilor și-au format o viziune complet definită asupra naturii psihice a acestor acțiuni, ca acelea la care nu poate fi admisă participarea conștiinței Acest punct, care corespunde perfect definiției acțiunii inconștiente dată mai sus, îl propunem ca o teză care nu are nevoie de dovezi și este incontestabilă Nu numai mamiferele cu îndepărtarea creierului sau a unuia dintre straturile sale corticale (după cum rezultă din experiența lui Goltz) *) sunt incapabile de alegere și mișcări voliționale arbitrare, ci și acele clase de animale vertebrate care se află la cel mai de jos nivel de organizare Astfel, conform observatiilor lui Steiner, batrachiii, dupa operatia de mai sus, sunt incapabili sa obtina hrana pentru ei insisi, imprejurare care, in opinia autorului, indica o legatura stransa intre functiile mezencefalului si functiile emisferelor mari Chiar și la peștii în care emisferele cerebrale apar pentru prima dată și la care (de exemplu, la crap), după îndepărtarea emisferelor, aproape nu se observă nicio diferență de înot - mișcări, cu observații mai atente și comparare cu mișcările peștilor care nu sunt mutilați, se dovedesc totuși a nu fi aceleași, și anume: crapul după operație, după cum mărturisește Vulpian, se mișcă în linie

dreaptă, neîntorcându-se în niciun sens, decât dacă întâlnește obstacole și nu se oprește până când este complet obosit "Se mișcă", spune autorul, "de necesitate, din cauza acțiunii apei asupra corpului său" *) Goltz afirmă că un câine căruia i s-a tăiat cortexul cerebral a trăit doar cu centri subcorticali timp de un an și jumătate, mâncând și mișcându-se normal; a fost lipsită de capacitatea de a înțelege și în general de a arăta astfel de acțiuni, care pot fi numite conștiente Biblioteca "Runivers" NATURA PSIHOLOGICĂ A INSTINCTULUI Să vedem acum cum este activitatea animalelor nevertebrate după îndepărtarea acelor părți ale sistemului lor nervos care se limitează la creier, din punctul de vedere al semnelor pe care le-am stabilit care caracterizează acțiunile conștiente Experimentele efectuate de mine în această direcție afirmă cu deplină evidență, i-x, că toate acele acțiuni pe care le numim instinctive printre ele se păstrează complet nu numai după decapitarea animalelor, ci chiar și după tăierea lor în mai multe părți; prin urmare, în sensul dispersării vieții mentale, nevertebratele merg mult mai departe decât cele mai joase vertebrate; în al doilea rând, că fiecare segment al animalului, fiind separat de întreg, își păstrează capacitatea înnăscută de a răspunde anumitor influențe externe într-un mod strict definit și caracteristic, în condiții normale *) *) Activitatea sistemului nervos al animalelor nevertebrate a fost studiată în două moduri Unii dintre experimentatori au disecat animale și, prin stimularea acelor sau a altor părți ale sistemului nervos, au încercat să clarifice întrebări despre abilitățile lor motorii sau senzoriale!:; alții, fără a diseca animalele, le-au tăiat în părțile corespunzătoare și au încercat să constate funcțiile sistemului nervos prin studierea activității acestor părți Prima dintre aceste două metode a condus, în ciuda numărului foarte limitat de studii, la rezultate de o importanță capitală Newport, Grent, Muller, Valentin și alții au ajuns la concluzia despre existența centrelor de sensibilitate și (excitabilitate) mișcării la artropode Cercetări deosebit de amănunțite în această direcție au fost efectuate de Raven (Ernest Faivre: "Recherches experimentales sur la distinction de la sensibilité et de l'excitabilité dans les diverses parties du système nerveux d'un insecte, le Dytiscus marginalis") a cărui semnificație fiziologică generală rezultă din rezumatul cu care autorul își încheie opera și a cărui esență este următoarea: Fiziologia comparată ne dă tot mai mult dreptul, așa cum i-au dat până acum anatomia comparată și histologia, să considerăm lanțul ganglionar al insectelor ca o formațiune analogă măduvei spinării animalelor superioare; găsim de fapt acolo, ca și în creier, părțile motorii și senzoriale, cu diferența că sunt dispuse în ordine inversă față de corpul animalului Recunoaștem * Biblioteca "Runivers" V WAGNER Pentru a nu sta asupra tuturor experimentelor pe care le-am făcut pe animale nevertebrate, mă voi limita la reprezentanții principali ai următoarelor trei clase: Vermes, Myriapoda și Insecta în plus, că ganglionul supraesofagian corespunde creierului unor animale mai perfecte Am verificat câteva dintre cercetările lui Faivre și mi se pare că concluziile lui că) Suprafața inferioară a ganglionului reprezintă centrul de sensibilitate, iar suprafața superioară a excitabilității) Prin iritarea suprafeței superioare, este posibil să se provoace paralizia mișcării labei părții operate corespunzătoare, menținând în același timp sensibilitatea) Iritând suprafața inferioară, puteți provoca paralizia sensibilității cu păstrarea mișcării Voi adăuga la aceste concluzii ale lui Faivre doar că paralizia mișcării piciorului și pierderea senzației pot fi cauzate,

așa cum vom vedea mai târziu, fără a irita ganglionul corespunzător al unuia sau celuilalt picior În orice caz, trebuie avut în vedere că investigațiile de acest fel, din cauza micii obiecte de cercetare, nu sunt doar foarte dificile, dar, cel mai important, dau rezultate complexe, din care nu este întotdeauna posibil să se facă extrageți răspunsul cerut cu claritatea și certitudinea cuvenite Astfel, Longet, de exemplu, care a făcut studii foarte amănunțite asupra funcției sistemului nervos al lui Polinurus quadricornis, prin aceeași metodă ca și Faivre (prin iritarea ganglionilor și comisurilor nodurilor), a ajuns la concluzii care coincid aproape cu concluzia lui Faivre numai în aceea, că în Crustácea există centri senzoriali și mișcatori speciali În special, rezultatele sale sunt că iritația rădăcinilor a produs contracții locale evidente, dar semnele de durere generală au fost mult mai puțin evidente; tăierea comisurii s-a dovedit a fi foarte dureroasă etc Într-un cuvânt, rezultatele experimentelor sale sunt departe de a reprezenta dovezile și certitudinea cerute Voi adăuga la aceasta că o asemenea remarcă, nu fără motiv, poate fi făcută la adresa nu numai a lui Longet, din cauza dificultății experimentării, ci și a multor alte experimente efectuate prin metodele în cauză Chiar și presupunând că rezultatele obținute prin acest mod de cercetare stabilesc într-adevăr o oarecare analogie între sistemul nervos al artropodelor și măduva spinării vertebratelor, că în el centrii senzoriali și motorii sunt într-adevăr demarcați și localizați exact în același mod ca a fost spus mai sus, noi În orice caz, vom fi încă foarte departe de a putea aborda astfel rezolvarea multor probleme de zoopsihologie Micimea obiectului si, in consecinta, dificultatea extrema a studiului, fac in majoritatea cazurilor imposibila folosirea unei astfel de tehnici si obliga pe cineva sa caute alta Biblioteca "Runivers " NATURA PSIHOLOGICĂ A INSTINCTULUI I Vermes (viermi) Dintre viermi, ne vom concentra pe lipitori În vecinătatea Moscovei, două specii ale acestor animale se găsesc din abundență; din familie Gnathobdellidae, așa-numitul cal-Nephelis vulgaris, și din această familie Rhynchobdellidae, Clepsina complanata Celălalt, așa cum am spus mai sus, constă în faptul că animalul nu este deschis; nu aceasta sau acea parte a sistemului nervos este supusă experimentelor, ci animalul însuși este disecat și părțile sale sunt examinate În ceea ce privește tehnica tehnică, aceasta este incomparabil mai brută și mai simplă decât cea anterioară, dar explicarea rezultatelor experimentului necesită o cercetare nu mai puțin atentă și o observare atentă Aceasta, desigur, explică de ce această metodă, care a primit un loc în știință cu foarte mult timp în urmă, datorită simplității metodelor sale tehnice, reprezintă încă un domeniu larg pentru noi cercetări Motivul pentru aceasta constă parțial în faptul că explicarea fenomenelor stabilite de experiență a fost realizată prin metoda analogiei, pe care autorii sunt obișnuiți să o folosească pentru rezolvarea tuturor problemelor zoopsihologiei și, parțial, în faptul că cercetarea în sine nu a fost efectuată cu suficientă rigurozitate Cum, acum o sută de ani, un naturalist, tăind o albină în jumătate și observând că jumătatea ei care poartă înțepătura (așa-numitul abdomen) încearcă să le facă o rană, explică acest fapt prin analogie cu animalele superioare și trage din ea o concluzie pur subiectivă; deci, în zilele noastre, aceleași experimente luate la întâmplare sunt repetate fără a încerca să le comparăm cu alte fapte similare în rândul reprezentanților unuia sau mai multor grupuri înrudite genetic; aceleași aprecieri subiective ale acestor observații aleatorii se fac pe baza acelorași analogii ca și înainte Lew indică o lucrare fiziologică foarte faimoasă, în care se

spune că sensibilitatea părților corpului albinei servește drept dovadă că fiecare segment își păstrează aparent pe cheltuiala proprie capacitatea de a simți, de a se mișca în voie și conștient, si chiar sa fie iritat Fiecare grup ganglionar parțial astfel format devine un centru parțial care se mulțumește cu sine și posedă proprietățile și facultățile principale ale întregului Având această concluzie, autorul întreabă: "Que va dire la métaphysique? Une intelligence, qui se coupe à coups de ciseaux " Lewis ("Studiu de psihologie, subiectul, domeniul și metoda ei *, traducere rusă, ed L, Boborykin, o), de la care împrumut fragmentul de mai sus, • răspunde la această întrebare, ceea ce este gata să admită într-o tăietură usturătoare albinele au capacitatea de a reflecta mișcarea, dar nu o abilitate inteligentă, conștientă Dar de ce acestea sunt doar "reflexe" le este lăsat fără nicio explicație Biblioteca "Runivers " V WAGNER Modul de viață și activitățile lor sunt foarte monotone și se rezumă la următoarele În starea lor de repaus, ei stau într-un rezervor de apă, întărit de ventuzele ambelor capete ale corpului, în timp ce ecvidea zace în cea mai mare parte nemișcată, în timp ce Clepsina efectuează mișcări neregulate sub formă de undă cu întregul corp, mișcări care au scopul lor de a servi ca o schimbare constantă a apei din jurul acesteia Se deplasează dintr-un loc în altul, fie înotând și îndoind corpul într-un anumit fel, fie târându-se, pentru care folosesc ventuze: mai întâi, ventuza din spate este mutată la cap, apoi capul este mutat pe cât posibil , apoi ventuza din spate este din nou mutată la cap etc înoată de bunăvoie, Clepsina, dimpotrivă, se târăște mai des În caz de pericol, Nephelis fie încearcă să se apere, mișcându-și capul spre obiectul care îl irită, fie (mai des) pleacă; Clepsina, în cea mai mare parte, își micșorează corpul și se învârte într-o spirală cu capul în centru La un moment dat - la tineri mai des, la bătrâni mai rar - pielea veche se năruie, adică lipitori năpârliți; pielea care și-a îndeplinit scopul este vărsată în bucăți Lipitorile trăiesc în general destul de mult timp și pot rămâne fără hrană de la șase luni până la un an și jumătate; depinde de faptul ca lipitoarea ia odata multa mancare, pe care o digera extrem de incet Cu cât o astfel de aprovizionare este mai mare, cu atât mai mult, evident, viața unui animal fără hrană va continua La ceea ce s-a spus, rămâne să adaug că sistemul nervos al acestui animal este format dintr-un număr de noduri, care sunt situate aproximativ la o distanță egală unul de celălalt de-a lungul întregului corp și sunt legați unul de celălalt prin fire nervoase Care este, atunci, capul acestui mod de viață necomplicat al unui animal, în care ar trebui să ne așteptăm la un organ care coordonează acțiunile unui animal? Biblioteca "Runivers" NATURA PSIHOLOGICĂ A INSTINCTULUI Pentru a rezolva problema, nu se poate tăia pur și simplu capul unei lipitori, deoarece, pe de o parte, organele acesteia vor ieși apoi în rană, iar pe de altă parte, apa, pătrunzând în cavitatea corpului, va provoca procese patologice care distorsionează complet fenomenele de imagine Am legat capul cu mai multe segmente ale corpului cele mai apropiate de el cu fir de mătase atât de strâns încât organele interne și-au pierdut orice legătură între ele O astfel de operație a eliminat tot inconvenientul unei simple "tăieri a capului"; iar când, după un timp, destul de lung, secțiunea capului despărțită printr-un fir a căzut de pe corp, nu a existat nicio rană la locul de pansament, deoarece era acoperită cu țesuturile corespunzătoare și s-a vindecat Voi descrie viața unei astfel de lipitori fără cap din momentul operației Pe august am separat astfel capul cu segmentele -γ ale corpului cele mai apropiate de el la Clepsina Imediat după operație, lipitoarea a adus

ventuza posterioară la capătul capului, mișcată neliniștită în jurul ei de ceva timp; apoi s-a lipit de peretele borcanului cu apă în care fusese așezată și și-a îndoit trupul la întâmplare, de parcă ar fi încercat să scape de ceea ce o tulbura la capătul din față al corpului Odată cu trecerea timpului, mișcările animalului au devenit mai calme și, după de ore, lipitoarea, după ce și-a dat corpului forma sa plată obișnuită și sorbind ventuza din spate de sticlă, și-a făcut destul de corect mișcările ritmice obișnuite, sub formă de undă, de corpul, care avea scopul de a reînnoi apa pentru respirația ei Un individ sănătos transplantat cu ea în aceeași cameră pentru a verifica observațiile a făcut același lucru De îndată ce au luat borcanul în mâini, de parcă amândoi ar fi fost niște bețivi, amândoi sănătoși și decapitați, simțind vădit neliniște, și-au oprit mișcările de valuri, ca și cum ar aștepta, Biblioteca "Runivers" V WAGNER ce se va întâmpla în continuare și dacă ar trebui luate măsuri de precauție suplimentare având în vedere ceea ce le-a tulburat liniștea De îndată ce borcanul a fost pus la loc, mișcările lipitorilor au reluat Dacă, dimpotrivă, continuați să-i deranjați, atunci la început se micșorează, iar apoi cel normal se înfășoară în spirală, iar cel decapitat în prima zi după operație nu face acest lucru, ci formează un fel de mic arc din corpul său Nu se ghemuieste nici in acest caz, daca este mutat cu forta din locul in care s-a lipit A doua zi (august) viața lipitorilor a continuat ca de obicei, dar s-a descoperit și ceva nou În timp ce deranjam lipitoarea decapitată, am observat că își îndoia corpul mult mai mult decât cu o zi înainte Când era iritat, nu mai forma un arc, ci un cerc întreg În mod evident, rezultă că, după ce a pierdut acea parte a corpului de la care începe de obicei răsucirea (adică capătul capului), lipitoarea nu s-a putut orienta imediat într-o nouă poziție, dar odată cu trecerea timpului, a devenit obișnuit și a învățat asta Pe august, arta ei de a se înfășura a fost avansată atât de mult și a fost realizată atât de repede ca răspuns la iritare, încât m-a făcut să presupun că există un motiv pentru această practică a animalului Nu a fost greu de aflat că un astfel de motiv era un mic pește așezat în același borcan, care, înotând pe lângă lipitoare, și-a apucat firul desprins și ieșea la întâmplare capătul capului corpului Răucindu-se constant de la un astfel de atac, lipitoarea a reușit foarte repede și uimitor de perfect în această problemă După ce am transferat peștele într-o altă cameră, mi-am continuat observațiile despre lipitoare La q-a august, capătul bandajat al corpului lipitoarei (capul) a căzut; locul de pansament din partea corpului, evident, a fost acoperit cu țesuturi, deoarece rana nu s-a format și stomacul Biblioteca "Runivers" NATURA PSIHOLOGICĂ A INSTINCTULUI Noe a continuat să trăiască ca înainte Capătul era mort și începea deja să se prăbușească Pe august a avut loc un fenomen nou, foarte interesant Tot timpul până la data menționată, lipitoarea stătea pe fundul borcanului Aici o deranjau uneori larvele de efemei (Ephemera vulgaris), aterizand asupra ei; Nu am îndepărtat insecta, deoarece nu a putut face rău lipitorii Dar neliniștea constantă pe care o provoca pe Serzip era evident sătul de ea și, în cele din urmă, a plutit de pe fundul borcanului și s-a așezat aici, printre alge marine În acest fel, lipitoarea nu numai că a luat măsuri pentru a elimina anxietatea, ci și-a rezolvat sarcina în cel mai rapid mod posibil: s-a plasat acolo unde zbura de efei, plutind în principal fie de-a lungul pereților borcanului, fie de-a lungul fundului acestuia, a deranjat-o cel mai puţin Aici, ancorată de ventuză, și-a continuat mișcările obișnuite de ondulare, la fel ca prietena ei obișnuită Pe septembrie am observat pentru prima dată că lipitoarea decapitată a început să se scurgă,

năruindu-și pielea bucată cu bucată Viața ei ulterioară nu a reprezentat nimic remarcabil și rămâne să adaug că una dintre lipitorile acestei specii a trăit în banca mea după o operație cu puțin opt luni și a murit destul de accidental Lipitoarea calului (Nephelis vulgaris) după operație și-a arătat neliniștea mult mai energic, deoarece în general este mult mai mobilă decât Clepsina complanata Cu toate acestea, după - minute, lipitoarea a fost aspirată de capătul posterior al corpului, iar ceva timp mai târziu a înotat, ca întotdeauna, cu capătul capului înainte Plutind în bancă, ea s-a ținut de pereții ei și, prin urmare, a făcut cerc în camera ei Într-o piscină mare, ea înoată drept - într-un cuvânt, își face mișcarea în același mod în care o face atunci când are capul cu ochii pe el Biblioteca "Runivers" V WAGNER Un individ normal plantat din el în același timp s-a comportat oarecum diferit Ea nu arăta o astfel de neliniște; scufundându-se pe fundul vasului, s-a lipit de el și s-a ținut calm pe loc, fără să se miște Când era iritată de un obiect, lipitoarea decapitată, ca și prietenul ei sănătos, s-a apărat mai întâi, aducând capătul capului corpului mai aproape de locul iritației și apoi a înotat Capătul bandajat a căzut de pe corp abia după - zile Apoi viața ei a continuat o lună, după care a murit Pentru a nu mă repeta, amân concluziile din Faptele descrise până la un moment mai convenabil și trec la descrierea experimentelor pe următoarele grupe de animale P myriapoda (centipede) Clasa picioarelor mele, mai mult decât alte artropode, seamănă cu anelide Corpul centipedelor este lung, mai mult sau mai puțin turtit, la unii este aproape rotund Toate acestea sunt împărțite în segmente, sau segmente; unele au două perechi de picioare pe fiecare dintre segmente (cu excepția câtorva); alții au câte o pereche și, în final, alții au câte o pereche de picioare pe pereche de segmente Un centiped sănătos se mișcă în două moduri Se târăște înainte cu capul corpului, simțind drumul cu antenele; in acelasi timp, se misca doar cu ajutorul picioarelor, fara a-si indoi corpul in scopul miscarii Un alt mod de mișcare este cu coada corpului înainte Mișcarea de acest fel, mai ales la Geophilus, se realizează atât cu ajutorul picioarelor, cât și cu ajutorul unei îndoiri serpentine a corpului pe un plan Corpul unui animal în aceste condiții nu părăsește niciodată pământul în niciun moment Sistemul nervos al centipedelor este format dintr-un nod cap (creierul) cu doi lobi destul de mare, de la care nervii merg la ochi și antene (organe) Biblioteca "Runivers" NATURA PSIHOLOGICĂ A INSTINCTULUI atingere) și circuitul nervos, care se întinde de-a lungul întregului corp și prezintă noduri mai mult sau mai puțin distincte în fiecare segment În ceea ce privește organele de simț, vederea lor trebuie considerată complet nedezvoltată *) Acest neajuns este compensat de organele tactile, localizate în principal în antene; dar acest sentiment se observă la toate membrele, în special la perechile de picioare din spate, care la unii centipede sunt foarte dezvoltate și au capacitatea de a atinge o atingere destul de subtilă Investigațiile mele s-au făcut asupra Lithobiis forficatus și Geophilus longicornis și, mai mult, în două moduri: observațiile s-au făcut fie pe corpul decapitat al unui animal (la fel ca pe o lipitoare), fie pe un animal (în principal Geophilus), care a fost bandajat în mijlocul corpului două locuri la mică distanță unul de celălalt (de exemplu, la centipede în de segmente, pansamentul se făcea la și , segmente) Animalul a fost tăiat în jumătate între două pansamente (aproximativ la segmentul din exemplu) S-au dovedit astfel, parcă, două animale, pe care a fost posibil să se experimenteze cu atât mai convenabil, cu cât segmentele au trăit în siguranță câteva zile Voi numi aceste segmente

unul "cap", celălalt "abdominal" Iată o serie de observații și experimente făcute, pe care le voi expune în ordinea în care au fost făcute de mine, fără a schimba nimic din modul în care au fost înregistrate *) Platoul (Recherches expérimentales sur la vision chez les arthropodes, adică p) printr-o serie de experimente, aranjate foarte ingenios, demonstrează destul de convingător că capacitatea centipedelor de a vedea, luând acest cuvânt în sensul său cel mai apropiat, este "aproape zero" (p) Indivizii cu ochi nu diferă în mișcările lor de cei ai căror ochi au fost mânjiți cu vopsea neagră în ulei; ei și alții în egală măsură nu văd obstacolele care le întâlnesc pe drum Biblioteca "Runivers" V WAGNER Un centiped decapitat (Geophilus) a fost așezat imediat după operație pe o masă simplă de lemn Ea s-a târât imediat înainte cu coada corpului, ridicându-și segmentele terminale sus și, prin urmare, nesimțind foaia de hârtie pusă în cale; Cu ajutorul perechii de picioare din spate, în care, după cum s-a spus, simțul tactil este deosebit de fin dezvoltat, centipedul s-a târât pe această frunză Dar, evident, a observat curând, cu ajutorul altor picioare, un obiect nou sub ea, nu cel pe care fusese pusă după operație, nu s-a oprit mult timp și s-a întors imediat înapoi la masă, păstrându-se strict în direcția inițială și mișcându-se nu cu spatele, ci cu capătul capului tăiat înainte Am repetat acest experiment cu Lithobius forficatus Animalul decapitat a fost așezat după operație pe o coală de hârtie; deplasându-se de-a lungul ei, animalul s-a apropiat de marginea ei, dar, bâjbând aici cu picioarele din spate după un obiect nou, de data aceasta pânza mesei, nici nu s-a dus deloc la el, ci s-a întors pe o coală de hârtie Direcționând mișcările segmentelor, cap și abdomen, ale aceluiași individ Geophilus unul către celălalt, le-am pus într-o astfel de poziție în care să se poată atinge și astfel să se atingă Astfel de atingeri (la segmentul cefalic cu antene, la segmentul abdominal cu picioare) au dus la faptul că amândoi s-au grăbit repede să se împrăștie, evident nerecunoscându-se Toate aceste trei experimente dovedesc în primul rând că la centipede, care trăiesc în întuneric și aproape neghidați de vedere, simțul tactil este extrem de fin, nu numai în antene și în perechile posterioare de picioare, ci chiar și pe picioarele obișnuite ale segmentele corpului Această considerație este dovedită mai ales de al treilea experiment, care ne învață nu numai că, la atingere, segmentele nu se recunosc și se tratează reciproc ca obiecte noi pentru ele, ci și că, în stare normală, este suficient să atingem antenele din spatele corpului astfel încât aceasta să dureze Biblioteca "Runivers" NATURA PSIHOLOGICĂ A INSTINCTULUI Nya a reacționat într-un anumit fel la o asemenea iritare subtilă Întoarsă pe spate, oricare dintre segmentele centipedului se întoarce imediat și ia o poziție normală Atât Geophilusul decapitat, cât și segmentul său abdominal se mișcă exact în același mod în care se mișcă un animal normal în condițiile adecvate, și anume: a) Înaintând cu capătul capului, Geophilus se mișcă numai cu ajutorul picioarelor b) Deplasarea înainte cu capătul abdominal (coada), se mișcă în două moduri: cu ajutorul picioarelor și îndoirea în formă de șarpe a corpului Asemănarea mișcărilor animalelor normale și decapitate este sporită de faptul că ambele se deplasează înainte cu capătul capului corpului - în stare de repaus și abdominal - cu o excitație mai mult sau mai puțin puternică (de exemplu, imediat după operația, unde ъ segmentul, ca să spunem așa, fuge de obiectul care i-a lovit capul) și când este iritat După o perioadă mai mult sau mai puțin lungă de timp după operație, centipedul nu se mai mișcă înainte cu capătul abdominal și se mișcă cu capul c) Stimulând alternativ capul,

apoi capătul abdominal al segmentelor, puteți face animalul să se miște într-o direcție sau alta Un centiped decapitat folosește aceleași apărări ca în stare normală: a) Segmentul cefalic folosește maxilarele b) Abdominal (Lithobius) - când se atinge unul dintre picioarele lungi din spate, pleacă repede, iar când se atinge unul dintre picioarele mijlocii, ridică rapid capătul posterior al corpului și îl lovește la locul iritației, evident apărându-se, de la această mișcare Biblioteca "Runivers" V WAGNER centipedele este la fel de amenințătoare ca și mișcarea corespunzătoare a unor gândaci cu elitre scurte (staphylinidae) Aceeași mișcare amenințătoare a făcut-o și animalul când a atins unul dintre segmentele corpului Uneori, o astfel de metodă de apărare este precedată de o încercare de evadare, adică aici se repetă același fenomen, care are loc în condiții normale Aceste mișcări sunt efectuate în mod egal atât de adulți, cât și de centipede foarte tineri Relația cu mediul centipedului decapitat rămâne aceeași cu cea a celui normal a) Întâlnind o fantă îngustă în masă, segmentul cefalic al lui Geophilus, care se mișcă mereu, simțindu-și drumul cu antenele, dispare imediat în această fantă Segmentul abdominal nu numai că nu s-a târât în acest gol, cel puțin, traversându-l de duzină de ori în locuri diferite, dar nu a folosit nici măcar unul mult mai larg pentru a se ascunde Acest lucru se datorează, desigur, faptului că centipedul nu se urcă niciodată în crăpături și sub pietre cu spatele corpului, ci întotdeauna doar cu partea din față: antenele cu care funcționează în acest moment îl avertizează asupra fiabilității refugiu ales Fiind decapitat, centipedul numai într-un astfel de caz folosește decalajul atunci când acesta din urmă este atât de larg încât capătul proximal al segmentului se va prăbuși, ca să spunem așa, în el Aceste experimente ne demonstrează, printre altele, că fiecare parte a corpului, fiecare segment al unui centiped decapitat repetă instinctiv doar atât, și numai așa, ce și în ce fel face un animal în stare normală b) Atitudinea față de lumină confirmă și validitatea poziției de mai sus Milpiedele (Geophilus de exemplu) sunt cunoscute pentru a evita lumina soarelui Același lucru este făcut nu numai de cap, ci și de segmentul abdominal Stbit să-l transfere cu grijă de la umbră la soare, chiar și la o oră după ce a fost separat de segmentul capului și să se întindă liniștit pe un teren uscat Biblioteca "Runivers" NATURA PSIHOLOGICĂ A INSTINCTULUI frunzele unei plante, cum începe să fie teribil de agitat și să alerge Aceste mișcări sunt foarte impetuoase și se potolesc doar atunci când animalul ajunge la umbră Următorul experiment convinge de acest lucru și mai bine Pe locul luminat de soare de pe masă am așezat tăietura abdominală de Geophilus și am acoperit-o cu o frunză de plantă Târându-se încoace și încoace sub această frunză, animalul nu iese de sub ea, pentru că de fiecare dată, de îndată ce orice parte a acestuia intră în soare, o ascunde rapid la umbră sub frunză Nu există nicio îndoială, desigur, că acest fenomen se datorează faptului că centipedul este capabil să reacționeze dermic la lumina soarelui cu fiecare parte a corpului său, deoarece această lumină este cu siguranță dăunătoare pentru ea Această abilitate este utilă centipedului și se găsește atât atunci când capul este prezent, cât și după decapitare Centipedul fără cap - și acesta este, desigur, cel mai interesant lucru - este capabil nu numai de mișcări instinctive atât de simple precum cele arătate, ci și de acte atât de complexe, care îndeplinesc pe deplin condițiile necesare, în opinia autorilor, pentru recunoașterea unui act ca fiind rezonabil; conştient Iată faptele a) Pe calea de mișcare a animalului decapitat, sau a segmentului abdominal al acestuia, pun un obstacol; dacă animalul s-a mișcat cu coada corpului, atunci, după ce a simțit un

obstacol cu picioarele din spate, se întoarce în lateral; Am pus un nou obstacol și repetă aceeași manevră; după - repetări, centipedul schimbă direcția de mișcare și începe să se deplaseze înainte nu cu coada, ci cu capul corpului Aplicat mișcărilor de acest fel, putem direcționa fără greșeală acțiunile oricărui individ, făcându-l să se miște în modul dorit și în direcția dorită b) Experimentul are loc pe masă Respingere abdominală Biblioteca "Runivers" V WAGNER zona se apropie de marginea unei mese destul de groase cu capătul proximal înainte O vreme animalul se oprește, parcă s-ar gândi, apoi face câtiva pași înapoi, dar după un timp se găsește din nou în fața marginii mesei Centipedul se dă din nou înapoi și se întoarce puțin în lateral, dar, înaintând, se găsește din nou pe marginea mesei După mai multe încercări de a ocoli abruptul, neobișnuit pentru ea, ea pare să decidă întrebarea posibilității unui astfel de ocol într-un sens negativ și decide să meargă înainte de-a lungul firului de plumb Cu grijă, ea coboară astfel încât aproximativ o treime din corpul ei să atârnă în aer Animalul se oprește, întoarce capătul liber al corpului înainte și înapoi, mișcându-se constant în aer cu picioarele sale doar acele segmente care atârnă liber în aer; aceleași perechi de picioare cu care animalul se lipește de masă rămân nemișcate Animalul, parcă, caută un obiect pe care să se poată mișca Dacă în acest moment pentru a înlocui ceva pentru el, atunci se trece imediat la obiectul substituit cu mare dexteritate și cu toate acele trucuri care sunt practicate de el în stare normală Dacă acest lucru nu se face, atunci, după ce a atârnat un timp în modul descris, centipedul decide să se întoarcă și se ridică pe plumb Urcând firul de plumb, ea se mișcă puțin în lateral de-a lungul mesei și din nou începe să coboare, dar de data aceasta mult mai adânc încât nu una, ci / din corpul ei atârnă în aer și */ se sprijină pe firul de plumb După ce a luat această poziție, centipedul începe să se miște rapid înainte și înapoi ultimele segmente ale capătului de coadă a segmentului, cu care se ține de masă, ca și cum s-ar fixa pentru a nu se rupe După ce a atârnat în acest fel un timp și s-a îndoit înainte și înapoi cu capătul liber al corpului, centipedul se întoarce din nou la masă și se ridică de-a lungul firului de plumb; se târăște din nou de-a lungul marginii mesei, de parcă ar căuta un loc convenabil pentru a coborî Biblioteca "Runivers" NATURA PSIHOLOGICĂ A INSTINCTULUI se apropie din nou de marginea ei și de data aceasta coboară deja atât de adânc încât atârnă, ținându-se doar de un ultim segment al corpului; restul atârnă în aer, atârnând într-o parte sau cealaltă După ce a stat așa ceva timp, ea s-a eliberat Am luat-o și am întins-o pe masă și am fost surprinsă de energia mișcărilor ei, deoarece trecuse mult timp de la operație Așezat pe masă, centipedul s-a apropiat din nou de marginea sa și a făcut din nou ceea ce a fost descris mai sus Aceste Fapte ne demonstrează nu numai capacitatea centipedului fără cap de a efectua acțiuni însoțite de toate atributele conștiinței, ci și capacitatea de a dobândi, după o serie de repetări, o mai mare încredere, care se exprimă într-o reducere a timpului acordat la animale pentru a doua oară la manipulări la coborârea din găuri Da Și avem toate acestea într-un segment de animal, lipsit de cap și o serie întreagă din următoarele segmente, adică avem - acceptând aceste istorii de dezvoltare - în abdomenul unui animal Acest abdomen "face experimente", "gândește" și "alege" cutare sau cutare acțiune; abdomenul, după ce a efectuat anumite manipulări o dată, se familiarizează atât de mult cu ele, încât a doua oară le petrece mult mai puțin timp etc Prin urmare, nu se poate pune la îndoială că opinia conform căreia putem evalua activitatea mentală a animalelor inferioare fie numai prin analogie cu

activitatea noastră mentală, fie să nu o evaluăm deloc, este categoric falsă * Dar să continuăm descrierea observațiilor După - zile, uneori mai târziu, ambele segmente - atât capul, cât și coada - încep să moară Moartea, aparent, vine din înfometare și, parțial, din procese patologice care încep la locul îmbrăcămintei; cel puțin din aceste locuri începe moartea animalelor Moartea nu afectează întregul corp Întrebări de filosofie, KN u Biblioteca "Runivers" V WAGNER ca un întreg, ci doar un segment al corpului Picioarele segmentului pe moarte încep să acționeze mai puțin energic; atunci nu acționează deloc, segmentul își schimbă culoarea, se întunecă: nu mai trăiește, nu răspunde la iritații, dar între timp segmentul este destul de vesel; lumina unei zile cenușii de toamnă este un reactant suficient de puternic încât, după ce a perceput iritația pe cale dermică, segmentul caudal va prezenta o neliniște extremă, se va îndepărta de el, căutând o umbră etc Segment cu segment, totuși, moare Puțini rămân în viață; își târăsc povara, stânjeniți de ea, aparent, nu mai mult decât dacă un obiect străin ar fi atașat artificial de corpul unui centiped Nu se poate spune însă că viața psihică a unui animal, cu privarea de tot mai multe segmente, ar rămâne complet neschimbată: activitatea în general devine, în paralel cu moartea segmentelor, din ce în ce mai puțin diversă Această împrejurare se explică prin faptul că nodurile lanțului nervos, fiecare funcționând ca un întreg independent și efectuând o serie de acțiuni care sunt un răspuns la anumite influențe externe, în același timp, conectând nervii cu alți noduri, provoacă în ei in cazul activitatii acestora, respectiv reactii existente Fără îndoială, desigur, că între toate aceste abilități determinate organic există și o legătură determinată organic, că acțiunile tuturor centrilor sistemului nervos sunt coordonate între ele Dar, având în vedere investigațiile prezentate mai sus, cu greu se poate pune la îndoială și faptul că această coordonare pare a fi foarte slabă și precis determinată de numărul și natura cazurilor Aș compara-o cu coordonarea care, de exemplu, reprezintă voința unui ofițer în raport cu voința soldaților: comanda sa determină unitatea acțiunilor companiei numai într-un cerc strict limitat de acțiuni, cercul în care ofiţerul este chemat să funcţioneze Biblioteca "Runivers" NATURA PSIHOLOGICĂ A INSTINCTULUI Dar fiecare dintre acei militari care fac parte din întreaga companie și o constituie singuri, trăiește pe cont propriu și cinci minute mai târziu, după comanda ofițerului, își poate coordona acțiunile cu acțiunile A, B, C etc ale compania lui, acum mare, apoi grupuri mai mici, mai mult, individul care era la conducere în acest moment poate fi condus un minut mai târziu Ideea este care dintre ele are cea mai mare influență asupra mediului la un moment dat de timp și, prin urmare, care acționează cel mai energetic De fapt, întregul proces psihologic, care amintește în exterior de "gândire", "aducerea în execuție a voinței cuiva" etc , nu este altceva decât o luptă între ele între ele a unor astfel de abilități determinate organic ale acelor sau altor centre Următoarea experiență este o bună ilustrare a celor spuse Dacă secțiunea de coadă a unui milpied care se mișcă înapoi înainte este mai întâi oprită de firul cu care este legat corpul său și apoi trasă cu grijă cu ajutorul său în direcția opusă într-o direcție falsă, atunci animalul va merge în cele din urmă în direcția dată lui acesta cu capătul proximal înainte fără influență suplimentară a experimentatorului Viața segmentului continuă până când pe față rămân cel puțin sau chiar segmente, dar se manifestă foarte slab V Wagner (Despre patinaj urmează') Biblioteca "Runivers" Viziunea psihologică a lui Theodor Meinert (Sfârşit) P Medula albă a emisferelor este formată

nu numai din fibre proiective care merg de la cortexul cerebral către lumea exterioară, ci și din fibre care merg în mănunchiuri arcuite și se conectează între ele, atât apropiate unele de altele, cât și cele mai îndepărtate zone ale Cortex cerebral Ca urmare, imaginile stocate în memorie, aflându-se în zone diferite, pot fi conectate, sau, după vechea expresie tehnică a psihologilor, pot fi asociate între ele Legăturile din aceste fibre alcătuiesc așa-numitele sistemul de asociere al cortexului cerebral Aceste fibre de asociere arcuate, care leagă zone anatomic diferite ale cortexului cerebral, împreună cu cele asociate cu stările lor fiziologice de excitație, de ex imagini de memorie și, astfel, fac posibil procesul de inferență Wundt în prelegerile sale "Ueber Menscben und Thier-seele" a numit pe bună dreptate inferența funcția logică de bază Meinert a fost primul care, în , a subliniat existența unui mecanism de asociere și deducere la nivelul creierului anterior, a cărui bază anatomică, pe lângă celulele nervoase, sunt două sisteme de fibre: proiecție și asociere Fasciculele de proiecție conectează celulele cortexului cu operațiunile periferice Biblioteca "Runivers" VIZIUNEA PSIHOLOGICĂ A LUI THEODOR MEINERTH șchioape: aduc și distribuie pe diverse teritorii ale cortexului de iritație din lumea exterioară Fibrele asociative au atât începutul, cât și sfârșitul în cortexul cerebral, adică conectate numai cu celule corticale: au o funcție la fel de importantă - de a lega iritațiile individuale aduse de sistemul de proiecție între ele Mecanismul de încheiere compus din aceste două sisteme este situat în toate locurile emisferelor cerebrale Imaginați-vă un cortex cerebral care nu a fost încă afectat de niciun stimul extern Să presupunem că înaintea unei astfel de tabula rasa a apărut un obiect care a stimulat simultan două secțiuni diferite ale cortexului cerebral Să fie un miel care scoate un sunet - byaka Imaginea unui miel excită celulele regiunii vizuale a cortexului, în timp ce sunetul pe care îl produce excită celulele regiunii auditive Odată cu dispariția mielului, ambele feluri de imagini ale amintirilor evocate de el devin palide Dar dacă, după ceva timp, una dintre aceste ■imagini de amintiri este din nou trezită, de exemplu datorita faptului ca mielul, ascuns in hambar, incepe din nou sa bolboroseasca, nu doar imaginea auditiva, ci si cea vizuala a mielului va fi reprodusa in scoarta cerebrala Scoarța face o concluzie de la sunet la imaginea cu care este asociat acest sunet Pentru a explica această concluzie, trebuie să presupunem că în timpul excitației inițiale a ambilor centri de simțire, excitația fibrelor arcuate care leagă acești centri a apărut și ea simultan Ca urmare, ambele imagini de memorie sunt asociate, iar dacă una dintre ele este din nou excitată, atunci această excitație se răspândește de-a lungul fibrelor de asociere ale celulelor Hg din altă zonă, care au fost scoase anterior dintr-o stare de repaus simultan cu prima Aceste mănunchiuri asociative pot fi comparate cu un fir de legătură, cu ajutorul căruia o imagine a memoriei este trasă de alta către pragul conștiinței O dezvăluire similară a unui semn al oricărui fenomen din reproducerea unui alt semn al aceluiași fenomen este Biblioteca "Runivers" V SERBE inferență - este cunoaștere în sensul de cauzalitate, deoarece, percepând un scârțâit, considerăm că este efectul prezenței unui miel În exemplul dat, s-a făcut presupunerea că această inferență aparține creierului, care, în afară de cele două menționate, nu are alte imagini de memorie și ale cărui alte conexiuni asociative rămân deci inactive În realitate, relațiile sunt, desigur, mult mai complicate Fiecare grup de celule este în legătură cu toate celelalte zone ale cortexului, dar, în ciuda ubicuității acestei

conexiuni, doar o parte relativ mică a acestor conexiuni este reprodusă la recunoaștere Cu o conexiune multilaterală și deja funcțională a fiecărui loc al cortexului cu alte zone, recunoașterea unui obiect este determinată de excitarea doar a acelor impresii laterale sau co-senzații care au apărut simultan cu imaginea reprodusă și au constituit un grup special cu aceasta Dacă prin sunet concluzionăm despre imaginea unui miel, atunci această recunoaștere se explică prin faptul că imaginea lui a fost o percepție secundară, sau co-percepție, atunci când îi percepea bâzâiala Astfel, în cazurile complexe și reale, în care asocierile fiecărei zone sunt extrem de numeroase, recunoașterea se bazează pe apariția senzațiilor laterale Cu asocieri cu mai multe laturi, fiecare imagine a memoriei este un tynmj special de senzații care au apărut împreună Trebuie să admitem că, în timpul tranziției pachetelor de asociere dintr-o stare de repaus în excitare, obstacolul pe care trebuie să-l depășească devine cu atât mai slab, cu atât mai des se repetă excitația identică a oricăror două zone ale creierului și, invers, acest obstacol este aproape de netrecut dacă transmiterea excitației de la o celulă la alta nu a avut loc încă Este destul de de înțeles, așadar, că procesul de recunoaștere este inaccesibil animalelor lipsite de creier anterior - legătura dintre un fenomen și altul este imposibilă: cu trântirea unui bici la un astfel de animal memoria durerii fizice nu este legată, iar pregătirea pentru lubrifierea cu coloquint nu este legată de amintirea consecințelor trăite Procesele de inferență devin imposibile Analizând în continuare acele modificări care sunt reprezentate de animalele lipsite de scoarță, constatăm că le lipsesc așa-numitele mișcări arbitrare (spontane), adică mișcări care nu sunt reflexive, ci emanând din scoarța cerebrală și purtând în manifestarea lor amprenta libertății, întrucât sunt cauzate nu de stimuli vizibili direcți, ci de amintiri imaginative necalculabile, care reprezintă doar rezultatul, un fenomen consecvent care a apărut din stimulul motor primar direct i Numeroase observații pun dincolo de orice îndoială faptul că animalele fără strat cortical își păstrează capacitatea de a merge; în consecință, aparatele lor motorii subcorticale continuă să funcționeze Aceste mișcări, emanate din centrii subcorticali și cauzate de stimuli direcți (care includ imagini de pe retină), Meinert le numește primare Excitarea cortexului cerebral este întotdeauna un fenomen secundar Datorită conexiunii anatomice a cortexului cu centrii subcorticali, procesele motorii care au loc în acestea din urmă sunt transmise cortexului ca imagini de inervație Orice imagine a memoriei - iar cortexul cerebral este exclusiv înzestrat doar cu astfel de imagini - este rezultatul activității preliminare a centrilor subcorticali Să luăm ca exemplu actul de a închide în mod conștient pleoapa Dacă acul, de exemplu, pentru prima dată irită membrana conjunctivă a ochiului copilului, atunci această iritare prin mijlocirea centrilor subcorticali duce la închiderea pleoapelor, adică un reflex sau fenomen primar În același timp, cortexul cerebral primește trei semne: i) imaginea unui ac,) senzația de durere și h) inervația sentimentul rațional, adică un semn al unei mișcări finalizate Toate aceste trei semne care au apărut simultan, sau imagini ale amintirilor, sunt interconectate prin fibre asociative Dacă începem să aducem acul mai aproape de ochiul copilului pentru a doua oară, atunci toate cele trei amintiri figurative vor fi reproduse în minte: vizuală, durere și motorie și deja o furculiță a acului va provoca un act de inervație sub formă a unei închideri conștiente a pleoapei Astfel, cortexul și

centrii subcorticali reprezintă un mecanism în care două acte motorii, separate unul de celălalt printr-un gol, sunt conectate într-un mod complet înțeles Mișcarea conștientă ar fi de neconceput fără acest mecanism Cortexul, ale cărui celule, pentru formarea unei imagini de inervație, posedă singura capacitate inerentă lor - senzațiile, nu ar putea niciodată să dea un impuls mișcării dacă actele motorii primare care emană din centrii subcorticali nu i-ar fi fost livrate sub formă de semne ale unui fel sau altul de mișcare Datorită acestor semne, cortexul este întotdeauna spectator al actelor reflexe în curs de desfășurare și, în același timp, în condiții normale, nu se realizează niciun act reflex fără implicarea celui de-al doilea act al acestui mecanism în joc, și anume mișcarea conștientă secundară, care poate urma apoi deja fără participare aparatul reflex Senzația de inervație nu este altceva decât o imagine corticală a memoriei și, ca toate celelalte imagini, vizuale și auditive, reprezentând o stare secundară de excitare, nu conține nici cea mai mică urmă de amprentă senzorială Acesta este un semn algebric abstract: amintirile figurative și impresiile senzoriale sunt complet incomensurabile Impulsul către mișcările care emană din cortexul cerebral este furnizat de nervii senzoriali Reamintind comparația celulelor ganglionare cu o ființă vie, putem spune Biblioteca "Runivers" VIZIUNEA PSIHOLOGICĂ A LUI THEODOR MEINERTH a spune că prin tentaculele lor ei percep stimuli externi, care le pun organele de apucare în excitare, mușchii lor în mișcare Lumina soarelui îngustează pupila, iar lumina orbitoare face ca pleoapa să cadă; aici stimulul luminii actioneaza prin nervii senzoriali asupra nervilor motori; nervii optici servesc ca impuls pentru mișcarea primară și în același timp ca bază pentru senzațiile de inervație Închiderea conștientă a pleoapei este doar un fenomen succesiv datorat acțiunii, deși nu directă, a luminii puternice a soarelui asupra nervului optic Manifestarea conștiinței noastre către lumea exterioară sub formă de mișcare nu depinde în niciun caz de vreo putere direct inerentă creierului însuși Creierul nu emite căldura proprie, ca stelele fixe, ci atrage forța care stă la baza manifestărilor sale - din exterior Mișcările secundare luate în considerare aici sunt doar imitații ale acelor mișcări care au fost efectuate anterior în mod reflex Caracteristica lor esențială este însă că ele provin din asociații, al căror număr este nenumărat și nedeterminat Mecanismul lor se reduce deci la mecanismul asociațiilor, iar arcurile care le dau naștere pot fi așadar extrem de variate Flacăra arde mâna copilului, care o smulge Această mișcare se realizează fără niciun impuls conștient, prin mijlocirea unei măduve spinării În același timp, cortexul primește din nou trei semne: imaginea unei flăcări, imaginea senzației de durere și senzația de inervație a mișcării care a avut loc Centrul spinal, pe de o parte, primește un impuls către mișcarea primară, reflexă, prin nervii senzoriali, pe de altă parte, de la cortex primește un impuls către mișcarea secundară, volitivă Mișcarea în ambele cazuri rămâne aceeași, dar pentru primul este necesară iritarea nervilor pielii de către flacără, în timp ce pentru volitiv Biblioteca "Runivers" V SERBE un fel de flacără este suficient: semnul vizual al cortexului intră în asociere cu cel dureros și ambele împreună cu inervația, trimițând un impuls către centrul spinal Pe lângă diversele fapte patologice care vorbesc în favoarea dezvoltării secundare a mișcărilor conștiente, acest lucru este indicat și de datele fiziologice descoperite de Zoypapp Iritația anumitor zone ale cortexului cerebral la animalele adulte duce la mișcări musculare, iar la animalele tinere aceste zone se dovedesc a fi inexcitabile și nu

provoacă mișcări, în timp ce mișcările reflexe există în ele chiar de la naștere și, prin urmare, trebuie recunoscute ca primar Acest lucru este confirmat de cercetările importante ale profesorului de la Leipzig Flechsig, care au arătat că fibrele care sunt în legătură cu centrii superiori ai creierului mare se dezvoltă mai târziu decât altele Trebuie remarcat în treacăt că acest fenomen, ale cărui cele mai mici detalii au fost ulterior elaborate de Flechsig'OMb, a fost semnalat pentru prima dată de Meinert Mișcările noastre conștiente, însă, nu reprezintă întotdeauna doar o imitație a unui act motor reflex, uneori îl întârzie, îl paralizează Fabulosul Mucius Scaevola a ținut mâna pe foc, fără a-l retrage Acest lucru arată că sinele nostru, care, desigur, este asociat cu toate mișcările care au loc cu participarea conștiinței, poate transporta momente în sine care sunt străine mecanismului motor care funcționează inconștient Explicația pentru aceasta constă în asocierea fiecărei zone a cortexului cerebral și a amintirilor imaginative care o locuiesc cu toate celelalte zone Complexul unor astfel de asociații constituie individualitatea sau eul unui psiholog în șase stratificații Individualitatea, personalitatea unei persoane este o expresie a celor mai puternice asociații care au intrat într-o conexiune greu de rupt între ele - asocieri ale acelor amintiri figurative care sunt reproduse în timpul vieții unei persoane individuale într-un astfel de Biblioteca "Runivers" VIZIUNEA PSIHOLOGICĂ A LUI THEODOR MEINERTH Õ legătura constantă între ele, astfel încât actele motrice conștiente rezultate din ele să poată fi calculate cu o anumită regularitate Se subliniază pe bună dreptate că, dacă individualitatea sau caracterul unei persoane ar fi pe deplin cunoscute, atunci în orice combinație ar fi posibil să-i prezică gândurile și acțiunile Așa cum mintea nu poate fi localizată într-un loc anume din cortex, la fel și individualitatea, care este compusă din compușii cel mai frecvent repeți și, prin urmare, cei mai ferm înrădăcinați, nu poate fi localizată Această relație este exprimată cel mai clar atunci când se analizează geneza individualității Primul pas spre formarea individualității este izolarea acelor senzații care aparțin propriului corp de senzațiile care emană din lumea exterioară Această separare este, fără îndoială, deja făcută în cea mai fragedă copilărie Trăsăturile distinctive ale ambelor grupuri de senzații sunt: I) care atinge, de exemplu degetul altuia pe pielea copilului dă o senzație, în timp ce atingerea propriului deget dă două senzații,) prin faptul că din masa senzațiilor auditive, doar sunetul propriei voci este însoțit de o senzație musculară, ca în general, dintre toate mișcările care apar în fața ochilor copilului, doar mișcările propriilor membri sunt legate de senzații musculare În același timp, impresiile propriului corp se remarcă prin prezența lor constantă și, prin repetare constantă, capătă o intensitate mai mare decât impresiile nepermanente ale lumii exterioare Aceste senzații atât de des simultane ale propriului corp formează cele mai puternice conexiuni, devin indivizibile și creează astfel individualitatea primară Trebuie remarcat aici că genul de mișcări care ar putea fi plasate între reflex și conștient și care sunt descrise sub denumirea de instinct Biblioteca "Runivers" V Ș E R B S K I I cele active, de fapt, nu există Primul impuls al copilului se exprimă în dorința de mâncare; în sentimentul de foame, însă, nu există absolut nimic care să-i dea nou-născutului posibilitatea de a intra într-o luptă cu senzația de durere provocată de el și să-i indice modul de mișcare adecvat El dobândește doar reprezentarea durerii Nici neliniștea generală și nici convulsiile rezultate din anemie nu conțin nimic care să poată fi numit instinct

Dacă copilul nu este lăsat neajutorat și pieptul este pus la gură, atunci acest lucru îl face să sugă, ca un act complet reflex În același timp, se îmbogățește de ideea că senzația de sațietate se îmbină cu suptul Dacă ulterior copilul caută singur sânul mamei sale, atunci avem aici un fenomen destul de analog cu închiderea conștientă a pleoapei sau retragerea mâinii, fenomen care, după cum am văzut, se bazează pe asocierea interacţiunile senzaţiilor neplăcute cu cele de inervaţie Conținutul individualității primare nu poate fi considerat strict definit pentru toată lumea Adevărat, este puțin probabil ca oricărui copil să îi lipsească senzația de foame, dar din acest motiv, de exemplu surditatea, orbirea sau alte defecte ale organelor senzoriale, bineînțeles, nu se vor crea amintiri de imagine corespunzătoare, deși, așa cum arată observațiile cu surdo-muți care suferă în același timp, orbirea, o astfel de individualitate defectuoasă - prin exercițiu intens de alte organe de simț - pot avea o bogăție relativă de imagini și amintiri, pot fi bine orientate și, astfel, confirmă opinia lui Munk că, în condiții normale, zone mari ale cortexului cerebral rămân inactive, libere funcțional Astfel, "Eul" primar, constituind, parcă, nucleul individualității, stă în izolarea propriului corp al copilului de lumea exterioară și este compus din cele mai durabile și constante senzații Dar cel mai mult Biblioteca "Runivers" VIZIUNEA PSIHOLOGICĂ A LUI THEODOR MEINERTH percepțiile des repetate din lumea exterioară, la fel cum amintirile figurative reproduse cel mai frecvent, în special cele combinate cu afecte, intră în legături foarte puternice în același mod și formează miezul unei individualități secundare, ale cărei elemente constitutive se află deja în exterior limitele propriului corp Individualitatea devine astfel o funcție complet descentralizată, împrumutând foarte mult din lumea exterioară Compoziția acestei individualități secundare îi include pe cei mai apropiați, proprietatea ei, perfecționarea în artă sau știință, întărită de nenumărate repetiții, convingeri, patrie, onoare Dacă, dintre toate aceste părți constitutive ale personalității, propriul corp este uneori sacrificat și în acest fel "Eul" primar este distrus în mod conștient, atunci motivul pentru aceasta constă în faptul că elementele "Eului" secundar dobândesc foarte mult mare intensitate în jocul asociativ și devin un motiv motivant mai mult decât motivul puternic al menținerii eului originar Omul care își sacrifică viața crede că în acest fel își va păstra cu adevărat individualitatea, care conține atâtea elemente independente de propriul său corp Dar indiferent de explicația pe care o dam acestui fenomen, cel mai, poate, cel mai simplu lucru va consta întotdeauna în următoarele: în cele mai complexe, mai misterioase și mai puțin înțelese acțiuni ale unei persoane, motivul călăuzitor este dorința de a evita o mare suferință La un copil, cea mai puternică idee este combinată cu satisfacerea foametei Dacă, totuși, i-am da unui copil foarte flămând hrană impregnată cu o substanță caustică, atunci s-ar alătura foametei o senzație de durere îngrozitoare și ar urma mișcări reflexe pentru îndepărtarea acestei substanțe Ulterior, însăși abordarea unei astfel de alimente va determina o serie de mișcări de apărare, reprezentând o repetare conștientă a reflex- Biblioteca "Runivers" V SERBE nyh Aceste mișcări de apărare sunt complet opuse celor ofensive, care se exprimau prin sugerea și ținerea sânului Dintre două necazuri, copilul o alege pe cea mai mică; în consecinţă, iar aici motivul determinant este evitarea unei mari suferinţe Individualitatea, ca fenomen foarte complex, poate suferi schimbări considerabile, dintre care cea mai dramatică, desigur, aparține domeniului bolilor mintale Într-un melancolic, conținutul "eu-ului" este extrem de restrâns:

interesele înainte dragi, fețele preferate, ocupațiile devin la fel de indiferente ca lumea exterioară care nu-l atinge Pacientul însuși simte că individualitatea sa s-a schimbat profund și, prin urmare, se consideră adesea transformat într-o altă persoană, moartă sau renunțată de pe pământ La fel afectele puternice, gândurile violente, halucinațiile sunt elemente noi pentru crearea unei noi individualități, ca de exemplu cu iluzii de grandoare O schimbare a senzațiilor "eu-ului" primar, în principal distrugerea capacității de a simți durerea, îl face pe pacient să se îndoiască de existența individualității sale și să spună, de exemplu, că a devenit "nimeni" Deci, individualitatea este determinat de repetarea celor mai puternice idei și de combinațiile lor; prin urmare, este un nucleu central indivizibil printre alte fenomene interne; dar, în afară de dezvoltarea individualității, mecanismul creierului, datorită structurii sale, creează ceea ce numim cauzalitate, spațiu și timp Toate observațiile fiziologilor experimentali demonstrează în mod convingător că odată cu îndepărtarea cortexului cerebral al intelectului, mintea animalelor este pierdută Dacă, sub cuvântul minte, am vrut să prezentăm ceva perceptibil, atunci caracteristica acestei expresii simbolice ar putea fi aceea că sub influența minții dintre numeroasele posibile anatomic Biblioteca "Runivers" VIZIUNEA PSIHOLOGICĂ A LUI THEODOR MEUHEPTA Unificarea imaginilor amintirilor și ideilor este dominată de astfel de combinații care coincid cu conexiunile obiectelor externe în dependența lor naturală Aparatele inferenţiale se repetă în toate locurile creierului anterior; prin aceste aparate toate stările care apar în creier, fie simultan, fie în succesiune continuă, sunt aduse în interconectare, la fel cum se stabilesc relații între impresiile primite separat Aceste relații le numim cauzalitate; legarea impresiilor prin relații cauzale este o activitate pur cerebrală, deoarece de fapt conexiunea lucrurilor din lumea exterioară poate să nu corespundă deloc conexiunilor cauzale din cortexul cerebral Impulsul către o formă logică de gândire este dat doar de faptul că o legătură subiectivă coincide cu dependența lucrurilor unul față de celălalt Nu există elemente speciale în structura creierului care să transforme concluziile pur subiective în activitate logică Structura creierului, dimpotrivă, este foarte propice pentru diferite combinații inutile de imagini, de exemplu, combinarea imaginii lunii cu mișcările de stingere a focului, iar în creierul unui copil astfel de combinații sunt nenumărate Momentul de coordonare aici este, în primul rând, diferența de intensitate, forță a compușilor formați, care depind de repetarea repetată a acestor compuși în conștiință Dacă fenomenele date întâmplător unul lângă altul, sau unul după altul, nu se mai repetă în aceeași ordine, atunci combinația lor accidentală în creier este în curând ștearsă Însă acolo unde legătura subiectivă a cauzalității coincide cu legătura naturală a lucrurilor, legătura - datorită repetării repetate a impulsurilor externe care au provocat-o - devine puternică și stabilă Pe măsură ce se dezvoltă, elementele gândirii logice inductive sunt din ce în ce mai determinate de experiență Raționamentul deductiv nu se aplică aici Biblioteca "Runivers" V SERBE deoarece se dezvoltă doar secundar din gândirea inductivă Al doilea punct important este transferul combinațiilor corecte de idei de la un subiect la altul prin limbaj, mesaje orale, învățături Desigur, aici gradul de educație, intențiile și propria logică a emițătorului sunt de mare importanță: adesea astfel de combinații de idei trec de la un subiect la altul, în care nu există mai multă logică decât în eforturile unui copil de a stinge luna Potrivit lui Schopenhauer,

înainte de Kant capul nostru era în spațiu, deoarece spațiul de timp al lui Kant a fost conținut în capul nostru Creierul, iritat de forțele emanate din atomi, creează nu numai lucruri, ci și spațiul în care se află, iar corpul nostru aparține și el numărului de lucruri În formarea reprezentărilor spațiale, un rol extrem de important îl au imaginile motorii, care apar ca consonanțe în toate percepțiile noastre senzoriale Relațiile spațiale nu sunt în niciun caz create doar de organul vederii; deci, la nevăzători, orientarea pe suprafața corpului nu este mai rea decât la cei văzători Rolul principal în aceasta îl au: i) acele senzații departe de omogene care apar din atingerea diferitelor locuri ale pielii și) acele senzații de inervație diverse, care se deosebesc, de asemenea, în același mod atât prin intensitatea, cât și prin varietate a acelor grupe musculare, care intră în mișcare Aceste senzații articulare, combinate cu percepția directă, oferă materialul necesar procesului de inferență bazat pe activitatea reciprocă a mecanismului de proiecție și asociere Cu cea mai mare claritate, acest lucru poate fi clarificat luând în considerare percepția spațială formată cu ajutorul vederii Helmholtz și în spatele lui Wundt au stabilit genetica Biblioteca "Runivers" VIZIUNEA PSIHOLOGICĂ A LUI THEODOR MEINERTH teoria dezvoltării percepțiilor spațiale, spre deosebire de cea nativistă, care nu trebuie atinsă aici Vederile fiziologice, alăturate învățăturilor lui Darwin, admițând că spațiul este un produs al conștiinței noastre, consideră, în același timp, percepția spațială să ne fie transmisă gata, prin moștenire; dar acest lucru nu neagă deloc dependența formării sale de mecanismul creierului; geneza ideii de spațiu este transferată doar strămoșilor noștri Fiecare act de vedere este întotdeauna însoțit de mișcări ale globului ocular, cu ajutorul cărora diferite părți ale obiectului sunt aduse în zona de vedere clară Mișcările mușchilor oculari dau senzații de inervație în cortexul cerebral, care sunt asociate cu imagini luminoase Combinația de senzații de inervație, extrem de diferite ca intensitate, cu imagini luminoase face posibilă concluzia despre unul sau altul loc de iritare a retinei Să presupunem că trei puncte luminoase irită trei locuri ale retinei situate unul deasupra celuilalt în zona vederii încețoșate Apoi, mușchiul drept inferior, mișcând macula în sus, traduce în mod constant aceste puncte în zona de vedere clară In scoarta cerebrala din zona vizuala vor ramane semnele punctelor in sine, in schimb vor ramane trei senzatii de inervatie, diferite ca intensitate in functie de gradul mai mare sau mai mic de contractie musculara Cu fiecare dintre cele trei locuri ale retinei, trei senzații de inervație de intensitate diferită vor fi conectate în acest fel Același lucru se poate spune despre toate celelalte locuri ale retinei, cu singura diferență că, de exemplu, pentru punctele care nu se află unul deasupra celuilalt, ci unul sub celălalt, în direcție laterală, alți mușchi ai ochiului și inervația lor senzațiile trebuie luate - din nou în toate gradele de intensitate Astfel de sentimente de inervație asociate sunt numite locuri Lohse Întrebări de filosofie, KI Biblioteca "Runivers" V SERBE semne, deoarece, datorită lor, în conștiință se disting locuri separate ale retinei, la fel cum cu ajutorul acelorași semne locale distingem locuri diferite de pe suprafața corpului nostru În acest fel, se creează continuitate în conștiință, datorită continuității diferitelor semne locale care variază în intensitate "Acel spațiu nu este un obiect, ci doar un produs al conștiinței noastre, este deja evident din faptul că nu percepem nimic ca spațiu Dacă ar fi să urcăm dincolo de atmosfera noastră, atunci golul dintre stele ar fi încă spațiu pentru noi -

spunem gol - pentru că, desigur, eterul evaziv nu poate fi numit obiect sensibil În spațiul gol al lumii, nu putem percepe stelele decât cu vederea Din aceasta se poate observa că procesul cerebral care creează spațiu constă în măsurarea acelor locuri din retină care se află între locurile iritate În imaginea retiniană, stelele sunt puncte de lumină; golurile dintre aceste puncte sunt percepute de noi în Forma spațiului "Mecanismul creierului, constând doar din celule simțitoare și fibre de proiecție, nu ar putea percepe spațiul ca o singură continuitate, în forma căreia ne apare mereu Această continuitate este creată numai prin inferență datorită conexiunii cu ajutorul unui sistem asociativ de imagini vizuale cu o intensitate în continuă schimbare a senzațiilor de inervație Capacitatea creierului de a crea spațiu din nimic se extinde în condiții patologice, unde doar ca rezultat al excitației spontane a creierului sunt create chiar imaginile care umplu spațiul La fel, timpul nu este o esență, nu este ceva perceput de simțurile noastre În ceea ce privește timpul, vedem mult mai clar că este creat de conștiința noastră Doar datorită faptului că sistemul de asociere Biblioteca "Runivers" VIZIUNEA PSIHOLOGICĂ A lui THEODOR MEINERT al creierului nostru aduce într-o serie secvențială coerentă, de exemplu, cuvinte individuale ale unui discurs adresat nouă - acesta din urmă devine pentru noi un fenomen care se produce în timp Același sistem de fibre determină succesiunea coerentă a gândurilor noastre Când există o pauză în gândirea noastră, ca într-o leșin, atunci acest timp nu există pentru noi Timpul, adică continuitatea în succesiunea fenomenelor este creată numai de continuitatea conexiunilor care au loc peste tot în scoarța cerebrală Considerațiile de mai sus arată cât de neîntemeiată este ipoteza, împărtășită nu numai de opinia generală, ci și de realismul științific, că lumea există de fapt așa cum este în mintea noastră, că a avut existență înainte de existența creierului cuiva și va avea această existență și după ƀ distrugerea ultimului dintre ei "Cortexul cerebral nu reflectă doar percepții, ca o oglindă, ci le creează; creează o imagine a lumii, a cărei idealitate se datorează structurii anatomice a creierului III Imaginile amintirilor în sine nu ar putea servi drept motiv suficient pentru mișcări și acțiuni dacă nu ar fi însoțite de sentiment Reflexul de suge poate fi numit reflex ofensiv, agresiv; reflexul de a scuipa alimente caustice va fi un reflex de autoprotecție, apărare; mișcările conștiente secundare rezultate vor fi, de asemenea, fie agresive, fie defensive, în funcție de faptul dacă sunt asociate cu reprezentări de sațietate sau de arsură Aceste reprezentări nu apar ca reproduceri indiferente, moarte, ci sunt însoțite de un afect sau altul, un sentiment de mulțumire, care este asociat cu mișcări ofensive, sau un sentiment de nemulțumire asociat cu mișcările de apărare Definițiile psihologice ne sunt de puțin ajutor în înțelegerea substantivelor Biblioteca "Runivers" V SERBE a acestei diferențe de feluri opuse de afect: doar reflecții bazate pe date fiziologice și, în plus, destul de complexe, ne permit să lămurim într-o oarecare măsură acest fenomen · O broasca decapitata, cand pielea ei este puternic iritata, provoaca durere la un animal normal, face o miscare de aparare, eliminand iritatiile În același timp, după cum arată observațiile, pe lângă reflex, i e transmiterea simplă a iritației de la piele la mușchi, apar o serie de efecte secundare ale iritației, care se reduc la: I) încetinirea conducerii în substanța cenușie,) constricția vaselor de sânge și) rezultate din lipsa de nutriția elementelor nervoase (starea lor dispnetică) Dar la animalele decapitate este posibilă și evocarea unor mișcări agresive: crocănit și îmbrățișare - iritațiile trebuie să fie doar ușoare și blânde, în

niciun caz să nu provoace durere la un animal normal În același timp, efectele secundare sunt complet diferite I) astfel de iritații blânde nu se confruntă cu o întârziere în implementarea lor,) sunt însoțite de vasodilatație, drept urmare) nutriția elementelor nervoase crește, lor se instalează starea apnoetică În acest fel, deja cu cei fără cap, adică lipsite de conștiință, mișcările agresive ale animalelor sunt însoțite de alte efecte secundare la nivelul sistemului nervos central, în comparație cu mișcările de autoapărare, care, în prezența conștiinței, sunt combinate cu o senzație de durere Mișcările conștiente sunt însoțite de aceleași efecte secundare opuse: și aici, mișcările de apărare sunt asociate cu depășirea obstacolelor din calea conducerii iritațiilor, vasoconstricției și fluxului sanguin insuficient; dimpotrivă, mișcările agresive nu se întâlnesc cu întârzieri și nu trebuie să depășească obstacolele în conducere; sunt însoțite de vasodilatație și de un aflux în exces de material nutritiv Biblioteca "Runivers" VIZIUNEA PSIHOLOGICĂ A lui THEODOR MEINERT În primul caz, conducerea dificilă se exprimă sub formă de nemulțumire, durere, în al doilea, absența întârzierii, conducerea facilitată se exprimă într-un sentiment de mulțumire, fericire; În același timp, în primul caz, există o nutriție insuficientă a cortexului cerebral, un conținut redus de oxigen în acesta, în timp ce în al doilea, dimpotrivă, există un flux sanguin crescut și un conținut crescut de oxigen Sentimentul apare astfel ca o formă subiectivă de percepere a acestor procese fiziologice secundare: în ultimă analiză este o expresie a stării în care se află nutriția cortexului Condițiile de nutriție a cortexului sunt destul de complexe și sunt în strânsă legătură cu procesele de asociere care au loc în acesta Procesele de gândire sunt întotdeauna însoțite de hiperemie funcțională, adică fluxul unei cantități mari de sânge către un organ de lucru Scoarta cerebrala, servind drept loc pentru procesele de asociere, are in acelasi timp un efect retardant asupra centrului vascular al centrilor subcorticali Ambele aceste Funcții - asociativă și vasomotorie, sunt invers legate între ele Dacă procesele de asociere sunt desfășurate energic, atunci influența inhibitoare a cortexului asupra inervației vaselor este distrusă, vasele se dilată și furnizează o abundență de lichid nutritiv pentru cortexul cerebral Dimpotrivă, dacă procesele de asociere sunt nesemnificative la un moment dat, atunci predomină a doua funcție a scoarței cerebrale - întârzierea vasodilatației; acestea din urmă rămân îngustate, iar aportul de țesut nutritiv devine insuficient Acest antagonism al funcțiilor de asociere și vasomotorii ale cortexului poate fi reprezentat în următoarea formulă: Proces asociativ >, inervație vasculară Relația reciprocă a vaselor cortexului cerebral și subcortexului Biblioteca "Runivers" G B CE PBC KI centrii tecali este astfel încât cu cât mai mult sânge intră în cortex, cu atât mai puțin intră în centrii subcorticali și invers Sângele este livrat către tulpinile mari ale creierului prin forța impulsului inimii, dar acest mecanism care servește la hrănirea cortexului este, fără îndoială, prea brut - l-ar putea inunda cu un exces de aflux și ar putea interfera cu relațiile subtile de selecție și gruparea proceselor asociative Ca și alte celule care lucrează, celulele nervoase în timpul stimulării atrag ele însele mai mult material hrănitor decât celulele care nu funcționează și, cu ajutorul absorbției, se asigură elementele necesare Știm, totuși, că actul gândirii este de obicei compus dintr-o combinație de idei care sunt împrăștiate în toate zonele cortexului cerebral Prin urmare, hiperemia funcțională care însoțește gândirea trebuie să apară în multe teritorii îndepărtate Cu toate acestea, nu

putem presupune că creierul în timpul lucrului în toate locurile este umplut în mod egal cu sânge, deja prin simplul fapt că este înconjurat de o acoperire osoasă neclintită Trebuie să acceptăm, după părerile lui Fechner, că departe de toate grupurile cu care este asociată o anumită memorie de imagine iau parte la actul gândirii; dimpotrivă, în timpul stării de veghe, vastele zone ale cortexului cerebral se află în aceeași stare de inactivitate ca și în timpul somnului Zona asociațiilor active cuprinde doar o mică parte din toate conexiunile existente Acei centri asociativi care iau parte activ la actul gândirii atrag mai mult material hrănitor pentru ei înșiși și sunt deasupra pragului conștiinței, restul rămân sub nivelul ei Această diferență privește, însă, doar gradul: asocierile pot apărea și în zona inconștientă, adică sub pragul conștiinței și apoi, sub forma unei concluzii gata, iese deasupra nivelului său, dacă orice grup de elemente provoacă un aflux de material nutritiv suficient   pentru trecerea de la somnul parțial la starea de veghe parțială Excitarea simultană a unui număr foarte mare de elemente nervoase perturbă cursul corect al asociațiilor, provoacă hiperemie crescută, care, printre altele, se exprimă și prin apariția culorii pe față O fată care recitează o poezie destul de liber în cercul semenilor ei se va înroși în prezența monarhului, se poate confunda cu ușurință și se va opri Vederea unui monarh provoacă o mulțime de asocieri, duce la excitarea a numeroase grupuri de centri ai cortexului cerebral, provoacă vasodilatație chiar și în afara creierului, așa cum este indicat de roșeața feței și, în același timp, perturbă fluxul corect de gânduri Fiecare persoană, pornind de la o muncă mentală complexă, experimentează mai întâi o stare de confuzie, deoarece în acest caz un număr mult mai mare de conexiuni asociative sunt excitate decât necesită cursul corect al gândurilor, excitația se răspândește pe căi laterale și este nevoie de un anumit timp pentru ca gândul să ia fluxul corect și că hiperemia funcțională excesivă dispare În general, datorită conexiunii cuprinzătoare a tuturor zonelor cortexului cerebral, cu fiecare proces de gândire, pe lângă asocierea principală, există și o serie întreagă de idei secundare, adesea complet inutile și inutile Dacă nu ating aceeași intensitate cu asocierile principale și, prin urmare, nu se dovedesc a fi o piedică pentru ele, atunci acest lucru poate fi explicat după cum urmează Orice amintire figurată, este adevărat, excită și toate asocierile asociate cu ea, dar în cursul obișnuit al gândirii, o altă amintire figurativă este conturată simultan ca scop; se stabilește o conexiune mai puternică între calea originală și cea intenționată, datorită faptului că fiecare dintre ele este un centru care atrage mai puternic materialul nutritiv, drept urmare căile care le leagă sunt sub influența există, parcă, o dublă atracție Acest lucru nu împiedică deloc aceste asocieri secundare să devină la rândul lor obiectivul și, împreună cu centrul de atracție mai puternic, la fel cum o săgeată, văzând o multitudine de obiecte din jur, se concentrează doar pe un punct anume, poate cu oh întuneric , astfel încât după prima lovitură să meargă către o altă țintă Aceste asociații secundare, care au loc adesea sub nivelul conștiinței, pot fi, totuși, de o asemenea intensitate încât pot evoca chiar imagini motorii Un exemplu genial în acest sens sunt expresiile noastre faciale O persoană care are încredere în unele știri deschide larg ochii, parcă ar dori să o examineze mai bine; dimpotrivă, cel care este neîncrezător îngustează fisura palpebrală, de parcă nu ar putea vedea obiectul Aici întregul joc al fizionomiei se reduce la excitarea

unor asociații exclusiv secundare care apar concomitent cu cea principală Trebuie remarcat faptul că, în condiții normale, există întotdeauna cele mai puternice, asocieri obișnuite, care au un efect de întârziere, controlează apariția asociațiilor secundare În condiții patologice, ideile similare pot dobândi aceeași putere ca și cele principale, adică nu sunt reținute de idei mai puternice Rezultatul este o revărsare nestingherită de asocieri în toate direcțiile, provocând o tulburare profundă a gândirii Acest revărsare nestingherită de asocieri necontrolate, în care gândirea este tulburată extrem de ascuțit, nu trebuie în niciun caz confundată cu acea stare, care este asociată cu numeroase idei agresive, în care asociațiile se combină ușor și lin între ele și care este însoțită de un sentiment de multumire Bietul om, căruia i-a revenit premiul principal, se simte, fără îndoială, foarte Biblioteca "Runivers" VIZIUNEA PSIHOLOGICĂ A lui THEODOR MEINERT o dispoziție fericită, datorită curgerii libere a asociațiilor, a obiectelor incitante și a unor astfel de obiecte, în fața cărora înainte a existat o barieră de netrecut; multe idei agresive curg în creierul lui, se efectuează o muncă liberă, neobosită, asociată cu un aflux facilitat de material nutritiv O imagine complet opusă se obține cu un joc dificil de asocieri care apare atunci când vești, de exemplu, despre un fel de pierdere grea Vestea morții unei persoane, a cărei imagine a fost asociată cu multe alte idei și afecte vesele, va provoca o oprire, o încetare a tuturor acestor asocieri - și în legătură cu un afect copleșitor bazat pe incapacitatea de a depăși acest lucru grad ridicat de întârziere în conducere, poate implica chiar extreme O formă de mișcare de apărare este sinuciderea Știm că ideea de mișcare, reproducerea unei imagini de inervație, poate apărea într-un lanț de asociații fără a provoca mișcarea în sine Evident, pentru producerea mișcării este nevoie de un grad mai puternic de excitare, care este eliberat de simțire, ca expresie a gradului de intensitate Posibilitatea vieții animale pentru noi ar fi complet de neînțeles fără existența sentimentului și, în plus, a ambelor categorii indicate, dintre care una servește drept motiv pentru defensivă, cealaltă pentru mișcări ofensive Fără idei și mișcări defensive, un animal care are doar pe cele agresive ar pieri printre masa de influențe ostile care îl înconjoară din toate părțile; ar pieri în egală măsură fără idei agresive, deoarece nu s-ar putea bucura de beneficiile pe care natura i le-a oferit Cu cea mai mare măreție, influența sentimentului apare în domeniul individualității secundare, care dă acțiunilor rezultate din aceasta, datorită Biblioteca "Runivers" V SERBE multiplicitatea conexiunilor posibile, natura independenței, libertatea În domeniul "Eului" primar: gradul extrem de autoapărare este distrugerea corpului, moartea În egală măsură, cele mai puternice sentimente din sinele secundar pot servi drept motiv pentru moarte, ca modalitate de a proteja împotriva distrugerii altor părți constitutive ale individualității Ne putem sacrifica viața pentru mântuirea unei persoane dragi, din cauza datoriei, a onoarei și a altor elemente constitutive ale individualității noastre, care, în ceea ce privește intensitatea proprietăților lor agresive sau defensive, se dovedesc a fi mai puternice decât elementele eul primar Creșterea și complexitatea individualității pot ajunge atât de departe încât dorința de a se reflecta în mintea altor oameni poate deveni motivul predominant, iar atunci "eu" primar va fi sacrificat de dragul păstrării în posteritate a unei imagini corespunzătoare nevoi ale individualităţii secundare Acesta este sensul dorinţei de glorie nemuritoare Datorită originii lor în reflexe, mișcările secundare sau

corticale sunt considerate de noi manifestări ale libertății doar pentru că motivele "Eului" secundar sunt prea numeroase, înrădăcinate în asociații de lungă durată, iar în unele cazuri nu putem demonstra legile lor Fără a prezenta o imitație exactă a unui reflex, aceste acțiuni conștiente ni se par de neînțeles și, din cauza acestei neînțelesuri, suntem înclinați să vedem în ele manifestarea libertății Cu toate acestea, sfera acestui fenomen de libertate este determinată de valori numerice, și anume, de numărul de asociații active Și acest număr este departe de a fi același, nu numai la persoane diferite, ci și la aceeași persoană în diferite perioade ale vieții sale: la un copil și la un adult Fenomenul libertății, care, ca orice fenomen, are limitele sale și în sfera sa poate fi mai restrâns sau mai larg, în funcție de volumul variabil al "Eului" secundar, este legat de moralitate, iar aceasta din urmă a coincis din nou Biblioteca "Runivers" VIZIUNEA PSIHOLOGICĂ A LUI THEODOR MEINERTH et odată cu dezvoltarea "Eului" secundar, care este purtătorul acestuia Copilul este un parazit al organismului mamei; după naștere, în neputința sa, el continuă să rămână același, necesitând multă vreme îngrijiri străine Abia pe măsură ce "eu" său secundar se dezvoltă, el intră în interacțiuni cu ceilalți, dintr-un "eu" parazit devine un "eu" mutualist, sau, după spusele creștinului, un "eu" fratern Abia de acum încolo se poate vorbi de moralitate: relațiile sociale dintre animale și oameni pot fi numite la fel de morale, pe atât de "mutualiste" Din acest punct de vedere, putem indica mecanismul moralei și, ca naturalist, să-i determinăm organul Impulsurile pentru "Eul" primar sunt excitarea organelor subcorticale, motivele sale vor fi un sentiment de saturație, excitare prin impresii senzoriale strălucitoare, luminoase, auditive; manifestările sale motorii vor fi doar o reflectare a mișcărilor reflexe care au loc de-a lungul căii bătute Organul cortical, care este punctul central al "Eului" secundar, mutualist, produce un efect de întârziere asupra impulsurilor "Eului" primar parazit, inhibă nu numai reolexurile, ci și acele mișcări corticale secundare care sunt cele mai apropiate de ele Influența retardantă a cortexului va fi cu atât mai puternică, cu atât se formează asociații corticale mai puternice și mai coordonate Va exista mai puțină libertate în acțiunile unei persoane care acționează numai sub influența percepțiilor prezente; va fi mai mare la cei care, în plus, folosesc ideile trecutului și adaugă prudent imagini ale viitorului Manifestarea libertății va fi mai puțin cu predominanța exclusivă a motivelor personale de mulțumire sau nemulțumire și va fi mult mai extinsă dacă se adaugă motive mutualiste, adică idei corticale despre mulțumirea și nemulțumirea celorlalți Biblioteca "Runivers" V SERBE Astfel, mecanismul moralității este determinat de interacțiunea diferitelor părți ale creierului, în care funcția emisferelor are un efect de întârziere asupra iritației primare a maselor cerebrale inferioare Organul moralității, factorul activ al mecanismului său, va fi întregul strat cortical cu bogatul său depozit de asociații Fiind în întregime purtătorul minții, este în același timp un organ al mutualismului, reciprocității și bunătății, în timp ce în centrii subcorticali se află un factor pur personal, parazit al vieții creierului, care în cadrul moralității sociale este rău Deci, libertatea noastră de acțiune este cu cât este mai largă, cu atât este mai mare numărul de reprezentări care nu permit conexiuni primitive, de exemplu legatura dintre prezentarea unui obiect atractiv pentru noi cu actul de a-l apuca, - de a deveni impulsuri de miscare Diferența dintre indivizi în ceea ce privește libertatea de acțiune se reduce la o

diferență în bogăția de idei Legalitatea acțiunilor umane este frumos exprimată de Rückert: Indiferent de cât timp te hotărăști - Alegerea ta este determinată; Indiferent cât de mult ai număra, Numărarea motivelor este finalizată Mii de fire invizibile Mâinile tale se mișcă Întunericul cauzelor evazive ne pregătește drumul "Condiționarea legală a acțiunilor umane este o consolare pentru inima umană, deoarece este garanția perfecționării continue În seria de generații care ne urmează, legea dezvoltării va atrage în mod inevitabil îmbunătățirea organizațiilor mentale Activitatea unui creier dezvoltat se va manifesta într-un mod de neoprit Biblioteca "Runivers" VIZIUNEA PSIHOLOGICĂ A LUI THEODOR MEZZERT într-o dorință nesățioasă de activitate mentală rodnică, într-o sete nesățioasă de cunoaștere Avea dreptate Virchow când spunea că științele naturii vor fi un instrument pentru educația morală a omului; scopul științelor naturii este adevărul și numai cunoașterea dă fericire reală Cu cât adevărurile științifice naturale intră mai mult în carnea și sângele omului, cu atât libertatea lui va progresa mai mult Acestea sunt principalele caracteristici ale vederilor lor psihologice despre T Meinert Vl Sârb Biblioteca "Runivers" Contemplarea mondială a cercului lui Stankevici și a poeziei lui Koltsov (Din istoria mișcării literare și filozofice din Rusia) eu O mică mișcare literară, provocată de aniversarea a cincizecea de la moartea lui A V Koltsov, amintește, pe de o parte, care este foarte important pentru aprecierea poetului, un moment remarcabil din istoria dezvoltării și educației filosofice în Rusia - timpul strălucitor al entuziasmului fierbinte pentru natura poetică a Filosofiei lui Schelling și Oken, la începutul și mijlocul anilor treizeci Acest moment iese în evidență cu o dungă strălucitoare de curcubeu pe Fundalul întunecat al modernității după atâtea furtuni neîmprăștiate, în zadar, agonisitoare așteptând "ultimii nori" Merită o atenție deosebită: în primul rând, în sine, ca episod important din istoria dezvoltării noastre filozofice, care a lăsat în urmă o amprentă adâncă în mișcarea literară și socială, dar nu a fost pe deplin apreciată de critica literară; în al doilea rând, pentru că caracterizarea corectă a acestui moment elimină dezacordul enervant dintre critici despre "Dums"-ul textierului nostru popular și, în cele din urmă, în al treilea rând, pentru că pune în lumină problema generală a relației dintre filozofie și artă, cu poezie, versuri Unii dintre cei mai noi critici au adoptat sau numai Biblioteca "Runivers" VIZIUNEA LUI STANCEVICI ȘI POEZIA LUI KOLTSOV o asemenea viziune este exprimată asupra Gândurilor lui Koltsov, de parcă ele nu ar fi inferioare "cântecelor" doar într-un singur aspect artistic, cum spunea Belinsky, ci și în conținutul lor, impregnat de "artificialitate" , "misticism vag" *, "inteligenta filozofică", nu se armonizează cu cântecele, deși sunt foarte importante pentru biografia autorului Susținătorii unei astfel de opinii trebuiau să fie de acord voluntar sau involuntar cu biograful de mai târziu al poetului-prasol Voronezh, M F de Poulet, care în cele din urmă recunoaște, totuși, în unilateralitatea concluziilor sale îndreptate în apărarea tatălui Koltsov împotriva atacurilor lui Belinsky Dacă îl asculți pe de Poulet, atunci nimic nu l-a împiedicat pe Koltsov să rămână compozitor, creatorul de cântece simple , deloc sofisticat: nici situația familială sub tutela unui tată dur, nici condițiile sociale de viață ale unui provincial un poet mic-burghez în vremurile grele ale iobăgiei și doar o apropiere accidentală de cercul lui Stankevici în timpul repetatelor sale călătorii către capitalele în afaceri comerciale l-au dus în rătăcire Și oricât de mult a încercat poetul în același timp să

asimileze stocul de concepte ale cercului, filosofia nu i-a venit; nu s-a apucat de treaba lui când a scris Dumas: acestea nu sunt opere deloc ale minții filozofice Foștii critici, care nu și-au asumat rolurile de avocat sau de procuror de o parte sau de alta, au gândit cu totul altfel Deci, un cunoscut cunoscător al limbii și literaturii ruse, V Ya Stoyunin, amintind de vechea poezie populară despre "Cartea porumbeilor", în care poporul, în persoana lui Vladimir, pune întrebări iscoditoare despre lume și despre om, remarcă în articolul său, publicat la zece ani după moartea lui poet, că dacă nu o persoană * care nu s-ar gândi la astfel de întrebări, și este rar să deranjeze atât de mult cât a tulburat mintea puternică a tânărului Koltsov când a încercat să-și clarifice} / pentru sine sensul vieții, scopul ei, când căuta adevărul, nu era familiarizat cu știința, dar nu se putea liniști fără a rezolva aceste probleme Biblioteca "Runivers" V JARMERPGGEDT Aproximativ zece ani mai târziu, un alt cunoscător de literatură, V V Vodovozov, a făcut o analiză detaliată a poeziei lui Koltsov în materialele sale de prelegere, publicate în la Zhurn Ministru Nar Iluminarea" El vede principala diferență între cântecul Koltsovo și cântecul popular în aceea că poetul desenează latura interioară, psihologică a sentimentului, originea sa misterioasă în suflet, în timp ce, ca și în versurile populare, sunt descrise în principal laturile sale exterioare În timp ce în acestea din urmă natura se contopește cu subiectul simțitor, în bifurcarea lor a lui Kolțov permite o verificare psihologică a acțiunii naturii asupra subiectului: "nu degeaba a fost la un moment dat poet și filosof - Ceea ce se înțelege aici prin filozof este ceva mai mult decât un simplu psiholog-observator, se poate vedea dintr-o altă gândire complet corectă, exprimată de același critic, și anume că "piesele filosofice", Kolțov, care pune mereu în ele întrebarea : / care este scopul de a fi? de ce au fost create lumile? ce loc după - yykh ~ Yelovka? - stă în legătură directă cu celelalte poezii ale sale Vodovozov l-a numit cu îndrăzneală pe poet filozof pentru că nu a pierdut din vedere cântarul, nu a uitat că evaluează o măsură filosofică pentru un astfel de autodidact, ce era acest om, făcut din prasol, "care nu a învățat nimic , cu excepţia alfabetizării ruse", cum spunea el primul său biograf ^ Neverov, educatorul generaţiilor în devenire, încă de când cântecele şi gândurile sale au intrat în cursurile istoriei literaturii şi sunt studiate de tineri Să ne amintim că Koltsov a fost luat de tatăl său de la școala de clasa a doua, în care a petrecut un an și amploarea nu i-a fost străină lui Valerian Maykov în articolele sale extinse dedicate poeziei lui Koltsov și retipărite recent în Experimente critice Altfel, cum să explic contradicția caracteristică în care a căzut criticul, care aparent a acceptat ambele puncte de vedere despre Koltsov? Într-un loc, de exemplu, "Duma" Biblioteca "Runivers" VIZIUNEA LUI STANCEVICI ȘI POEZIA LUI KOLTSOV sunt numite în încercările nereușite ale lui Maikov ale autodidactului de a înlocui adevărul cu fantome, cele mai slabe lucrări de gândire, iar în alta - sunt, de asemenea, extrem de remarcabile ", vorbind în mod elocvent pentru personalitatea extraordinară a autodidactului, care este aproape complet nefamiliar cu trecutul și înțelepciunea modernă Criticul a vrut, parcă, să spună că gândurile sunt produse ale unei minți filozofatoare, în contrast, pe de o parte, dintr-o minte filozofică, strict disciplinată și, pe de altă parte, dintr-o minte pur amator, ceea ce duce la filozofia un interes temporar la întâmplare, fie că este vorba de curiozitate enciclopedică, fie doar de modă, în orice caz, nu o atracție interioară profundă și irezistibilă, nu o nevoie de a-și elabora singur o întreagă viziune

asupra lumii O astfel de diferență este foarte clar exprimată de unul dintre primii Schellingiști V Th Odoievski în raport cu enciclopedismul: este posibil, întreabă el, să numim enciclopedism, în sensul unei atingeri amatorice a tot ceea ce vine la îndemână, o astfel de dezvoltare când un lucru crește organic din altul, cum crește o frunză dintr-o rădăcină, o floare crește dintr-o frunză, floare - fruct? În acest fel se realizează însă în general dezvoltarea acelui arbore filo-eo-phic, una dintre ramurile căruia va fi luată în considerare în aceste pagini Tsellingianismul în sensul său propriu, adică pe vremea aceea, când s-a eliberat de romantismul moștenit de la Fichte, dar nu a intrat încă în extremele misticismului, a fost Filosofia, ca să spunem așa, prin excelență, în cel mai bun sens al luptei spre înțelepciune, Yalubomudria" cartea o numea Odoievski; această învățătură era în perfectă armonie cu starea de spirit a celor mai bune, cele mai iscoditoare minți, care erau atât de împovărate de inerția de atunci a semi-cunoașterii mulțumite de sine Doar filosofia lui Schelling, cu inspirația și strălucirea ei, a putut să o miște, să reînvie și să lumineze mediul întunecat și nemișcat Schelling însuși era mândru de asta și pentru asta i se poate ierta Întrebări de filosofie, km , Biblioteca "Runivers" V JARMERSTEDT multe ce s-au promis dar nu s-au împlinit Deci, până la urmă, Stankevici a înțeles și Schellingismul, așa cum vom vedea mai târziu; nu este de mirare că astfel de oameni autodidacți, remarcabili prin inteligența și talentul lor, precum Belinsky și Koltsov, s-au alăturat îndeaproape cercului său Amândoi, profesor și elev, au fost legați până la sfârșitul vieții prin legăturile celei mai strânse prietenii, amândoi s-au străduit cu ardoare pentru educație, pentru dezvoltare, crezând într-o asemenea aspirație mândria lor, dreptul la atenția publică, pe care ei, poate instinctiv și la întâmplare, îndreptată spre lumină și adevăr, spre tot ce este bun și frumos Belinsky, și cu atât mai mult Koltsov, au trebuit să se familiarizeze cu Filosofia de mâna a doua și a treia Și totuși, nu mai puțin, Belinsky s-a obișnuit atât de bine cu perspectiva filozofică, încât, spre surprinderea lui Odoevski, abia căpătase conceptul de Schelling, când el însuși a ajuns la Hegel, iar mai târziu a trecut la Copt; I-a ghicit pe amândoi, a avut un presentiment În ciuda ignoranței aproape depline a lui Hegel, Belinsky, după spusele lui Odoevski, un observator subtil, deși predispus la exagerare, l-a abordat mental la fel ca un matematician, neștiind lucrarea al unui alt matematician, dar dezvoltă aceeași teoremă, îl abordează în concluzii (În ceea ce îl privește pe Koltsov, în ceea ce privește educația, el era departe chiar și de Belinsky; dar aceeași atracție interioară profundă l-a condus către filozofie, l-a condus într-un mod direct, prin intrarea principală - psihologică, prin care mulți au intrat și intră în prezent (să ne amintim cu această ocazie un alt textier și traducător remarcabil al lui Schopenhauer, A Fet) dar mâinile i-au căzut înaintea răspunsurilor la întrebările lumii, apoi a , la urma urmei, nu le-a făcut și nu le-a putut întreprinde, bine conștient de ignoranța sa, intenționând să învețe totul, chiar și limbile Lipsa educației a cântărit atât de mult pe Kol- Biblioteca "Runivers" VIZIUNEA LUI STANCEVICI ȘI POEZIA LUI KOLTSOV tsov, care, potrivit lui Maykov, a fost principala sursă a suferinței sale morale Acest gând nu este departe de adevăr Dar o întreagă prăpastie desparte o asemenea ignoranță de semicunoașterea mulțumită de sine, încremenită prostește în Formele ei, completate odată pentru totdeauna, de semieducația, închisă în cercuri provinciale strânse, cu care poetul a rupt toate legăturile greșelile și amăgirile unui astfel de autodidact sincer ,

remarcabil și prin puterea minții, talentul și inflexibilitatea aspirațiilor, impulsurile spre lumină, spre dezvoltare? Astfel de autodidacți erau cei mai potriviti în școala Schellingismului, ca filozofie prin excelență, a cărei istorie este, poate, istoria sălilor / rătăcirilor minții umane; alte erori, însă, / merită adevărul, la fel cum sunt, dimpotrivă, victorii care merită înfrângeri Nu degeaba și nu întâmplător, prin urmare, Stankevici a fost cel care l-a "descoperit" pe Koltsov, adică a fost primul care a atras atenția tuturor asupra poetului prasol, conaționalul său din Voronej N V Stankevici, fostul șef al cercului, era cu cinci ani mai în vârstă decât Kolțov, care s-a născut în ; s-au întâlnit acasă, când Stankevici a venit în vacanță ca student la Universitatea din Moscova; la universitate i-a ascultat pe Pavlov, Davydov, Nadejdin, iar apoi era deja atât de pregătit încât putea citi și studia lucrările lui Galich, Vellansky și alți savanți Schellingiști Ulterior, Kolțov a rămas odată cu Stankevici la Moscova în drum spre Petersburg și, prin intermediul lui, ca prim editor al unei mici colecții de poezii, și-a făcut cunoștințe literare în capitale Aici, la acel moment, s-a mutat un student al Academiei de medicină-chirurgie, un fost elev al seminarului din Voronezh A II Serebriansky, de aceeași vârstă cu poetul nostru, primul său prieten serios, mentor și lider Serebryansky era o persoană destul de talentată, cu căldură Biblioteca "Runivers" V JARMERSTEDT dat poeziei, muzicii, artei; s-a predat lor cu entuziasm, iar Koltsov datorează mult părerilor sale estetice, care a dat tot ce a scris la judecata prietenului său până când a devenit apropiat de Belinsky De Poulet găsește în biografia sa remarcabilă apariția simultană în același oraș a trei tineri la fel de înzestrați: Stankevici, Serebryansky și Koltsov, aproape de aceeași vârstă în ani și viață scurtă, reprezentanți ai celor trei moșii: nobilimea, clerul și țărănimea, în înfățișarea sa cea mai înaltă, dar întâmplătoare - filistinismul sau clasa de negustori temporari, în care erau înregistrați kolțovii Dar toți trei, precum și profesorul Schellin-Gist Pavlov, precum Serebryansky, Peter, seminariile Voronezh, doar o parte din porii timpurii, au intrat în mormânt unul după altul cinci: Serebryansky a murit în , Stankevici și Pavlov în și Koltsov și Koltsov în Cea de-a -a aniversare de la moartea foarte talentatului textier a trebuit astfel să încheie o serie de sărbători de cincizeci de ani - prietenii și mentorii săi Fructele gândirii lor au devenit acum proprietate comună, deoarece au apărut deja până la o duzină de ediții ale poeziei lui Koltsov, chiar dacă după Stankevici, Serebryansky și Pavlov nu există opere întregi impregnate cu un talent original atât de mare, totuși, în corespondență și fragmente din Stankevici, v Articolele și versurile lui Serebryansky și lucrările științifice ale lui Pavlov au păstrat până în zilele noastre amprentele gândurilor profunde și ale sentimentelor frumoase și înalte, impregnate de inspirație morală, dragoste arzătoare pentru oameni, devotament dezinteresat față de cele mai bune idealuri ale omenirii În scrisorile și scrierile lor, mereu gândite și simțite, s-a reflectat o viziune deosebită asupra lumii, unele dintre aspirațiile sincere ale celor mai buni oameni ai societății ruse de atunci au fost afectate - Deci, cu acest articol din istoria mișcării literare și filozofice din Rusia Biblioteca "Runivers" VIZIUNEA LUI STANCEVICI ȘI POEZIA LUI KOLTSOV Trebuie să cinstim atât memoria acestor oameni, cât și a muncitorilor, stabilind trăsăturile principalelor izvoare ale principalelor și emise trăsăturile mișcării șelingiene a anilor treizeci, așa cum a fost exprimată în cercul lui Stankevici și al acestuia reprezentanți, care

s-au eliberat, care era eerudist, care era talentat, mai mult, erau în egală măsură impregnați de o nevoie vitală profundă - de a cunoaște natura și pe ei înșiși - o străduință superioară pentru perfecțiunea intelectuală, morală, estetică ^] Se poate vedea ce a condus la filozofie, și tocmai la filosofia lui Schelling, Koltsov și oameni ca el, dacă acordați atenție unui motiv predominant în poezia lui, inspirat din viața personală a poetului și modernitatea înconjurătoare, - la credință în dominația întâmplării, a fericirii, a norocului și a dese plângeri despre soarta amară, soarta rea și oarbă a mamei vitrege Doar norocoșii rari, ca în primul cântec al lui Likhach Kudryavich, "totul în lume reușește inteligent" și chiar și atunci doar "în vremea de aur", în timp ce buclele se îndoaie în stare de ebrietate, iar apoi, așa cum îi iubește grija, pieptene nu are zgârietură; "Fără noroc în nimic", spune a doua melodie A meritat ca șeful să refuze cositoarea din mâna lui Grunyushka și, înainte de a pleca spre stepă cu o linie oblică, se plânge de soartă: "O, într-o zi nefericită, într-o oră fără talent, fără cămașă, M-am născut pe lume! " "Un tovarăș", într-o poezie sub un astfel de titlu, poetul sfătuiește: "Deci, luptă până când norocul găsește o șansă și începe să trăiască cu tine pentru gloria ta " Șansa este uneori sinonim cu soarta în Koltsov, așa cum l-au înțeles grecii, vorbind despre condițiile fericirii vieții umane *) Având în vedere faptul că sub denumirea de "cercul lui Stankevici" înțelegem adesea cercurile hegeliene din anii patruzeci, când Stankevici însuși și mulți camarazi ai tinereții sale nu mai erau în viață, ar fi cazul să stipulăm că în articolul nostru sunt preocupați doar de acea epocă a cercului când Stankevici însuși era încă în viață și era adevăratul șef și conducătorul cercului Biblioteca "Runivers" V YARMERSTED'II Dar viața este trecătoare și mai ales vremea de aur a "primăverii-tinerețe", care în loteria lumească reprezintă cele mai multe bilete și câștiguri Tinerețea a zburat în zadar, într-un val de vreme rea, bucuria foșnea "- asta este cum începe "Partea amară", în care poetul se plânge, zicând: "Mă voi despărți de nenorocire, mă voi întâlni cu durere!" Pentru a atenua întâlnirea neplăcută cu accidentele din viață și din natură, versurile noastre se opresc adesea pe schimbarea anotimpurilor cu periodicitatea ei și paralelismul cu vârstele, în principal primăvara cu tinerețea Și aici, însă, jocul întâmplării lovește un observator subtil: "soarele strălucește, da toamna; florile infloresc - dar nu la momentul potrivit, dar primavara era o stepa galbena, norii inotau fara ploaie "Se mai intampla, dimpotriva, ca" nu primavara atunci a suflat viata , iarna viscol, viscol zgomotos, ne-au cântat melodii minunate! "Deci totul se dovedește a fi deplasat, mai ales în alte epoci; iar modernitatea contemporană a fost uneori complet dominată de întâmplare și arbitrar, o arenă a tulburărilor socio-politice, căreia i s-a alăturat epidemia de holeră din , care a cuprins Rusia și Europa de Vest pentru prima dată: a dus în mormânt astfel de o victimă ca Hegel, celebra completare a filozofiei lui Schelling Nu fără motiv Chaadaev s-a plâns în "Scrisoarea filozofică", "că totul pare să fie în mișcare Suntem cu toții ca niște rătăcitori Nu există nimic permanent, indispensabil Acasă parcă stăm de pază, în familie de parcă ar fi fost străini " În viața de familie, s-ar părea, este mai puțin loc pentru întâmplare: libera alegere ar fi trebuit să prevaleze în relațiile conjugale Dar, în realitate, se dovedește, așa cum a menționat și Vodovozov în articolul menționat despre cântecul popular de nuntă, că nicăieri soarta sau soarta nu joacă un rol atât de important ca în căsătoria rusească, prin harul familiilor! despotismul nostru, înrădăcinat de secole Koltsov Biblioteca "Runivers" VIZIUNEA

PENTRU LUMNUL CERCULUI LUI STANCEVICI II POEZIA DIN KOLTSOV A trebuit să experimentez asta pentru mine; pentru el, familia a fost întotdeauna "o mamă vitregă strălucitoare, nu o mamă", așa cum se spune într-un poem de A Grigoriev, pe care Belinsky a pus-o ca epigrafă eseului său despre viața și opera poetului Atitudinea tatălui său față de Koltsov se distingea, în orice caz, prin severitate, dacă nu prin cruzime; acest lucru poate fi afirmat, chiar și considerând că privirea lui Belinsky este exagerată Tatăl s-a indignat de singurul său fiu când a refuzat petrecerea de negustor care era benefică familiei; Între timp, tânărul impresionant și pasionat nu a putut uita prima dragoste, al cărei eșec aproape l-a adus în mormânt: tânărul Kolțov s-a îmbolnăvit grav când a aflat, întorcându-se din stepă în oraș, că iubita fată din iobagii, care locuiau în familia lor, erau vânduți în secret moșierului de stepă împreună cu mama sa Și în prietenie poetul a avut ghinion; devreme și-a pierdut un coleg cu care și-a citit primele cărți; mai târziu, prietenii săi de provincie s-au retras de la el, iar prietenii săi mitropoliți au dispărut încet: Serebryansky și Stankevich Într-un cuvânt, accidentele l-au chinuit pe Koltsov în viața lui - șansa joacă un rol proeminent în imaginile poetice ale textierului nostru Se plânge în "Valea amară" că "ca un fir de iarbă, vântul tânărului se leagănă; iarna infrigura fata, soarele arde Este un vers foarte caracteristic Invada, ca un musafir neasteptat, in sufletul simpatic, impresionabil al textierului, intamplarea il irita si il face extrem de sensibil la durere si bucurie, frig si caldura in un sens literal și figurat De aceea își exprimă sentimentele interioare, subiective atât de cordial și sincer, ele sunt doar inspirate de lumea înconjurătoare, dar s-au născut, s-au hrănit în adâncul sufletului și al inimii > Tragedia poziției lui Koltsov constă însă în faptul că în același caz voința, caracterul, personalitatea sunt zdruncinate, este încălcată unitatea, plenitudinea ei, fără de care un sentiment puternic, profund este imposibil Tânăr zdruncinat ca un fir de iarbă, vânturile îi joacă pe strunele Biblioteca "Runivers" V JARMERSTEDT inimi cu atâta ciudatenie, capriciu, încât poetul riscă să devină în sfârșit "victimă a vieții" Adevărat, realitatea nu pare să existe pentru textierul total; pentru el, lumea exterioară este doar un prilej de poezie (și chiar și acesta este un astfel de prilej încât cine știe să cânte aproape că nu are nevoie, dacă ar fi fost vânătoare), - poezia prinde rădăcini și crește, dimpotrivă, doar în lumea noastră interioară, adică - e în sentimente, în suflet, în această realitate adevărată, neînșelătoare, dacă ne amintim că "sentimentul este totul", așa cum spune Faustul lui Goethe, adică compozitorul cu sunet dulce care cu siguranță ar fi fost, așa cum a asigurat De Poulet, dacă nu se împrietenise întâmplător cu cercul lui Stankevici? Să fie tocmai această întâlnire întâmplătoare; nu întâmplător, însă, mintea pozitivă a lui Koltsov, realismul său sobru, cunoașterea profundă a modului de viață și a spiritului oamenilor, care nu i-au permis să se refugieze în unilateralitatea poetului liric, care a cântat numai natură și dragoste, trandafirul şi privighetoarea Ca poet de primă clasă, care nu era deloc străin de elementele epice și dramatice, Kolțov era mult mai talentat și versatil, activ și plin de viață! decât în poezie și în viață, decât mulți alți textiști, deși pentru asta soarta lui a fost mult mai tragică A luptat, el "Nu a cedat vântului, ca firul de iarbă în stepă, s-a plâns cu amărăciune că "nu am voință puternică pentru suflet", dar a spus: "Dă-mi voința, voința veche, și mă înclin înaintea ție cu sufletul " O minte puternică, deși nedezvoltată, rivaliza în fire cu Kolțov cu o inimă fierbinte și înflăcărată; pasiune, senzualitate Natura fizică a trebuit să se

confrunte cu nevoi intelectuale puternic dezvoltate, pasiunea pentru poezie, muzică, filozofie; poezia stepei libere, în care prasolul era scufundat vara, nu s-a înțeles atât de bine cu proza vânzătorilor din bazar; însăşi gloria liricii populare este atât de nearmonizată Biblioteca "Runivers" VIZIUNEA LUI STANCEVICI ȘI POEZIA LUI KOLTSOV ospătat în ochii societății de atunci cu o origine mic-burgheză de câmpie Întărirea voinței și personalității, stabilitatea printre vânturi, pentru a nu deveni ca un fir de iarbă, Koltsov a căutat în dezvoltarea activă a tuturor aspectelor naturii sale bogate, și mai ales mintale, care să-i ofere o busolă de orientare în natură și în viață De aici devine de înțeles lăcomia tânărului textier pentru] cunoștințe de tot felul, ba mai mult, Kolțov, vesel pe atunci, plin de dragoste și prietenie, s-a îndrăgostit mai ales de istorie Dar tocmai despre istorie - poate despre filosofia istoriei (și nu despre filozofie în general) - trebuie spus că nu i s-a dat El nu putea înțelege sensul acesteia, mai ales în istoria antică; multe de aici păreau ciudate și sălbatice, potrivit biografului Poetul și-a exprimat în mod figurat nedumerirea, dezamăgirea față de istorie în gândul: "Adevărul nerezolvat" "Timp de un secol întreg, am scotocit prin misterele universului ", spune el, "am crezut în toate secolele vechi și noi Și atunci? Și iată-l bântuit de aceleași accidente: "motivele mărunte erau întreținute de oameni; pitici-conducători au mutat lumile Prin urmare, Stoyunin a avut dreptate când a spus că istoria vremurilor trecute "nu l-a mulțumit, ci l-a jenat doar pe Koltsov, așa cum l-a jenat pe Prince Odoevski și șeful cercului - Stankevici Odoevski a negat știința istoriei, a comparat-o cu meteorologia prin dominația specială a hazardului, a arbitrarului în ea Stankevich a scris teoriei T N , temut filozofie dintr-un obicei al inactivității, un obicei din care exista un fior de neîncredere în virtuțile minții Ulterior, Stankevici a trebuit să-și schimbe complet viziunea asupra istoriei, să vadă în ea "mântuirea" de abstracțiuni logice seci Notă- Biblioteca "Runivers" V JARMERSTEDT ce schimbare a avut loc sub influența filozofiei lui Schelling, care trebuia, în cuvintele sale, să acorde "înaltă importanță" istoriei, ca naturii, creată de o a doua înțelegere și cu conștiință Nu degeaba înflăcăratul Schelling-gist Vellansky, autorul cărții Experimental, Observational and Speculative Physics , atribuie istoriei, "prezentând evenimentele spiritului uman " un loc pe picior de egalitate cu fizica care studiază natura și le consideră inseparabile, deoarece natura este doar o formă vizibilă, iar spiritul - esența invizibilă a aceluiași principiu mondial II Ceea ce, însă, i-a determinat pe schellingiști să acorde o preț atât de mare istoriei, pe care au înțeles-o în felul lor A existat, până la urmă, o epocă în care întâmplarea , arbitrariul nu împovăau oamenii Au existat însă și astfel de momente în care șansele erau deosebit de enervante prin contrastul lor cu legalitatea, cu dominația rațiunii, care a fost brusc retrogradată în viitorul îndepărtat, deși cu puțin timp înainte i se părea omenirii în viitorul apropiat Schelling însuși, pe când era încă băiat, a prins în viață un suveran devotat științelor și artelor, care de obicei spunea că "Majestatea Sa, întâmplarea, gestionează treburile acestei lumi cu trei sferturi " Să rezolve și să împace toate accidentele menite să rezolve o sarcină extrem de dificilă, pentru care filosofia speculativă a naturii a lui Schelling, cu intelept interpretul său Oken, a fost preluată la vremea ei "lovitură teribilă" moartea prematură a lui Serebryansky, cel mai bun prieten al tinereții sale Koltsov i-a supraviețuit doar trei ani Schellingismul s-a angajat să filosofeze istoria, să o facă cel puțin la fel de filosofică ca

Biblioteca "Runivers" VIZIUNEA LUI STANCEVICI ȘI POEZIA LUI KOLTSOV ca poezie, contrar părerii lui Aristotel că ultima istorie filozofică Pentru aceasta a fost necesar să subordonăm istoria metafizicii naturii și să o încununăm pe aceasta din urmă cu filosofia artei, estetica, adică să facă exact ceea ce i-a atras pe oameni care aparțineau cercului lui Stankevici la învățăturile lui Schelling Koltsov nu se putea abține să nu se lase dus de asta; poezia era pentru el un element spiritual, la fel de necesar ca aerul Dar trecerea de la istorie la metafizica naturii a fost dificilă pentru el, iar Serebryansky a trebuit să-l ajute La urma urmei, biografii spun că Serebryansky a scris în mod predominant, dacă nu exclusiv, anumiți Dumas, în special Marele Cuvânt, și poate Marele Mister , cel mai devreme în timp în care este exprimată trecerea menționată Poate foarte bine să fie, de fapt, că Serebryansky a venit în ajutorul lui Koltsov, i-a împărtășit nu numai gândurile sale, ci și a scris strofe întregi pentru el Și vedem clar cât de mult din Kolțov în acest gând, cât de îndrăzneț, deși grosolan, a exprimat în el tranziția care ne-a chinuit versurile de la cunoașterea istoriei și a naturii, în care nu era nevoie de busolă, la înțelegerea esenței lor, la pătrunderea în "misterul acestor creaturi", într-un cuvânt, la metafizică, la filozofie, ca soluţie la marele mister al fiinţei Atunci "mintea curajoasă se repezi cu rugăciune către Providență: spune-ți gândurilor secretul acestor făpturi" Dar "minunile secrete ale naturii trimit din nou un răspuns* Gândul se termină cu întrebarea: "ce se va întâmpla în viitorul cu natura?" iar concluzia: "Grele sunt gândurile mele, dulce este rugăciunea mea! " Greu este tocmai > gânduri despre "vârste", care mereu, referindu-se între ele, "nu fac decât să incite la curiozitate și, fără a da un răspuns, doar abate atenția de la natură - " "creaturi secrete" Biblioteca "Runivers" V YARMERPITEDT O astfel de tranziție trebuie să fi fost dificilă pentru poetul nostru, care a căutat pretutindeni refugiu de accidentele care îl bântuiau și îl chinuiau Poetul nostru trebuie să fi fost atras din tot sufletul și, într-adevăr, a fost atras de filozofie, și anume de filosofia lui Schelling Koltsov a simțit în sine puterea unui textier de primă clasă, iar un adevărat poet trebuie să fie un filosof; așa că au crezut atunci, împărtășind punctul de vedere al lui Aristotel, că artistul eliberează frumosul din natură de tot ceea ce este superficial, accidental și îl ridică la "perla creației" capitol cu Prințul Odoevski, susținea *) că doar un sentiment refractat, deci a vorbi, prin gândire, merită pe deplin a fi reprodus și că de aceea "adevărați poeți din toate epocile, toate popoarele" au fost gânditori profundi, au fost Filosofi ^ La noi, dimpotrivă, în vremea poeziei, limbajul poeziei s-a întors într-un mecanism și sensibilitatea, parcă, eliberată de obligația de a gândi Mai târziu, când hegelianismul a înlocuit hegelianismul, într-una dintre reviste (Ot Zap) a fost publicat în un articol: "Despre Filosofie", în care s-a realizat ideea că "cunoașterea accidentelor, indiferent de felul lor, este de la sine exclus din sfera intuiției filozofice, al cărei subiect principal este universalul și necesarul S-a mai spus că "accidentele nu au dreptul la participarea omului" etc Adevărații Schellingiști nu au putut spune acest lucru în învățătura lor , au fost introduși în "o grămadă de diferențe diferite", în cuvintele lui Stankevich, adică în natură Ar trebui să numim o astfel de armonie, o astfel de legalitate "arbitraritatea geniului", "dezordine poetică" sau cum *) În "Gândurile sale despre publicarea revistei" Biblioteca "Runivers" VIZIUNEA LUMNULUI A CERCULUI LUI STANCEVICI ȘI POEZIA LUI KOLTSOV în orice caz, în orice caz, filozofia lui Schelling, după cum vom vedea, nu a promis

această armonie în zadar și, prin urmare, a câștigat în curând simpatia tuturor celor care, ca de exemplu Koltsov, a suferit din cauza accidentelor și a nerezonabilului vieții *) Schellingismul a inspirat știința, arta, etica cu începutul ei absolut, sufletul lumii, spiritul creator pentru această luptă Pentru aceasta, entuziasmul a fost mare la descoperirea învățăturii lui Schelling: "Granovsky, crezi? - așa a scris Stankevich în , - cătușele mi-au căzut din suflet când am văzut (făcând cunoștință cu învățăturile lui Schelling) că în afara unei idei cuprinzătoare nu există cunoștințe Acum există un scop înaintea mea: vreau unitate deplină în lumea cunoștințelor mele, vreau să-mi dau socoteală despre fiecare fenomen, vreau să văd legătura lui cu viața întregii lumi, necesitatea ei, rolul său în dezvoltarea unei idei "Belinsky a scris cu nu mai puțin entuziasm în celebrele "Visuri literare" aceste rânduri inspirate: "Întreaga lume frumoasă fără margini a lui Dumnezeu nu este altceva decât suflarea unei singure idei eterne (gândul unui singur Dumnezeu etern), manifestându-se în nenumărate Forme, ca un mare spectacol al unei idei absolute în infinită diversitate " Și mai departe: Nu există odihnă pentru această idee: ea trăiește fără întrerupere, adică creează continuu pentru a distruge și distruge pentru a distruge creați " Același gând, în cele din urmă, este exprimat figurativ de Koltsov în Regatul gândirii, un gând scris în : >> Peste tot există un gând, o idee: Ea trăiește atât în cenușă, cât și în foc; E și ea acolo - în foc, în bubuiturile tunetelor, *) Doctrina hazardului a fost studiată, de altfel, nu cu mult timp în urmă de W Windelband (Die Lehren vom Zuíall Berlin,) Analizând cazul ca cauză, lege, scop și, în final, ca moment binecunoscut în formarea unui concept, autorul constată "se poate elimina complet aleatoriu doar pentru un spirit infinit, care cu o privire îmbrățișează întreaga lume a imaginilor, cu o singură bătaie a inimii pătrunde în întreaga lume a fenomenelor", în timp ce toată dezvoltarea științifică, morală și estetică este o luptă inexorabilă și, cel puțin în unele privințe, mereu victorioasă împotriva hazardului Biblioteca "Runivers" V JARMERSTEDT În întunericul ascuns al adâncimii fără fund În soarta popoarelor, a regatelor, a minții și a sentimentelor, pretutindeni - Ea singură este regina ființei! În gândul următor: "Les" poetul întreabă: Despre ce face zgomot pădurea de pini? Ce gânduri se ascund în ea? Este posibil ca un gând viu să fie ascuns în împărăția lui rece? A înțelege acest "gând viu" ascuns "în tărâmul rece al pădurii" pentru a cunoaște identitatea absolută a naturii și a spiritului este posibil doar cu o "priviune intelectuală" · ·, această capacitate mentală cea mai înaltă, după Schelling, cu care artiștii sunt înzestrați în mod special Și, după cum vedem, Koltsov a folosit-o pe scară largă Potrivit lui Schelling, aderând la terminologia traducerii în limba rusă a Istoriei noii filosofii a lui Iberweg, unitatea originară dintr-o stare de indiferență trece în ambele opuse polare: natură și spirit, substanță și idee, real și ideal, identic în absolut În consecință, celebrul creator al "filozofiei naturii" a dezvoltat împreună cu acesta "sistemul idealismului transcendental" Unii istorici ai filosofiei, precum Weber, găsesc ici și colo două filosofii distincte, între care a virat toată viața, aproape întorcându-se ca o veveriță în roată Acest poate, şi adevărat din punctul de vedere al istoricului, în faţa ai cărui ochi stau, parcă, unul lângă altul diferitele Faze trăite de filosof în diferite momente în cursul unei jumătate de secol de prea multă activitate Dar în ochii Shellingiștilor contemporani nu a existat și nu putea exista o asemenea dualitate, pentru că, așa cum erau ferm convinși, nu ar fi trebuit să

existe Schellingianismul, care a găsit; pretutindeni mișcare veșnică, necruțătoare, a fost predominant \ Filosofia aspirației, a inspirației, a cuvintelor de despărțire în ispititor, Biblioteca "Runivers" VIZIUNEA PENTRU LUMNUL CERCULUI LUI STANCEVICI II POEZIA DIN KOLTSOV deși nu o cale scurtă, peste un pod, aruncată cu îndrăzneală peste abisul dintre natură și spirit De aceea această filozofie a produs un asemenea farmec în vremuri de stagnare și reacție; acesta este motivul urii Magnitskiilor si Runicilor fata de ea, care i-a adus tot felul de vicisitudini III Primul care a familiarizat sistematic publicul rus cu Filosofia lui Schelling a fost ProF A Galich, autorul cărții The History of Philosophical Systems Based on Foreign Guidelines (Spb i i), aceeași poveste care a fost ulterior persecutată de Runich Numindu-și lucrarea "primul ghid cuprinzător , , întrucât cele publicate până acum erau "foarte nesatisfăcătoare, slabe , ", compilatorul explică la început de ce, dintre numeroasele ghiduri germane de istoria filozofiei, l-a preferat pe Zocher, deși nu este cel mai recent în Germania, pentru că "unii, precum AstouU și Shtekovo, sunt aranjați după sistemul Schelling și, prin urmare, nu încă pentru noi, alții îmbrățișează o singură filozofie a anticilor etc Totuși, "istoria " prof Galich nu s-a făcut fără îndrumarea lui Astov, ca manual, și chiar la sfârșitul cărții, sub rubrica perioadei a treia, a făcut loc filozofiei lui Schelling, "un gânditor de primă mărime, înzestrat cu o minte creatoare (geniu) și fantezie de foc " A trebuit să "scape de unilateralitatea" filozofiei lui Fichte Ea "se întinde pe noi căi, despre care cele dintâi cu greu aveau o presimțire" , · - nu de aceea "nu era încă pentru noi", așa cum a notat autorul mai devreme? Cel puțin, departamentul de educație și mai devreme a recunoscut-o ca prematură, așa cum se poate observa din cazul expulzării din Rusia a profesorului Shad de la Universitatea Harkov în / , i e cu doi ani înainte de apariţia istoriei lui Galich Exilul a fost motivat de faptul că Shad aderă la cea mai recentă filozofie germană și urmează Biblioteca "Runivers" V JARMERSTEDT caracteristici ale sistemului Schelling, dar "este foarte îndoielnic dacă introducerea acestui sistem în Rusia și înrădăcinarea lui în memoria tinerilor ar trebui permise direct * ("Eseuri din istoria cenzurii ruse de A M Skabichevsky Sankt Petersburg , , p) În , Magnitsky a intrat în minister cu o notă în care susținea că era necesar "să se îndepărteze cu totul unele științe din predare și să se înceapă dezrădăcinarea similară a răului din științele filozofice*, presupuse expulzate deja de la Universitatea din Paris În același timp, învățăturile "necredincioase*, "liber-gânditoare" ale lui Schelling, care au fost saturate, așa cum a susținut Magnitsky, chiar și prof Davydov, compilat pentru nobilul internat al Universității din Moscova Consiliul principal al școlilor a refuzat să "înlăture" filosofia din predare și a predat nota comitetului care a elaborat carta din , dar acolo a fost pierdută, deoarece Magnitsky și-a pierdut curând influența în minister Între timp, pe pământ rusesc a avut loc prima înflorire a Schellingismului, al cărui suflet era atunci cercul lui Odoevski Cercul cuprindea: celebrul poet Venevitinov, care a murit devreme, căruia Kolțov i-a dedicat poezii: "Ce gânduri s-au ascuns în adâncul sufletului său, s-au copt? Dacă s-ar fi exprimat pe deplin, - pe cine am văzut noi, prieteni, în el? *, - atunci Kirevsky, Shevyrev și Pogodin În memoriile acestuia din urmă, publicate într-o colecție în memoria lui Prince Odoevski, Odoievski este Schellingist încă din ultimii ani de ședere la internatul universitar Învățătura lui Schelling, adusă de Pavlov din străinătate, a fascinat toată tineretul de atunci; aceasta a fost

înainte de , adică până în momentul în care Odoevski a părăsit pensiunea la sfârșitul cursului, iar Pogodin a părăsit universitatea Davydov, care era inspector la pensiune, a dezvoltat filozofia lui Schelling la clasele superioare, a dat cărți, a explicat și a avut o influență puternică asupra acelei generații Aproape Biblioteca "Runivers" VIZIUNEA LUMNULUI A CERCULUI LUI STANCEVICI ȘI POEZIA LUI KOLTSOV În același timp, Odoevski a intrat într-o societate literară privată, care s-a întâlnit cu Raich, traducătorul Ierusalimului Eliberat ; aici a citit în traducere primul capitol al filozofiei naturale a lui Oken despre semnificația lui zero și echivalentul "absolut"* în filosofie Prima publicație periodică din Rusia cu caracter științific și filozofic a fost Mnemosyne**, publicată de Odoevski și Kuchelbecker în ; a trezit interesul lui Schelling în presa generală, ca să nu mai vorbim de tineret În acești ani, înainte de a se muta la Sankt Petersburg în , Odoevski, potrivit lui Pogodin, a fost cufundat, alături de Filosofie, în misticismul, alchimia și metafizica medievale Nu numai prin discursurile sale, ci și prin înfățișarea sa, prin mobilierul biroului său, l-ar putea lua în acea vreme drept un căutător medieval al pietrei filozofale Ulterior, a avut loc o schimbare în misticismul și romantismul lui Odoevski, despre care se va discuta mai târziu, când se explică sensul interior al Schellingismului În aceeași perioadă, adică până în anii douăzeci, care a pregătit terenul pe care s-a format cercul Stankevici, este "prelegerea introductivă despre posibilitatea filozofiei ca știință**, citită la Universitatea din Moscova în de către prof filozofia lui I I Davydov și apoi publicate separat Davydov ia "cunoașterea de sine" drept începutul filosofiei, care combină cunoașterea și ființa Autoreflecția îndreptată spre exterior dezvăluie, așa cum spune el, filosofia naturală, sau Fizica speculativă, sau metafizica Wolffiană, iar autoreflecția îndreptată spre interior, formează o filozofie ideală, teoria lui Kant a unei minți pure și practice Dar din moment ce ambele serii de idei se contopesc în auto-reflecție, iar cea din urmă, în totalitatea tuturor acțiunilor sale, formează ceea ce se numește suflet, sau spirit, autocunoaștere în legătură cu corpul și în comunicarea cu lumea vizibilă, ATUNCI FILOZOFIA se reduce la psihologie Ele sunt identice: în știința cunoașterii BoiipOvU Filosofie, KN , Biblioteca "Runivers" V JARMERSTEDT se menţine ştiinţa cunoscutului, a naturii şi a omului •Filosofia caută unitatea în diversitate, este o acţiune de viteză medie a spiritului nostru şi cuprinde toate ştiinţele; în creativitatea spiritului, în acţiunea lui medială, unitatea se dezvăluie, dimpotrivă, în diversitate, iar toate artele sunt îmbrăţişate de ea Davydov consideră că propria sa definiție a filozofiei este originală, diferită de definițiile lui Wolf, Kant, Fichte și Schelling Dar, în special, ceea ce se spune în prelegerea sa despre legătura filosofiei cu alte științe merită atenție Lectorul evidențiază contradicțiile, lacunele și neajunsurile din științele private din lipsa principiilor filozofice și în același timp repetă: "Înseamnă asta a filozofa? o mică vedere asupra universului; fără filozofie, multe mii sunt înmormântați prematur de "medici orbi" care, după ce au învățat numele de oase, mușchi etc , după ce au adoptat mijloacele și ajutoarele empiristilor practici, cred că știința lor s-a terminat Statistica, ea se spune mai departe, legați foile de ziare în cărțile educaționale, dar câți oameni cred că pentru statistică începuturile sunt derivate din științele politice? etc Cu toate acestea, cunoașterea noului sistem de filozofie a fost limitată la o prelegere de probă, deoarece direcția și spiritul de lectură erau recunoscute ca fiind incompatibile cu opiniile guvernului Ulterior, un

articol de ProF Davydov în "Moskvityanin " din : "Este posibilă filosofia germană în țara noastră? ^ Autor studiază în câteva reliefuri învățăturile filosofilor germani de la Leibniz la Hegel, se oprește la eșecurile care au pus capăt tuturor încercărilor eclectiștilor francezi și ajunge la concluzia că "filozofia, ca și poezia și toată creativitatea, trebuie să se dezvolte din viața oamenilor, îmbrățișează-i toate gândurile, acțiunile și sentimentele, pentru a fi ultimul cuvânt Biblioteca "Runivers" VIZIUNEA SUR LUMNUL CERCULUI LUI STANCEVICI SI POEZIA LUI KOLTSOV ■dintre toate produsele activităţii mentale *) Caracterizarea lui Schelling a fost făcută cu măiestrie de Davydov în articolul menționat: Schelling inspiră mintea, indică calea către filosofia dorită a necondiționului, "dar el însuși nu a pus o bază solidă pentru aceasta" Pentru mintea, obosită de a-l urma pe Fichte în spaţiile idealizării, nu era nevoie să coborâm pe pământ, pentru realitate şi materialitate? În ciuda tot luxul inspiraţiei poetice, filosofia lui Schelling este de fapt filosofia naturii Se spun multe în câteva cuvinte Așa scria Davydov în , când Stankevici nu mai era în viață (deși cercul care a dezvoltat filosofia lui Hegel a continuat să fie numit cu numele lui încă câțiva ani **) Deja în prelegerea introductivă a lui Davydov, susținută în timpul vieții lui Stankevici, există puncte de contact cu punctele de vedere ale acestui cerc la momentul prosperității sale sub conducerea actuală și nu doar nominală a lui Stankevici Astfel, de exemplu, condamnarea de către Davydov a științelor speciale pentru lipsa principiilor filozofice amintește foarte mult de scrisoarea lui Stankevici către Ya *) Iată, de altfel, să menționăm că publicul rus s-a putut familiariza cu filosofia eclectică a lui Cousin dintr-un articol al lui Schelling însuși, aproape singurul tradus în Teleskopul nostru la începutul anilor treizeci **) Care a afirmat prin logica și dialectica sa atotputernică toate propozițiile de bază ale lui Schelling ***) Acest Neverov, care a scris prima biografie a lui Koltsov în timpul vieții poetului, un mare sceptic, dacă nu chiar un de-a dreptul nedoritor al filozofiei, l-a supărat de mai multe ori pe Stankevici cu nesăbuirile sale antifilozofice În cerc au existat, așadar, oameni care au răcit zelul filosofic al lui Stankevici, ceea ce garantează și mai mult atitudinea imparțială a cercului față de specialitatea lui preferată Majoritatea scrisorilor adunate de Í au fost adresate aceluiasi Neverov V Annenkov în cartea sa: "N V Stankevich, viața și corespondența lui "(Sankt Petersburg,), care a devenit acum o raritate bibliografică Biografia lui Stankevici a fost retipărită nu cu mult timp în urmă în Memoriile și eseurile lui Annenkov, dar corespondența lui rămâne, din păcate, inaccesibilă majorității tinerei generații actuale * Biblioteca "Runivers" V JARMEGSHTEDT IV Veragă de legătură dintre cercul lui Odoevski și cercul lui Stankevici, care au fost despărțiți de un deceniu întreg, a fost M G Pavlov El, după cum am văzut, trebuia să fie primul care a familiarizat Moscova cu învățătura lui Schelling, din cea mai bună sursă directă, imediat după întoarcerea sa dintr-o călătorie în străinătate Stankevich a locuit cu Pavlov, fiind student la universitate, în care la începutul anilor treizeci mai citeau, pe lângă Pavlov, Kachenovsky, Pogodin, Shevyrev, Nadezhdin Prelegerile despre teoria și istoria artei susținute de N I Nadezhdin, care este numit profesorul și predecesorul lui Belinsky, au participat cu deosebită nerăbdare Dar s-a întâmplat destul de des, spune biograful lui Stankevici, ca majoritatea studenților de la catedra verbală să coboare etajul de dedesubt și să umple sala modestă a Facultății de Fizică și Matematică la un tricou, când Pavlov a citit acolo, mai întâi Fizică,

și apoi teoria agriculturii, incluzând atât întreaga viziune filozofică asupra lumii În apare "Fundamentele fizicii" ale sale, iar în a fost plasat în "Telescop" "O schiță generală a naturii după teoria prof Pavlova "·, cu o recenzie foarte măgulitoare a teoriei și a autorului ei, chiar redacția revistei, care era responsabil de Nadejdin "Corpul este o limitare reciprocă a forței de expansiune și contracție, a luminii și a gravitației Întrucât restricția poate fi triplă, cu predominanța unuia sau altuia, sau cu echivalența lor, atunci corpurile sunt solide, lichide și aerisite Viața este tocmai o luptă între două forțe, o luptă neîncetată pentru a se distruge una pe cealaltă, o luptă care se exprimă și mai clar prin magnetism și electricitate Materia sau gravitația tinde să îmbine universul într-un singur punct; forța sau lumina caută să extindă acest punct și să umple universul cu el Amândoi sunt neîncetat în dușmănie În "Fundamentals of Physics" se dezvoltă teoria cosmogonică Biblioteca "Runivers" VIZIUNEA LUI STANCEVICI ȘI POEZIA LUI KOLTSOV riya, care se bazează pe ideea filozofică a identității / asemănării libertății primitive nelimitate cu haos, inexistență Din această masă indiferentă s-au remarcat două forțe principale cu cuvântul: "să fie": expansiunea, care a dat lumină, și contracția, care a dat greutate; din limitarea reciprocă a ambelor forțe s-au format: focul, ca însăși întâlnire a ambelor forțe opuse, ca moment de luptă, și materia, ca rezultat al unei sinteze a contrariilor Focul este materie în producție, lucrul este foc în producție Aceasta este esența "teoriei materiei" a autorului, ca ultima secțiune din cartea lui Pavlov se intitulează Dar cu o ușurare deosebită și chiar cu claritate, această dualitate a forțelor naturii este exprimată de Vellansky în "Fizica" sa speculativă (§ IZ) lumile sale "Strălucirea soarelui este lipsită de ambiguitate cu reflectarea conștientă a omului, care este o lumină interioară, deoarece lumina este un gând exterior" Lucrarea principală a lui Vellansky, publicată în , "Fizica experimentală, observațională și speculativă", care constituie prima jumătate a "Enciclopediei cunoștințelor fizice", este împărțită în patru secțiuni: în prima secțiune sunt "dispoziții teoretice privind posibilă esență a naturii", în al doilea - "Stikhiologiya", conturând fundamentele sau elementele lumii; a treia secțiune este dedicată "Cosmologiei", care arată sistemul solar, iar a patra - "Geologie", expunând calitățile materiale și proprietățile active ale planetei pământești În prefață, Fizica este plasată alături de istorie, așa cum am menționat mai sus, iar apoi, în prima secțiune, se dezvoltă ideea că, deși zero este esența ideală a aritmeticii, nu constituie în sine subiectul său, dacă nu este supus calculului, precum și o eternitate, fără incidente temporale, nu este un pre- Biblioteca "Runivers" V JARMERSTEDT istoria metanfeminei Zero în matematică este același cu începutul lucrurilor în natură, spune § Fizica ·'·; se referă la numere, ca o esență infinită la anumite tipuri ale lumii materiale Nu este greu de observat aici o transmitere oarecum vagă a filozofiei naturale a lui § io Oken (Jena), conform căreia absolutul şi zero sunt în esenţă aceleaşi, dar numite numai diferit în ştiinţe În general, Vellansky a folosit pe scară largă Okenom Crearea lumii este procesul de auto-revelare a unei singure esențe Planeta pământească este un organism comun, iar animalele, plantele și fosilele sunt membrii săi Lumea comună și organismul uman și-au luat naștere din același început, doar într-un mod dual al fenomenelor Întregul conținut al lumii comune se află în ființa umană, care constituie o lume privată, dar completă; în ambele aceleaşi incidente au loc numai într-un mod special, specific fiecăruia Pentru zelul cu care Vellansky a încercat să îmbine strâns,

inseparabil natura și spiritul, a fost ridiculizat, printre altele, de cunoscutul jurnalist Senkovsky (bar Brambeus); în scena care înfățișează marea ieșire a lui Satana, crăpătura din iad este închisă de "Filosofia speculativă" a lui Vellansky, parcă de nepătruns la lumină Dar energia încăpăţânatului Schellingist era inepuizabilă; i-a chemat prin ziare pe cei care doreau să concureze public cu el, angajându-se să plătească cinci mii de ruble în bancnote oricui ar respinge măcar o propunere din Fizica lui, fără să pretindă nimic pentru sine, dacă concurentul ar da înapoi, s-ar recunoaște învins; Cu toate acestea, nu au existat voluntari Aceasta nu înseamnă, desigur, că Vellansky avea doar admiratori în rândul publicului din Petersburg Dar la urma urmei, chiar și la Moscova, popularitatea sa era atât de mare încât i s-a oferit să vină acolo pentru a ține douăzeci de prelegeri despre filosofia naturală și pentru ei au fost alocate douăzeci de mii de ruble în bancnote Călătoria, se pare, nu a avut loc doar pentru că parada a intervenit: un mare original, Vellan- Biblioteca "Runivers" VIZIUNEA PENTRU LUMNUL CERCULUI LUI STANCEVICI II POEZIA DIN KOLTSOV A iubit atât de mult ceremonia paradei, în care a găsit, în cuvintele sale, o expresie a "forței spiritului uman" , încât pentru el era gata să rateze chiar și o prelegere sau o întâlnire de conferință (era profesor la Academia de Medicină şi Chirurgie) Celor care l-au tachinat pe venerabilul învățat Schellingist despre o asemenea ciudățenie, el le-a răspuns că era ciudat să nu o înțelegi "Eu", a spus Vellansky, "văd aici nu oameni, nici cai, nici tunuri, dar văd puterea spiritului uman și îl admir pe eiott Din scrierile filozofice se vede cât de adânc a pătruns ea în tainele naturii, iar în natură se vede într-un conducător care, cu cuvântul său, mișcă masele oamenilor într-o ordine atât de armonioasă - Ce ar fi de făcut dacă armonia părea atât de atrăgătoare încât până și oamenii ca profesioniștii se delectau cu spectacolul ei Vellansky, oameni epuizați și zdrobiți de jocul întâmplării? Vellansky însuși, orbit câțiva ani mai târziu, s-a plâns de vicisitudinile și durerile, de felul în care încercarea sa de a-l familiariza pe Schelling cu învățăturile, prima din Rusia, era suspectată de relații morale și religioase, deși nu s-a referit la "incidente din domeniul spiritul uman ceh - de cât de îngrozit a fost în cele din urmă, după ce a rămas inactiv din vremea când obscurantismul a început să controleze carul rusului Phoebus și l-a înconjurat de nori, - Vellansky i-a scris lui Odoevski în Ulterior, filosofia sa a fost uneori interpretată greșit, deformată, deși merita o soartă mai bună Să se manifeste în ea aceeași pasiune pentru parade: se poate spune că toată natura s-a așezat în rânduri ordonate cu el și a defilat cu succes, chiar cu strălucire; Vellansky a fost un poet la suflet, l-a admirat pe Derzhavin, iar în tinerețe a scris el însuși poezie Aceeași nevoie de armonie, în armonie, a fost satisfăcută de poezie sau, dacă vreți, de rimamanie, care a pus stăpânire pe societatea de atunci, precum și de diverse forme de formalism Odoevski sa jucat cu ,Formologie, "a inventat cineva Biblioteca "Runivers" V JARMERSTEDT o nouă știință a Formelor clericale scrise, peste "chinologie, așa cum se numea cunoașterea detaliilor inventate în oficii, necesară în ordinea serviciului pentru supunerea în trepte, pentru deplasarea de-a lungul treptelor ascendente ale ierarhiei de serviciu Dar toate acestea au realizat doar o ordine exterioară, aparentă, în timp ce viața mentală și spirituală, ruptă de dualitatea lumească, avea nevoie de și mai multă ordine interioară Schellingismul s-a angajat să satisfacă această nevoie, mai ales prin încercarea sa îndrăzneață de a construi o punte peste abisul care desparte natura și

spiritul, principiul real și ideal A fost necesar să se conecteze ambele maluri cu analogii ușoare, alegorii, metafore etc , reproducând natura prin gândire, căreia, așa cum au predat ei, îi datorează originea și dezvoltarea; în același timp, Fantasy a concurat cu mintea în găsirea de comparații și asemănări de succes Pentru mințile nestăpânite cu științele naturii, era o mare tentație de a se juca cu cuvintele, pentru o Frazeologie aparte, pe care, de fapt, au suferit-o schellingiștii la modă; în cuvintele unui contemporan, ei au formulat, totuși, destul de lin, deși păreau adesea uluiți de ideile filozofiei naturale Dar se poate îndoi dacă același contemporan, autorul unor memorii interesante despre Vellansky, domnul Rosenov (Rus Vesti * , II), are dreptate când asigură fără discernământ că "tineretul era mulțumit de visele lui imaginația, crezând că au atins culmea cunoașterii ^ între timp, de fapt, ea a idealizat doar disciplinele științelor naturii fără o pregătire suficientă Că mințile stupide au trebuit să abuzeze de cele mai utile învățături și concluzii, există, desigur, multe exemple în acest sens în istoria educației și dezvoltării filozofice și în istoria generală a iluminismului; totuși, Schellingismul este cel mai puțin vinovat aici În acest sens, ar trebui să putem înțelege punctul de vedere al cercului lui Stankevici, care nu poate fi negat raționalitatea Stankevich deține traducerea articolului lui G Bill Biblioteca "Runivers" VIZIUNEA LUI STANCEVICI ȘI POEZIA LUI KOLTSOV Ma: "An Essay on the Philosophy of Hegel", publicat în Telescope în : acest articol face o paralelă între învăţătura lui Hegel şi Filosofia lui Schelling, ca filozofie prin excelenţă Schelling "a anunțat clar că sistemul său nu este perfect, ci doar un fragment din sistemul mondial " Noul sistem de filozofie, cu care a apărut după dominația nedivizată a lui Hegel, care a murit înainte de aceasta, ar trebui să fie doar un noua aplicatie, un nou succes al principiului sau comun El nu își va schimba învățătura anterioară, ci doar o va modifica, o va dezvolta Și ceea ce face Schelling în legătură cu filosofia sa particulară, mintea filozofică face în raport cu filosofia în general Dimpotrivă, afirmațiile lui Hegel merg incomparabil mai departe: filosofia hegeliană se prezintă ca cel mai perfect sistem nu numai al filosofiei, ci al științei în general și al tuturor științelor; dacă o asculți, atunci ea "deține adevărul filosofic în întregime, în întregul sens al acestui cuvânt " De aceea, hegelianismul este incomparabil mai ispititor pentru complezență decât învățăturile lui Schelling Lăsați-i pe cei din urmă să aspire la multe, dar de fapt să obțină puțin Pe de altă parte, schellingismul a dat un impuls puternic gândirii filosofice atât în vestul Europei, cât și în țara noastră Influența lui s-a reflectat în multe domenii și în diferite direcții de gândire; s-a reflectat, de exemplu, atât în slavofilism, cât și în occidentalism Este posibil, așadar, să fii surprins, împreună cu un critic literar (dl Skabichevsky), cum a putut Odoevski "să se mulțumească cu o filosofie atât de vagă și mistică precum era filosofia lui Schelling", cum a putut "demonstra adevărul acestui noroi? predare" cu toată argumentația lui științifică, pozitivă? Odoevski însuși explică, totuși, schimbarea care a avut loc în concepțiile sale despre metafizică și învățăturile lui Schelling în prefața noii ediții propuse a scrierilor sale ("Arhiva Rus ") Reamintindu-și pasiunea pentru metafizică, când părea posibilă cu ajutorul teoriei absolute, Biblioteca "Runivers" V JAGMERSHTEDT să construiască toate fenomenele naturii, iar când fizicienii și chimiștii au fost tratați cu dispreț de metafizicieni, el remarcă că numai anatomia, în special anatomia creierului, părea demnă de atenția oricărei înțelepciuni "

Schellingiștii noștri au studiat-o sub îndrumarea acesteia al celebrului Loder; dar anatomia a determinat fiziologia, care "primul embrion fertil "a apărut la Schelling Studiul fiziologiei a condus din nou la Fizică și Chimie; în general, fără cunoștințe naturale, o mare parte din Schelling a rămas obscure Metafizicii mândri trebuiau astfel să se convingă de insuficiența cunoștințelor lor și să dobândească ustensile chimice Și nimeni altcineva, ca Schelling, nu s-a dovedit, în cuvintele lui Odoevski, "adevăratul creator al unei direcții pozitive" în Germania și Rusia, deși în mod neașteptat pentru el Numai datorită lui, dar și lui Goethe, s-au obișnuit să Știința franceză și engleză, care anterior a fost tratată cu condescendență, ca pe un empirism brut Odoievski, care și-a păstrat prospețimea minții și a talentului până la bătrânețe, a experimentat în consecință pentru el însuși acea particularitate a învățăturii lui Schelling, Filosofia prin excelență, asupra căreia tânărul Stankevici a atras atenția în articolul lui William Reînnoit, renăscut în unele privințe, el a rămas totuși fidel, dacă nu schellingismului, care a cunoscut mai multe "modificări" în acea perioadă, apoi "spiritului său de aspirație, impuls, inspirație, cuvinte de despărțire pe un drum viguros non-stop: Odoevski a reușit cu siguranță și cu succes să treacă peste un pod aruncat între natură și spirit, de care oamenii divizați din acea vreme aveau atâta nevoie despre artă și Pavlov despre Fizică și filozofie naturală, că "cu un fel de triumf, sentiment luminos, vesel Biblioteca "Runivers" VIZIUNEA LUI STANCEVICI ȘI POEZIA LUI KOLTSOV viaţa a început când s-a indicat că era posibil să se explice fenomenele naturii prin aceleaşi legi cărora le respectă spiritul uman în dezvoltarea sa şi să se închidă, aparent pentru totdeauna, abisul care desparte cele două lumi Dacă în entuziasmul schellingiştilor exista o cotă din acea "răpire a durerii" , i e în acest caz, prin dualitatea pe care, de exemplu, o învață poezia lui Fet, după comentatorul său domnul Strahov, atunci o astfel de pasiune era cu totul sinceră, vitală, străină de moda prefăcută D M Vellansky a fost doctor în medicină și chirurgie, academician și profesor de fiziologie și patologie la Academia de Medicină și Chirurgie din Sankt Petersburg, ca titlul "Fizicii experimentale, observaţionale și speculative" Ciudăţeniile sale - și era, de altfel, un admirator al lui Gall, urma să țină prelegeri publice despre cranioscopie și doar că nu a primit permisiunea pentru "Programul filosofic", înaintat Ministerului - au fost explicate prin originalitatea naturii sale Și în aparență, care părea să spună: "Acesta este sângele ki- bea, apoi există un exces de forță, iar în pasiunea lui constantă pentru poezie, în special poezia lui Pușkin și Derzhavin, părea mai degrabă un artist Dar acest lucru nu l-a împiedicat pe Vellansky, după părerea generală a contemporanilor săi, dovadă și autorul "memoriilor" menționate mai sus, să fie un profund cunoscător al științelor naturii în timpul său și, prin învățătura sa, să trezească o dorință pentru gândirea sistematică Profesorul I I Davydov a absolvit cursul la catedrele verbale și matematice; iubea filosofia și, în același timp, s-a străduit pentru precizie și sistematizare matematică; printre filozofi, Schelling era favoritul epocii, iar printre matematicieni, Francker M G Pavlov s-a remarcat printr-o versatilitate și mai mare a educației, deși Vellansky îl considera, ca filozof, mai mic decât Davydov Pavlov a studiat mai întâi științele filozofice și teologice la seminarul Voronezh, apoi Biblioteca "Runivers" V JARMERSTEDT a absolvit un curs la Universitatea din Moscova de matematică și medicină cu medalii de aur și argint Câțiva ani mai târziu, a fost trimis în străinătate pe cheltuială

publică, unde a studiat Schelling și mai ales Oken, iar la întoarcere, din , a citit mulți ani mineralogie și alternativ Fizică, tehnologie, silvicultură și agricultură, de care s-a ocupat cu dragoste și succes deosebite până la moarte, nu doar teoretic, ci și practic; așa că, a inventat un plug cu numele său, a publicat un jurnal de agricultură, a scris mai multe eseuri despre agricultură, chimia agricolă și teoria agriculturii, la care și-a aplicat concepțiile FILOZOFICE Claritatea și luminozitatea privirii sale, originalitatea talentului său neîndoielnic, au fost apreciate și au atras la el mulți ani ascultători, de care publicul său era debordant Atât Odoevski, cât și Pavlov, precum și alți schellingiști datorează mult unui om de știință celebru precum a fost Oken Unitatea a tot ceea ce există, proclamată de Filosofia Okean-Schelling, nu a fost o frază goală, ci a lăsat o amprentă adâncă, apropiind filosofia și metafizica de știință, aceasta din urmă de artă, iar arta de morală Punând filozofia artei, estetica, în fruntea filosofiei, Schellingismul, mai ales în forma în care a prins rădăcini pe pământul rusesc, nu a sacrificat diversitatea unității, particulară și concretă, generală și abstractă Acesta este meritul lui deosebit; aici este sursa puterii sale atractive în raport cu astfel de pepite și autodidacți, cum ar fi, de exemplu Koltsov Dezvoltarea lui Koltsov și a liderilor săi cei mai apropiați din tinerețe, Serebryansky și Velyaminov, reprezintă în miniatură aceleași trăsături pe care le-am văzut în dezvoltarea lui Pavlov, Davydov și Vellansky ' (Urmeaza finalul) V Jarierstedt Biblioteca "Runivers" Despre sarcinile filozofiei moderne, în legătură cu problema posibilităţii şi direcţiei filozofiei ruse originale CPia desideria) eu Privind în istoria filozofiei, distingem clar în ea epoci în care gândirea filozofică, parcă, și-a uitat sarcinile Au existat mai multe astfel de epoci: epoca sofistilor, timpul descompunerii filozofiei academic-peripatetice, aproape tot Evul Mediu, sfarsitul secolului al XVIII-lea (inainte de raspandirea criticii lui Kant) mai ales in Franta si, în sfârșit, timpul pe care îl trăim sau, mai degrabă, tocmai am experimentat Nu se poate spune că în aceste epoci gândirea era complet inactivă Nu, muncește, lucrează încordată, grăbită, febrilă, parcă ar încerca să recupereze timpul pierdut; dar funcționează în sfere care au doar o relație îndepărtată și indirectă cu filozofia Astfel, vedem că sofiştii au dezvoltat retorica şi gramatica; gânditori ai timpului post-aristotelic, morala aplicată și întrebările de mai târziu de caracter teosofic și teurgic; în Evul Mediu, filozofii sunt ocupați să construiască sisteme enciclopedice de teologie; gândirea sfârşitului secolului trecut este absorbită de întrebări politico-sociale şi economice; în vremea noastră se dezvoltă științe predominant pozitive Astfel, întrebările de auto- Biblioteca "Runivers" ALEXEY VVEDENSKY dar filozofic, filozofic prin excelență, adică întrebările de metafizică trec în plan secund, ca și cum ar fi uitate Care este motivul acestui fenomen? De ce depinde această uitare repetată periodic de către gândirea umană a sarcinilor sale cele mai profunde? Întrebările de retorică sau gramatică, de exemplu, sunt cu adevărat mai interesante decât întrebările despre posibilitatea cunoașterii, despre originea și scopul lumii? Sau poate că cele mai profunde întrebări filozofice, cum ar fi, de exemplu, întrebările despre cauzalitate, despre spațiu și timp, despre materie și spirit, sunt întrebări mai dificile și "fără-alodny" de un fel de statică socială, mecanică rațională sau la cel putin chiar astronomia? Cu greu se poate spune Dar în acest caz se întreabă din nou: de ce gândirea umană în alte epoci schimbă unele întrebări - cele mai importante și mai interesante întrebări - pentru

altele, mai puțin importante și mai puțin interesante, deși cu greu mai puțin dificile? Există în viața omenirii, ca și în viața oamenilor individuali, stări de spirit misterioase, stări de un fel de orbire de neînțeles! Exact ceea ce întunecă ochii unei persoane și, neputând privi în depărtare, el își îngustează neapărat perspectivele și stă în gândire doar pe subiecte apropiate, întrebări utile, soluții documentare și tangibile Orice altceva lasă în afara sferei gândirii sale Folosind în studiile lor puterea gândirii cu legile ei generale umane, asumând regularitatea în natură și în viața lumii ca o condiție necesară pentru toate cercetările lor, gânditorii acestor epoci sceptice, însă, nu își pun deloc întrebarea acestor principii şi temelii pe care se sprijină omul gândirea ovină şi ordinea legală a naturii Profitând de viață, ei nu pun întrebarea despre sursa și natura vieții, ca acel grădinar de pe malul râului care, folosindu-se pentru nevoile sale zilnice, Biblioteca "Runivers" ASUPRA SARCINILOR FILOZOFIEI MODERNE scurge apa râului care curge pe lângă el, nu se întreabă deloc ce alimentează râul însuși și de unde își are originea Studiind cauzele tocmai descrise, sceptici în raport cu filozofia, stările de spirit, le găsim întotdeauna în condițiile de viață ale unei epoci date Și este exact posibil să se facă distincția între două grupuri principale de astfel de condiții, dintre care unul își are rădăcinile în motive practice de gândire, celălalt în motive teoretice În primul rând, despre primul Legătura unei persoane individuale cu mediul său este mult mai strânsă decât se crede în mod obișnuit Ar fi, desigur, o greșeală să spunem că omul este sclavul mediului; dar, pe de altă parte, nu toată lumea poate fi numită stăpână Rupe complet de mediul înconjurător, ridică-te deasupra lui la capacitatea de a-l transforma doar indivizi excepționali - genii ale inițiativei; majoritatea, involuntar și parcă inconștient, devin sub influența ei Iar filozoful în acest sens, din păcate, nu reprezintă întotdeauna o excepție Și el este fiul mediului și al vârstei sale Gândirea filozofică este în principiu condusă și ghidată de un ideal practic (să ne amintim dictonul lui Fichte: "fiecare își alege propria filozofie în funcție de caracterul său), este entuziasmat de cerințele vieții și ale timpului și este realizat doar printr-o interpretare subiectivă a universului, prin transferarea în lume a proprietăților propriei noastre ființe, a sentimentului nostru subiectiv de sine sau a percepției de sine, asupra cărora, desigur, întotdeauna și inevitabil, într-o măsură sau alta, influența mediului și a existentei ordinea vieții este reflectată Pe de altă parte, gândirea pură se poate dezvolta liber numai atunci când nu este legată de preocupări și solicitări practice imediate, atunci când gânditorul nu este confundat și preocupat de mișcările epocii sale, când atenția nu este distrată către zona de întrebări speciale și tehnice și cunoștințe aplicate, - în domeniu Biblioteca "Runivers" ALEXEY VVEDENSKY așa-numita cultură materială Când, dimpotrivă, se dezvăluie o ruptură de conștiință cu starea practică a epocii, gândirea se întoarce involuntar în direcția tulburării rezultate și, la fel ca forța plastică a organismului, caută să restabilească echilibrul tulburat și să umple golul care s-a format Astfel, întrebările de gândire pură, adică Întrebările filozofice sau metafizice propriu-zise, în asemenea epoci, se retrag în plan secund și lasă loc întrebărilor de filozofie aplicată (filozofia religiei, societate, științe speciale etc), cunoașterii tehnice și practice Istoria filozofiei ne dezvăluie această lege - s-ar putea spune - cu dovezi incontestabile Filosofia se naște la periferia Greciei, în coloniile ionice și italiene (greacul mare: Elea și altele) - unde,

datorită unui sistem politic ferm stabilit (monarhie, aristocrație) și mai rapid, în comparație cu metropola, dezvoltarea culturală, gândirea obișnuia să se simtă liber să se angajeze în întrebări pur teoretice Abia spre sfârșitul perioadei, când trecerea rapidă de la aristocrație la oligarhie și apoi la democrație a adus dezordine în viața publică; când, ca urmare a acestui fapt, jocul pasiunilor și egoismelor s-a trezit și a apărut pe scena istoriei, iar atenția tuturor s-a ocupat în primul rând de preocupările legate de propria siguranță și de propriile beneficii, apoi de gândirea filozofică, de la întrebările de bază și generalul, s-a îndreptat către artele care aveau semnificație practică directă: retorică, eristică, gramatică Observăm aceeași schimbare în formularea problemelor gândirii sub influența schimbărilor în condițiile vitale și practice în perioada ulterioară a filosofiei Platon, care a găsit pentru el însuși, în studiile sale filozofice, un punct de sprijin în anticiparea poetică a unei ordini sociale armonioase ideale, și chiar mai pe deplin Aristotel, care a văzut în universalul Monarhiile sunt realizarea acelei ordini armonioase pe care Platon a trăit-o anticipând - aceste două genii ale lumii creează sisteme universale, a căror influență poate fi urmărită și în gândirea modernă Dar când mai târziu, în condiții politice schimbate, în perioada dezintegrarii monarhiei macedonene, în viața grecului din îndepărtatul Orient au început să intre elemente noi și neliniştite, gândite din nou și chiar mai puternic decât pe vremea sofiştilor a fost deturnat în sfera practică, iar într-un închis o suflare ascuțită și devastatoare de scepticism a invadat filosofia dogmatică academic-peripatetică: din totalitatea întrebărilor filozofice, doar etica aplicată și teosofia de mai târziu sunt considerate acum demne de atenție: prima ca un calea spre atingerea bunăstării personale, a doua ca un contracar al noii religii emergente Această alternanță a dogmatismului cu scepticismul, în legătură cu și în funcție de dispozițiile practice vii ale epocii, a putut fi urmărită de-a lungul întregii istorii ulterioare a filosofiei; dar chiar și ceea ce s-a spus este suficient pentru a ne asigura că neglijarea periodică de către Filosofie a sarcinilor sale principale se datorează, cel puțin în parte, unor motive practice Un alt grup de cauze care determină Filosofia să-și uite sarcinile esențiale, așa cum s-a spus, este de natură teoretică Când gândirea este liberă și nu este legată de preocupări practice, ea abordează problemele filozofice cu curaj și hotărâre, își stabilește sarcini înalte și, nefiind încă experimentat dificultatea extremă de a rezolva aceste probleme, aruncă ipoteze îndrăznețe și ridică construcții vaste Într-o asemenea condiție, firesc, desigur, există neglijențe, nefondate, obscuritate, incertitudine în construcții Ca urmare a acestui fapt, primele sisteme filosofice dogmatice sunt poate uneori capabile să uimească prin amploarea și grandiozitatea lor; dar foarte rar conving Acţionează asupra unei persoane ca vinul: vinul este mai întâi cântărit - aprins, apoi încurcat și, în cele din urmă, slăbit; deci si complex, dar nedezvoltat și insuficient fundamentat noi sisteme filozofice: mai întâi încântă sufletul cu descoperirea adevărurilor superioare, cu soluția "ultimelor" întrebări; apoi îl umplu cu ezitare și îndoieli și, în cele din urmă, îl lasă ca victimă a scepticismului Așa este natura și aceasta este soarta tuturor construcțiilor dogmatice "universale", de la sistemele thagoreite și eleatice până la sistemul hegelian inclusiv : etapele de dezvoltare ale filosofiei dogmatice sunt de obicei înlocuite cu perioade de indiferență față de aceasta și chiar de

scepticism Pe loc dintre templele distruse ale adevărului, ale căror majuscule păreau să atingă limitele cele mai extreme ale gândirii și să atingă azurul pur al adevărului însuși, vedem acum multe temple mici în care fiecare gânditor își onorează zeitatea condiționată, iar unele dintre aceste temple rămân complet fără adoratori Să trecem acum de la aceste considerații generale la clarificarea condițiilor de dezvoltare a filosofiei în ultima epocă, care poate fi considerată aproximativ din anul , adică din anul alcătuirii de către Renan a celebrei sale cărți semi-sceptice: L'Avenir de la science și vom încerca să formulăm sarcinile filozofiei având în vedere starea de spirit modernă a minții, mai ales în Europa de Vest Mai sus, ne-am referit la această perioadă a filosofiei la numărul de epoci de scepticism, când filosofia "pare să-și uite sarcinile" și se pare că avem suficiente temeiuri pentru aceasta Cel mai greu să dovada unui astfel de drept este confruntarea diferitelor principii filosofice remarcate în literatura filosofică modernă, limitarea treptată a sferei filosofiei, disputele sale constante de frontieră cu zonele de gândire învecinate, precaritatea extremă a definiției conceptului însuși de filozofie și inconsecvența extremă nu numai în rezolvarea, ci chiar și în stabilirea sarcinilor sale O astfel de stare cu adevărat haotică a filosofiei moderne Gândirea sofică se datorează combinației rare pe parcursul întregii perioade a ambelor grupuri de motive de mai sus, care provoacă de obicei schimbarea dogmatismului • scepticismului În primul rând, vedem clar că de-a lungul acestei epoci gândirea este în mod constant deturnată în domeniul întrebărilor practice Controverse religioase, mișcări și revolte socio-politice, îmbunătățiri tehnice și economice, de asta se ocupă acum în principal Mișcarea de reformare, începută în secolul al XV-lea, după cum se știe, nu s-a potolit nici astăzi Așa-zisa luptă culturală a forțat papalitatea să facă pasul decisiv de a proclama infailibilitatea papală Acest lucru a fost, desigur, destul de consistent din partea lui; dar pentru asta acest pas l-a compromis foarte mult și a produs nesfârșite dispute și dezbinări religioase, care au ocupat multă vreme gândul epocii Ca urmare a acestor dispute, vedem o indiferență totală nu numai față de catolicism, ci față de orice religie, pe de o parte, și scufundare în misticismul și teosofia religioasă nesănătoasă, pe de altă parte Ambele au fost evident la fel de nefavorabile pentru dezvoltarea filosofiei: una i-a restrâns prea mult orizonturile, cealaltă a lărgit-o prea mult și a făcut-o nedefinită Gândirea filozofică a fost și mai respinsă în direcția unui fenomen socio-politic Mișcările revoluționare, înăbușite la sfârșitul secolului trecut și pentru o vreme, parcă au părăsit Europa în pace, spre sfârșitul primei jumătăți a secolului nostru, au prins din nou viață Anul , , când mișcarea revoluționară, ca un ecou, a răsunat în aproape toate capitalele Europei - aceasta memorabilă pentru non-bobine - a făcut din întrebările socio-economice și politice interesul principal al vremii, ceea ce a presupus o răcire naturală de minți către întrebări pur filozofice sau metafizice și nu este o coincidență, desigur, că eseul semi-sceptic al lui Renan, menționat mai sus, se încadrează tocmai în acest an Mai mult, aspirația Germaniei * la unificare, politica colonială a Angliei și parțial a Franței, complicarea generală a relațiilor internaționale - toate acestea, în ansamblu, au contribuit și mai mult la devierea gândirii către chestiuni socio-politice În cele din urmă, acest proces de retragere a gândirii pure la preocupările practice obișnuite este completat de o dezvoltare neobișnuit de rapidă în ultima

jumătate a secolului nostru a cunoștințelor exacte, tehnice și aplicate Au creat confort ieftin, accesibil și de masă, spre care, desigur, toată lumea a fost atrasă Gândul s-a aspru și s-a materializat; exigenţele şi nevoile ideale au fost reduse la minimum, s-au dezvoltat libertinajul şi epicureismul care, după cum se ştie, nu coexistă întotdeauna rău cu interesele pur teoretice Pe de altă parte, cu o dezvoltare excesivă a nevoilor, chiar și în cel mai bun caz, adică daca este posibil sa le satisfaci, se dezvolta stari foarte triste: un sentiment de plictiseala, satietate de viata si melancolie De aceea literatura filozofică și artistică modernă este colorată cu o colorare ascuțită pesimistă și elegiacă Omul cultivat al zilelor noastre și-a creat un rău, care îl asuprește - apasă, îngăduie gândul: nu are timp de metafizică Pesimismul dobândit istoric, sau, cum se numește mai exact acest fenomen trist al zilelor noastre, "malism", yamizerabilism, aceste stări de spirit caracteristice timpului nostru au alungat sau mutilat metafizica*) Așa este starea practică a minții epocii noastre Cei care nu puteau fi distrași de la filozofie prin interese practice au fost respinși de ea prin motive teoretice În prezent, a devenit un loc obișnuit să subliniem legătura dintre sistemul lui Hegel, pe de o parte, și Feuerbach, Focht, Moleschott și alți materialiști, pe de altă parte Nu ne vom opri să clarificăm acest lucru *) Pentru o caracterizare a stărilor de spirit contemporane din Europa, vezi PauThan: Le nouveau mysticisme (Paris,) și Bourghenin (pasteur): La trace du pessimisme dans la société et les lettres franc contemporaines (Paris,) legătura, cu atât mai mult încât este parțial de înțeles chiar și din cele spuse mai sus despre schimbarea perioadelor dogmatice ale filosofiei cu perioade de scepticism Ne limităm la o indicație generală a mișcării ulterioare a gândirii și la o listă a principiilor principale care dețin conștiința teoretică modernă Astfel, idealismul începutului de secol nostru a născut din sine, după legea contrastului, materialismul materialism; a accelerat mult deja inevitabil, inevitabil, ca | am văzut, din motive practice, o răcire a gândirii către întrebările superioare ale cunoaşterii Fiind atacați și apăsați din toate părțile de adversari, realizând, pe de altă parte, imposibilitatea de a îndeplini și completa pe propriile principii un sistem coerent de cunoaștere, materialiștii cercetează vigilent orizontul, parcă în căutarea ajutorului Și acum ajutorul așteptat apare în Forma teoriei transformismului (evoluționismului), care adună în jurul său forțele marcante ale epocii, făcând semn cu promisiuni de a rezolva toate misterele cunoașterii, dar apoi încetul cu încetul, din lipsă de seriozitate și înțelegere a dificultăților asociate cu rezolvarea principalelor probleme filosofice, pentru majoritatea studenților și adepților leneși și indiferenți ai marelui întemeietor al transformismului (Darwin), merge direct în diletantism sceptic Mai departe, eu (e pantă - s înălțimi ale idealismului se dezvoltă: pozitivism, fenomenism, agnosticism și altele, "se poate ■ spune ^ nenumărate varietăți de negativ-sceptic, în raport cu întrebările cu adevărat filozofice, direcția gândirii, - directia mecanicii determinismului Toate aceste tendinte diverse si diverse sunt, ca sa spunem asa, reduse la acelasi numitor de mintile marcante ale erei noastre: A Lange si criticii in Germania, si Renan in Franta Rezultatul , în raport cu credințele idealiste ale omenirii, se dovedește a fi hotărât sceptic dacă au fost pregătite motive practice în minte oamenii din era noastră practică răcire și indiferență față de interesele gândirii pure, adică a produs

scepticism practic, apoi motivele teoretice au dat naștere la o îndoială conștientă cu privire la posibilitatea de a rezolva întrebări metafizice, adică scepticism teoretic Aceasta este, în termeni generali, starea de spirit modernă predominantă în Europa de Vest Omul modern de cultură, după cum vedem, se dovedește a fi de două ori neputincios - neputincios în lupta împotriva răului practic care îl asuprește și în rezolvarea chinurilor îndoielii care îl chinuiesc Și în cele mai multe cazuri nu mai luptă: și-a pierdut încrederea în forțele proprii și pur și simplu, ca să spunem așa, dă deoparte gândurile care îl încurcă, de parcă nu mai vrea să se înșele cu speranța victoriei Nu este greu de stabilit acum ce dorințe pot fi îndreptate către filosofia modernă, având în vedere starea de spirit a minții tocmai caracterizată Timpul nostru, după cum vedem, suferă de o boală fundamentală - o slăbire a voinței În această condiție, nu poate exista decât un singur sfat: "îndrăznește să-ți dorești! "Puterea de inițiativă și voință este o forță puternică nu numai în viață, ci și în domeniul gândirii Și tocmai pentru a risipi întunericul care domnește asupra gândirii moderne și a ieși din haosul curentelor opuse, gânditorul zilelor noastre trebuie, după cum ni se pare, să se aventureze în următorii trei pași În primul rând, trebuie să îndrăznească să se întrebe cu sinceritate ce își dorește de fapt - ce tânjește "sufletul lui?" cunoștințe, despre descoperiri și îmbunătățiri tehnice, despre confort etc , sau i iijówe din toate aceste preocupări și interese, în el se ascund alte întrebări, așa-zise, "eterne" - dorința de a pătrunde în zona care, îi face semn către tine cu tot farmecul unui mister nerezolvat? Adevărat, acum acestea sunt "întrebări uitate", care Biblioteca "Runivers" ASUPRA SARCINILOR FILOZOFIEI MODERNE Õ în cel mai bun caz, se obișnuiește pur și simplu să o taci Și totuși, doar aceste întrebări sunt capabile să ridice o persoană deasupra influențelor și influențelor degradante ale mediului, să-l transfere într-o sferă pură a gândirii și să ajute la realizarea adevăratelor sarcini și direcție a filozofiei dezirabile a viitorului În al doilea rând, gânditorul-Filosoful zilelor noastre trebuie, în cuvintele poetului nostru, "să îndrăznească să aibă propria judecată", - să aibă o privire critică independentă asupra tuturor tendințelor la modă ale vremii, asupra tuturor pozițiilor cvasiștiințifice actuale "Au principii extrem de diverse și, în plus, opuse O persoană educată modernă este încărcată cu tot felul de cunoștințe - acesta este, ca să spunem așa, un fonograf ambulant sau, uneori, o bibliotecă; dar aceste cunoștințe nu sunt de obicei la toate ordonate, principiile opuse nu sunt deloc reduse la o unitate superioară Adevărat, Gândul timpului de după , aparent, este foarte preocupat de o sarcină conciliantă Să împace și să netezi pe cele diferite - iată un slogan modern Astăzi toată lumea încearcă să împace: ei împacă o religie cu o filozofie, filosofia unui speculativ cu "științific", idealismul cu perseasum, misticismul, misticismul b, apriorismul cu posteriorismul, dinamismul cu atomismul, altruismul cu egoismul și așa mai departe fără sfârșit Bineînțeles, reconcilierea, înfăptuirea păcii este o faptă respectabilă și lăudabilă, indiferent de domeniul pe care îl ține Există însă situații în care, cu toată sinceritatea și puritatea intențiilor, o lume dubioasă și ambiguă ar trebui totuși să prefere ostilitatea deschisă Tocmai așa este, în opinia noastră, situația și în filosofia modernă În străduința de a se stabili în domeniul gândirii ordinii și păcii, acum foarte des uită de unul și cel mai important lucru - despre principiile conciliabile; ei uită că în marea majoritate a cazurilor aceste principii sunt destul de obscure și deloc definite Ele împacă filozofia cu știința: Biblioteca

"Runivers" ALEXEY VVEDENSKY dar ce este filosofia modernă și ce este știința modernă? Filosofia modernă este extrem de obscură și nedefinită, chiar și în formularea întrebărilor sale Dar știința modernă? Acesta, pentru majoritatea admiratorilor ei, este pur și simplu un idol: ca și în cazul unui idol îmbrăcat într-un secret preotesc, majoritatea admiratorilor științei nu o cunosc în mod direct și îndeaproape; ca un idol, este înconjurată de mister; ca un idol, i se închină; ca un idol, i se fac adesea sacrificii scumpe Acest lucru este anormal, desigur, și iată, tocmai din perspectiva acestei anomalii fatale este necesar să te înarmezi, pe cât posibil, cu prudență critică în pentru a păstra independența față de influențele înrobitoare ale unei "științe" imaginare - mai ales atunci când spusele acestui nou oracol, de obicei repetate prin auzite și, prin urmare, transmise extrem de inexact, vin în contradicție cu adevăratele noastre nevoi și postulate vital-practic ; În cele din urmă, în al treilea rând, gânditorul din zilele noastre ar trebui să folosească puterea creatoare sau, așa cum se obișnuiește acum să se spună, puterea sintetică a gândirii sale în cea mai mare măsură posibilă Gândul zilelor noastre este prea timid și umilit Ea a uitat că în om există o putere mare, asemănătoare unui zeu, puterea creativității Fără această creativitate, fără construcția creativă a ipotezelor, nici știința, nici măcar filozofia nu este posibilă ipoteze: "există o ipoteză, ca să spunem așa, mecanică și există o ipoteză organică Prima aderă strict la pământul Faptelor și se limitează doar la generalizarea lor, întotdeauna, desigur, incompletă și neterminată; a doua , dimpotrivă, cu o perspicacitate intuitivă îndrăzneață, transcende limitele Faptelor și se întoarce la ele doar pentru a da carne și sânge intuițiilor și conceptelor cuiva, pentru a le îmbrăca într-o Formă general înțeleasă și concretă Biblioteca "Runivers" ASUPRA SARCINILOR FILOZOFIEI MODERNE necesitate, conformare strictă cu legea, legarea cu o lege de fier a fenomenelor apropiate nouă, realitatea vizibilă; pentru al doilea, punctul de plecare îl constituie cererile și postulatele conștiinței noastre de sine ideale, libertatea noastră interioară, pe care gânditorul o proiectează în afara lui și și-o asumă ca bază a procesului "bgo" a lumii și lumilor Din primul punct de vedere , lumea este un mecanism continuu;din al doilea, principiul construirii lumii este liber, cat de liber este sufletul nostru Din primul punct de vedere, o persoana cu aspiratiile si cererile sale este singura in lume: printre mecanismul continuu este rece și inconfortabil aici; din a doua, își simte apropierea și afinitatea cu principiul creator care controlează procesul lumii: este calm, activ și încrezător, pentru că prin coaja suferinței și a răului, puterea binelui care se opune și stinge acest rău care strălucește până la el și în chiar legile necesității el simte un suflu puternic de libertate ea vrea să spună un cuvânt nou și proaspăt, un cuvânt care să răspundă nevoilor moderne și care, judecând după toate semnele, tocmai acum tânjește și caută o persoană cultă, caută languid cu pasiune, ca un binevenit vestitor al eliberării viitoare de sentimentul insuportabil de amărăciune al ființei și chinuri de îndoială Astfel, având în vedere starea de spirit modernă a minții din Europa de Vest, care, după cum știm, se reflectă și în țara noastră, ne apar trei sarcini principale și generale sau, mai exact, trei dorințe principale ale filosofiei, trei cerințe fundamentale adresată filozofului: În primul rând, el trebuie să se interogheze cu strictețe despre adevăratele sale aspirații și dorințe, adică intră într-o autoexaminare atentă și abia atunci va înțelege adevăratele sarcini ale filosofiei și va deschide calea pentru

stabilirea unui concept exact al acesteia; în al doilea rând, el trebuie, în măsura în care poate apela la prudență critică Biblioteca "Runivers" ALEXEY VVEDENSKY purtând la tendințele la modă ale vremii și plimbându-se cvasi poziții științifice și abia atunci va scăpa de hobby-urile și unilateralitatea de care suferă gândirea filosofică modernă; în al treilea rând și în cele din urmă, el / trebuie, pe cât posibil, să folosească mai mult puterea creatoare a minții, să construiască creativ ipoteze universale, concepte de lume, conform idealului de libertate care trăiește în el și abia atunci va crea o lege Un alt sistem, care nu îi va fi o clădire străină, ci o adevărată patrie a spiritului său II Am încheiat capitolul anterior cu un apel la sentiment și bunul simț împotriva influenței degradante a filozofiei moderne dominante a determinismului mecanic Desigur, sentimentul și bunul simț pot judeca și chiar condamna filosofia falsă, pot da curiozității filozofice o nouă direcție, pot trezi nevoia unei filosofii de un tip nou, mai bun; dar de aici până la sistem, până la participarea conștientă și fructuoasă la munca complexă a construcției sale, este încă foarte departe Împărăția adevărului nu este luată cu forța și nu se câștigă cu curaj: se deschide doar spre abilitate, constanță, iubire și artă Și tocmai noi, rușii, am prezentat până acum atât de puține dovezi ale capacității lor juridice filozofice, încât adesea o negăm noi înșine, suntem noi cei care involuntar trebuie să ne gândim la rolul nostru în procesul istoric general al dezvoltării filozofiei Deci, i) este posibilă o filozofie rusă originală și) dacă este posibilă, în ce direcție ar trebui să se dezvolte? Problema capacității noastre juridice filozofice și a posibilității unei filozofii ruse originale, după cum este bine cunoscut, a fost recent ridicată și discutată frecvent și Biblioteca "Runivers" ASUPRA SARCINILOR FILOZOFIEI MODERNE GBP> volumul nu a fost rezolvat în sens negativ După părerea noastră, poate oarecum ciudată și neașteptată, dar nu mai puțin, așa cum ni se pare, nu cu totul neîntemeiată, este tocmai această ultimă împrejurare, adică că întrebarea a fost decisă într-un sens negativ - tocmai această împrejurare face ca deja în prealabil să se încline întrebarea în direcția unei soluții pozitive Aristotel a început să apere teoretic sclavia atunci când principiul sclaviei în lumea civilizată antică era practic deja zdruncinat Păgânismul antic și-a prezentat cei mai zeloși și amatori apologeți atunci când simțea deja agonia apropiată de moarte Și, în general, atât o persoană, cât și societatea încep să-și justifice teoretic erorile, să ridice la un principiu și necesitate manifestările imperfecte și anormale ale vieții lor tocmai atunci și mai ales atunci, când încep să-și dea seama de această minciună și anormalitate a lor, când un protest viu trezește față de cele mai profunde nesatisfăcătoare nevoile ordinii de viață existente: justificarea teoretică a anomaliilor în astfel de cazuri nu este altceva decât dorința de a confunda cu sofismele și de a îneca tocmai acest protest viu împotriva lor din partea sentimentului , bun simț și conștiință Nu ar trebui, bazându-ne pe considerația tocmai exprimată, să presupunem că în speță, adică Când vine vorba de posibilitatea unei filozofii rusești originale, în spatele celor mai pronunțate voci în favoarea unei soluții negative la întrebare se află tocmai această dorință ascunsă de a confunda cu sofismul un protest viu împotriva fostului nostru somn și inactivitate filosofică, o conștiință ascunsă care este posibilă o filozofie națională rusă, o frică secretă, indiferent de modul în care s-a născut, suspiciunea că se trezea deja la viață, dorința de a-și încetini creșterea și dezvoltarea etc ? când au dat peste întrebări serioase, s-au gândit la ele și niciodată

 nu ne-am întrebat dacă putem gândi sau nu - din această ipoteză, este probabil ca acest lucru să fie clar, fără îndoială Și deodată această întrebare tulburătoare! În orice caz, este ceva de gândit aici Aici, desigur, se pune întrebarea cu privire la motivele unei astfel de atitudini ambigue față de chestiune Dar aceste motive nu sunt greu de ghicit Ele sunt sugerate de istoria a aproape o jumătate de secol de luptă literară dintre așa-zișii occidentalizatori și slavofili Nu vom reține totuși atenția cititorului asupra acestui subiect delicat, asupra elucidarii motivelor practice care pot determina înclinația către o rezolvare negativă a problemei care ne-a preocupat, și trecem la argumente mai palpabile Cel mai important argument care este de obicei avansat pentru a dovedi incapacitatea noastră națională pentru filozofie constă, după cum se știe, în a indica "sterilitatea" filosofică a trecutului nostru Există ceva adevăr în această obiecție Faptul, desigur, nu poate fi negat j Într-adevăr, nu am creat un singur sistem pe care l-am putea indica ca bază a egalității noastre cu alte popoare culturale în acest sens Și totuși, această dovadă este încă departe de a fi atât de decisivă pe cât pare la prima vedere În primul rând, este oarecum exagerat faptul "sterilității" noastre filosofice trecute Adevărat, nu ne-am declarat în domeniul filozofiei creând un fel de sistem voluminos și grandios; dar am făcut totuși ceva în această direcție: am arătat pentru filozofie • interes mare și profund (nu degeaba în ultima vreme s-a subliniat adesea că la baza fiecăruia dintre fenomenele noastre literare remarcabile se află o idee filosofică profundă; că fiecare "erou" tipic este un exponent de o întreagă privire coerentă și voluminoasă , "lume- / contemplare", etc) și au reușit să facă multă muncă, așa că spun, pregătitoare, - au ridicat întrebări, au conturat ideile călăuzitoare, au evaluat din punctul lor de vedere tipurile de soluții elaborate până acum la aceste întrebări și, astfel, / au pregătit suficiente elemente, ca să spunem așa, materiale pentru crearea unei filozofii viitoare Desigur, și acest / puțin, atunci când discutăm despre capacitatea noastră de a participa la procesul istoric de dezvoltare a filosofiei, înseamnă ceva Mai mult, Faptul pe care îl discutăm (adică Faptul sterilității noastre filozofice trecute) este de obicei greșit înțeles Toată responsabilitatea pentru el? de obicei, vina pe proprietățile noastre mentale naturale: pe "letargia noastră mentală", pe "realismul nostru îngust practic, care provoacă și condiționează, parcă, o atitudine sceptică față de întrebările superioare ale ființei și cunoașterii etc Dar Faptul admite altceva, deci spun, o explicatie suplimentara Istoria vieții noastre conștiente a început relativ recent Abia am reușit să ieșim din starea de tinerețe istorică R Și în acest moment al vieții, atât o persoană individuală, cât și un întreg popor se disting tocmai prin receptivitate - percepția și asimilarea diferitelor cunoștințe, livrate atât prin propria experiență, cât și prin viața proprie, și primite de la alții Momentul sintezei, al creativității, al construirii propriilor concepte, al teoriilor coerente ale explicației lumii, vine de obicei mai târziu Mai mult decât atât, chiar și după intrarea noastră (destul de recent) într-o perioadă de maturitate, când conștiința de sine filosofică a început să se trezească în noi, ordinea istorică a vieții nu a fost deloc favorabilă dezvoltării ei: atenția noastră a fost în permanență distrată către partea alte filozofii, preocupări și întrebări ale terților; din cauza unor împrejurări istorice nefavorabile dezvoltării independenței și încrederii în sine, atât în alte privințe, cât și în

raport cu FILOZOFIA, am trăit mult cu mintea altcuiva și (împrumuturi; la universități mult timp nu am avut : au existat departamente independente filozofie, nu era specială Biblioteca "Runivers" ALEX-bñ VVEDENSKY organ fără filozofie, iar filozofia se înghesuiau doar acolo unde puteau și voiau să-l adăpostească pe acest rătăcitor fără rădăcini, fără adăpost și, uneori, pur și simplu compromițător, suspect Ar putea, ne întrebăm, în asemenea condiții, chiar și o națiune înzestrată fără îndoială cu forțe filosofice bogate, să creeze ceva semnificativ în domeniul filosofiei? În sfârșit, în al treilea rând, chiar dacă luăm faptul în discuție în toată întinderea lui exagerată, atunci, strict vorbind, este imposibil să tragem din el concluzia care se face de obicei Până acum, rușii nu au creat nimic semnificativ în domeniul gândirii; prin urmare - aceasta este concluzia obișnuită - nu vor crea nimic Cum așa?! Dacă acest tip de raționament, dacă o astfel de concluzie din trecut spre viitor ar fi adevărată în toate cazurile, atunci nu ar exista mișcare în istorie Fiecare om, fiecare națiune, în cele din urmă, toată omenirea, în curs de dezvoltare, urcând la un nivel superior, cu siguranță se va manifesta, va descoperi ceva nou, necunoscut până atunci, pe care, poate, nici măcar nu l-au bănuit la nivelurile inferioare: dezvoltarea constă tocmai în apariția a ceva ce nu a existat înainte sau care a existat doar într-o stare latentă, potențială Astfel, nu o condamnare a viitorului în numele unui trecut imperfect, ci tocmai opusul, speranța pentru el, așteptarea unui viitor mai mare, în comparație cu ceea ce a dat trecutul: asta ne dă putere, ceea ce îndeamnă și inspiră ne o referire la istorie și ideea generală a progresului istoric În ceea ce privește, în special, apariția în viitorul nostru a unor sisteme de filosofie voluminoase și gândite, atunci nici un diagnostic preliminar nu este posibil, desigur Era cu adevărat posibil să se prezică la vremea lor apariția lui Socrate, Descartes, Kant, sau cel puțin printre noi, în Rusia, artiști-gânditori: Gogol, Dostoievski, Tolstoi și alții? Filosofia istoriei poate determina uneori de ce acest sau acel geniu al gândirii sau Biblioteca "Runivers" ASUPRA SARCINILOR FILOZOFIEI MODERNE Modelatorul vieții a apărut pe scena istorică tocmai în acest și nu în alt moment istoric, tocmai în aceea și nu în altă țară, ci întotdeauna și numai în interpretarea sa retrospectivă a istoriei, ținând cont și interpretând totul în aplicarea evenimentului explicat împrejurări secundare şi toate condiţiile complexe ale procesului istoric În avans, astfel de predicții sunt absolut imposibile Apariția unui geniu, strict vorbind, este un mister istoric, pe care, din punct de vedere, unii îl numesc Soarta istorică, sau, poate, o necesitate istorică, care "a fost creată prin ciocnirea condițiilor favorabile * , și alţii acţiunea Providenţei Rezolvarea acestui mister, chiar și după ce a fost rezolvat de istorie De fapt, nu este întotdeauna, nu din orice punct de vedere și departe de a ne fi la îndemână cu orice viziune asupra lumii De aceea, pentru mintea noastră miop, "euclidiană", care, de altfel, privește (ca și în acest caz) istoria nu retro, ci pro, la întrebarea posibilității apariției în viitorul nostru a geniilor gândirii filozofice , creatori și organizatori de sisteme filosofice, un singur lucru este posibil relație - să studiem dacă condițiile existente sunt favorabile activității acestor genii, posibile în orice mediu, dacă terenul a fost pregătit pentru ele Această întrebare este foarte importantă La urma urmei, chiar și mințile mari nu creează din nimic Fulgerul geniului trebuie să lumineze atmosfera mentală în care trăiește cutare sau cutare mediu, cutare sau cutare epocă, și să adune laolaltă acele elemente cu care este saturat Dacă aceste elemente sunt suficiente,

dacă sunt potrivite, atunci misiunea sa istorică este îndeplinită; în caz contrar, un talent, un geniu pot fi cu ușurință "învins"* Cum este în cazul nostru? Am pregătit condițiile pentru crearea unui sistem filozofic? Am creat solul și mediul pentru un posibil viitor geniu al gândirii filozofice? Aceasta este întrebarea asupra căreia trebuie să ne concentrăm acum atenția Biblioteca "Runivers" ALEXEY VVEDENSKY Am dat deja un răspuns la această întrebare în termeni generali Am spus - și cu greu, având în vedere Faptele binecunoscute și evidente, cineva va contesta acest lucru - că noi, rușii, am descoperit până acum, cel puțin, un interes pentru filozofie, atenția pentru soluțiile altor oameni la întrebările filozofice de bază, capacitatea a evalua aceste decizii din punctul de vedere al cuiva etc Acum, în sprijinul acestei considerații generale, pot fi date câteva altele, mai particulare Pe baza istoriei filozofiei, putem recunoaște, dacă nu ca o lege istorică strictă, atunci cel puțin ca o observație empirică a unei generalități destul de înalte, următoarele două propoziții: în primul rând, productivitatea filozofică a poporului este direct proporțională cu vivacitate și intensitate în ea interese religioase și morale, în al doilea rând, înflorirea filozofiei coincide de obicei cu sfârșitul erei creației artistice, sau cel puțin nu începe mai devreme decât aceasta, deoarece este condiționată de aceasta, iar creativitatea artistică, în rândul său, se trezește nu mai devreme de trezirea și clarificarea idealurilor religioase etice Așa, cel puțin, a fost în țările clasice ale filosofiei: Grecia antică și Germania nouă Acum întrebarea este dacă rușii și-au declarat capacitatea spirituală, cel puțin din această parte, adică din partea efortului cuiva în domeniul idealului, de care creativitatea artistică este condiționată"? Cu greu nimeni nu va fi de acord cu faptul că există suficiente motive pentru a răspunde afirmativ la întrebare într-o asemenea formă Nu este nevoie să lămurim aceste motive: este suficient să ne uităm înapoi la trecutul nostru recent pentru a le recunoaște Așadar, fără a intra, pentru elucidarea acestor fundamente, în sfera istoriei noastre trecute - întrucât aceasta este deopotrivă de prisos și ne-ar duce prea departe - să ne reținem la o mică referință sau, mai precis, la o reamintire, din tărâmul prezentului Toată lumea știe că între atunci, ca unii dintre Biblioteca "Runivers" ASUPRA SARCINILOR FILOZOFIEI MODERNE dintre compatrioții noștri vor cu orice preț să ne adaptăm conștiința de sine la motive pesimiste și, în acest scop, nu numai să ne negă filosofia noastră, ci să ne umilească și arta, să condamnăm structura vieții noastre moral-religioase și însăși natura culturii noastre, în Occident, ei proclamă solemn că "a sosit timpul nostru", că a venit timpul ca rușii să-și spună lumii cuvântul, să-i transmită înțelepciunea lor originală, dobândită prin propria lor experiență istorică Și nu numai că a venit ceasul să rostească acest cuvânt, dar el se exprimă deja - este exprimat tocmai de scriitorii-artiştii noştri, - şi este ascultat cu o atenţie lacomă şi sensibilă "Dacă romanele lui Turgheniev, Dostoievski şi Tolstoi", unul dintre scriitorii-critici marcanți occidentali spuneau recent, remarcând succesul romancierilor noștri și în special al contelui Tolstoi în Franța*),- dacă aceste romane au găsit o primire complet neașteptată în rândul cititorilor lui Zola și ai acestora, dacă autorii lor, împreună cu scriitori naționali, au devenit profesori și lideri ai unei noi generații; dacă cărțile lor, cărți cu titluri ciudate și nume barbare, și-au câștigat acum un loc incontestabil în literatura noastră, asta înseamnă că a venit ceasul lor pentru ruși și că au răspuns nevoii profunde a cititorilor lor străini Aveți nevoie de o dovadă mai clară și mai viguroasă a capacității noastre spirituale

naționale, o recunoaștere mai competentă a acesteia? Să remarcăm că revizuirea de mai sus nu numai că nu este singură, ci, după cum se știe, a devenit aproape opinia universală a occidentalilor, și mai ales francezi, critici ai ficțiunii noastre Dar dacă da, dacă am intrat în cel puțin o relație, tocmai indicată, cu amploarea vârstei perfecte, atunci putem deja să privim cu speranță și încredere viitorul nostru filozofic ♦) Édouard Rod Les idées morales du temps présent (Paris,), p r> I Questions of Philosophy, KH eu Biblioteca "Runivers" ALEXEY VVEDENSKY istoria ne învață că după înflorirea creativității artistice, aproape peste tot printre popoarele civilizate începe înflorirea filozofiei: suntem singurii în acest sens care reprezintă o excepție tristă și de neînțeles? Dar aici ne întâlnim cu o obiecție, care, aparent, este capabilă să distrugă toate reflecțiile noastre anterioare, referințele istorice și analogiile Creativitatea artistică și filozofia, spun ei, nu sunt în niciun caz același lucru, astfel încât capacitatea de creativitate artistică în sine nu garantează în niciun caz capacitatea de filozofie Și într-adevăr, studiind particularitățile structurii mentale naționale rusești, ar trebui să ajungem la concluzia că capul rus "nu are deloc o întorsătură filozofică", că mintea rusă, gândirea rusă nu este deloc filozofică Dar, în primul rând, criteriul după care în acest caz se determină ce ar trebui să fie "depozit filosofic*, foarte condiționat întrucât "pentru creații mari și trainice din domeniul filosofiei, trebuie să se creadă în puterea autolegită și nelimitată a mintea umană, în superioritatea necondiționată a gândirii pure asupra tuturor celorlalte feluri de activitate"*) creații cu adevărat mari și nemuritoare ale spiritului filozofic sunt asociate cu numele unor gânditori care nu erau deloc raționaliști și proclamau primatul moralului și postulate practice în domeniul cunoașterii (de exemplu, Kant, parțial Socrate, Duns Scot etc) În al doilea rând, toate caracteristicile, atât gândirea individuală cât și colectiv-națională, după cum se știe, sunt întotdeauna prea elastice, evazive, diverse) Vl Solovyov: Problema națională în Rusia, vol I, p Biblioteca "Runivers" ASUPRA SARCINILOR FILOZOFIEI MODERNE domeniile sunt în general subiective Caracteristicile gândirii naționale rusești suferă și ele de o astfel de eterogenitate și subiectivism Deci, după unii, se distinge prin scepticism și misticism extrem (Vl S Solovyov); alții, dimpotrivă, notează la poporul rus realismul natural, sobrietatea și lărgimea de vedere, atenți și în același timp precauți în raport cu opiniile și teoriile altora (N I Karev - "Despre spiritul științei ruse") o obiecție bazată pe presupusul ь prezintă gândirea rusă, suferă de două ori de tremurături și incertitudine și, prin urmare, desigur, nu își atinge scopul Dar acest lucru nu este suficient Putem extrage din opinia tocmai citată și analizată unele pozitive, adică un rezultat favorabil pentru rezolvarea întrebării noastre Într-adevăr, dacă nu putem pune cap la cap trăsăturile contradictorii ale gândirii ruse care au fost citate - dacă, pe de altă parte, având în vedere seriozitatea și competența persoanelor cărora le aparțin, nu se poate crede că au fost afirmații arbitrare bazate pe nimic, atunci nu rămâne nimic altceva decât să admitem că ele caracterizează persoana rusă în diverse privințe Și ni se pare că acesta este într-adevăr singurul punct de vedere din care este posibil să înțelegem această problemă și care corespunde imaginii reale a persoanei ruse, așa cum a fost definit în istorie în cei mai buni reprezentanți ai săi - singura perspectivă corectă asupra particularităților dispoziției și dispoziției ruse: un sceptic indiferent în raport cu tot ce este pământesc, persoana rusă

este un realist necondiționat în raport cu lumea cealaltă, cu realitatea superioară, ideală (N Ya misticismul) Ca urmare a "versatilității" gândirii sale și a armoniei sufletului său, o persoană rusă este înclinată să experimenteze și să ia fiecare fenomen în ideea sa, * Biblioteca "Runivers" ALEXEY VVEDENSKY în Forma sa absolută, se străduiește să prindă și să înțeleagă sensul ideal în orice, în realitatea empirică sau, după cum se spune, Fenomenală, să descopere realitatea noumenală etc Pentru el, interesele omului interior sunt mai înalte și mai dragi dintre toate, ca regretatul P E Astafiev, - mântuirea și dispensarea sufletului *) Dar aceasta este atmosfera în care "aripile de vultur" cresc într-un om, ducându-l, după spusele unuia dintre poeții noștri contemporani, "dincolo de nori, până în azurul îndepărtat", când, trezindu-se din somn, el va privi în jur în toată această "lume nenorocită a neputinței" și tânjește, - tânjește după o altă lume Atunci se nasc și roiesc în el idei profunde și originale; atunci se simte apropierea, înflorirea filozofiei sale Vom "voi nu începem să indicăm în viața noastră modernă semne ale acestei melancolii și impulsuri "dincolo de nori, până în azurul îndepărtat": ele sunt cunoscute de toată lumea Deci, chestiunea posibilității unei filozofii originale rusești, sau, ceea ce este și a capacității juridice filosofice a rușilor, hotărâm pozitiv și precis în sensul că caracterul nostru național este un sol favorabil dezvoltării filozofiei, pe pe care un posibil viitor geniu filozofic poate crea un national, t -e corespunzând celor mai profunde interese spirituale, aspirații și aspirații ale poporului rus, un sistem Dar dacă un astfel de geniu va apărea este, desigur, o altă întrebare, la care nimeni nu poate răspunde în prealabil Pe monumentele Persepolisului se vede încă o imagine foarte originală: în fața regelui Persiei stau afluenții săi, care veneau la el cu o fundă, fiecare în costumul său național, fiecare cu lucrările sale și cu produsele lui a lui *) Vezi ale lui: "Naționalitate și sarcini umane generale" (M) și alte articole Biblioteca "Runivers" ASUPRA SARCINILOR FILOZOFIEI MODERNE ţări Iată, spun ei, o reprezentare vizuală a istoriei! Fiecare națiune trebuie să stea în fața judecății istoriei cu acele particularități și cu acele daruri cu care natura i-a înzestrat-o Desigur, aceasta este o comparație foarte frumoasă și grăitoare Dar nu exprimă cu exactitate sensul procesului istoric și al "judecății istoriei " Popoarele trebuie să stea în fața curții istoriei, nu doar păstrând talentele care le-au fost încredințate, ci înmulțindu-le prin folosire economică și oportună și nu sunt necesare duplicate ale istoriei Fiecare popor trebuie să contribuie cu un element nou în istorie, ar trebui să contribuie la ascensiunea culturii la un nivel nou, mai înalt Și pentru aceasta este necesară o activitate independentă Istoria este creată nu de la sine, ci prin efortul nostru liber Dar pentru a participa în mod rezonabil la crearea ei, pentru aceasta, pe lângă cunoașterea propriei proprietăți și talentele naturale, fiecare națiune ar trebui să știe totuși ce a fost făcut de alții și unde, în ce direcție ar trebui să conducă acum cauza comună trebuie rezolvată Cu greu ne putem înșela dacă spunem că cel mai profund gând al unui rus s-a concentrat întotdeauna pe problema vieții, sensul și valoarea ei, pe problema, așa cum se obișnuiește să spunem acum, axiologică sau tipologică Nu cunoșteam nici acești termeni, nici alții legați de ei (pesimism și optimism); dar din timpuri imemoriale am fost profund tulburați de întrebările legate de ele și în puternicul suflet rus avea loc un proces ascuns îndreptat către ei, se pregătea o astfel de soluție ciudată, care, atunci când a fost exprimată pentru prima dată prin buze dintre marii noștri

scriitori populari (Dostoievski și Tolstoi), sa dovedit a fi atât de ciudat , care nu numai că ne-a ocupat aproape fără limită întregul gând, ci și-a umplut întreaga literatură, științifică, filozofică și artistică Biblioteca "Runivers" Õ ALEXEY VVEDENSKY important, dar a existat un ecou puternic și inteligibil chiar și în Occident *) Făcând un fundal istoric, pentru a determina rolul nostru posibil în rezolvarea acestei probleme a valorii vieții, constatăm că gândirea rusă de aici se dovedește a fi originală și originală într-un dublu sens În primul rând, pune această problemă, ca să spunem așa, în fruntea concepției sale filosofice asupra lumii și dorește să rezolve toate celelalte întrebări filozofice din unghiul său și din acest punct de vedere În al doilea rând, și chiar în rezolvarea acesteia, pare să-și urmeze propriul drum, neexplorat până acum Toți gânditorii, nu numai ai lumii antice, ci și ai lumii noi, care au preluat această problemă, au rezolvat-o fie în sensul de pesimism, fie în sensul de optimism Rusul găsește însă o a treia posibilitate pentru soluția sa, pe lângă aceste extreme Supus voinței lui Dumnezeu, "bun și desăvârșit", el tolerează răul, dar nu îl suportă, nu îl ridică la un principiu și nu îl justifică Dimpotrivă, îl condamnă energic, luptă constant cu îl și vrea să o corecteze, animat de credința în idealul optimist al viitoarei împărății a cerurilor Nu este un pesimist sau un optimist, și ceea ce este, nu s-a găsit încă un termen expresiv pentru asta Dar el, desigur , se va găsi îmbunătățirea și transformarea vieții Cu toate acestea, în orice caz, ideea nu este în termen: atitudinea rusului față de această problemă este clară și fără un termen condiționat Și ni se pare că ar fi fi o sarcină recunoscătoare de a dezvălui metodic și de a aduce la claritatea sistemului că soluția la aceasta, sub forma unei aspirații sau postulate vagi, este adusă sufletului popular rusesc simplu - pentru a afla premisele metafizice *) Și asta în ciuda faptului că contele L Tolstoi, după cum au aflat criticii, ideile național-ruse, ca să spunem așa, au fost refractate prin prisma doctrinelor filosofice occidentale unilaterale (parțial din același pesimism) și, prin urmare, , nu sunt într - o formă pură Biblioteca "Runivers" ASUPRA SARCINILOR FILOZOFIEI MODERNE aceste postulate și să le organizeze într-o singură viziune coerentă și completă: aceasta ar fi o întreagă metafizică a meliorismului A doua întrebare, care este strâns legată de prima și, prin urmare, nu mai puțin, dacă nu mai mult, îngrijorează adevăratele minți rusești, este întrebarea dacă lumea noastră imperfectă este deschisă influenței lumii ideale, a realității superioare, la influențe din partea Divinului, sau nu Omul rus, în soluția sa menționată mai sus a problemei timologice, are nevoie de un miracol și este foarte ocupat cu întrebarea dacă este posibil sau nu, din moment ce concepția sa despre lume, viziunea sa asupra lumii - este clar conștient de acest lucru - trebuie să fie educat în aşa fel încât în ea lăsa loc libertăţii, Providenţei etc Făcând din nou o notă istorică asupra poziţiei acestei probleme în literatura istorică şi filosofică, găsim două soluţii extreme la ea, care s-au agravat mai ales în timp și au devenit opuse unul altuia, ca două care se exclud reciproc, opuse Pe de o parte, lumea este înțeleasă ca un mecanism continuu și, desigur, nu poate fi vorba de niciunul indiferent de influențele cele mai înalte, ideale asupra lui (acesta este punctul de vedere al ianfizismului) Întrucât însă această viziune este foarte sumbră, atunci prin toată istoria gândirii, ca opoziție, trece dorința de a înzestra cu viață baza fizică a lumii, de a o înțelege ca pe o latură exterioară, o cochilie sau un simbol a laturii interioare De aceea, atomii și materia în general sunt mai întâi înzestrate cu un

principiu de viață intern imanent acestuia și astfel întreaga lume este rezolvată într-un sistem de atomi însuflețiți (hilozoism) De aici, un pas mai departe, și întreaga lume se transformă într-un sistem de grupuri relativ independente de acte sau Funcții ale voinței divine, gândirii etc (acesta este punctul de vedere al panpsihismului, care își subordonează hilozoismul, ca un doctrină care nu este suficient de consistentă) Astfel, ca și în primul caz (de la punctul Biblioteca "Runivers" x ALEXY VVEDENSKY din punctul de vedere al panfizismului) în lume nu a mai rămas absolut loc pentru un principiu mental independent și s-a transformat într-un singur mecanism continuu, așa că în al doilea caz (din punctul de vedere al panpsihismului) nu mai rămâne loc în este pentru un principiu fizic independent (relativ independent) și se transformă într-un sistem neînfrânat și neînfrânat de acte mentale ale unui spirit invizibil al vieții Între aceste contrarii nu există cale de mijloc și nici o reconciliere (adică nu a fost încă găsită): pan-phizism și pan-psihism (sau, care este și ateism și acosmism), - acesta este, prin urmare, opoziție fatală de la care gândirea filozofică nu poate scăpa până acum Și aici se deschide o largă întindere și o oportunitate pentru ca filosofia rusă să își spună cuvântul Nu știm dacă va spune acest cuvânt, dacă va rezolva dilema tocmai pusă și în ce sens Horo, cel puțin, este fără îndoială că, cu tot ce continuă până în zilele noastre, fluctuațiile dintre extremele panfizismului și panpsihismului, care sunt profund contrare depozitului viziunii rusești asupra lumii, gândirea rusă a recunoscut deja unilateralitatea ambelor tipuri de soluții la problemă și au declarat împotriva lor protest ascuțit și bine motivat, recunosc că este necesar să se păstreze dualismul-materie și spirit, deși unul subordonat, înțeles ca un produs al diferențierii și polarizării Forței superioare *) şi deci rezolvabil în monism transcendental **), sau -myo^almzlg ***) Desigur, de aici este încă departe de a fi o soluție pozitivă și exhaustivă a problemei, dar ceva, fără îndoială, înseamnă și asta În sfârșit, a treia întrebare, care a îngrijorat mereu și *) Arhiepiscop Nikanor în compoziția sa capitală "Filosofie pozitivă și ființă suprasensibilă"♦ **) În elucidarea acestei teze stă semnificația esențială a activității îndelungate și fructuoase a gânditorului nostru VD Kudryavtsev-Platonov, care a murit recent ( ) ***) Vezi articolul lui N Ya Grot "Despre suflet în legătură cu învățăturile moderne "Despre putere", pp și urm Biblioteca "Runivers" ASUPRA SARCINILOR FILOZOFIEI MODERNE Până acum, gândirea rusă este profund preocupată, există o întrebare despre fiabilitatea cunoașterii și, în special, despre competența sa filosofică (în legătură cu problema relației sale cu credința) Având o privire generală asupra poziției istorice a acestei întrebări, putem distinge trei faze principale în formularea ei În primul rând, dobândim capacitatea de a cunoaşte fenomene (Fenomene); în cunoașterea esenței bazei interioare a ființei și a vieții, adică în cunoașterea unor noi refuză substanțiale, intuitive (Fenomenalismul în diferitele sale forme: pozitivism, asociație etc) Dar împotriva acestei soluții a problemei, ca și în cazul precedent, există din nou un protest - indicând posibilitatea de a interpreta esența lucrurilor în mod subiectiv, adică prin transferarea în ea a elementelor cunoașterii noastre - minte, sentimente, voință (realism idealist în diversele sale Forme: panlogism, pantelism, panaestetism) Prin această din urmă metodă, după cum se știe, așa-numita "filozofie metafizică" a trăit în principal până acum, în deplină credință în legitimitatea sa și în dreptul său incontestabil de a o folosi Și deodată acum - a treia fază în formularea problemei - relativismul modern, mai ales german,

(filozofia relativității) - ridică un protest zgomotos împotriva acestei metode, de parcă n-ar fi justificată de nimic și, în plus, parcă complet inutilă şi fără scop "dublarea de către metafizicieni-filozofi a subiectivităţii lor" *) Iată starea generală a lucrurilor Trebuie să rezolvăm toate aceste opinii încrucișate Sarcina nu este ușoară, dar importantă: este, ca să spunem așa, problema filozofiei "a fi sau a nu fi" Cum privește mintea rusă problema și există vreun motiv să ne așteptăm ca și aici va trece printr-o a treia cale între fenomenalism și originea psihologică individuală sau subiectivă a realității și astfel *) Vezi, de exemplu, prof Dilthey în Einleitung in die Geistes-wissenschaft (Leipzig, ;), S și urm Biblioteca "Runivers" ALEXEY VVEDENSKY scăpați în siguranță de atacul relativismului modern? După părerea noastră, da: filosofia rusă își va merge și aici, deși nu cea care, mai ales în ultima vreme, a fost deseori subliniată S-a spus adesea, în urma slavofililor, că particularitatea filosofiei ruse constă sau ar trebui să constea în faptul că ea va implica în munca filozofică nu numai funcția teoretică a conștiinței noastre (rațiunea, mintea), ci și funcțiile practice (sentimentul) si voi); că principiul său principal este sinteza minții, simțirii și voinței într-un singur act de credință, care ar trebui să servească drept cheie pentru dezvăluirea tuturor secretelor ascunse ale cunoașterii Co Desigur, introducerea unor elemente de voință și sentiment în construcțiile filozofice, contracarând intelectualismul (de care, de exemplu, suferă filosofia germană), poate contribui astfel foarte mult la stabilirea vitală a problemelor sale și la echilibrul pe deplin semnificativ al soluționării lor Dar, în primul rând, aceasta nu ar fi originalitate din partea noastră, deoarece apelurile pentru această sinteză se aud acum chiar și în rândul gânditorilor-filozofi germani, ca să nu mai vorbim de francezi, a căror filozofie a fost întotdeauna caracterizată de tendințe practice, morale și estetice În al doilea rând - și acesta este principalul - această "sinteză" nu ne-ar salva deloc de obiecțiile relativismului: la urma urmei, de fapt, dacă folosim în interpretarea universului un element al conștiinței, o forță a spiritului, sau toate dintr-o dată, desigur, în esență, ea va rămâne subiectivă, iar filosofia nu se va ridica deasupra "dublării subiectivității", așa cum au spus relativiștii Deci, nu în acest fel gândirea rusă își poate manifesta originalitatea; Nu pe această cale ar trebui să caute o ieșire din labirintul de metode epistemologice și metodologice confuze Dar pe ce? Unde trebuie căutat , "noul" ei principiu epistemologic? În opinia noastră, ar trebui căutat în același principiu de viață, care Biblioteca "Runivers" ASUPRA SARCINILOR FILOZOFIEI MODERNE & femeile la baza întregului nostru sistem religios și cotidian, / prin care întreaga noastră istorie se mișcă și este creată - într-un cuvânt, în tradiție ¡ desigur, nu în sensul tehnic restrâns al acestui cuvânt, nu în sensul unei exterioare religios sau "succesiunea cotidiană de idei și mod de viață (tradiție), dar într-un sens extins și aprofundat, mai mult intern decât extern, în ce sens include acest principiu nu numai pe toate cele religioase, istorice, populare-cotidiene, ci și elemente psihologice profunde și chiar biologice (de exemplu, legea eredității) Întrucât elementul predominant și călăuzitor în acest caz rămâne încă elementul religios-ecleziastic, atunci, poate, urmând unii dintre gânditorii noștri *), acest început ar trebui numit începutul "catolicității conștiinței" **) Deci, principiul tradiției, sau catolicitatea conștiinței, trebuie recunoscut ca principalul principiu epistemologic al filosofiei ruse Ridicând acest principiu la principiul suprem al cunoașterii, gândirea rusă exprimă prin aceasta o dublă

convingere, ca și cum ar mărturisi doi membri ai propriului simbol filosofic: în primul rând, ea recunoaște că adevărul este dezvăluit nu prin eforturi individuale, nu printr-o minte individuală, ci prin eforturi cumulate, prin comunicare în adevărul tuturor, sau cel puțin al multora; în al doilea rând, că înțelegerea adevărului și însuși gradul de înțelegere depind de viața noastră, care ne determină reciprocitatea, care la rândul său condiționează posibilitatea lucrului colectiv unanim și consensual asupra rezolvării unei singure filosofii *) Considerăm că este de datoria noastră să facem o rezervă că noi înșine am văzut anterior toată originalitatea filozofiei ruse tocmai în această "sinteză" (vezi studiul nostru: "Principii epistemologice de bază ale filosofiei post-kantiene" în revista Vera și Razum , , vol , p -) **) Cu o ușurare și o putere deosebite, acest principiu în ultima vreme (anterior a fost dezvoltat, însă, în aplicare la doctrina Bisericii, în principal din nou de către slavofili) a fost expus de carte S Trubetskoy (vezi monografia sa: "Despre natura conștiinței umane" - Questions of Philosophy and Psych, cartea I, și urm), deși, în opinia noastră, este complicată inutil aici prin introducerea unor elemente străine de aceasta   sarcină Dacă acum, după ce ne-am stabilit pe acest punct de vedere, privim înapoi la antinomia epistemologică de mai sus (fenomenalism sau subiectivism), vom observa că acum ne putem ridica cu ușurință deasupra ei De fapt, ca răspuns la obiecția relativiștilor, putem spune acum că, interpretând universul în termenii vieții noastre mentale, a conștiinței noastre, nu acționăm în mod arbitrar și fără scop "dublându-ne subiectivitatea", ci doar afirmând prezența în este a vieții adevărate, care acum ni s-a revelat, grație modalităților extinse și aprofundate de înțelegere - conform principiului - "asemenea se cunoaște prin asemănător": în mintea colectivă există multe puncte de vedere, multe grade de înțelegere; stânca sau registrul facultății noastre cognitive, ca să spunem așa, se extinde, drept urmare fiecare formă de viață universală se găsește acum, prin afinitate și consonanță, un organ asemănător de percepție, iar organul de cunoaștere se dovedește să fie pe deplin proporțional sau adecvat cu realitatea cognoscibilă b, în care a apărut în istoria gândirii de până acum (tradiționalismul școlii "teologice" franceze, filosofia "bunului simț", etc), va, desigur, necesită o revizuire a metodelor filozofiei, o rearanjare a sarcinilor sale, alcătuirea și ordinea acestora Dar toate aceste întrebări sunt secundare, ușor de rezolvat, dacă soluția intenționată a celor principale este ferm stabilită Deci, meliorism, monism transcendental și catolicitate-conștiință - acestea sunt, în opinia noastră, cele trei idei sau tendințe principale, care, desigur, sunt așezate doar într-o formă foarte vagă și neclară, în adâncul sufletului rus și pe care, deci, toată lumea ar trebui să asculte mtsi-slitel-Filosof, dacă dorește să-și mențină caracterul original rusesc și să ajute gândirea rusă să-și contribuie cu cuvântul la pro-   procesul de dezvoltare a filozofiei Întrucât acum punctul de vedere călăuzitor al perspectivei lumii ruse, așa cum am încercat să aflăm, este punctul de vedere timologic și, mai precis, principiul meliorismului, dezvoltarea filozofiei din acest punct de vedere ar trebui recunoscută ca fiind a noastră sarcină filozofică națională, o sarcină care ne-a fost stabilită și, parcă, ne-a fost lăsată însăși istoria filosofiei mondiale și care corespunde particularităților și proprietăților gândirii și dispoziției noastre național-ruse Dar, desigur, pentru îndeplinirea acestei sarcini este nevoie de dorință, timp și muncă

Între timp, toate acestea sunt doar dorințele și visele noastre, pia desideria noastră Alexei Vvedensky octombrie Biblioteca "Runivers" Despre tipurile de credință în relația ei cu cunoașterea Mă voi ruga cu duhul, mă voi ruga și cu mintea; Voi cânta cu duhul, voi cânta și cu mintea (Întâi am mâncat, lui Corino XIV,) Fiecare acţionează conform certificării minţii sale (Rom XIV,) G Kalenov, în articolul său "Credință și cunoaștere" (vezi "Întrebări de filosofie și psihologie /, cartea) a ridicat o problemă extrem de importantă și a exprimat astfel de gânduri în ea, încât poate fi considerată ca o expresie tipică a uneia dintre acele tendințe care sunt experimentate în prezent de societatea rusă Este o chestiune de relație dintre credință și cunoaștere sau cu rațiunea Această întrebare este acum în mintea tuturor, dacă nu în limbă, atunci în minte Da, și nu a încetat niciodată să fie unul dintre cei mai arzători, arși Prin urmare, deși domnul Kalenov a răspuns în detaliu și deși răspunsul său a fost discutat în Societatea de Psihologie, unde și-a citit articolul sub formă de rezumat, totuși, cred că este permis să revizuim încă o dată această întrebare din alt punct de vedere (critic), cu atât mai mult cu cât, după cum se vede din raportul despre ședințele Societății de Psihologie, mulți dintre cei prezenți acolo nu au fost de acord cu opiniile domnului Kalenov Această revizuire va face obiectul prezentului articol Sarcina sa principală este de a indica și caracteriza Biblioteca "Runivers" DESPRE TIPURI DE VFRA ÎN RELATIA SA CU CUNOAȘTEREA de tipuri personale de credință, considerate din partea relației sale cu cunoștințele de încredere Având în vedere dezacordul din concluzii, este necesar să se analizeze și opiniile domnului Kalenov pe parcurs Nu există nicio îndoială că, dacă luăm în considerare credința din punctul de vedere al relației sale cu rațiunea, atunci trebuie să distingem în ea mai multe tipuri sau, așa cum spune domnul Kalenov, forme Într-adevăr, există o mare diferență psihologică între credința unei persoane în care activitatea critică și sceptică a minții sale nu a atins încă dogmele credinței sale și credința unei persoane care fie le-a examinat el însuși critic, fie știe cum a fost făcut de alții Astfel, se observă deja imediat că credința poate exista în nu mai puțin de două Forme Exemple ale primei sunt credința unui copil într-o lume de basm, credința unui om de rând în prevestiri, fantome, sirene etc , credința unui grec antic în zeii săi etc Un exemplu al celui de-al doilea este măcar credința oricărui teolog-Filosof, sau dar credința inchizitorului care îl prigonește pe Filosof pentru dezacordul său cu el, credința adversarilor lui Galilei, care cu încăpățânare nu voiau, ca să nu-și piardă credința, să privească cerul prin conducta aranjată de Galileo etc Deci, fără îndoială, există mai multe Forme ale relației credinței cu rațiunea sau cunoașterea Care sunt cele mai importante dintre ele, de ex unul care ar diferi puternic unul de altul și sub care toate celelalte ar putea fi rezumate? G Kalenov are trei forme principale Dintre acestea, două: credința naivă și credința falsă - el consideră ceva anormal, sau mai bine zis - nedorit (folosește ambele cuvinte ca sinonime), iar a treia credință - ignorantul - o caracterizează drept "Funcție mentală normală" (și în utilizarea acestui cuvânt, înseamnă ca o funcție psihică dezirabilă) Dar el expune această subdiviziune ca pe ceva deja pregătit dinainte, și nu tu Biblioteca "Runivers" ALEXANDER VVEDENSKY o conduce în fața ochilor cititorului metodic, pas cu pas, pe baza unui principiu precis stabilit Acest lucru singur nu interferează cu verificarea opiniilor sale Iar această verificare este cu atât mai necesară cu cât, ghidându-se după descrierea lui a acestor trei Forme,

este posibil să distingem doar credința naivă de celelalte două, dar nu există nicio modalitate de a se face diferența dintre credința oarbă și credința conștientă Conform descrierii sale, credința este naivă atunci când într-o persoană "îndoiala nu s-a trezit încă, adică activitatea minții înarmată cu logică "(p , cartea i "Întrebări") Acest lucru este ușor de înțeles, iar aici, evident, cazurile mai sus menționate de credință a unui copil, a unui om de rând, a unui grec antic, etc , se va potrivi Credința este oarbă și conștientă de la un prieten? Potrivit domnului Kalenov, "o persoană crede orbește, înecând cu forța, sub influența unui sentiment puternic, vocea rațiunii sceptice, forțându-l să iasă din conștiință , ocupat exclusiv de simțire" (ibid) "Prin credință conștientă", spune el, "înțeleg recunoașterea a ceva ca adevăr, nu mai cu tăcerea deplină a rațiunii, ca în primele două cazuri, ci în ciuda protestului (italic al domnului Kalenov)" (ibid) Care este diferența dintre credința oarbă și cea conștientă? Într-un caz, aduc la tăcere cu forța vocea rațiunii, o scot din conștiință, iar în celălalt acționez sfidând protestul ei Dar este același lucru din punct de vedere psihologic Nu există nicio altă modalitate de a acționa contrar rațiunii, ca și cum i-ar fi înecat cu forța vocea Astfel, nu ies trei, ci doar două Forme de Credință Adevărat, domnul Kalenov, vorbind cu o credință oarbă, menționează că sub ea protestele rațiunii sunt înecate sub influența unui sentiment puternic, atât de puternic încât singurul ocupă toată conștiința, iar vocea rațiunii este în sfârșit înăbușită - există o tăcere "completă" a rațiunii Ei bine, s-ar putea încerca tocmai asta și s-ar putea vedea diferența dintre credința oarbă și cea conștientă Biblioteca "Runivers" DESPRE TIPURI DE VRY ÎN RELATIA SA CU CUNOAȘTEREA nu va conduce: orice acțiune, inclusiv orice recunoaștere a oricăror prevederi ^împotriva* rațiunii, este efectuată de noi numai sub influența unui sentiment suficient de puternic, care uneori poate fi atât de intensificat încât umple toată conștiința și provoacă liniște "deplină" Astfel, luând în considerare chestiunea din acest punct de vedere, fie nu vom găsi nicio diferență între credința oarbă și cea conștientă, fie va fi pur cantitativă și nu calitativă, astfel că în esență nu vor fi din nou trei, ci doar două Forme de credință: naive și oarbe, care uneori vor fi extraordinar de puternice, astfel încât toată conștiința va fi ocupată exclusiv cu ea, iar rațiunea nu va protesta decât ocazional împotriva ei; iar uneori va fi mai slabă, iar rațiunea va protesta împotriva ei mai des decât în primul caz Nu ar trebui să credem că problema numărului și diferenței varietăților de credință are doar interes teoretic Dimpotrivă, are o mare importanță practică; căci, după cum arată pe bună dreptate domnul Kalenov, nu orice credință este la fel de dorită, cel puțin, de exemplu, din punctul de vedere al intereselor culturii El consideră credința naivă și oarbă drept fenomene nedorite; si are mare dreptate La urma urmei, ei cred naiv nu numai în Hristos și în învățătura Lui, ci nemăsurat mai des în oameni din lumea cealaltă, în vrăjitorie, în vrăjitorie, în incitarea la diferite mofturi, precum holera etc O credință naivă în Hristos, deși se întâmplă, dar ca orice naiv, nu se distinge prin putere Cât despre credința oarbă, ea dă naștere la tot felul de fanatism și fanatism: autoinmolarea, automutilarea, inchiziția, persecuția științei, răspândirea credinței prin foc și sabie etc , la fel de periculoase ca orbul Cu alte cuvinte, mai precise: dacă există doar două Forme de credință, naivă și oarbă, cu diferitele sale grade, atunci, în general, credința este un fenomen cel mai deplorabil · Întrebări de filosofie, carte Biblioteca "Runivers" ALEXANDER VVEDENSKY Și FIECARE FILOZOF, oricine apreciază în vreun fel

dezvoltarea culturală a omenirii, are dreptul (dacă nu obligația) de a o distruge în toate modurile posibile: în general, acest lucru va avea ca rezultat un beneficiu nemăsurat decât un rău Poate că domnul Kalenov a vorbit greșit, nu s-a exprimat corect când a caracterizat credința conștientă? S-ar putea să fi exprimat într-adevăr departe de ceea ce își propune inima (cel mai probabil este așa: mintea și inima lui nu sunt în armonie) "') Dar el continuă, în întregul său articol, se referă la credința conștientă în astfel de un mod în care nu face nicio diferență esențială cu credința oarbă Și anume, dogmele credinței conștiente, și toate împreună și fiecare separat, sunt caracterizate de el ca propoziții care contrazic logica, ca absurdități deliberate: "există", spune el absurditate, înrădăcinată în natura activă a omului și, prin urmare, de necontestat; astfel de absurdități sunt dogmele credinței" (p) Astfel, credința conștientă, ca și credința oarbă, trebuie inevitabil să fie însoțită de suprimarea forțată a vocii rațiunii Singura diferență este că, cu o credință conștientă, această violență împotriva rațiunii este deja înrădăcinată în natura omului - ea, ca să spunem așa, constituie proprietatea sa ancestrală, dar într-o credință oarbă se dobândește; sau altfel: credința oarbă este un fenomen temporar, anormal și nedorit (cum spune domnul Kalenov), ca o nebunie temporară (spunem noi), iar credința conștientă este același fenomen, dar înnăscut Deci se dovedește pe baza unei caracteristici generale *) Și această discordie a minții și a inimii este exprimată în cel mai înalt grad în relief în articolul său Vezi acele pagini pe care el consideră dogmele credinței conștiente: acolo el însuși, cedând cerințelor minții sale, caracterizează | le terizează ca niște absurdități (p); și în același timp, cedând (cum va ghici cititorul cu ușurință) la cerințele inimii, le tratează cu tandrețe | și consideră imposibil să le refuze O astfel de discordie a minții și a inimii este acum un fenomen obișnuit, iar domnul Kalenov servește ca reprezentant tipic, astfel încât un viitor istoric va folosi probabil articolul său pentru a caracteriza starea de spirit a timpului nostru Biblioteca "Runivers" DESPRE TIPURI DE CREDINȚĂ ÎN RELATIA SA CU CUNOAȘTEREA dogme ale credinței conștiente date de autor; să vedem cum se raportează el la fiecare dintre ei separat Există două astfel de dogme, în opinia sa: i) recunoașterea liberului arbitru,) recunoașterea existenței lui Dumnezeu Să observăm că doar două, și nu patru: prevederi care le contrazic nu sunt incluse de domnul Kalenov printre dogme Iată adevăratele lui cuvinte: "Privind puțin înainte, voi spune că consider două și doar două dogme ca fiind prevederile (dogmele) unei astfel de credințe: I) recunoașterea liberului arbitru,) recunoașterea existenței lui Dumnezeu * (pag) Și ce indică un asemenea număr de dogme? Aceasta înseamnă că el raportează negarea liberului arbitru și existența lui Dumnezeu nu de credință, ci de cunoaștere: el știe că Dumnezeu și liberul arbitru sunt imposibil și nu există; dar, acţionând contrar cunoaşterii sau raţiunii sale, el crede totuşi în ambele *) Acest lucru este confirmat de caracteristica pe care o dă pentru fiecare dintre dogme Iată ce spune el despre credința în liberul arbitru: "această credință este în contradicție acută cu legile logicii, care permit doar predeterminismul necesar și, prin urmare, este o absurditate pentru rațiune ghidată de logică" (p) În consecință, voi adăuga, domnul Kalenov a aflat deja și este convins de imposibilitatea liberului arbitru; şi de aceea el trebuie inevitabil să o recunoască numai suprimând cu forţa protestele raţiunii Despre ideea lui Dumnezeu *) La ședința Societății de Psihologie în cadrul discuției rezumatului domnului Ka-lenov, prof AS Pavlov și-a exprimat nedumerirea

că domnul Kalenov a omis nemurirea sufletului printre dogmele credinței sale conștiente Vă spun eu - / Voi spune și mai general: de ce să nu permiteți | o astfel de credință conștientă în orice absurditate de importanță practică, | cât de greu este să-l eradicați din natura umană? De exemplu, \ mulți oameni au o convingere ineradicabilă (pentru natura lor) că ad majorem dei gloriam este permisă urmărirea cu focul și sabia pe toți cei care nu sunt de acord cu ei și că ar fi chiar necesar să se interzică orice discuție despre credință (oricare ar fi concluziile lor), oricât de seducătoare ar fi; de ce să nu atribui toate acestea dogmelor credinței conștiente? Dacă am fost de acord să acționăm "împotriva" rațiunii, atunci nu ar trebui să stăm la ceremonie și să ne oprim la jumătatea drumului unsprezece* Biblioteca "Runivers" ALEXANDER VVEDENSKY el repetă aproape textual același gând: "ideea lui Dumnezeu conține o contradicție internă și, prin urmare, rațiunea nu o poate accepta" (p din) G Kalenov, evident, nu a indicat nicio diferență semnificativă De fapt, cu trei nume, el nu are trei, ci doar două Forme de Credință Mai mult decât atât, fiecare dintre ele, în cele mai multe cazuri, este nedorită, periculoasă și nu poate fi niciodată puternică: credința naivă (care este doar în cazuri rare nu de dorit) nu mai este puternică în sine, ci credința oarbă (care de obicei duce la fanatism) este atât de -există puțin care poate fi puternic, ca tot ceea ce merge împotriva minții *) Nu există într-adevăr loc pentru o credință care să nu fie nedorită și, în același timp, puternică? Nu există într-adevăr o astfel de credință, care, nu numai în numele ei, ci și în fapte, adică, în caracter, nu ar coincide nici cu naivii, nici cu orbii? (Fie că merită să fie numit conștient sau nu, lăsăm asta deoparte pentru moment) G Kalenov nu ne-a arătat o asemenea credință; într-adevăr, el nu a putut face acest lucru, pentru că este un raționalist în același sens al cuvântului în care este aplicat lui Descartes, Spinoza și alții El este ferm convins că efectul poate fi dedus din cauză ca urmare logică a acesteia, că legătura cauzei cu efectul este completă și în toate cazurile poate fi făcută inteligibilă logic În ochii raționaliștilor, lumea realității este dominată doar de relații pur logice și nu există altele, adică sunt doar cele care sunt reductibile *) G Kalenov, deși vorbește despre ineradicabilitatea anumitor dogme, tot nu neagă existența unor oameni care nu cred în aceste dogme (Vezi pp II și) Biblioteca "Runivers" DESPRE TIPURI DE V'YRA ÎN RELATIA SA CU CUNOAȘTEREA asupra legilor logice ale gândirii Prin urmare, el consideră că întreaga lume a realității este raționalizată în întregime, adică prin şi prin reductibil la raportul dintre motive şi consecinţe Raționaliștii au recunoscut de bunăvoie că, din cauza dificultății considerabile a unei astfel de raționalizări a realității, nu reușim niciodată să o realizăm pe deplin și că doar ne apropiem de ea; dar ei nu se îndoiau deloc că ceva în sine, adică în structura sa, ființa nu prezintă alte obstacole în calea unei astfel de raționalizări a ei, cu excepția celor pur cantitative (adică dificultăți) Să ne amintim de Spinoza cu echivalarea constantă naivă a conceptelor de cauza și raport (el chiar scrie cauza sive ratio pe aproape fiecare pagină), cu asigurarea sa îndrăzneață că tot ce există urmează, adică rezultă logic din natura lui Dumnezeu și că în realitate nu există nimic care să nu decurgă de la Dumnezeu*) Domnul Kalenov recunoaște, de asemenea, cu exactitate raționalizarea continuă a ființei: "Așa cum toți termenii", spune el, "ar trebui să fie prezenți pentru ca suma să fie făcută, așa trebuie să existe o bază suficientă **), totalitatea toate condițiile, pentru ca o manifestare sa urmeze Sunt la vedere, dar noi îi cunoaștem doar pe unii și ne străduim să le cunoaștem pe restul;

iar dacă am reuși, atunci cunoașterea noastră empirică a posibilității s-ar ridica la o înțelegere rațională a necesității, iar judecata sintetică "a este în" s-ar transforma într-un "a este a" analitic Dar o asemenea înțelegere rațională, o asemenea plinătate de adevăr, pare în cea mai mare parte un ideal de neatins, față de care nu este posibilă decât o nesfârșită aproximare graduală * (p și urm) *) Prin urmare, dacă Spinoza ar începe să creadă în creația lui Dumnezeu, ar trebui să-și declare dogma absurdă Dar, din fericire pentru credință și credincioși, principiul de bază al lui Spinoza (raționalizarea ființei) nu este altceva decât o dogmă, o simplă credință naivă; și acesta este singurul motiv pentru care orice altă credință trebuie să i se pară absurdă **) Deci cauza = raport? Biblioteca "Runivers" ALEXANDER VVEDENSKY Astfel, domnul Kalenov este un raționalist declarat, iar pentru el toate relațiile de ființă sunt reduse în întregime și exclusiv la legea logică a identității, la Formula: a este un *) Iar raționalismul își obligă adepții să aibă o dublă viziune:!) Pentru ei, conținutul credinței fie nu diferă în niciun fel de conținutul cunoașterii, fie se reduce la un fel de absurd: până la urmă, raționalistul, în afară de din dificultate, nu permite nici un alt obstacol în a demonstra că o poziție dată (de exemplu, o dogma de credință) fie se reduce la Formula "a este ai, fie o contrazice; dar în primul caz această propoziție (dogma credinței) prin natura ei nu s-ar deosebi în niciun fel de conținutul cunoașterii, iar în al doilea caz ar fi absurdă Astfel, în capul raționalistului, conținutul credinței trebuie să fie fie absurd, fie pur și simplu cunoaștere necoaptă, (adică o astfel de propoziție, a cărei raționalizare nu a fost încă reușită, dar poate, sau cel puțin a mea, să aibă succes cu Dacă raționalistul admite, în virtutea autoobservării, credința ca stare psihologică independentă, adică ca atare stare care nu coincide cu niciun grad de cunoaștere (nici cu opinia, nici cu presupunerea etc), atunci el nu are nimic í *) G Kalenov este și în acest caz un reprezentant tipic al tendințelor moderne, căci raționalismul este foarte răspândit printre noi Pe lângă cauzele comune, cum ar fi asemănarea unei legături cauzale și logice, cum ar fi împrejurarea că uneori un motiv joacă rolul unei cauze (și anume, face parte din cauza încrederii noastre în validitatea uneia sau alteia) concluzie), iar motivul se transformă uneori într-un fundament (și anume, un motiv cunoscut servește drept bază pentru prezicerea declanșării unei acțiuni), etc , raționalismul este susținut în țara noastră de motive speciale În școală, dintre toate științele care dau motive puternic vizibile pentru reflecțiile epistemologice, ne cunoaștem mai mult sau mai puțin temeinic doar cu matematica Reflecţiile asupra matematicii, după cum se ştie, l-au condus pe Descartes la raţionalism; acelasi lucru se repeta si la noi Astfel suntem încă la școală saturati de dogme raționaliste; și prin aceasta ele intră în carnea și sângele nostru, iar noi, de multe ori fără să observăm nici măcar acest lucru, le strecurăm peste tot Biblioteca "Runivers" DESPRE TIPURI DE CREDINȚĂ ÎN RELATIA SA CU CUNOAȘTEREA nu există nicio modalitate de a recunoaște absurditatea conținutului credinței) Raționalistul nu poate în niciun caz permite rațiunii sau rațiunii să recunoască anumite obiecte ca fiind absolut inaccesibile pentru el, adică a admite că ea (raţiunea), acţionând destul de logic, a recunoscut ca atare unele obiecte pe care atât Faptele, cât şi logica le dau şi vor face întotdeauna posibilă exprimarea cu drepturi egale a unor propoziţii direct contradictorii despre ele *) La urma urmei, mai devreme sau mai târziu, odată cu creșterea nesfârșită a cunoștințelor, totul ar putea fi raționalizat,

adică derivate cu necesitate logică; de aceea, una dintre aceste propoziții ar putea fi și dedusă, astfel încât să nu mai fie loc pentru cealaltă Prin urmare, dacă acum întâlnim astfel de obiecte, atunci în ochii unui raționalist aceasta este o stare, așa cum ar fi, temporară și nu permanentă Pentru raționalism, incognoscibilitatea acestor obiecte nu este absolută, ci doar relativă: se datorează nu unor trăsături calitative, ci doar cantitative ale pa-| zoom, numai pentru că este prea dificil pentru el dar studiul acestor obiecte, i e numai la faptul că mintea noastră este limitată cantitativ, slabă, predispusă la oboseală etc Și prin aceasta, fiecare obiect al credinței trebuie să fie fie astfel încât, mai devreme sau mai târziu, să intre în componența cunoașterii, fie astfel încât cunoașterea nega-l și consideră admiterea ei drept absurdă De aceea domnul Kalenov de fapt nu a putut veni cu altă credință decât naivă și oarbă: totul depinde de identificarea conceptelor de cauza și raport, de reducerea tuturor Formelor de ființă exclusiv la legile logice ale gândirii Dar însăși identificarea conceptelor de cauza și raport nu este altceva decât un arbitrar acceptat și, în plus, *) De aceea domnul Kalenov a numărat doar două dogme ale credinței pseudo-conștiente, și nu patru, adică: nu a inclus printre ei negarea lui Dumnezeu și liberul arbitru Asemenea obiecte, în privința cărora atât logica, cât și faptele vor întotdeauna - chiar și cu creșterea infinită a cunoașterii - vor da putere la presupuneri opuse, sunt în ochii lui imposibile Biblioteca "Runivers" ALEXANDER VVEDENSKY Domo este o dogmă eronată, astfel încât raționalismul însuși se dovedește a fi altceva decât unul dintre cazurile de credință naivă / Iar Kant a avut dreptate în a considera raționalismul tuturor tendințelor filozofice drept cel mai dogmatic*) Deja Hume a dovedit cu mare succes imposibilitatea identificării relației cauzale cu relația dintre rațiune și efect Analizând cazuri individuale de dependență cauzală, el a arătat că acestea nu pot fi raționalizate, adică acțiunile nu pot fi deduse logic dintr-o cauză, astfel încât aceasta să devină efectul ei; și invers - analizând acțiunea, este imposibil să deducem din ea logic ce anume îi servește drept cauză Și asta și alta, adică iar efectul unei cauze date, precum și cauza unui fenomen dat (considerat ca efect), pot fi găsite nu prin construcții logice, ci numai prin experiență: trebuie observat ceea ce servește exact ca efect al unei cauze date, sau altfel cauza unui efect dat **) Astfel, dispozițiile care exprimă o legătură de cauzalitate nu pot fi în niciun caz reduse la Formula judecăților analitice: a este l, *) Windelband (Gesch d Phil Freiburg p) și alții subliniază pe bună dreptate că Kant sub conceptul de dogmatism aduce (la care mulți comentatori nu acordă atenție) atât raționalism, cât și empirism Dar nu există nicio îndoială că de cele mai multe ori Kant înseamnă prin dogmatism doar raționalism, adică că foloseşte foarte des ambele cuvinte promiscue Și aceasta mărturisește faptul că Kant, considerând toată filozofia care l-a precedat ca fiind dogmatică, a considerat raționalismul ca fiind cel mai ascuțit dogmatism **) O excepție, și, în plus, doar una aparentă, va fi doar în cazul în care avem de-a face cu cauze și efecte complexe Dacă acele cazuri elementare ale cauzei conexiunii, prin combinarea cărora se formează acest caz complex, ne sunt deja cunoscute, atunci, pornind de la aceste date ca temeiuri, putem, prin combinarea acțiunilor acestor elementare (și deja cunoscute) cauze, deduce logic și recunosc în acest fel, parcă fără ajutorul experienței (în realitate, doar fără ajutorul unei noi experiențe), acțiunea unei cauze complexe; și invers, prin descompunerea unui anumit efect complex în părțile sale componente,

putem, pe baza acelorași cunoștințe anterioare, fără ajutorul unei (noi) experiențe, să tragem concluzii despre cauza acestui efect, și anume, combinând-o din cauzele elementare a părților sale componente dar întotdeauna - numai la Formula Judecăților Sintetice: a este b Aceasta este cea mai importantă descoperire epistemologică a lui Hume, care a fost preluată și extinsă ulterior de Kant și a transformat în acest fel radical teoria anterioară a cunoașterii *) Este ușor de înțeles că Hume avea dreptate Acest lucru se poate face în două moduri Și anume: I) Hume a luat în considerare cazuri individuale de cauzalitate Dar radionaliștii pentru a-și justifica dogma despre Ratsioul continuu al vieții neagă tot ceea ce logic de neînțeles, nesupus radionalizării, de exemplu, elasticitatea primară, adevărata transformare chimică etc Hanica, acelea la împingerea unor particule absolut impenetrabile (și, prin urmare, absolut inelastice) Astfel, investigațiile lui Hume par să treacă peste raționaliști: până la urmă, rezultă că el a luat în considerare doar cazuri derivate și, în același timp, nu le-a dedus din imbold; și dacă ar fi tras o asemenea concluzie, atunci chiar prin acest fapt ar fi raționalizat poate cazurile pe care le-a luat în considerare Și astfel, pentru a ne rezolva disputa cu raționaliștii, putem sugera că aceștia raționalizează însuși impulsul, adică fără cel mai mic ajutor al experienței, pornind doar de la conceptul unei întâlniri a doi absolut impenetrabile și absolut *) Hume a vorbit despre cazuri individuale de cauzalitate; Kant a avut în vedere legea cauzalității în general și a spus că această lege este o judecată sintetică La prima vedere, aceasta constituie diferența dintre opiniile lui Hume și Kant, pe care Vaihinger a remarcat-o în primul vol al lui Commentar ZU Kant's Kritikn etc ; dar în esență nu există nicio diferență aici, cu excepția faptului că Kant a considerat întrebările pe care le-a atins într-un mod mai general decât Hume Într-adevăr, legea cauzalității nu este altceva decât formula generală a tuturor cazurilor individuale ale cauzei conexiunii (pe care Kant însuși o menționează) Dacă, totuși, fiecare caz individual al unei relații cauzale constituie o propoziție sintetică, atunci formula generală a tuturor acestor cazuri trebuie să fie și o propoziție sintetică: altfel, în conceptul general, ar lipsi o asemenea trăsătură, care este inerentă tuturor cazuri individuale subordonate acestui concept organe inelastice să deducă legile cărora le sunt supuse rezultatele acestei întâlniri Se dovedește că acest lucru nu se poate face în niciun fel, decât prin intermediul unei ficțiuni inspirate din experiență, și anume, în acest fel, să se considere mișcarea ca un fel de lichid care se revarsă (fără a se evapora) dintr-un corp în altul Nu voi expune în detaliu analiza încercărilor de a raționaliza impulsul: pe de o parte, toată lumea se poate convinge cu ușurință de impracticabilitatea lor încercând să rezolve această problemă și, pe de altă parte, am avut deja ocazia să analizez această întrebare în detaliu în "Experiența mea în teoria materiei" *) Astfel, raționalismul nu raționalizează în niciun caz fenomenele naturii chiar și atunci când le reduce la procese pur mecanice Nu face decât să reducă numărul de cauze care operează în el; și totuși rămân neraționalizabile Și le reduce, de altfel, în cel mai înalt grad fără succes; căci cu o structură pur mecanică a naturii, legea conservării energiei ar fi imposibilă **) Dar raționaliștii cred uneori în dogmele raționaliste atât de orbește încât nici măcar nu sunt stânjeniți de acest lucru) Se mai poate convinge de inconsecvența raționalismului, indiferent de

analiza oricăror teorii metafizice, precum un mecanism pur etc , și anume, prin reductio ad absurdum, considerându-l în forma sa cea mai generală, precum domnul Lopatin pe bună dreptate subliniat când se discută rezumatul domnul Kalenova (vezi cartea i Voprosov, p -) Într-adevăr, fiecare stare dată a lumii are cauza ei a stării anterioare *) A se vedea "Experiența mea în construirea teoriei materiei pe principiile filozofiei critice" Partea I Sankt Petersburg , cap VI și VS **) O dovadă detaliată a ciocnirilor neîntrerupte ale unui mecanism pur (la care ajungem doar sub influența raționalismului) cu legea conservării energiei este prezentată de mine în aceeași carte, cap X și XI Se mai arată acolo că un mecanism pur nu este altceva decât o ipoteză transcendent-metafizică; în consecință, ea nu aparține alcătuirii cunoștințelor și, în orice caz, mai necesită justificarea ei   Dacă totuși admitem, împreună cu raționaliștii, că legătura dintre cauză și efect este în întregime redusă la legătura dintre rațiune și efect, atunci în starea actuală a lumii nu poate exista nimic nou, adică nimic care nu era deja în starea anterioară: la urma urmei, doar ceea ce este deja implicat în ea poate decurge din bază Pe de altă parte, nimic din ceea ce a fost înainte nu poate dispărea de la sine, căci aceasta ar fi o acțiune pentru care nu există nicio bază logică în starea anterioară Astfel, dacă raționalismul are dreptate, atunci rezultă că lumea trebuie să rămână neschimbată în fiecare moment, ceea ce, de fapt, nu este cazul Deci, Hume are dreptate: legătura unei cauze cu un efect nu este o legătură logică a unui motiv cu un efect, ci o altă legătură care nu este susceptibilă de raționalizare În ce constă, exact cum este capabilă o cauză să-și genereze efectul, s-ar putea să nu știm; dar este important că nu are un caracter analitic, nu se pretează la raționalizare Acest lucru este important deoarece de aici rezultă următoarea concluzie: observând o singură acțiune, nu se poate afla cauza ei fără ajutorul experienței anterioare sau noi (ceea ce ar fi foarte posibil dacă raționalismul ar avea dreptate și anume: la acțiune, considerată ca o consecință, s-ar putea căuta un motiv adecvat) și cunoscând doar cauza, nu se poate cunoaște efectul acesteia fără ajutorul experienței anterioare sau noi (ceea ce, dacă raționalismul ar avea dreptate, ar fi foarte posibil, și anume - deducând logic din cauza, ca bază, efectul ei, ca urmare a acestui motiv) Având în vedere semnificația acestei descoperiri a lui Hume, nu numai pentru întrebarea noastră, ci pentru întreaga filozofie, nu ar fi inutil să o marchem cu un nume aparte: aceasta ar face posibil să nu o piardă niciodată din vedere Parțial din acest motiv, parțial pentru concizie, îl vom numi de acum înainte zptonul lui Hume Formula acestei legi este următoarea: legătura cauzei cu   acţiunea are un caracter sintetic (adică nu poate fi raţionalizată), şi ne este cunoscută doar cu ajutorul experienţei anterioare sau noi După ce am învățat legea lui Hume, înțelegerea noastră se găsește ca urmare a acesteia într-o astfel de poziție încât acum, în ceea ce privește multe obiecte, este obligată din punct de vedere juridic să considere judecățile diametral opuse la fel de permise, astfel încât înțelegerea o părăsește acum credinţei să aleagă pe oricare dintre ei fără nici un protest din partea ei Acum el însuși, destul de liber, fără nicio violență din partea sentimentului, refuză! protestele lor; căci el este convins că nici logica, nici Faptele nu contrazic câtuşi de puţin una sau cealaltă judecată şi că fiecare dintre ele este la fel de irefutabilă şi la fel de nedemonstrabilă Și o astfel de credință, desigur, va diferi atât de naivi, cât și de orbi

Cum anume trebuie caracterizat în modul cel mai apropiat și ce nume îi va fi cel mai potrivit, lăsăm deoparte deocamdată; în schimb, să explicăm printr-un exemplu ceea ce s-a spus deja despre ea Dacă ar fi posibil să se raționalizeze legătura dintre cauză și efect, atunci s-ar putea spera să decidă dacă viața sufletească dispare după moarte sau dacă continuă la infinit după moarte, dar continuă așa rămâne invizibil în această lume: având în vedere moartea, ca cauză, s-ar putea deduce logic toate efectele ei Dar, în virtutea legii lui Hume, acest lucru se dovedește a fi imposibil și trebuie să observăm aceste acțiuni în experiment; și întrucât viața de după moarte, prin însuși conceptul ei, nu poate fi dată în experiență, atunci înțelegerea noastră se găsește acum obligată să considere atât recunoașterea existenței unei vieți după moarte, cât și negarea ei la fel de concepebile Rațiunea nu se vede obligată să se oprească asupra vreuneia dintre aceste presupuneri; pe credinţă putem accepta oricare dintre ele Nici măcar materialistul nu are acum dreptul de a obiecta   tiv credința în viața de apoi El consideră că viața mentală este acțiunea vieții fiziologice (materiale) a corpului nostru (în principal a creierului), iar pentru a dovedi imposibilitatea nemuririi mentale, trebuie să se bazeze pe propoziția: cessante causa cessât effectus Dar această propoziție este obligatorie numai atâta timp cât identificăm dependența acțiunii față de cauză cu dependența efectului asupra temeiului: dacă caracterul obligatoriu al temeiului încetează, atunci și caracterul obligatoriu al consecințelor care decurg din acesta încetează Dar efectul unei cauze nu este efectul ei Prin urmare, din noțiunea de acțiune nu rezultă că ea trebuie să înceteze în mod necesar odată cu încetarea cauzei și nici că trebuie să continue ulterior Ambele sunt încă la fel de posibile și ce anume se va întâmpla în realitate, acest lucru pentru fiecare caz dat trebuie descoperit prin experiență Dar, pe de o parte, experiența arată că, alături de altele, există și astfel de acțiuni care, odată apărute, continuă pentru totdeauna, în ciuda încetării cauzei care le-a chemat Așa este mișcarea: orice a provocat-o, ea continuă pentru totdeauna și după încetarea cauzei! cauzele sale, iar dacă dispare, atunci numai prin adăugare cu mișcarea egală și opusă nou provocată Pe de altă parte, experiența nu se poate extinde și în viața de apoi Deci, chiar dacă recunoaștem punctul de vedere materialist (să nu vorbim despre alții), rămâne totuși posibil să admitem o viață de apoi Singurul lucru la care se poate obiecta acum (și, în plus, doar din punct de vedere al materialismului) este că viața sufletească viitoare are nevoie de un fel de | un substrat care să-i servească drept purtător; de unde va veni după distrugerea trupului? Dar acum nici această obiecție nu rezistă controlului În primul rând, observăm că materia care a servit drept substrat   viața psihică înainte de debutul morții fiziologice, nu dispare după aceasta; schimbă doar modul în care interacționează Înainte de apariția morții, particulele acestei materii au interacționat cel mai strâns doar între ele; cu particulele din restul materiei, au interacționat (cu cele mai apropiate direct și cu cele mai îndepărtate în mod indirect - prin cele mai apropiate), în ansamblu, atâta timp cât viața fiziologică continuă, toate particulele a materiei din care este format corpul sunt individualizate de această viață în așa fel, care formează un întreg dinamic (adică un astfel de întreg, a cărui indivizibilitate se datorează nu stării de odihnă și echilibrului reciproc al formării) particule, dar cel mai important, la activitatea lor comună și interacțiunea cu mediul) Și prin aceasta, înainte de debutul morții

fiziologice, interacțiunea fiecărei particule individuale a corpului cu restul materiei (cu ceea ce se află în afara corpului) nu putea fi la fel de directă cum va fi după moarte și descompunerea ulterioară a organismului: după moarte, materia corpului, așa cum ar fi, se dizolvă în restul materiei pământului și intră prin aceasta într-o interacțiune mai directă cu ea Astfel, fostul substrat al vieții psihice nu dispare în niciun caz, ci doar schimbă modalitățile de interacțiune cu restul materiei Ce acțiune psihică trebuie să aducă această schimbare a interacțiunilor? Conform legii lui Hume, aceasta nu poate fi determinată într-un mod rațional, iar pentru rezolvarea acestei întrebări trebuie să apelăm la indicațiile experienței Dar dacă viața psihică de după moarte este de așa natură încât rămâne imperceptibilă pentru cei care își păstrează încă viața fiziologică și ale căror percepții sunt, prin urmare, încă legate de activitatea fiziologică a organelor de simț, atunci nicio experiență nu se poate extinde asupra ei Dimpotrivă, dacă deja ne ghidăm în această chestiune după indicațiile experienței, atunci este posibil, poate (prin analogie) să ajungem la astfel de concluzii! Biblioteca "Runivers" DESPRE TIPURI DE CREDINȚĂ ÎN RELATIA SA CU CUNOAȘTEREA yam: deoarece după moarte materia corpului, așa cum spune, se dizolvă în tot restul materiei și prin aceasta fiecare particulă luată separat din prima intră într-o interacțiune mai directă și mai strânsă cu particulele celei din urmă, atunci viaţa spirituală se extinde din aceasta Întregul pământ îi servește ca purtător după moartea corpului, iar în noua viață spirituală acum direct, fără ajutorul activității fiziologice a organelor de simț, se va reflecta ca viața cosmică a pământului (schimbarea vremii, ziua și noaptea, anotimpurile, fluctuațiile magnetismului pământesc, electricitate etc) etc), așa este viața tuturor organismelor terestre Și întrucât această viață sufletească post-mortem a apărut din transformarea celei dintâi, care are un caracter individual, atunci ea însăși poate avea un caracter individual și, în plus, astfel încât individualitatea ei să fie o continuare a individualității acestei vieți De ce să nu te uiți la astfel de lucruri? În virtutea legii lui Hume, nu există absolut niciun obstacol în acest sens; iar faimosul psihofizician Fechner, în "Die physikalische und philosophische Ato-menlehre(r)" și, de asemenea, în "Die Tagesansichtgegenüber der Nacht-ansicht(r), realizează o teorie aproape identică Astfel, propunerea că fiecare activitate are nevoie de purtătorul ei, de o substanță, nu desființează posibilitatea admiterii unei vieți de apoi chiar dacă profesăm materialismul psihologic Este necesar să spunem că din alte puncte de vedere (de exemplu, din punct de vedere spiritualist), nici logica, nici Faptele (și cu atât mai mult) nu contrazic câtuși de puțin recunoașterea continuării postume a vieții psihice? Dar, pe de altă parte, în același timp, ele nu ne obligă să recunoaștem: este foarte posibil să o negăm chiar dacă admitem că viața psihică este generată nu de materie, ci de o substanță-suflet spirituală specială Deoarece nu înțelegem legătura dintre cauză și efect și o putem cunoaște numai din experiență, iar experiența noastră nu se extinde la modul de existență a sufletului după moarte, nu suntem în măsură să știm dacă Biblioteca "Runivers" ALEXANDER VVEDENSKY sufletul să dea naștere vieții sufletești fără să găsească ajutorul potrivit din partea trupului pentru aceasta, altfel nu va: ambele rămân la fel de concepute Și nu este nimic imposibil ca activitatea sufletului după moarte fie să se înghețe complet, astfel încât sufletul să devină ceva ca un atom imperceptibil (de exemplu, eteric), fie această activitate nu va fi în niciun fel similară cu cea

anterioară, astfel încât nemurirea vieții sufletești sau complet ѣm nu va , sau nu va fi individuală, personală Într-un cuvânt, legea lui Hume permite să crezi în orice: atât în existență, cât și în absența unei vieți de apoi personale - să crezi fără nicio contradicție cu logica și cu Faptele și fără nicio nevoie de a suprima cu forța protestele rațiunii în sine, de a acționează "împotriva vocii sale" Rațiunea nu se mai găsește în mod voluntar în dreptul de a protesta împotriva acestei sau acelea credințe Astfel, datorită legii lui Hume, se deschide posibilitatea unui nou, al treilea, fel de credință - nici naivă, nici oarbă Dar cercetarea lui Hume este importantă pentru întrebarea noastră nu numai prin aceasta, ci și prin faptul că au trezit investigațiile lui Kant, care l-a supus unui studiu atent | condiţiile de posibilitate şi limitele cunoaşterii sigure Și prin aceasta, pe de o parte, el a deschis o zonă și mai largă pentru credință decât a făcut-o Hume; și pe de altă parte, el a definit destul de clar ce anume ar putea servi ca obiect al unei astfel de credințe, care nu ar fi întâmpinat cu nici un protest din partea rațiunii pure, adică, o astfel de minte, care nu este saturată de credință în vreo dogmă pre-acceptată (cum ar fi raționalistă etc), ci este ghidată în judecățile sale numai de logică și Fapte *) Esenţa cercetării lui Kant în măsura în care *) După cum va observa cititorul însuși, termenul "rațiune pură" pe care îl folosim aici nu este în sensul în care l-a folosit Kant; ne referim la curățarea nu de impuritățile empirice, ci de impuritățile dogmatice Biblioteca "Runivers" DESPRE TIPURI DE VRY ÎN RELATIA SA CU CUNOAȘTEREA se referă la întrebarea noastră, pot fi subliniate în câteva cuvinte La fel ca Hume și ca toți raționaliștii, el admite pe bună dreptate următoarea propoziție: experiența nudă, adică o astfel de experiență care ar consta doar în afirmarea percepțiilor trecute, nu ne oferă nicio generalizare de încredere De exemplu, simpla experiență care îmi arată că până acum încălzirea fierului a cauzat expansiunea lui nu mă poate învăța nici că așa trebuie să fi fost și înainte (nu numai în acele cazuri în care am observat fierul, ci și în afară de observațiile mele) ce este va continua să fie mereu și peste tot Pentru ca cunoștințele noastre bazate pe experiență să aibă o anumită valoare chiar și în cazul în care trecem dincolo de limitele simplei experiențe, adică dincolo de limitele pur și simplu enunțării percepțiilor trecute (când, de exemplu, construim generalizări ale observațiilor noastre, prezicem viitorul etc), trebuie respectată următoarea condiție: atunci când construim astfel de cunoștințe (când construim generalizări, predicții etc) să discute datele experienței pe baza unor principii sau idei care ar avea o semnificație universală și necesară pentru el, i e care s-ar realiza neapărat în el mereu şi pretutindeni De exemplu, să presupunem, de dragul explicației, că printre astfel de principii sau idei se află ideea de cauzalitate, adică să presupunem că are o semnificație universală și necesară pentru experiență, cu alte cuvinte, că experiența în mod necesar întotdeauna și pretutindeni realizează asta Apoi, discutând percepțiile mele din trecut, voi fi îndreptățit să trag concluzia că încălzirea fierului de călcat este cauza expansiunii sale Și această concluzie îmi spune deja ce a fost necesar și va fi mereu și pretutindeni: peste tot, spune el, acolo unde are loc încălzirea fierului, va fi și dilatarea lui, fie clar sesizabilă, fie acoperită, echilibrată de o contracție egală În acest fel obțin anumite cunoștințe care depășesc simpla experiență sau simpla afirmare a percepției ȘI Întrebări de filosofie, th Biblioteca "Runivers" ALEXANDER VVEDENSKY întrucât verdictele experienței goale sunt în sine incapabile să dea anumite idei care ar avea o semnificație

universală și necesară, atunci astfel de idei trebuie să difere într-un fel de verdictele experienței simple Pentru a reține acest lucru, ele trebuie numite cu un nume special, prin care s-ar înțelege tocmai faptul că au o semnificație universală și necesară pentru experiență Să fim de acord, împreună cu Kant, să numim astfel de idei a priori; în consecință, prin prioritate înțelegem faptul că o idee dată are o semnificație universală și necesară pentru experiența I Să ne întrebăm: în ce condiție pot fi a priori principiile cunoașterii noastre? Raționaliștii au înțeles deja impotența experienței simple (este foarte ușor de înțeles acest lucru) și au dat deja peste o întrebare similară Dar răspunsul lor a fost ridicol și s-a remarcat prin același dogmatism ca și credința lor în raționalizarea ființei Negând pe bună dreptate semnificația universală și necesară a propozițiilor experienței goale, ei, fără a avea un raționament suplimentar, au atribuit o semnificație a priori ideilor înnăscute (deoarece nu au apărut din experiența nudă) Dar cea mai simplă considerație nu le-a trecut prin minte: de ce ideile înnăscute ar trebui neapărat realizate întotdeauna și pretutindeni în experiență? Există o nebunie ereditară; poate fi exprimat uneori în aceleași Forme, atât în strămoși cât și în descendenți Și nu este nimic imposibil ca acesta să fie însoțit de același delir pentru amândoi și pentru alții Atunci aceste idei nebunești vor trebui considerate ca fiind înnăscute Și ce: de vreme ce pentru raționaliști înnăscurea și prioritatea sunt una și aceeași, trebuie să considerăm aceste idei ca fiind sigure, trebuie să credem că ele au o semnificație universală și necesară pentru experiență? Dar acesta nu este răspunsul lui Kant El a înțeles clar că înnăscurea nu este încă o garanție a priorității unei idei Ideea, conform cercetării sale, va fi a priori (adică, nume-

semnificație universală și necesară) numai atunci când conținutul său este una dintre Formele inevitabile ale conștiinței noastre (adică inseparabilă de ea), sau altfel, când conținutul său este una dintre condițiile posibilității conștiinței, una dintre acele legi, fără supunere faţă de care este imposibil să se desfăşoare activitatea conştiinţei Într-adevăr, să presupunem că spațiul euclidian (adică spațiul tridimensional, supus tuturor axiomelor euclidiene) constituie Forma reprezentărilor exterioare, inevitabilă pentru conștiința noastră, adică o astfel de Formă sau o astfel de lege a conștiinței, fără supunere față de care nicio reprezentare a obiectelor exterioare nu poate fi conștientă Ce se va întâmpla atunci? Atunci, desigur, tot ceea ce ne apare sau ne apare sub forma unui obiect exterior va fi recunoscut de noi plasat în spațiul euclidian; atunci toate axiomele euclidiene (chiar dacă nu au fost analitice în conținut, ci sintetice) vor primi o valoare a priori pentru fiecare experiență externă posibilă (și nu doar disponibilă), adică vor fi realizate în fiecare obiect al experienței exterioare și mai mult decât atât, trebuie realizat, mereu și pretutindeni Un alt exemplu: să presupunem, în plus, că cauzalitatea este una dintre Formele inevitabile ale conștiinței Atunci tot ceea ce este conștient de noi ne va apărea supus legii cauzalității, căci, așa cum este admis, fără îndeplinirea acestei condiții, conștiința a ceva este imposibilă; iar ideea de cauzalitate (deși are un caracter sintetic) va căpăta atunci o valoare a priori pentru fiecare experiență posibilă: se va realiza neapărat în ea și, în plus, întotdeauna și pretutindeni Ea, ca și axiomele euclidiene , va deveni potrivită pentru a servi drept generalizări de încredere ale dovezilor experienței Aceasta este condiția în care cunoștințele noastre empirice vor fi de încredere Și această condiție indică,

împreună cu asta, limitele fiabilității cunoașterii, eu exist- *
  schiya într-o asemenea condiție Într-adevăr, ideile a priori justifică certitudinea cunoașterii doar pentru că sunt în mod necesar realizate în experiență; iar în experienţă ele sunt în mod necesar realizate numai pentru că conţinutul lor este condiţiile posibilităţii conştiinţei Și din aceasta este clar că nu este nevoie ca semnificația ideilor a priori să se extindă în mod necesar dincolo de limitele experienței posibile, adică în afara sferei unor lucruri care ar putea deveni obiectul conștiinței noastre sau altfel - nu este nevoie ca sensul ideilor a priori să se extindă în mod necesar asupra lucrurilor în sine (adică la lucrurile așa cum există în ele însele, și nu ca sunt recunoscute sau ar putea fi recunoscute de noi) La lucrurile în sine suntem în egală măsură îndreptățiți să extindem sensul oricărei idei a priori și nu să o extindem De exemplu, Dumnezeu este un lucru în sine; și, prin urmare, nu este absolut necesar ca acesta să se supună spațiului euclidian, adică ca El să fie o ființă extinsă tridimensional; și în același timp, toate fenomenele experienței exterioare trebuie să se supună spațiului Equilidian Din același motiv, Dumnezeu nu trebuie încă să se supună legii cauzalității și, în schimb, poate să se supună exclusiv legii liberului arbitru etc Kant însuși a respins cu tărie semnificația ideilor a priori pentru lucrurile în sine; dar asta e prea indraznet Ceea ce reiese din investigațiile sale este doar ceea ce rămâne pentru totdeauna necunoscut și la fel de posibil, indiferent dacă lucrurile în sine le sunt supuse sau nu Și de aici rezultă că cunoașterea lucrurilor în sine este imposibilă S-a dovedit a fi imposibil sau, cel puțin, cu totul imposibil de limitat (limitat aproape la limitele unei simple recunoașteri a existenței lor) pur și simplu pentru că nu există o legătură logică între cauză și efect Ca urmare a acestei împrejurări, reiese că, dacă trebuie să admitem existența lucrurilor în sine, ca o cauză care generează lumea fenomenelor, atunci, fără nicio pro-
  Contrar logicii și Faptelor, vom fi îndreptățiți să facem orice presupuneri despre natura și caracterul lucrurilor în sine; iar acest lucru le distruge aproape complet cunoașterea sau, altfel, se limitează la simpla recunoaștere a existenței lor Astfel, de exemplu, suntem în egală măsură îndreptățiți să le atribuim atât o natură spirituală, cât și una non-spirituală: la urma urmei, din cauza absenței unei legături logice între efect și cauză, ar trebui să le judecăm pe amândouă numai după indicarea experienței; dar experiența se limitează la aparențe și nu se extinde asupra lucrurilor în sine Acum, la această limitare a cognoscibilității lor, se adaugă o alta, aducând-o în cele din urmă la zero Nici măcar nu mai suntem obligați să admitem neapărat existența lucrurilor în sine; căci dacă am dori să o dovedim, ar trebui să recurgem la ajutorul ideilor a priori, iar ele nu au valoare obligatorie pentru lucrurile în sine Prin urmare, rămâne! Este la fel de posibil ca, alături de lumea fenomenelor, să existe o lume a lucrurilor în sine care dă naștere fenomenelor și le servește drept cauză și să nu existe decât lumea fenomenelor Dacă, totuși, admitem existența unei lumi a lucrurilor în sine, atunci cele mai diverse presupuneri pot fi făcute cu drepturi egale despre natura lor și despre relațiile lor cu fenomenele și nici una dintre ele nu poate fi nici infirmată, nici dovedită Vorbind despre opiniile la care legea lui Hume ne împuternicește, am văzut deja exemple de astfel de presupuneri În virtutea studiilor lui Kant, avem dreptul de a pune unele dintre "lucrurile în sine" pe care le-am luat cu credință într-un fel de

relație (de exemplu, într-o relație cauzală) cu lumea fenomenelor (de exemplu, aici se poate socoti pe Dumnezeu, materia, sufletul, viața de apoi, care, în felul său, caracterul ar fi rezultatul acestei vieți), iar cealaltă parte (de exemplu, legiuni întregi de îngeri) ar trebui lăsată în afara oricărui contact cu lumea fenomene Astfel, datorită cercetării-| Învățăturile lui Kant, rațiunea noastră refuză și protestează să se opună oricărei propoziții referitoare la lucrurile în sine și să demonstreze orice astfel de propoziție Evident, investigațiile lui Kant sunt de o importanță capitală pentru întrebarea noastră Sarcina noastră este să luăm în considerare diferitele tipuri de relații dintre credință și cunoaștere și, pentru soluția ei exactă, trebuie să avem în vedere nu acea cunoaștere care se împletește cu credința, adică amestecat cu diverse presupuneri netestate, admise dogmatic, dar astfel de cunoștințe ale căror limite de fiabilitate ar fi evaluate critic și care nu ar depăși aceste limite: altfel, vorbind de relația dintre credință și cunoaștere, am risca yum că de fapt, vom discuta despre relația dintre o credință și alta, de exemplu, despre relația dintre o credință comună și acea credință, care este în mod eronat, sub masca cunoașterii, mărturisită de un număr mic de oameni Iar investigațiile lui Kant indică limitele certitudinii cunoașterii și, în plus, indică faptul că concluziile sale asupra acestui punct trebuie recunoscute, indiferent cât de departe au mers investigațiile ideilor a priori Într-adevăr, aceste concluzii (în măsura în care sunt necesare pentru întrebarea noastră) pot fi reduse la următoarea Formulă: certitudinea cunoaşterii este posibilă numai cu condiţia ca aceasta să se bazeze pe idei a priori; dar prin această certitudine a cunoașterii nu se poate extinde dincolo de limitele experienței posibile (la lucrurile în sine); de aceea, un tânăr crede că cunoștințele ei sunt sigure, el este logic obligat să limiteze această certitudine la limitele experienței (chiar dacă nu există încă o listă pregătită de idei a priori și o doctrină despre relațiile lor reciproce) Astfel, Kant a descoperit că după ce activitatea critică a înțelegerii a fost trezită, însăși credința în cunoaștere ne obligă să recunoaștem că există o zonă (mai exact zona a tot ceea ce se află dincolo de limitele experienței posibile), inaccesibilă anumite cunoștințe și furnizate (de rațiunea critică însăși) unei astfel de credințe, ale cărei propoziții nu pot întâmpina niciun protest din partea rațiunii Desigur, nu întotdeauna o astfel de credință, examinată critic și admisă voluntar de rațiune, va merita numele de conștient: printre posibilele (adică, admisibile de rațiune fără nici un protest) dogme ale acestei credințe, nu sunt puține și altele, a cărui recunoaștere ar fi un lucru fără sens, zadarnic Dar exact cum, adică în ce feluri este subdivizată o astfel de credință (admisă voluntar de rațiune), vom lăsa deoparte pentru prezent Să observăm doar că dacă există motive serioase și importante care ne obligă să recunoaștem acele sau alte dogme ale unei credințe similare, atunci / credința condiționată de ele poate fi numită, în contrast cu | care este dintr-o credință deșartă, o credință conștientă; iar dacă aceste motive sunt atât de adânc înrădăcinate în natura omului încât sunt, parcă, inseparabile de ea, atunci recunoașterea dogmelor cauzate de ele va fi, în puterea lor, puțin diferită de recunoașterea prevederilor din ştiinţă În orice caz, Kant s-a deschis către credință, considerată și admisă voluntar de rațiunea critică, o zonă foarte largă și, în plus, atât de largă pe cât nu am putut găsi doar cu ajutorul legii lui Hume De exemplu, acesta din urmă nu ne-a împuternicit încă să

credem în realitatea oricărui obiect dacă conceptul său conține o contradicție internă: cunoașterea numai a legii lui Hume și ghidată numai după ea, dar necunoașterea descoperirii lui Kant privind condițiile de prioritate și limitele semnificația principiilor cunoașterii noastre, rațiunea ar avea dreptul să protesteze împotriva unei astfel de credințe Și de aceea, din punctul de vedere al lui Hume, nu se putea crede în Dumnezeu decât naiv sau orbește, cel puțin în Dumnezeul creștin La urma urmei, ideea unui astfel de Dumnezeu conține, fără îndoială, o contradicție internă: într-adevăr, Dumnezeul creștin într-o singură esență Biblioteca "Runivers" ALEXANDER VVEDENSKY Ea unește trei persoane și, în plus, le unește în așa fel încât acestea să rămână în ea fără a se contopi și inseparabil Dar nu înseamnă toate acestea la o încălcare clară a legii imposibilității contradicției? Nu degeaba Biserica creștină învață că trinitatea lui Dumnezeu este un mister, inaccesibil înțelegerii minții umane *) De aceea, dacă dezvoltarea filozofiei s-ar fi oprit la Hume, atunci tot nu am putea crede în Dumnezeu creștin fără suprimarea cu forța a protestelor de către rațiune De fapt, din punctul de vedere al raționalismului, realitatea ideii unui Dumnezeu cu trei persoane este o absurditate colosală, iar rațiunea, impregnată de dogmă raționalistă, se va considera inevitabil nu numai îndreptățită, ci chiar obligată să se opună credinţa într-un astfel de Dumnezeu, căci contrazice puternic dogma raţionalizarea continuă a fiinţei; iar Hume, deși a distrus această dogmă, totuși nu a putut descoperi tot ce a fost descoperit de Kant Dar lucrurile stau diferit în ceea ce privește ideea de Dumnezeu creștin de pe vremea când mintea umană în fața lui Kant, fiind critică nu numai față de ea, ci și față de sine, a început în mod deliberat, metodic și nu în treacăt și nu întâmplător, ca înainte, să investigheze nu numai obiectele cunoașterii, ci și condițiile posibilității cunoașterii de încredere și prin aceasta a definit limitele celei din urmă chiar mai precis decât cele dintâi Acum rațiunea noastră se consideră că nu mai are dreptul să protesteze împotriva credinței în Dumnezeul creștin: desigur, spune el, legea imposibilității contradicției are o semnificație a priori; dar tocmai din acest motiv nu are o semnificaţie obligatorie pentru lucrurile în sine Prin urmare, printre ei pot fi (deși acest lucru nu înseamnă încă - trebuie) să fie și cei care nu respectă această lege; sau poate toti sunt asa În limitele lumii fenomenelor, totul trebuie subordonat *) G Kalenov subliniază o altă contradicție în ideea lui Dumnezeu, și anume combinația absolutității cu personalitatea Dar aceasta este o asemenea contradicție, care nu poate fi deschisă cu două cuvinte Biblioteca "Runivers" DESPRE TIPURI DE CREDINȚĂ ÎN RELATIA SA CU CUNOAȘTEREA nu este supus legii imposibilității contradicției, căci are o valoare a priori; prin urmare, cea mai mare absurditate ar fi dacă am permite existența unui astfel de fenomen, al cărui concept conține o contradicție internă Dar altfel, materia stă în afara lumii aparențelor - cu lucrurile în sine; iar Dumnezeu este unul dintre lucrurile în sine; prin urmare, nu există absolut nimic nepermis din punct de vedere logic - să admitem realitatea Dumnezeului creștin (triun) Rațiunea nu ne obligă la aceasta; dar nu-i mai rezistă Pentru a clarifica și mai mult modul în care filosofia critică extinde câmpul credinței, care nu se confruntă cu proteste din partea rațiunii pure (în sensul nostru al cuvântului), vom analiza încă o întrebare, strâns legată de problema posibilității credinței în Dumnezeul creştin Dumnezeul creștin este privit ca creatorul lumii Și astfel întrebarea este dacă rațiunea noastră poate ști dacă lumea a fost creată de Dumnezeu sau nu Dacă

raționalismul ar avea dreptate, atunci o astfel de cunoaștere ar fi foarte posibilă: considerând orice stare dată a lumii ca o acțiune, am putea, fără ajutorul experienței, într-un mod pur logic, să concluzionam care este cauza ei - dacă este cauzată de creativitatea lui Dumnezeu, sau starea lumii anterioare; iar dacă se dovedea a fi cea din urmă, atunci i se putea aplica aceeași metodă de investigare și așa mai departe la infinit Dar raționalismul nu este corect și, prin urmare, o astfel de întrebare trebuie rezolvată numai cu ajutorul experienței; iar din aceasta, '· după cum vom vedea acum, se dovedește a fi la fel de posibil să admitem atât crearea lumii, cât și existența ei eternă *) Într-adevăr, este deja recunoscut de toată rațiunea noastră *) În continuare, vom prezenta într-o formă diferită așa-numita prima antinomie cosmologică a lui Kant Astfel, în prezentarea noastră, în esență, nu există nimic teribil, adică nicio inovație pe care ar trebui să le admită, gândindu-ne la propria frică Biblioteca "Runivers" ALEXANDER VVEDENSKY El nu protestează împotriva recunoașterii precedenței infinite a Mira: căci dacă nu există un anti-nucleu cu logica și faptele pe care starea de ieri a Mira a precedat altfel, din care, după legile naturii, ieri, și aceasta a precedat-o și a determinat-o chiar și cu a treia, a constat din ea - există tot atât de puțină contradicție cu logica și cu Faptele, și că fiecare stare a lumii, la care am reușit deja să ajungem în această regresie (de exemplu, al treilea de astăzi), a fost precedat de altul (al patrulea), care i-a dat naștere de la sine, iar acesta (al patrulea) la rândul său este încă nou (al cincilea) și așa mai departe până la infinit De fapt, cum s-ar putea întâlni cu această regresie o asemenea stare a lumii, care nu ar putea, sub influența legilor existente în natură, să ia naștere dintr-o altă stare anterioară? O astfel de stare nu poate fi imaginată Ne putem imagina cu ușurință o astfel de stare a lumii încât, fără intervenție din afara forței active, din ea nu ar putea în niciun fel să se nască o nouă stare, cu atât mai puțin cea care există acum: o astfel de stare, de exemplu, va fi o stare de complet imobil și lipsit de orice putere a materiei, sau starea de distribuție complet uniformă a acesteia pe întreg spațiul infinit, sau vreo altă stare de echilibru stabil, pur și simplu, arbitrar fictional Într-adevăr, regresul nostru constă tocmai în faptul că, ghidați de legile naturii, căutăm fiecare stare a lumii la care am reușit deja să ajungem, o altă stare din care ar putea apărea prima; prin urmare, prin această cale (adică printr-o astfel de regresie) nu putem în niciun caz să ajungem la o stare din care nu ar putea apărea nici starea actuală, nici starea nouă în general Dacă am întâlnit Biblioteca "Runivers" DESPRE VIDAKH v-vry ÎN RELATIA SA CU CUNOAȘTEREA ' o astfel de stare, ar indica că am făcut o greșeală în regresia noastră Și, în al doilea rând, întrebăm despre ceva cu totul diferit și anume: este posibil, cu o regresie corectă, să ajungem la o asemenea stare, mai departe, pe care nu s-ar mai putea merge, care ea însăși nu s-ar putea naște din nici una anterioară, încât pentru existenţa lumii prezente ar fi necesară intervenţia forţei creatoare? Este clar că nu putem ajunge într-o asemenea stare Căci printre legile naturii se numără legile conservării materiei și conservării energiei, prin care fiecare stare la care ajungem printr-o regresie regulată va avea aceeași cantitate de materie și același depozit de energie ca acum Și întrucât, așa cum tocmai am văzut, este imposibil să ajungem într-o stare printr-o regresie regulată din care nu ar exista o tranziție firească la cea prezentă, atunci la fiecare stare în care ajungem, materia va fi fie în mișcare, fie într-o astfel de repaus care servește doar unui moment de tranziție de la formele

anterioare de mișcare la cele noi: altfel (adică, dacă materia ar fi într-o stare de repaus stabil și nu una prin care ar trece de la o formă de mișcare la alta), nu ar exista tranziție de la această stare la prezent *) Astfel, fiecare stare la care ajungem printr-o regresie regulată va fi întotdeauna astfel încât să poată fi considerată ca a apărut dintr-un alt antecedent; căci dacă materia în această stare este în mișcare, atunci prin această (mișcare) ne va indica *) Într-o stare de repaus stabil, nu ar exista energie cinetică, ci doar energie potențială Acum ambele există Pentru trecerea energiei potențiale a repausului stabil în cea cinetică, este necesar să se folosească o descărcare de energie potențială, care se realizează prin acțiunea energiei cinetice Și în lipsa acesteia, descărcarea cerută nu s-a putut face Biblioteca "Runivers" ALEXANDER VVEDENSKY momentul de marș al mișcării; dacă această stare este o stare de astfel de odihnă, care servește ca trecere de la formele anterioare de mișcare la cele noi, atunci aceasta indică și starea anterioară de mișcare Prin urmare, nici logica, nici Faptele nu contrazic câtuși de puțin presupunerea preexistenței infinite a lumii Mai mult, ei nu vor contrazice această presupunere chiar dacă lumea a luat ființă și nu a existat pentru totdeauna De fapt, el ne va apărea fără greșeală în supunere față de legile conștiinței noastre; și suntem conștienți de totul, fără excepție, doar în Forma timpului și în Forma legăturii cauzale a obiectelor conștiinței noastre și nu ne putem imagina și nici nu putem fi conștienți de timpul gol, plin cu absolut nimic; și, în același timp, timpul ne apare ca infinit Prin urmare, indiferent de momentul pe care îl luăm în existența lumii, acest moment ne va apărea întotdeauna ca a apărut după un alt moment; în același timp, acesta din urmă ne va apărea mereu plin de unele evenimente care stau într-o legătură cauzală cu evenimentele momentului pe care l-am luat Și de vreme ce în același timp toate evenimentele exterioare trebuie să ne apară ca aparținând materiei, deci lumea trebuie să ne apară întotdeauna în așa fel încât fiecare dintre stările ei luate de noi să fie precedată de alta, care o determină pe prima după legea cauzalitatii Prin urmare, lumea ne va apărea inevitabil ca existentă veșnic, chiar dacă de fapt ea a apărut vreodată Prin urmare, nici logica, nici Faptele nu pot contrazice vreodată presupunerea preexistenței eterne a lumii Cu toate acestea, posibilitatea de a admite preexistența eternă a lumii este un lucru atât de universal recunoscut încât mulți sunt gata să o admită chiar și fără niciuna; dovezi În caz contrar, există un caz cu situația opusă - cu posibilitatea de a permite apariția lumii prin crearea ei din nimic în orice (strict vorbind, în Biblioteca "Runivers" DESPRE TIPURI DE CREDINȚĂ ÎN RELATIA SA CU CUNOAȘTEREA & orice) moment în timp Deși logica avertizează să nu confundăm posibilitățile cu realitatea, totuși această confuzie apare extrem de des; și pierzând din vedere faptul că în favoarea eternei preexistențe a lumii pot fi aduse doar astfel de argumente (de tipul precedentului) care dovedesc doar posibilitatea acestei presupuneri, mulți sunt gata să creadă că este imposibil să admită apariţia lumii în orice moment al timpului Prin urmare, vom analiza această ipoteză mai detaliat decât prima Și în acest scop, vom folosi următoarea metodă: să presupunem că Dumnezeu a creat lumea la un moment dat arbitrar ales de noi; și, în același timp, tot ceea ce este cerut în mod logic de această presupunere (și anume: El a creat lumea într-o asemenea formă încât după aceea din această stare primară să poată apărea starea ei actuală conform legilor generale ale lumii), și să vedem dacă această presupunere poate fi respinsă, adică aduce-l în contradicție cu logica și Faptele Vom alege ca acest moment arbitrar

seara primei zile a acestui secol Apoi, pentru ca din acel moment starea actuală a lumii să poată apărea din starea de atunci a lumii, trebuie să admitem, împreună cu faptul că lumea a fost creată tocmai în forma în care era până seara din prima zi a acestui secol, i e cu toate acele clădiri, cărți, documente, munți, viețuitoare etc , care existau în seara primei zile a acestui secol De îndată ce vom permite toate acestea, atunci vom evita orice contradicție cu Faptele Într-adevăr, toate acele clădiri, documente, munți etc etc , care existau până în seara primei zile a acestui secol, sunt de așa natură încât toate evenimentele care au avut loc în acest secol s-au dezvoltat efectiv din ele Și, în același timp, toate aceste lucruri sunt de așa natură încât ne vor face să parăm că am existat și toate acele evenimente pe care le plasăm în secolul trecut, în cel precedent Biblioteca "Runivers" ALEXANDER VVEDENSKY etc l la infinit: la urma urmei, toate evenimentele din trecut, cu o zi înainte etc secolele au existat pentru noi doar pentru că urme adecvate ale acestora (sub formă de clădiri, documente, distribuție a munților etc) au fost păstrate până în seara primei zile a acestui secol (și prin aceasta până în prezent) Dar am admis că lumea a fost creată exact așa cum a fost până în seara primei zile a acestui secol; prin urmare, în ciuda faptului că a apărut (și încă atât de recent), ni se va părea în continuare ca și cum ar fi existat deja de o perioadă infinită de timp și, în plus, ca și cum ar fi existat chiar cu acele Faze ale vieții sale, pe care trebuie să-l admitem în ea dacă îi recunoaştem preexistenţa eternă Și dacă, sub ultima ipoteză, nu contrazicem Faptele, atunci, atunci, sub ipoteza nou admisă (despre apariția lumii), nu riscăm deloc să cădem în nici un fel de contradicție cu ele În domeniul fenomenelor, se va da la fel ca înainte Rămâne de văzut dacă nu contrazicem logica, cu alte cuvinte, dacă este posibil să facem presupunerile pe care ni le-am propus? Să vedem ce se poate spune împotriva lor Obiecțiile se pot baza: fie) pe însuși conceptul de creație din nimic, fie) pe legile naturii, fie) pe incompatibilitatea presupunerilor noastre între ele, fie) pe incompatibilitatea lor cu posibilitatea empiricului cunoştinţe Să luăm în considerare aceste obiecții în ordinea enumerată, ghidându-ne după principiile filosofiei critice; căci sarcina noastră este tocmai să aflăm ce fel de credință este admisă de cunoștințele evaluate critic I) Este posibil să admitem crearea lumii din nimic (oricand și sub orice formă)? Acest concept nu contrazice legea cauzalității? La urma urmei, ex nihilo nih il fit Dar nu încălcăm legea cauzalității: la urma urmei, nu spunem că lumea a apărut fără o cauză; cauza sa, spunem că slujim Biblioteca "Runivers" DESPRE TIPURI DE INTERES ÎN RELATIA SA CU CUNOAȘTEREA creaţia lui Dumnezeu*) Și ce anume poate servi drept cauză a apariției lumii, conform legii lui Hume, trebuie să o judeci doar pe baza experienței; dar crearea lumii și în general, și cu atât mai mult în forma în care este admisă de noi, nu poate fi un obiect de experiență: odată cu metoda de creare a lumii admisă de noi, ne va apărea inevitabil de parcă ar fi existat din timpuri imemoriale În ceea ce privește principiul: ex nihilo nihil fit, acest principiu (care servește doar ca o altă expresie a legii substanțialității), ca toate ideile a priori, are o valoare obligatorie doar în limitele experienței, adică pentru lumea fenomene Crearea lumii se află dincolo de limitele oricărei experiențe posibile; şi de aceea ideile a priori nu au nicio semnificaţie obligatorie pentru el Deci, conceptul de creație a lumii în sine nu conține nimic de neconceput din punctul de vedere al cunoașterii pure, adică astfel de cunoștințe, care sunt curățate critic de amestecul de tot felul de presupuneri nesigure,

recunoscute dogmatic e) Se poate admite crearea lumii prin prisma imuabilităţii legilor naturii în general şi, mai ales, prin prisma legii conservării materiei? **) Este posibil să se împace pe acesta din urmă cu presupunerea creării lumii din nimic? Această reconciliere se realizează în cel mai înalt grad pur și simplu Legea conservării materiei spune că cu toate procesele *) Și pentru Dumnezeu, ca lucruri în sine, legea cauzalității, ca toate ideile a priori, nu are o semnificație obligatorie Prin urmare, nu putem ști și nu avem dreptul să cerem o explicație despre care este exact cauza creației lui Dumnezeu Această întrebare poate fi rezolvată doar prin credință, și nu prin cunoaștere, pe care o vom folosi mai jos **) Vorbim de conservarea materiei, aplicând la interpretarea transcendental-metafizică a datelor experienței răspândite de către naturaliști Ar fi mai corect să vorbim de legea conservării greutății (materia este o abstracție ipostazată în genul ideilor platonice, doar corpurile sunt reale empiric): atunci am avea în formula legii exact atât cât este dat in experienta Și atunci ne-ar fi și mai ușor să răspundem la obiecția luată în considerare Biblioteca "Runivers" ALEXANDER VVEDENSKY sah al naturii (cu alte cuvinte, cu tot ce există și poate exista doar ca "creație a lumii") cantitatea de materie nu crește sau scade Dar, desigur, dacă materia este creată de Dumnezeu, adică dacă pentru apariția ei are nevoie de crearea lui Dumnezeu, atunci prin ea însăși, în timpul proceselor pur naturale ale naturii, ea nu mai apare, astfel încât cantitatea ei creată nu poate crește nici măcar cu ce procese ale naturii Aceasta înseamnă că această latură a legii se împacă ușor cu asumarea creării lumii Pe de altă parte, dacă materia a fost creată de Dumnezeu pentru ca ea să existe, adică dacă Dumnezeu a poruncit să fie, atunci prin ea însăși sub niciun proces al naturii nu poate fi distrusă; prin urmare, cantitatea sa va rămâne întotdeauna aceeași Vom da un răspuns similar în ceea ce privește imuabilitatea legilor naturii în general: ele sunt imuabile după ce au fost create, dar nu și atunci când nu existau încă Prin urmare, legea conservării energiei, dacă s-ar crede că se referă la ea pentru a infirma posibilitatea creării lumii, nu contrazice deloc presupunerea noastră: această lege, desigur, există numai după apariția lumea (adică corp sau materie); dacă starea lumii, care era până în seara primei zile a acestui secol, nu a împiedicat existența acestei legi de acum înainte, în acest secol, și lumea a fost creată exact așa cum a fost până în seara primului secol ziua acestui secol, atunci, atunci, crearea lumii în forma pe care am admis-o nu va interfera nici cu existența acestei legi Astfel, legile naturii nu împiedică deloc (deși nu forțează) să permită crearea lumii în prima zi a acestui secol) Dar este posibil, odată cu crearea lumii, să permitem în general modul pe care l-am asumat? Sunt compatibile aceste ipoteze? Cu alte cuvinte, se poate obiecta că Dumnezeu nu ar fi putut crea Biblioteca "Runivers" DESPRE TIPURI DE V'YRA ÎN RELATIA SA CU CUNOAȘTEREA -acele clădiri, documente etc , care erau la începutul acestui secol, că toate acestea au fost create de om, și nu de Dumnezeu Dar de ce nu ar fi putut Dumnezeu însuși să creeze toate acestea? Dacă ar putea crea întreaga lume și omul însuși, atunci, desigur, ar putea crea și ceea ce este în lume și este creat de om Mai mult, lumea, în orice caz, nu a fost creată altfel decât cu o anumită distribuție definită a materiei; și de ce să nu fie distribuită în timpul creării lumii sub formă de clădiri, documente etc ? Prin urmare, nu există nicio contradicție între presupunerea noastră și conceptul despre Dumnezeu Și dacă da, atunci, în virtutea legii lui Hume, întrebarea: este Dumnezeu capabil (adică, permite natura Sa) să creeze materie cu o astfel de distribuție

a materiei, și nu cu alta, cu care exact a creat-o El, trebuie să hotărâm nu altfel decât prin experienţă, căci aceasta este problema relaţiei dintre efect şi cauza lui Dar Dumnezeu și creația lumii nu sunt accesibile experienței Poate ni se va spune că Dumnezeu este, desigur, capabil să creeze lumea așa cum a fost ultima la începutul acestui secol, dar că o astfel de acțiune ar fi lipsită de sens din partea Lui; căci El, parcă, ne-a înșelat, creând lumea cu asemenea lucruri (cladiri, documente etc) care ne dau tot dreptul să credem că lumea a existat mult mai devreme decât începutul acestui secol Răspundem la aceasta: ori de câte ori și sub orice formă Dumnezeu a creat lumea (fie în urmă cu o mie de ani, fie cu cinci mii etc), aceasta din urmă, așa cum am văzut recent, datorită faptului că suntem cu toții conștienți de timp și cauzalitate, totuși ni se va părea că a existat deja pentru totdeauna Prin urmare, dacă se dorește să insiste asupra obiecției tocmai indicate, atunci trebuie să-i dea o formă mai generală: trebuie să afirmăm că crearea lumii în general, oricând și sub orice formă se va întâmpla, va fi în orice caz un lucru fără sens pentru Dumnezeu, că lumea nu poate servi deloc ca mijloc pentru vreun scop rezonabil pe care Dumnezeu l-ar putea alege Dar la această obiecție dăm următorul răspuns: legătura obiectivului cu oră Întrebări de filosofie, KN Biblioteca "Runivers" ALEXANDER VVEDENSKY mijlocul este la fel ca legătura cauzei cu efectul, căci mijlocul nu este altceva decât cauza, al cărei efect este acela care este urmărit de noi sau de altcineva, ca scop ales Prin urmare, a judeca orice fenomen, în ce scopuri este potrivit sau nepotrivit, conform legii lui Hume, este posibil doar prin experiență Dar experiența noastră se poate extinde doar la legătura dintre stările lumii între ele (căci trăim în interiorul lumii), și nu la legătura lumii, luată ca întreg, și întreaga serie de stări experimentate de ea (o serie luată în ansamblu) cu orice ar putea servi scopului universului, i e care ar putea fi adusă de întreaga viață (luată ca întreg) a lumii Astfel, prin experiență, nu putem ști în niciun fel dacă o lume dată va fi potrivită pentru implementarea oricăror scopuri rezonabile alese de Dumnezeu sau nu și, dacă este potrivită, atunci pentru ce Prin urmare, vorbind despre lipsa de sens a universului pentru Dumnezeu, despre faptul că lumea nu poate servi ca mijloc pentru El pentru niciun scop rezonabil, predeterminam dogmatic o astfel de întrebare, care, chiar și numai în virtutea legii lui Hume, se numără printre acelea insolubil pentru noi · Mai mult, nu trebuie să pierdem din vedere faptul că, din moment ce Dumnezeu și mintea Sa (și, prin urmare, scopurile pe care El le alege) sunt inaccesibile experienței noastre, nu avem dreptul, fără nici un alt raționament, să-i atribuim lui Dumnezeu astfel de scopuri care ar fi fost ales propria noastră minte; căci mintea lui Dumnezeu se poate dovedi a fi de fapt cu totul diferită de mintea omului (și nu numai cantitativ, ci chiar calitativ) Prin urmare, va fi din partea noastră o simplă credință, logic permisă, dar absolut nedemonstrată de nimic, dacă începem să ne gândim că de îndată ce o lume dată este recunoscută ca lipsită de sens din partea minții omului, atunci va fi recunoscut ca fiind la fel de nesimțit din partea minții lui Dumnezeu Biblioteca "Runivers" DESPRE TIPURI DE VRY ÎN RELATIA SA CU CUNOAȘTEREA În cele din urmă, putem fi expuși unei alte neînțelegeri despre credința în crearea lumii Și anume, putem fi întrebați dacă această credință nu anulează posibilitatea cunoașterii empirice? La urma urmei, cunoștințele empirice se bazează pe niște Fapte deja stabilite Între timp, același mod de raționament prin care ne-am dovedit dreptul de a admite crearea lumii la începutul acestui secol poate fi aplicat cu

ușurință în orice moment al timpului, de exemplu, în această dimineață, sau chiar în acel moment în timp care tocmai a trecut : la urma urmei, în acest din urmă caz, i e dacă presupunem că lumea a fost creată abia acum și în însăși forma în care există acum, ea ne va părea totuși ca și cum ar fi eternă, adică nu va exista nicio contradictie cu logica si Faptele*) Și acum întrebarea este dacă acest lucru nu elimină posibilitatea existenței științelor empirice, deoarece Faptele pe care își întemeiază concluziile, aparent, nu mai sunt acum Fapte - se transformă în nimic Dar nu este greu să arătăm că o astfel de concluzie este eronată De fapt, pentru existența cunoașterii empirice sunt necesare doar fenomene: de îndată ce sunt date, atunci prin aceasta sunt date și condițiile de existență a științelor empirice; căci de îndată ce fenomenele ne sunt date, legile lor pot fi stabilite Și ori de câte ori apare lumea (chiar dacă numai ieri, sau azi dimineață, sau chiar acum), trebuie să ni se pară în orice caz că *) Acest fapt epistemologic (capacitatea de a presupune că lumea tocmai a apărut) indică subiectivitatea timpului care este la îndemâna cunoașterii noastre Acest timp constituie doar forma inevitabilă în care suntem conștienți de tot ceea ce este accesibil conștiinței noastre De aceea, se dovedește că, dacă atât lumea, cât și eu însumi tocmai am fi apărut (în lumea obiectivă), atunci timpul trecut mi-ar mai apărea ca existent: la urma urmei, fără conștiința timpului trecut, poate exista nicio conștiință a timpului; și fără timp nu poate exista conștiință de nimic * Biblioteca "Runivers" ALEXANDER VVEDENSKY Kim, ca și cum ar fi veșnic (căci el este recunoscut de noi doar în supunerea față de Forma timpului și legii cauzalității) Astfel, ori de câte ori apare lumea, ni se dă mereu fenomene, iar împreună cu ele se dă posibilitatea existenței științelor empirice Pentru cei din urmă, nu este nevoie ca lumea să fi existat deja de o perioadă infinită de timp, sau cel puțin de aproximativ șase mii de ani; este suficient pentru ei că el doar pare să fi existat deja Și inevitabil va fi așa, pentru că fără ideea timpului trecut nu putem fi conștienți de absolut nimic - nici noi înșine, nici lumea Timpul nu este recunoscut ca gol și nu apare; de aceea reprezentarea timpului trecut constă în mod necesar în reprezentarea evenimentelor trecute, astfel încât lumea nu poate decât să existe deja Știința, pe de altă parte, studiază legile fenomenelor și nu ale lucrurilor în sine Astfel, posibilitatea asumării apariției lumii în orice moment de timp nu desființează în niciun caz existența cunoașterii empirice; căci pentru acestea din urmă este necesar ca lumea să apară doar așa cum a existat înainte și deloc să existe nu numai ca fenomen, ci și ca lucru în sine Cu toate acestea, cineva poate fi convins de această indestructibilitate a cunoașterii empirice într-un alt mod Care este sarcina cunoașterii empirice? Scopul său teoretic este de a cunoaște legile cărora sunt supuse fenomenele (și nu lucrurile în sine), de exemplu, legile lui Newton, Arhimede, raporturile multiple etc Scopul practic este de a putea prezice fenomene viitoare Și întrucât aceste predicții sunt posibile numai prin cunoașterea legilor cărora le este supus cursul fenomenelor, se poate spune că toate scopurile cunoașterii empirice se reduc la stabilirea legilor lumii fenomenelor Dar niciun fapt în sine nu are cea mai mică semnificație pentru cunoașterea empirică Dacă acordăm atenție faptelor individuale, atunci numai pentru Biblioteca "Runivers" DESPRE TIPURI DE VRY ÎN RELATIA SA CU CUNOAȘTEREA pentru a stabili legi generale cu ajutorul lor, și nu de dragul Faptelor individuale în sine Chiar și în istoria, care, la prima vedere, nu studiază altceva decât Fapte individuale, ele, luate de la sine, nu au nicio semnificație absolută

Are vreo valoare științifică dacă spun: "Rușii, după bătălia cu francezii de la Borodino, s-au retras la Moscova", sau "inimile Novgorodului au tremurat"? Fiecare Fapt istoric capătă semnificație științifică numai atunci când îl iau în legătură cu o multitudine de altele, atât premergătoare cât și următoare Acesta este un lucru larg recunoscut De ce? - Pentru că printr-o asemenea luare în considerare a fenomenelor istorice, însoțită de o comparație voită sau neintenționată și compararea între ele a celor mai asemănătoare dintre ele, sperăm, dacă nu să știm, atunci cum să simțim legile care guvernează legătura lor cu fiecare alte Desigur, nu ne așteptăm deloc să le putem exprima în vreo Formulă verbală exactă, cum ar fi cele în care exprimăm legile fizicii, chiar ale biologiei etc Dar acest lucru nu ne împiedică să le asimilam, chiar dacă inconștient pentru ei înșiși, să realizeze această asimilare și să o aplice în afaceri; Înlocuim Formulele verbale ale acestor legi, care ne sunt inaccesibile, printr-o analiză atentă a unei multitudini de cazuri mai mult sau mai puțin asemănătoare (fiecare dintre acestea fiind luată în legătură atât cu Faptele precedente, cât și cu cele ulterioare), și în acest fel compunem , deși nu chiar exact, dar toate - totuși un concept aproximativ corect al acelor condiții, în funcție de care o astfel de direcție și nu o altă direcție are loc în cursul evenimentelor istorice Aceste concepte, desigur, se disting (datorită complexității obiectelor lor) printr-o precizie insuficientă: sunt, parcă, vagi și, prin urmare, nu sunt marcate de termeni general acceptați (ca urmare a cărora legile istorice nu pot fi îmbrăcate în Formule verbale); dar un astfel de concept este, fără îndoială Biblioteca "Runivers" ALEXANDER VVEDENSKY sunt întotdeauna dezvoltate în studiul istoriei și constituie scopul acesteia Într-adevăr, cum s-ar putea cere o înțelegere a istoriei și în ce ar putea consta ea, dacă nu ar exista astfel de concepte? Dar toată lumea cere ca nu numai să cunoaștem cursul succesiv al evenimentelor, ci și să îl înțelegem, adică a văzut, sau cel puțin a simțit, o regularitate în ea Mai departe, toată lumea este sigură că studiul istoriei ne face mai înțelepți, ne face mai prudenți în ceea ce privește cursul acelor fenomene a căror istorie o studiem; asta înseamnă, prin autoobservare involuntară, ca să spunem așa, lumească, toată lumea s-a convins deja că studiul istoriei acestor sau altor fenomene ne conduce la discernământul (chiar dacă departe de a fi exact) a legilor generale care le guvernează , în ciuda faptului că nu suntem capabili să îmbrăcăm cunoştinţele aceste legi în formule verbale *) · Astfel, scopul cunoașterii empirice este întotdeauna stabilirea unor legi generale care guvernează cursul fenomenelor, și nu faptele individuale în sine Acestea din urmă servesc ca mijloc de cunoaștere, nu ca scop Ele sunt necesare fie pentru a abstrage din ele legi generale care ar putea fi exprimate în formule verbale, fie pentru a le folosi, ca în *) Am procedat dintr-un punct de vedere mai crud asupra istoriei și am presupus că faptele progialului au făcut obiectul studiului ei În realitate, obiectul istoriei nu sunt evenimentele trecute, ci urmele acestor evenimente care au supraviețuit și încă există (așa-numitele izvoare); trecutul și faptele sale individuale nu pot fi studiate, pentru că nu există Prin examinarea și analiza acestor urme, istoria dezvăluie acele legi care guvernează viața omenirii pretutindeni, inclusiv acum; dar aceste legi nu pot fi înțelese sau formulate direct; și astfel, pentru a le elucida într-o oarecare măsură, istoria ne creează imagini ale acelor evenimente care, conform activității acestor legi vag simțite, ar trebui să dea naștere și să lase în urmă urmele trecutului pe care îl studiem Aceste imagini servesc ca aceeași

întruchipare a legilor generale ca și operele de artă și în sine, în afară de acest sens, nu au nicio valoare Biblioteca "Runivers" DESPRE TIPURI DE VRY ÎN RELATIA SA CU CUNOAȘTEREA implementări ale legilor generale, a gândi aceste legi în acele ■cazuri când acestea din urmă nu sunt susceptibile de formulare verbală *) Doar pentru aceasta este necesară o restaurare atentă a trecutului în funcție de urmele care se păstrează din acesta în prezent (Și de vreme ce, apropo, aceste urme vor exista în același mod, ori de câte ori va apărea lumea, o astfel de restaurare și, odată cu ea, cunoașterea empirică, rămâne întotdeauna la fel de posibilă) Într-un cuvânt, așa cum a subliniat deja Platon, nu există o știință a individului, ci doar o știință a generalului Iar legile generale cu care există lumea vor fi în egală măsură respectate în ea, ori de câte ori va apărea: până la urmă, dacă apare, atunci, desigur, cu acele legi care îi sunt inerente; și nimeni nu poate dovedi că trebuie să fi apărut cu alte legi Astfel, cutare sau cutare viziune asupra timpului originii lumii nu face în niciun caz de neatins obiectivele cunoașterii empirice Întrebarea timpului apariției lumii este o chestiune a unui singur Fapt și, în plus, a unui astfel de Fapte unic, din care *) Există două moduri (și tipuri) de gândire, așa cum au subliniat de multă vreme Leibniz, Hume, D Stuart și alții, și așa cum a confirmat-o din nou Ribot, imperceptibil pentru sine, în "Investigația ideilor generale* (Rev Fil Nr) Una dintre ele se deosebește prin aceea că toate gândurile, chiar și cele mai abstracte, sunt gândite doar prin reprezentarea imaginilor care întruchipează aceste gânduri O astfel de gândire, foarte dezvoltată printre poeți, mulți istorici etc , (după Leibniz - intuitiv) poate fi numit figurativ Celălalt mod de a gândi este că totul este conceput prin intermediul simbolurilor (astfel de simboluri sunt cel mai adesea cuvinte), care fie nu sunt deloc însoțite de imagini ale acelor obiecte la care se referă gândurile noastre, fie sunt însoțite de ele într-un mod foarte slab grad Într-un cămin, o astfel de gândire este numită abstractă, iar oamenii în care predomină sunt numiți oameni cu o minte abstractă; Leibniz a numit-o mult mai potrivit simbolică În istorie, prin prezentarea unor fapte singulare, ne gândim în mod figurat la legile istorice care le afectează Biblioteca "Runivers" ALEXANDER VVEDENSKY nu pot fi extrase legi generale și nici modificări ale acestora; știința însă nu se ocupă de Faptele individuale în sine, ci doar de legile generale; în consecință, știința și problema timpului originii lumii nu au nici cea mai mică relație una cu cealaltă Pentru mulți, desigur, acest lucru le va părea ciudat și chiar imposibil Dar asta doar pentru că ei au crezut mereu naiv că este posibil nu numai să creadă, ci și să știe dacă lumea a luat ființă sau dacă ea a existat la infinit Mulți s-au obișnuit cu această credință; şi prin forţa obişnuinţei tot ceea ce este contrar credinţei lor trebuie să li se pară absurd Această credință, spunem noi, este naivă; ea există numai atâta timp cât înţelegerea nu se întreabă dacă este capabilă să cunoască lucrurile în sine Dar de îndată ce se recunoaște incapabil de acest lucru, așa că refuză imediat plecarea anterioară a propriei cunoștințe, iar naivul mental în aceeași preexistență de la capăt la capăt al Mira se consideră în același mod ca referință și în originea sa și originea ei în timp Începe să înțeleagă că întrebarea: "dacă a apărut lumea și când exact" este doar o altă formă a unei astfel de întrebări: "lumea trebuie inevitabil să ni se arate ca și cum ar fi eternă; dar nu ne mulțumim numai cu o astfel de cunoaștere a fenomenelor și vrem să știm în ce măsură acest fenomen al lumii corespunde acelui mod de existență al lumii, care trebuie să i se atribuie, indiferent de modul în care ni se arată,

adică , ne întrebăm, în ce măsură lumea care apare este de acord cu lumea, ca un lucru în sine?" Și noi, desigur, nu suntem în măsură să rezolvăm o astfel de întrebare Așadar, filosofia critică face posibil, fără a stârni proteste din minte, să credem într-o viață de apoi și în absența ei și în crearea lumii de către Dumnezeu cu un anumit scop și în existența eternă fără sens a lumii Toate acestea, adică fiecare dintre aceste patru Biblioteca "Runivers" DESPRE TIPURI DE VRY ÎN RELATIA SA CU CUNOAȘTEREA Trei presupuneri (și nu doar două) pot servi ca exemplu de dogme ale unei credințe care nu ar fi nici naivă, nici oarbă Și doar dorința de a reduce dimensiunea lucrării noastre "ne împiedică să căutăm alte posibile dogme ale acestei credințe, tocmai aceasta ne împiedică să facem un studiu îndelungat, în ce măsură este posibil să recunoaștem, fără nicio contradicție cu logica și Fapte, oricare dintre cele două puncte de vedere opuse: panteismul, sau dualismul (Dumnezeu și lumea), materialismul sau doctrina substanțialității sufletului (până acum nu am analizat ultima întrebare, ci ne-am limitat la a arăta a constatat că, conform legii lui Hume, este posibil să admitem o viață de apoi, chiar dacă mărturisim materialismul, și să o negăm, chiar dacă permitem spiritismul) etc etc , etc Este deja evident că trebuie să existe nu două, ci cel puțin trei feluri de credință: pe lângă naivi și orbi, există și o astfel de credință, la care suntem împuterniciți chiar de rațiunea critică Dacă suntem întrebați care sunt dogmele unei astfel de credințe în general, atunci răspunsul la această întrebare este următorul: printre posibilele sale dogme se numără orice propoziție referitoare la lucruri în sine, indiferent de conținutul lor, afirmativ sau negativ, nu are nicio diferență De exemplu, fie că spun că există un Dumnezeu, fie că nu există Dumnezeu, în ambele cazuri exprim una dintre posibilele dogme ale acestei credințe Căci niciuna dintre aceste propoziții nu poate fi dovedită sau infirmată; căci pentru fiecare probă şi fiecare infirmare trebuie să am ajutorul unor idei a priori Dar nu le pot extinde asupra lucrurilor în sine altfel decât acceptând această extindere a credinței; în consecință, rațiunea mea se consideră la fel de descalificată de a protesta împotriva oricăreia dintre aceste propoziții și lasă alte părți ale sufletului meu să prefere oricare dintre ele Prin urmare, indiferent de ce noi Biblioteca "Runivers" ALEXANDER VVEDENSKY luați în considerare și în ambele cazuri vom crede și nu vom ști De asemenea, ateul crede doar, nu știe Dar numai credința lui are un caracter negativ în comparație cu credința celor care cred în Dumnezeu; el crede în inexistenţa lui Dumnezeu*) Alexandru Vvedensky (Urmeaza finalul) *) G Lopatin, discutând rezumatul domnului Kalenov, a exprimat că punctele de vedere ale acestuia din urmă sunt asemănătoare cu învățătura lui Kant despre postulatele rațiunii practice Acest lucru este adevărat într-o singură privință: atât Kant, cât și domnul Kalenov motivează alegerea dogmelor credinței conștiente prin cerințele rațiunii practice În toate celelalte, însă, domnul Kalenov diferă puternic de Kant Astfel, de exemplu, conform învățăturii lui Kant, rațiunea nu protestează deloc împotriva recunoașterii dogmelor unei credințe conștiente, ci după domnul Kalenov, acestea sunt recunoscute sfidând protestele sale În plus, conform învățăturilor lui Kant, fie că recunoaștem existența lui Dumnezeu și libertatea voinței, fie că le negăm, și în ambele cazuri avem doar credință, și nu cunoaștere;, conform învățăturilor domnului Kalenov, recunoașterea libertatea voinţei şi existenţa lui Dumnezeu aparţine credinţei Negarea unuia și a celuilalt ar trebui să intre în alcătuirea cunoașterii; iar dacă nu este cazul, este doar pentru că credem în aceste dogme împotriva

rațiunii În acest din urmă aspect, opiniile domnului Kalenov au, fără îndoială, o asemănare izbitoare cu doctrina scolastică a adevărului dublu (ceea ce este adevărat în știință poate fi fals în religie și invers) De exemplu, să citam câteva propoziții scolastice, afirmate în virtutea doctrinei dublului adevăr În anii ai secolului al XIII-lea la Universitatea din Paris era în vogă ideea că, din punct de vedere religios, liberul arbitru trebuie permis, iar din punct de vedere filozofic, quod voluntas hominis ex necessitate vuit et eligit (Vezi Stöck! Geschichte d Phil des Mittelalt vol II, p) Și, de altfel, au predat și acolo, quod naturalis philosophus simpliciter debet negare mundi novita-tem, quia nititur causis et ratio nib us naturalibus ; ñdelis autem potest negare mundi aeternitatem, quia nititur causis supranatïralibus (ibid) Biblioteca "Runivers" epidemii mentale *) Suverani milostivi și suverani milostivi O epidemie psihică este apariția simultană la un anumit număr de oameni a unei idei, care provoacă aceleași acțiuni din partea lor Cuvântul "epidemie" nu include în sine conceptul de boală și, în consecință, sub denumirea de epidemii mentale nu trebuie să se înțeleagă doar răspândirea fenomenelor mentale dureroase Acestea includ diverse tipuri de revolte populare, oricare ar fi motivele lor, și oricât de mari sunt durata și prevalența lor, unele mișcări religioase care există de mulți ani și în multe țări, precum și fenomene provocate de panică și care durează doar câteva minute Deja din această caracterizare reiese ce varietate nenumărată de Fapte este supusă studiului în analiza epidemilor psihice și, bineînțeles, voi putea, în scurtul timp pe care îl avem la dispoziție, să fac doar câteva remarci generale eu În analiza psihologică a epidemilor psihice găsim două tipuri de cauze, dintre care una poate *) Discurs rostit la a patra reuniune anuală a Societății Neurologilor și Psihiatrilor, care este atașată Universității Imperiale din Moscova, octombrie Biblioteca "Runivers" A TOKARSKY fi numit predispozant, iar altele producătoare Motivele predispozitive sunt: sărăcia de conținut mental, interese limitate, lipsa criticii, într-un cuvânt, ignoranța în toate manifestările ei Cauzele producătoare sunt, în primul rând, ideile predominante și evenimentele externe și, în al doilea rând, imitația, contagiune mentală, sugestie, influența excitantă a maselor Înainte de a trece la o analiză a acestor fenomene, permiteți-mi să dau pe scurt câteva dintre opiniile care se exprimă des în prezent pe această temă Menționarea acestora va face posibilă orientarea rapidă în acele considerații pe care am intenția să le afirm: "Este un adevăr indubitabil și incontestabil că capacitatea omului de a imita este una dintre cele mai dezvoltate facultăți ale naturii sale (Tarde) "Imitativitatea este o adevărată infecție, având la bază un exemplu, la fel cum variola își are contagiune în puroi, care o poartă; la fel cum corpul nostru are o cauză destul de slabă pentru dezvoltarea bolilor la care suntem predispuși, tot așa și pasiunile latente în noi în vremuri de calm pot fi trezite printr-un singur act de imitație (Jolly) "Manifestările sugestiei sunt universale "În mijlocul unei mulțimi de oameni, strigătul unei persoane, discursul unui orator, un act al câtorva oameni mai curajoși, produce o sugestie asupra tuturor celor care aud acest strigăt sau acest discurs, care văd aceste acțiuni, - o sugestie care îi îndeamnă, ca o turmă ascultătoare, să comită fapte rele Într-o mulțime, sugestia capătă cea mai mare forță și trece imediat într-o formă epidemică, adică într-o mulțime, unitatea de timp și loc și contactul direct unul cu celălalt permit cea mai mare rată de răspândire a excitației Biblioteca "Runivers" EPIDEMII MENTALE "Este o lege psihologică indiscutabilă că intensitatea excitării crește în

raport direct cu numărul de persoane pe care le-a atins într-un loc și la un moment dat (Sighele) "Să presupunem că senzațiile trăite de vorbitor pot fi exprimate prin numărul u și că la primele sale cuvinte, la prima strălucire a elocvenței sale, el va transmite cel puțin jumătate din entuziasmul său ascultătorilor, dintre care lăsați fie Toată lumea reacționează cu aplauze sau atenție dublată, iar în rezultat este ceea ce se numește senzație Această mișcare va fi simțită de toți odată, pentru că ascultătorul este ocupat cu publicul nu mai puțin decât cu vorbitorul, iar imaginația lui este puternic lovită de spectacolul a trei sute de oameni, surprinși de emoție, spectacol care nu poate decât să producă în el, în virtutea legii tocmai indicate, entuziasmul real Să presupunem că a primit doar jumătate din această entuziasm și să ne uităm la rezultate Impresia pe care a primit-o nu mai trebuie exprimată prin cifra , ci prin jumătate de ori , adică Dacă aplicăm aceeași lege celui care stă în picioare și ține discursul acestei mulțimi fără suflare, entuziasmul său intern îi va corespunde, nu cifra , ci produsul de cu : , deoarece el este Focusul în care a primit de la el impresiile tuturor acestor oameni profund mișcați (Espinas) Mulțimea este o societate de oameni, predominant eterogenă, întrucât este alcătuită din oameni de diferite vârste și sexe, de toate clasele și statutul social, diferite grade de moralitate și educație, și în mare parte neorganizată, întrucât se adună brusc, întâmplător, fără acord "Ca urmare a acestui fapt, forțele poporului unit sunt reciproc scăzute, dar nu însumate (Gabelli) "Conectează douăzeci sau treizeci de Goethe, Kantov, Helm- Biblioteca "Runivers" A TOKARSKI goltsev, Shakespeare, Newton etc și oferă decizia sau judecata lor întrebările practice ale momentului Raționamentele lor pot fi destul de diferite de cele ale unei adunări obișnuite, dar în ceea ce privește concluziile, ele nu vor diferi în nimic de cele ale unei adunări obișnuite De ce? - Din motivul că fiecare dintre cele sau alese, pe lângă originalitatea lui, care face din el o personalitate aparte, poartă proprietățile moștenite ale genului; acesta din urmă îl face să arate nu numai ca un vecin de la întâlnire, ci ca fiecare trecător necunoscut pe care îl întâlnești pe stradă Se poate spune că toți oamenii în stare normală au anumite proprietăți care constituie o anumită cantitate omogenă, să zicem egală cu x, suma la care se adaugă la indivizii care sunt peste norma medie, o altă sumă, diferită după individualitate, care, în virtutea acesteia, este necesar să o definească diferit: de exemplu, egală cu b, c, d etc Odată stabilită această prevedere, vom ajunge într-o adunare de de persoane, să zicem toate geniile, - x și numai I b, I c I d etc e Fără îndoială, de de ori vor depăși individual b, c, d Aceasta înseamnă că proprietățile rasei umane vor depăși personalitatea individuală, iar șapca lucrătorului va acoperi complet pălăria unui medic și a filozofilor (Nordau) "Combinația de oameni capabili nu este întotdeauna o garanție sigură a capacității lor totale; din combinația de oameni sănătoși se poate obține ca rezultat un ansamblu care nu are concepte solide, la fel ca în chimie din combinarea a două gaze se poate obține un lichid (Ferri) "Numărul evocă în mulțime instinctele setei de sânge și setea de luptă "Mulțimea este în general mai înclinată să facă răul decât binele Există în om o tendință primitivă de a ucide, un adjuvant sumbru al umanității, cunoscut Biblioteca "Runivers" EPIDEMII MENTALE o furie instinctivă care își găsește un aliat puternic în tendința imitativă (Barbaste) "Răul este o proprietate mai activă decât bunătatea (Sighele) "Germenii tuturor pasiunilor se ridică din adâncul sufletului și, așa cum în toate reacțiile chimice dintre diferite substanțe se

obțin din ele compuși noi și diferiți, tot așa și din reacțiile psihologice ale multor sentimente diferite apar excitații noi și teribile, necunoscute anterior la sufletul uman (fermentarea psihologică a lui Ferri) Acestea sunt cele mai caracteristice opiniilor moderne despre acest subiect O singură privire asupra concluziilor la care conduc este suficientă pentru a vedea cât de mult suferă din cauza exagerării: prin urmare, în orice fel de epidemie psihică, o persoană cade inevitabil sub puterea unor forțe irezistibile, în urma cărora individualitatea sa este complet paralizată , el devine o jucărie de sugestii aleatorii Oamenii care se adună în număr mare cu orice scop, în biserici, teatre, la ședințe publice, sunt sortiți să devină o victimă a panicii la cea mai mică zarvă Aceasta înseamnă că crimele, precum și actele eroice ale mulțimii, devin un fenomen întâmplător, care nu poate fi prevăzut și prevenit, întrucât în mulțime totul este posibil, mai ales orice fel de rău Prin urmare, nici o luptă împotriva epidemilor nu este posibilă și singurul lucru rămas este să încercăm să despărțim oamenii în momentul în care s-a constatat că se aflau sub influența unei singure idei și să prevenim nenorocirile pentru a preveni tot felul de întâlniri Evident, astfel de concluzii nu pot corespunde cu starea reală a lucrurilor și trebuie să se dovedească nesatisfăcătoare la evaluarea celor mai obișnuite fenomene Astfel, de exemplu, recent un scriitor, descriind vizita sa în Noua Caledonie, menționează sinuciderile și automutilările condamnaților și spune următoarele: Biblioteca "Runivers" A TOKARSKII "Este curios că aceste încercări sunt contagioase, ca o boală epidemică și îmi amintesc că în urmă cu trei ani au făcut furori cu o forță care a stârnit neliniște "Impulsul a fost dat de un tânăr condamnat de sau de ani Trebuia să execute o pedeapsă destul de scurtă și în curând urma să fie eliberat Un cap disperat, nedorit să se supună și, cel mai important, irezistibil de leneș, acest tip merita câteva luni la departamentul disciplinar Iritat de nevoia de muncă grea și neștiind să scape de ea, s-a gândit să-și scoată ochii cu spini; în săptămâna următoare patru sau cinci dintre tovarășii săi i-au urmat exemplul; apoi a apărut o altă dorință: a existat o modă de a-ți tăia piciorul sau mâna, a-ți disloca brațele etc Era groaznic S-ar putea teme că secesiunea se va transforma într-o colecție de ciudați voluntari "Trebuia să acționăm Şeful secţiei la acea vreme era un om energic care nu îngăduia nicio ezitare Pentru nevăzători a poruncit să facă un gard și i-a pus să meargă acolo ore pe zi cu un sac de nisip pe umeri Fără brațe erau înlănțuite de roabe etc Datorită acestui nou tip de leac (gen thérapeutique d'un nouveau), epidemia nu a întârziat să se oprească (Mimande) Astfel, când se vorbește despre automutilare (deși aici nu putea fi vorba de infecție directă, din moment ce unul i-a scos ochii, altul i-a tăiat piciorul, al treilea i-a luxat brațul), autorului a venit în primul rând ideea de infecție, de o epidemie de automutilare, care corespunde exact punctului de vedere de mai sus Între timp, primul lucru care ar trebui să treacă prin cap unei persoane fără prejudecăți este condițiile groaznice ale servituții penale franceze și poate că ar fi suficiente câteva detalii pentru a clarifica, întrucât aceste nefericite Biblioteca "Runivers" EPIDEMII MENTALE s-au mutilat destul de deliberat și poate în mod rezonabil, dacă se poate vorbi de raționalitatea acțiunilor unei persoane care a căzut în disperare Și trebuie spus că în multe cazuri de acest gen de mici epidemii, persoanele care le raportează sunt mult mai uimite de similitudinea externă a rezultatelor decât analizează cauzele, care, desigur, nu pot contribui la dezvăluirea adevăr Valabilitatea punctelor de vedere de

mai sus nu poate fi dovedită nici în condiții atât de favorabile pentru aplicarea ei, care sunt date, de exemplu, de panica în teatre, spații închise, străzi înguste etc Nu trebuie decât să cântărești gradul de pericol real în care oamenii se află sunt sub aparate extrem de proaste ѣ iese în teatrele noastre europene, bisericile, tot felul de săli de întâlnire, pentru a vedea că poate rămâne cu totul calm doar unul care nu se gândește la pericol sau nu îl înțelege până nu i se arată La cel mai mic reamintire, apare o conștiință reală, inteligentă a pericolului, cu claritate perfectă și există o dorință de înțeles de a pleca Faptul că o astfel de dorință va apărea la Newton și la muncitor deopotrivă, nu este nicidecum o dovadă a contagiozității sale sau a anihilării individualității în acest caz O analiză mai detaliată a principalelor elemente ale epidemilor psihice ne va face și mai clar că rolul principal nu revine Factorilor indicați, ci influențelor anterioare care determină direcția ideilor majorității, pe de o parte , și la condițiile externe în care se produc evenimentele, pe de altă parte Deci, în ceea ce privește influența mulțimii asupra slăbirii și întăririi aspirațiilor individuale, asupra creării unor aspirații cu totul noi, în acest sens, doar următoarele pare adevărate: Întrebări de filosofie, KN *** Biblioteca "Runivers" A TOKAPUKIU Prezența multor oameni într-un singur loc îi afectează pe fiecare dintre ei într-un mod incitant Această influență constantă a cantității nu este în niciun caz exprimată prin cifrele enorme pe care le-am citat la început, nu poate fi în niciun caz numită terifiantă, deoarece în esență gradul acestei eforturi este aproape nedeterminat - și în acele cazuri în care avem în față o colecție de persoane neexcitate anterior, putem spune doar că fiecare dintre aceste fețe este ceva mai entuziasmată decât în starea sa obișnuită Această emoție este o consecință a principalului fenomen psihofiziologic, care constă în faptul că o persoană este atrasă de o altă persoană Pentru a dovedi acest lucru, uneori ei fac o mostră de boală mintală, de numele patofobiei, când se întâmplă ca o persoană care este trăită de o frică de referință în singurătate să înceteze să-și mai fie frică, doar că este în prezentul altei persoane , chiar și pentru un copil slab: femei și chiar un copil mic Dar acest fenomen este familiar oricărei persoane sănătoase, fără excepție De îndată ce un grup de oameni se află în spațiu deschis: într-o plimbare, într-o călătorie, pe un pătrat, într-un cuvânt, în condiții neobișnuite pentru fiecare dintre membrii săi, atunci, indiferent de dimensiunea acestui grup, Faptul poate oricând fiți sigur că, separat de acest grup, o persoană se simte neliniștită și este atrasă să se alăture camarazilor săi Poate că acest sentiment nu este altceva decât un sentiment modificat de autoconservare Alăturându-se cu restul, o persoană se simte mai calmă, mai în siguranță, iar același sentiment care l-a atras în mulțime atunci când a fost despărțit accidental de aceasta, se exprimă sub forma unui sentiment de solidaritate, din care decurge, ca o consecință necesară , dorinta de a proteja fiecare membru grup, asa-zisa camaraderie În același timp, aceeași emoție este exprimată în Biblioteca "Runivers" EPIDEMII MENTALE cât de mult a crescut activitatea, adică ideea intră în acțiune puțin mai devreme, ceea ce poate servi și ca o caracteristică a influenței mulțimii Imitativitatea, contagiozitatea mentală, sugestibilitatea, deși la rândul lor crește oarecum în puterea manifestării lor, continuă totuși să-și păstreze semnificația individuală Luând în considerare aceste fenomene în detaliu, vom înțelege mai bine rolul lor Contagiozitatea și simpla imitație trebuie distinse cu strictețe Imitația este un act mereu conștient și arbitrar, în sensul că se supune întotdeauna legii

alegerii, cel puțin în mintea imitatorului Imitând, toată lumea simte că nu poate imita Și într-adevăr, există întotdeauna un anumit număr de oameni care rămân liberi să imite cele mai comune obiceiuri și obiceiuri Este adevărat că există imitație involuntară - cu alte cuvinte, imitație care are loc într-un mod neobservat - dar aceasta depinde doar de direcția atenției, și nu de alte cauze Contagiozitatea, pe de altă parte, se găsește într-un mod complet diferit (Infecția prinde o persoană cu o forță care depășește puterea rezistenței sale și simte că este determinată de un fel de forță complet nouă să efectueze acțiuni care sunt de neînțeles pentru el și, uneori, de așa natură încât le considera chiar imposibile fără participarea supranatural Aceasta este o stare constantă, neschimbătoare de infecție mentală, care se manifestă întotdeauna inconștient, în timp ce imitația în cele mai multe cazuri este conștientă și arbitrară Chiar și această diferență de bază arată că tărâmul imitației și tărâmul contagiunii psihice nu coincid complet unul cu celălalt și că fenomenele legate de acestea, precum și modul de apariție a lor, nu sunt exact aceleași * Biblioteca "Runivers" A TOKAPCKIH Se poate imita doar ceea ce poate face o persoană în mod voluntar, sau imediat după ce i s-a dat un model, sau printr-o serie de eforturi succesive A doua formă de imitație apare incomparabil mai des și rareori este posibil să găsim legături intermediare pregătitoare în actele de imitație care par să apară direct Cu toate acestea, putem recunoaște ambele tipuri de imitație, atât mediocră, cât și directe Infecția este întotdeauna imediată Circumstanțele precedente nu se referă niciodată direct la actul de infecție, ci doar la condițiile producerii acestuia Apoi, sub influența infecției, o persoană poate efectua astfel de acțiuni care sunt în mod arbitrar imposibil de realizat pentru el, deși posibilitatea de a le îndeplini, desigur, este dată de structura corpului uman De exemplu, dacă vedem o criză isterică cu convulsii mari, îndoirea corpului într-un arc, așa-numitele posturi pasionale etc , atunci desigur o putem imita, dar în același timp se va dovedi imediat că suntem neputând reproduce o singură trăsătură caracteristică a acestei potriviri Poate că convulsiile ar mai putea fi reproduse de un clovn iscusit, dar este suficient să ne amintim munca grea cu care un clovn își dezvoltă arta pentru a nu se mai gândi la un astfel de exemplu Imitând, ne-am convinge imediat că mușchii noștri nu sunt suficient de puternici, articulațiile nu sunt suficient de flexibile, mișcările noastre cele mai reușite sunt complet lipsite de expresivitatea care le este inerentă într-o stare dureroasă Dar să lase unul dintre noi se infectează la vederea unui atac: poate fi imediat, poate fi după o perioadă de timp mai mult sau mai puțin prelungită și el va dezvolta aceeași criză și vom fi uimiți de asemănarea fenomenelor care vor avea loc înainte S U A Același subiect care nu a putut reproduce nimic din Biblioteca "Runivers" EPIDEMII MENTALE ipostaze dificile ale unei crize isterice, în timp ce a încercat să-l imite, se va zvârcoli în convulsii și mișcări pasionale, izbitoare în distincția lor, și putem observa în el, poate chiar și astfel de fenomene care nu au fost observate de noi la primul pacient, si mai mult, fenomene caracteristice, care apar la fiecare criza isterica, a caror existenta la primul pacient nici nu a banuit-o Astfel, imitația și infecția diferă prin manifestare, motiv pentru care un concept nu poate fi pus în locul celuilalt Adevărat, în final, pătrunzând la elementele de bază ale vieții mentale, constatăm că această diferență este oarecum netezită și modificată, dar totuși rămâne constantă Dorința de a imita este legea de bază a vieții mentale Cât despre om, se poate spune că

tot conținutul său mental este dezvoltat prin imitație, iar modelele originale pot fi, desigur, modificate sub influența trăsăturilor sale ereditare și organice Și dacă, în același timp, ținem cont de faptul că imitația se extinde, pe măsură ce orizontul conștiinței individuale se extinde, cu mult dincolo de limitele percepțiilor imediate, cu mult dincolo de limitele fenomenelor din jur și dincolo de limitele prezentului - în distanța nesfârșită a de secole, vom fi de acord că dorința de imitație este una dintre cele mai mari forțe care mișcă omenirea în dezvoltarea sa treptată Mulți, desigur, sunt familiarizați cu Legile imitației lui Tarde, unde el încearcă să dezvolte această idee în fiecare detaliu și descrie cu atâta atenție marele rol al imitației în viața publică și mi-aș dori să fiți impregnat pentru o clipă de idee al umanității, acaparat de imitație, străduindu-se să distrugă granițele dintre popoare, diferențele dintre clase și, în sfârșit, diferențele individuale, pentru a-ți arăta complet cât de încet dorința de a realiza Biblioteca "Runivers" A TOKARSKII cearta si cu ce eforturi isi face drum Și dacă există momente în care masa pare să se contopească pentru o clipă într-un act de imitație directă, există întotdeauna motive excepționale pentru aceasta, printre care asemănarea ideilor și motivelor unui anumit grup de persoane ocupă primul loc III Putem permite contagiune mentală numai în acele cazuri în care starea de spirit a unei persoane se răspândește la o altă persoană fără nicio participare a conștiinței, raționamentului și alegerii - cu alte cuvinte, atunci când o persoană este cuprinsă de o anumită stare de spirit, nu numai în în plus față de propria dorință, dar chiar contrar forțelor directe ale propriei sale voințe și, în plus, doar pentru că aceeași stare este trăită de o altă persoană Există o opinie general acceptată că tulburările emoționale sunt contagioase, astfel încât sentimentele de anxietate, tristețe, frică, furie, apoi bucurie, simplu entuziasm, în sfârșit, și o dispoziție calmă se transmit de la o persoană la alta În același timp, o condiție necesară este ca emoția trăită de o persoană celebră să fie exprimată prin expresii faciale adecvate În caz contrar, nu va fi transferat unei alte persoane Astfel, văzul, auzul și atingerea sunt singurii mediatori cunoscuți până acum în fenomenele de contagiune psihică și, pentru a dovedi acest lucru, pot fi citate un număr nenumărat de exemple, din care reiese clar că, pe de o parte, prin abținându-vă de la mima expresiei, vă puteți ascunde complet un sentiment chiar și de la oamenii care sunt alături de noi în cea mai apropiată comunicare; pe de altă parte, exprimând cu expresii faciale adecvate sentimente pe care nu le trăim deloc, putem Biblioteca "Runivers" EPIDEMII MENTALE ■ excită aceste sentimente la alți oameni și, uneori, în mare măsură Astfel, limbajul semnelor este cel mai puternic factor în fenomenele de transmitere a excitației emoționale de la o persoană la alta Este curios că cele mai simple acte motrice, având o relație cu starea internă a unei persoane date, trezesc la alte persoane dorința inconștientă de a le reproduce: de exemplu, căscăturile și râsul sunt cunoscute pentru contagiozitatea lor Actul de căscat poate fi indus artificial prin intermediul unei reamintiri foarte elementare, prin mișcarea mâinilor, sau în general a două suprafețe de despărțire, cu care copiii uneori se amuză în timpul lecțiilor, stârnind căscături la tovarășii lor receptivi, care , de altfel, arată clar că tulburările emoționale nu se transmit efectiv de la o față la alta, ci sunt excitate prin intermediul mișcărilor de mimă În viața normală, nu avem alte exemple de tranziție a unei stări de spirit de la o persoană la alta, cu excepția transmiterii tulburărilor emoționale Dar în starea

morbidă a sistemului nervos putem observa și alte fenomene înrudite, care ating uneori o distribuție considerabilă și formează așa-numitele epidemii psihopatice Tulburările sistemului nervos, exprimate în convulsii și paralizie, fac o impresie irezistibilă asupra persoanelor susceptibile și, adesea, simpla vedere a unuia mare poate servi pentru aceste persoane drept cauza propriei boli În același timp, trebuie menționat că cu cât convulsiile sunt mai ciudate și, ca să spunem așa, mai expresive, cu atât influența lor este mai puternică Acesta este un fapt binecunoscut și peste tot în școli se străduiesc să îndepărteze, pe cât posibil, copiii care sunt stăpâni de nevroze convulsive - coreea, sau așa-numitul dans mic al Sfântului Vitus, isteria, epilepsia, diverse ticuri În aceste cazuri apare o infecție aproape pură, iar imitația joacă doar un rol mic Biblioteca "Runivers" A TOKHARSKII Deși persoanele într-o anumită măsură predispuse sunt infectate mai rapid și mai ușor, gradul și natura instabilității nervoase necesare pentru o susceptibilitate adecvată în acest sens este, de fapt, destul de dificil de determinat și, în unele cazuri, infecția se extinde la persoanele ale căror sistemul părea să fie într-o stare destul de satisfăcătoare Un exemplu izbitor de răspândire a crizelor convulsive la un număr mare de persoane este așa-numitul mare dans al Sf Vitus și tarantula Prin numele dansului Sf Vitus se înțelege o boală care a apărut pentru prima dată la Aachen în jurul anului Acolo s-au adunat mulțimi de bărbați și femei, care, ținându-se de mână, aparent ieșiți din minte, au dansat furioși ore întregi, nefiind atenți la tot ce este în jur, până când au căzut de epuizare Apoi s-au plâns de greutate groaznică și au gemut, de parcă s-ar fi pregătit să moară, până și-au legat stomacul cu prosoape, după care s-au liniștit la o nouă criză Aceasta legatura s-a facut cu ocazia balonarii abdomenului in urma unui galop convulsiv Uneori se foloseau și metode mai simple: pumni și lovituri în stomac În timp ce dansau, au avut viziuni, nici nu au văzut, nici nu au auzit, iar fantezia lor le-a atras spirite, ale căror nume le-au strigat, iar unii au spus în multe că se simt ca și cum ar fi cufundați în șuvoaie de sânge, motiv pentru care ar trebui să fie sărind atât de sus Alții au văzut un cer deschis cu Mântuitorul și Maica Domnului stând pe tron Uneori, obsedatul cădea inconștient și șuierând la pământ, apărea spumă la gură, apoi săreau în sus și își începeau dansul cu trăsături sălbatice Boala a fost numită dansul Sfântului Ioan S-a răspândit rapid în Belgia și în susul Rinului La Strassburg celor care au dansat în acest fel Biblioteca "Runivers" EPIDEMII MENTALE tratați ca și cum ar fi bolnavi, iar guvernul orașului a început să-i trimită la capelele Sf Vitus din Zabern și Rothershein, unde mulți dintre ei au fost vindecați Exista o legendă că Sfântul Vitus, înainte de execuție, s-a rugat lui Dumnezeu să-i salveze de la dans pe cei care vor sărbători ajunul zilei sale, la care din cer a urmat răspunsul: "Vit, ai auzit (r) Astfel, Sfântul Vitus era considerat vindecătorul dansului, care a primit numele Tarantula, o boală încă străină, a apărut în Italia cam în aceeași perioadă Potrivit superstiției care exista acolo, mușcătura de tarantulă provoca moartea, sau cel puțin boli mintale și debilitate extremă Prin urmare, cel mușcat, sau închipuindu-se mușcat, a căzut la pământ fără forță și fără mișcare și a rămas într-o asemenea poziție din care nu a putut fi îndepărtat de nicio forță Dar unele influențe, la prima vedere, întâmplătoare, l-au scos imediat din această stare Așa a fost influența culorilor și a muzicii Cu toate acestea, influența florilor a fost mică și a avut o semnificație mică în ceea ce privește vindecarea Muzica a influențat altfel, în special așa-numita, după semnificația ei,

tarantella Acțiunea ei a fost magică Pacientul a sărit în sus și a început să se miște din ce în ce mai repede, în cele din urmă mișcările lui s-au transformat într-un dans sălbatic Muzica s-a oprit, pacientul a căzut din nou nemișcat: muzica a reluat, iar dansul a reluat, până când pacientul a căzut de epuizare Exista o părere că otrava a ieșit din sânge în timpul dansului și că atâta timp cât chiar și o picătură de otravă a rămas în sânge, boala trebuie să fi recidivat, ceea ce a provocat apariția periodică a atacurilor de tarantule la aceiași pacienți Muzicienii făceau ocol prin sate, mai ales primăvara, și adunau în jurul lor pe bolnavi și curioși Au avut grijă ca muzica să nu se oprească, pentru ca bolnavii să poată dansa până la epuizare Când evaluăm aceste epidemii de dans, nu trebuie uitat că apariția și răspândirea lor sunt favorabile Biblioteca "Runivers" S A TOKARSKY un val de multe cauze care au acționat în Evul Mediu într-un mod de slăbire asupra rezistenței sistemului nervos Ororile ciumei anterioare, necazurile politice și economice, confuzia în minți, superstiția, credința în supranatural și diavolul care ajunge la limite extreme, mare ignoranță și cruzime a moravurilor - într-un cuvânt, tot ceea ce face din Evul Mediu un sumbru epocă din istoria omenirii oile, toate acestea au dus la o exaltare excesivă a minții și la o mobilitate extremă a sistemului nervos, care și-a găsit expresie în diverse feluri de epidemii psihopatice, în cruciadele copiilor, în amintitele epidemii de dans, în epidemie de exterminare, al cărei rezultat au fost așa-numitele epidemii demi Îmi pare extrem de rău că lipsa timpului nu-mi permite să mă opresc măcar pe scurt asupra Evului Mediu, deoarece nicio altă epocă nu descrie cu mai multă claritate, folosind uimitor și exemple uimitoare, toată oroarea ignoranței generale și nu excită cu mai multă forță dragostea pentru știință și cunoaștere, nu învață să aprecieze binecuvântările civilizației Astfel, totul a fost propice pentru faptul că capacitatea inerentă a omului de a se infecta apoi s-a manifestat în toată puterea ei Între timp, chiar de la prima vedere la descrierea dansului, este evident că infecția nu a fost fatală și că doar o minoritate nesemnificativă s-a supus influenței sale Mulțimi imense au înconjurat dansatorii și au rămas complet calmi În același timp, printre dansatori au apărut bărbați și femei, care veneau din satele din jur, atrași doar de povești care s-au dovedit a fi un imbold pentru ei mai puternic decât infecția directă Și nu trebuie uitat niciodată că, cu câteva excepții, epidemia a făcut ravagii doar în rândul oamenilor de rând Dansul Sf Vita și tarantula, care au existat intermitent de aproximativ trei secole, au dispărut Dar un alt rău, înainte Biblioteca "Runivers" EPIDEMII MENTALE care a atins o dezvoltare extraordinară în Evul Mediu, dar încă există și în prezent - epidemii de iluzii religioase sub Forma teomaniei și demonomaniei (demonolatrie și demonopatie), din păcate, iar acum ne amintesc că ignoranța și superstiția au încă rădăcini adânci în societatea noastră Având în vedere faptul că în principal, aproape exclusiv, istericul se îmbolnăvește de ilirarea posesiunii demonice, putem vorbi direct despre isterie Nu există nicio îndoială că accesele de isterie sunt contagioase într-un grad foarte mare, iar contagiozitatea se manifestă cu mare viteză, aproape cu viteza sunetului Contagiozitatea isterică este cea mai puternică contagiune, dar în același timp și cea mai limitată, deoarece contagiunea se răspândește numai la subiecții isteric și apoi numai în sensul de excitare a unei crize Această împrejurare face de înțeles de ce, în epidemiile de posesiune demonică, așa-numitele epidemii de histero-demonopatie, un număr mic de oameni sunt efectiv afectați, deși întreaga populație din jur este sub

impresia epidemiei Deci, de exemplu, în timpul unei epidemii similare la Morzine, în Franța, în - - , în ciuda condițiilor extrem de favorabile dezvoltării acesteia, pentru de oameni din populație, doar s-au îmbolnăvit în câteva luni, dintre care mulți s-au îmbolnăvit a suferit crize isterice înainte (Constance) Vedem la fel de puțină distribuție în epidemia psihopatică particulară din , care a fost în provincia Kiev și poartă numele de Malevashchina (Sikorsky) Milioane de vrăjitoare și vrăjitori arse oferă o idee complet greșită despre amploarea epidemiei de posesie demonică, deoarece există dovezi pozitive că oamenii au fost adesea arși complet sănătoși și nevinovați de orice, precum și cei care sufereau de boli mintale care au nimic de-a face cu posesiunea demonică și credința în diavol, astfel încât, în dreptate, cea mai dominantă Biblioteca "Runivers" A TOKARSKY în Evul Mediu, epidemia merită denumirea de epidemie de omogenizare Între bolile mintale există o altă formă în care contagiunea joacă un rol Aceasta este așa-numita nebunie indusă, când delirul unuia este împărtășit de alte una, două, trei persoane Astfel de forme se dezvoltă într-un timp mai lung sau mai scurt Această boală este destul de rară și are puțină tendință de răspândire Aproape întotdeauna, necesită dezvoltarea delirului și contagiune directă • Integritatea joacă un rol mic Alte tipuri de infecții sunt mai puțin clare Așadar, unele Fapte ne fac să presupunem posibilitatea apariției mai multor halucinații: și anume, mai multe persoane în același timp pot experimenta aceeași halucinație, cum, de exemplu, într-un sat italian în timpul procesiunii, toți cei participanți au văzut-o pe Maica Domnului în fața dintre ei în aer Acest lucru a durat mult timp Mulți au rămas în acel loc pentru a contempla această minunată viziune, al cărei zvon a început imediat să atragă credincioșii, iar toți cei care au venit au văzut pe rând pe Madona năvălindu-se în aer, până când autoritățile au interzis adunarea Apoi viziunea a dispărut Astfel de exemple pot fi găsite suficient, dar o evaluare corectă a acestora este încă de neconceput, având în vedere posibilitatea de sugestie pur și simplu cu ajutorul cuvintelor de la o persoană la alta și, prin urmare, aici nu se poate vorbi despre apariția simultană a aceeași stare de spirit la mai multe persoane La fel de nerezolvată este și problema sugestiei mentale, despre care este imposibil să nu menționăm când vorbim de contagiune psihică Prin denumirea de sugestie mentală se înțelege transmiterea unui gând de la o persoană la alta fără mijlocirea cuvintelor sau a altor semne vizibile, transmisie uneori având loc la o distanță considerabilă, astfel încât un intermediar devine imposibil Biblioteca "Runivers" EPIDEMII MENTALE stvo alte persoane Observațiile descrise necesită verificare, astfel încât în prezent problema existenței acestui tip de transmisie rămâne complet deschisă Trebuie remarcat imediat, însă, că obscuritatea și insuficiența informațiilor noastre în aceste privințe nu afectează deloc concluziile referitoare la epidemiile psihice, având în vedere faptul că atât fenomenele asemănătoare halucinațiilor multiple, cât și fenomenele de sugestie mentală apar într-o măsură accesibilă într-o anumită măsură iulie, numai în cazuri excepționale, iar dacă Faptul existenței lor nici nu ar putea fi pus la îndoială, ei s-ar pierde totuși complet printre mulți alți Factori mai mari și mai vădiți care produc epidemii psihice Un rol mult mai mare în perioada de pregătire pentru epidemiile psihice îl joacă sugestiile în forma lor obișnuită, exprimate prin transmiterea de la o persoană la alta, prin povești și asigurări simple, felurite feluri de mesaje care inspiră uneori credință în Fapte nu numai non-existente, dar și imposibile, ca de exemplu ѣръ , cu povești despre

case locuite de spirite rele, despre turnarea otrăvurilor în fântâni în timpul domniei unei boli epidemice etc În cazuri de acest gen, susceptibilitatea la sugestii - repet, uneori complet absurdă - se numește credulitate și se datorează exclusiv lipsei oricărei informații certe care a precedat apariția acestei fabule Sugestiile, care sunt puse imediat în acțiune de un număr mare de oameni, sunt respectate numai în acele cazuri în care masa, unită de o serie de cauze și motive, este deja un tot organizat, având un centru din care provin sugestiile Și cu cât sugestiile sunt efectuate mai exact, cu atât aceste sugestii sunt mai mult în natura sugestiilor directe - în sensul ordinelor, cu atât mai mult Biblioteca "Runivers" A TOKAPCKlS o organizare perfectă care marchează venirea momentului în care neliniștea populară devine o mișcare populară și când intră în joc elemente noi, a căror considerație nu ne poate ocupa în momentul de față Astfel, binevoitoare doamne și amabili domni, analizând toate cauzele posibile ale epidemilor psihice, trebuie să ajungem la concluzia că nu există una suficient de puternică pentru a putea de la sine să dea naștere unei mișcări mentale bruște care se răspândesc la un număr mare de persoane Dacă vedem apariția departe de rară a unor astfel de mișcări, atunci ele sunt determinate de cauze care funcționează constant, al căror studiu ar trebui să aibă loc într-un moment în care nu există încă nicio epidemie, deoarece starea de spirit a minții într-un calm timpul este singura forță călăuzitoare când orice idee devine dominantă și își va căuta exprimarea în acțiune Această tensiune în creștere a ideilor este legea de bază a vieții; este un Fapt care se va repeta mereu, iar a încerca să oprești exprimarea ideilor în acțiune înseamnă să încerci să oprești viața Întrebarea principală este care vor fi aceste idei și acțiunile corespunzătoare acestora Aceasta este în întregime determinată de conținutul mental al oamenilor și, în consecință, de natura și cantitatea ideilor care predomină la un moment dat în societate Mai mult, cu cât sunt mai multe idei în circulație, cu atât mai mult au de-a face cu interesele predominante ale unui anumit popor, cu atât mai multe considerente care întârzie manifestarea unei anumite idei în acțiune vor fi în față, cu atât mai mult , urma efectiv, se vor întâlni obstacole pentru imitarea inconștientă și pentru răspândirea contagiozității De aici rezultă concluzia inevitabilă că motivul principal al absurdității și sălbăticiei oricărui tip de mișcare de masă este Biblioteca "Runivers" EPIDEMII MENTALE stă numai în ignoranța maselor și este posibil să se prevină apariția unor astfel de fenomene doar prin diseminarea în prealabil a unei cantități mari de cunoștințe și concepte solide în rândul oamenilor Atunci aceeași mulțime, supusă acelorași legi cărora este supusă în prezent, va dezvălui proprietăți complet diferite Nu este nevoie să căutăm departe pentru un exemplu: nenumăratele mulțimi de ruși care s-au întâlnit cu francezii în și nenumăratele mulțimi de francezi care i-au întâlnit pe ruși în urmă cu două săptămâni, au arătat toate proprietățile popoarelor mari, deoarece a fost doar despre exprimarea celor mai înalte sentimente ale unei persoane, sentimente de simpatie și ospitalitate Și aceleași mulțimi în timpul așa-ziselor revolte de holeră din Franța și Rusia au comis atrocități fără sens Motivul acestui contrast, desigur, nu se află în proprietățile mulțimii și nu în proprietățile momentului, ci în fermentarea minților și în acele idei care au stat la baza însăși apariția adunărilor Repet, exprimarea ideilor în acțiune și mișcările sociale sunt legea de bază a vieții Ele nu trebuie suprimate, ci dirijate Prin urmare, dacă lumea este destinată să experimenteze o epidemie psihică vastă în viitorul

apropiat, să fie o epidemie de străduință pentru lumină și cunoaștere - o mișcare care decurge din dragostea pentru umanitate, pentru muncă și pentru prosperitatea și bunăstarea pașnice ale popoarelor - și atunci aceleași fenomene de imitație, contagiositate și sugestibilitate nu vor servi drept cauze de neliniște, ci ca elemente ale unei dezvoltări calme, progresive a maselor A Tokarsky Biblioteca "Runivers" Biblioteca "Runivers " departament special Întrebarea nemuririi sufletului (Sfârşit) *) III) Panteismul este o doctrină opusă materialismului, iar opoziţia lor este pronunţată mai ales în doctrina sufletului Din punctul de vedere al materialismului, sufletul este suma multor întregi; din punctul de vedere al panteismului, sufletul este o mică parte a întregului Materialismul învață că numai aceia sunt nemuritori Elementele din care este compus sufletul, panteismul, dimpotrivă, afirmă că întregul din care sufletul este parte este nemuritor Esența panteismului constă în învățătura că există un singur Dumnezeu, că lumea, atât din punct de vedere fizic, cât și din punct de vedere psihic, nu este altceva decât o manifestare a esenței Divine Fenomenele separate, persoanele separate din lume sunt manifestări accidentale, temporare și schimbătoare ale esenței Divine neschimbate Relația lor cu absolutul este aceeași cu relația unui val din ocean cu oceanul însuși Pentru o clipă, valul care s-a ridicat la suprafața sa este ceva individual și independent, dar trece o clipă și dispare din nou în ocean, în care era înainte La fel și omul Principiul spiritual manifestat în el din timpuri imemoriale a fost o parte a Spiritului absolut, pentru o clipă izolat *) Vezi "Întrebări de filosofie și psihologie", Vol Întrebări de filosofie, KN Biblioteca "Runivers" S GLAGOLEV a bătut din el și a luat pecetea individualității, pentru a dispărea din nou după o scurtă perioadă în Absolut Panteismul a atras mult timp mințile multor gânditori Multora li s-a părut că, dintre toate învățăturile, satisface cel mai bine cerințele minții și ale inimii Omul are dorința de a reduce toate fenomenele la unitate Religiile de obicei nu satisfac această dorință, ele sunt dominate de dualism sau chiar de pluralism Materialismul, care recunoaște o materie ca principiu atotproducător, în esență nici nu satisface această cerință a unității: baza fundamentală a ceea ce există în ea este o multitudine nenumărată de atomi Originalitatea acestor unități nesemnificative, izolarea lor și relațiile lor reciproce cu izolarea lor reprezintă o mulțime de lucruri obscure și contradictorii În panteism, pe de altă parte, baza fundamentală a ceea ce există este într-adevăr unicul Absolut Infinitul și absolutitatea, desigur, sunt condiții directe ale originalității Ne este clar că Absolutul este o cauză suficientă pentru sine, cu care nu putem fi de acord cu privire la atom; ne este clar în continuare că Absolutul poate fi găsit într-o varietate infinită de fenomene, pentru noi este de înțeles și legătura și interrelația dintre aceste fenomene între ele, pentru că au o cauză comună și pentru că nu există nimic izolat în univers Dacă, așadar, panteismul, dintre toate viziunile asupra lumii, pe latura logică, spun adepții săi, cel mai mult satisface mințile, atunci trebuie să admitem că din punct de vedere etic, panteismul satisface cel mai mult cerințele inimii El afirmă, în i-x, legătura directă a oamenilor cu Dumnezeu și, în -x, legătura organică a oamenilor între ei Oamenii sunt frați între ei, pentru că sunt manifestări legate organic ale unui spirit absolut Și dacă iubirea și unitatea ființelor iubitoare este cea mai înaltă beatitudine, atunci panteismul le explică ființa în așa fel încât să reprezinte condițiile cele mai favorabile pentru atingerea acestei fericiri Mulți panteiști erau foarte religioși, definind

religia ca dulcele sentiment de unitate și comuniune a spiritului finit cu Absolutul Să dăm cel puțin definiția lui Renan: "Religia adevărată", spune el, "este rodul tăcerii și concentrării gândirii Ea Biblioteca "Runivers" ÎNTREBARE DESPRE NEMORALITATEA SUFLETULUI se naște în momentul în care o persoană virtuoasă, intrând în sine, ascultă vocile care răsună în interiorul său Când toate sentimentele se potolesc și orice zgomot exterior încetează, atunci din adâncul sufletului vine o anumită pronunțare dulce, captivantă și, asemenea sunetului îndepărtat al veștilor bune, amintește de misterul infinitului O persoană gânditoare se simte apoi ca și cum ar fi în afara patriei, care este amintită, prezentată lui, iar tristețea îi cuprinde inima El renunță la realitatea întunecată pământească și își grăbește gândurile către țări pline de lumină Moartea în hainele unui rătăcitor care vine din Țara Sfântă bate la ușa sufletului și o persoană începe să simtă că îi va fi dulce să moară - ceea ce nu a simțit în zgomotul vieții") Moartea dintr-un punctul de vedere panteist este întoarcerea spiritului în sânul substanțelor absolute, dizolvarea dulce fericită a individului "Eu" în infinitul Divin Astfel, panteismul pare să satisfacă toate cerințele spiritului și, prin urmare, nu este de mirare că reprezentanții filozofiei în cel mai mare număr i-au fost întotdeauna adepții Cu toate acestea, nu le vom urma Cel mai important avantaj al panteismului față de materialism, în opinia noastră, constă în vagul și nedefinitul acestei doctrine, ceea ce face foarte dificilă analiza critică a acesteia imykh sofisme logice Nu vom argumenta inconsecvența acestor sau a altor învățături panteiste separate Această metodă de respingere este foarte ușoară, dar ne-ar face investigația plictisitor de lungă Vom încerca să arătăm inconsecvența principiilor înseși ale panteismului, inconsecvența doctrinei sale despre spiritul absolut și, prin urmare, incorectitudinea opiniilor sale asupra spiritului finit Și mai presus de toate, ni se pare că panteismul nu satisface nici cerințele logice, nici etice ale omului În reprezentarea procesului lumii, panteismul introduce trăsături: incertitudinea și lipsa de sens Considerând universul ca o manifestare infinită a proprietăților infinite ale Absolutului, panteismul ne lipsește de oportunitatea de a afla semnificația părții de lume cunoscute de noi în univers și de a determina relația * Biblioteca "Runivers" S GLAGOLEV nu din lumea aceasta la intreg Din punctul de vedere al panteismului, acea manifestare a infinitului, care este lumea înstelată pe care o cunoaștem, - în care, ca element foarte mic, intră sistemul solar - nu are nicio semnificație, din moment ce toată această lume, fără îndoială , este ceva foarte mic, chiar și în raport cu multe părți finite ale universului, dar în raport cu infinitul nu este mai mult de zero De aici rezultă că nu poate fi expresia și revelația vreunei proprietăți ale infinitului Relația unei esențe divine cunoscute este cu atât mai misterioasă pentru noi, pentru că în lume vedem o multitudine de individualități, în timp ce panteismul neagă această pluralitate Reprezentând procesul vieții lumii ca nesfârșit și etern, panteismul neagă astfel orice sens fenomenelor care au loc în lume La urma urmei, lumea nu se îmbunătățește și nu se străduiește pentru niciun scop - ieri a fost la fel ca și mâine, iar obiectele și creațiile care apar și dispar în ea, Absolutul le produce din sine la fel de fără scop și fără sens ca copiii mici sufla bule de săpun Da, și întregul univers din partea sa exterioară, așa cum se deschide atât în creaturi raționale, cât și în natură nerezonabilă, nu mai este ca un balon de săpun în raport cu esența misterioasă a Absolutului Nu satisface panteismul și cerințele etice ale omului Aceste cerințe se bazează pe împărțirea

fenomenelor și a creaturilor în bine și rău, dar panteismul neagă această împărțire: absolutul panteist produce în egală măsură din sine iubire, gata să se sacrifice în luptă pentru prietenii săi, și răutatea, cu suflarea lui otrăvitoare, ucigând totul bun si frumos Motivul actelor criminale ale lui Nero și ale marilor acte altruiste ale Sf Pavel se află în egală măsură, conform panteismului, în esența Absolutului Panteismul nu promite nicio consolare aspirațiilor morale ale omului în viitor: relația dintre bine și rău va rămâne mereu neschimbată Cantitatea ambelor în univers nu va scădea sau crește În prezent, lupii devorează oi, în viitor, poate, alea și altele vor dispărea, dar vor apărea făpturi noi, dintre care unele le vor devora pe altele Fără să aducă nimic încurajator și sigur pentru înțelegerea noastră Biblioteca "Runivers" ÎNTREBARE DESPRE NEMORALITATEA SUFLETULUI • mania realităţii, panteismul, credem noi, se afirmă pe poziţii logic insuportabile Cea mai comună reprezentare a esenței absolute în panteism este reprezentarea ei ca o simplă posibilitate de trecere în realitate în lumea vizibilă Relația dintre esența divină a lumii și lumea însăși - din punct de vedere panteist - este foarte convenabil comparată cu relațiile de energie potențială și cinetică, așa cum este prezentată această relație a științei pozitive (Cărbunele, situat în bazinul cărbunelui Moscova-Tula, este o acumulare de energie potențială Când este ars, vor apărea tot felul de mișcări, reprezentând o manifestare a energiei cinetice) Absolut - aceasta este energie potențială, lumea este energie cinetică -țHo Iată întrebarea pe care o ridică această comparație: în lumea reală, vedem că energia potențială poate fi transformată în energie cinetică doar prin mijlocirea unui agent extern: făcător Când panteștii își pun această întrebare, de obicei renunță la definiție a Absolutului ca o simplă posibilitate, și începe să o definești ca fiind cea mai înaltă realitate, conținând într-un grad infinit superlativ proprietățile pozitive care sunt descoperite în lume Absolutul este supraconștientul, ceva mai înalt decât gândirea, mai presus decât raționalitatea Asemenea definiții dau însă din nou naștere la dificultăți de natură logică și psihologică, care ne obligă să recunoaștem doctrina panteismului ca fiind complet insuportabilă În i-x, nu putem decât să admitem că trecerea unei ființe superioare într-o ființă inferioară, schimbând raționalitatea sa superioară cu nerezonabilitatea mărunte, este un fenomen extrem de nerezonabil În al doilea rând, psihologia ne învață că descompunerea unei singure conștiințe în mai multe conștiințe particulare este un fapt la fel de imposibil ca formarea unei conștiințe dintr-o multitudine de conștiințe particulare Toate comparațiile de panteism, de exemplu că "Eul" absolut se reflectă în "Eul" finit în același mod în care soarele este reflectat într-un număr infinit de picături de apă - toate aceste comparații, dacă te gândești la ele, sunt dăunătoare panteismului Reflecțiile soarelui Biblioteca "Runivers" S GLAGOLEV în apă esența este reflecții imaginare, dar "eu" uman este realitatea Așa cum o singură personalitate nu poate apărea din conștiințe întregi separate prin însumare, tot așa o parte a conștiinței nu poate reprezenta niciodată o personalitate care se autodetermina În cursul general al fenomenelor, legea ni se dezvăluie că, cu cât o parte este mai strâns legată de întreg, cu atât mai puțin poate pretinde existență independentă Această lege poate fi enunțată în biologie, unde la organisme vedem că cea mai mare centralizare a părților este combinată cu cea mai mică independență, și invers, unde centralizarea este slabă, părțile sunt mai izolate unele de altele Întorcându-ne acum la teoria conform căreia "eu-urile noastre sunt părți ale "eu" absolut, vedem că

aceasta este în contradicție cu legea biologică pe care am schițat-o Conform teoriei, legătura "Eului" nostru cu Absolutul nu este doar strânsă, ci este inseparabilă și neschimbătoare Dar conștiința noastră ne obligă să ne gândim la "eu" nostru ca la o adevărată unitate izolată, pe care o putem și o opunem întregului univers Semnificația acestei dovezi de conștiință nu poate fi negata Pentru a înțelege fenomenele care au loc în jurul nostru, trebuie să recunoaștem că aceste fenomene - indiferent dacă apar în domeniul fizic sau al psihicului - sunt simboluri ale realității Trebuie să admitem că relațiile dintre fenomene sunt ca cele dintre faptele reale și că, într-o oarecare măsură, putem înțelege chiar legile acestei asemănări Și, desigur, este necesar să ne gândim că simbolurile se apropie mai mult sau mai puțin de realitate (variază în diferite grupuri de fenomene) Dar dacă este așa, atunci întrebarea este: poate dovada conștiinței noastre a individualității și izolării "eu-ului" nostru să fie un simbol al faptului că "eu-ul" nostru este o parte inseparabilă, infinit de mică, a unui întreg problematic? Este inacceptabil Prin urmare, inadmisibilă este teoria conform căreia "eu" nostru este parte dintr-un întreg, la fel cum este inacceptabilă teoria conform căreia "eu" nostru este suma întregurilor Rațiunea umană obișnuită nu a acceptat niciodată nici una, nici cealaltă teorie Sufletul uman conștiinței obișnuite a fost întotdeauna prezentat ca o unitate reală, pe care nu se pot efectua nici operații de înmulțire, nici de împărțire Acest punct de vedere îl numesc teoria indie-ului mental Biblioteca "Runivers" ÎNTREBARE DESPRE NEMORALITATEA SUFLETULUI vizualism , Vom accepta și acest punct de vedere Să încercăm acum să o lămurim și să eliminăm obiecțiile pe care le ridică împotriva sa Conform ideii noastre, lucrurile se pot întâmpla în două moduri: fie prin adăugare, fie prin descompunerea a ceva Nici o cale, nici alta cale, sufletul - din punctul nostru de vedere - nu poate aparea Prin urmare, în ceea ce privește originea sa, sunt posibile doar două teorii: ori sufletul este originar, ori a fost creat de Dumnezeu Prima presupunere în legătură cu sufletul nu poate fi admisă Finitul nu poate fi original Logica și epistemologia ne obligă să ne gândim la finit - fie ca o manifestare a infinitului, fie ca o creație Întrucât sufletul nu este o manifestare a Infinitului, el este, prin urmare, creația Sa Să nu ne certăm acum despre când sunt create sufletele, ci să stabilim ca fapt că ele sunt create de Dumnezeu, că motivul originii lor nu stă în această lume sensibilă și în Spiritul Absolut? După ce am hotărât, cu ajutorul teoriei individualismului psihic, problema originii sufletului, putem cu ușurință, în principiu, cu ajutorul acestei teorii, să rezolvăm problema existenței sale postume În primul rând, ne este clar că moartea trupească în sine nu implică încă moartea spiritului Spiritul, ca individ, își continuă existența și, conform legii conservării energiei, trebuie să existe pentru totdeauna Astfel, teoria individualismului psihic ne conduce la asumarea nemuririi individuale a spiritului nostru, dar numai la asumarea, iar nu la afirmarea finală a acestei nemuriri Aceeași reflecție care ne-a condus la concluzia că sufletul nu poate apărea în mod natural ne duce la recunoașterea că nu poate fi distrus decât într-un mod supranatural: Puterea absolută care l-a chemat din inexistență îl poate, de asemenea, să-l transforme din nou în nimic Nu putem respinge această posibilitate Pe de altă parte, nemurirea individuală nu este încă tot ceea ce ne dorim atunci când vorbim despre nemurire La urma urmei, ne dorim nu numai nemurirea individuală, ci și conștientă Între timp, al doilea nu decurge neapărat din primul Nu destul de asta Faptele vieții mentale par la prima vedere

Biblioteca "Runivers" S GLAGOLEV dat la negarea posibilității nemuririi conștiente De fapt, întregul conținut al conștiinței este dobândit de suflet prin intermediul corpului, iar schimbările în starea celui din urmă schimbă radical conținutul celui dintâi În acest sens, faptul unei scindări în conștiință este deosebit de instructiv În prezent, astfel de cazuri psihopatologice nu sunt neobișnuite în care o anumită persoană într-o anumită perioadă este conștientă de sine ca una, iar apoi într-o altă perioadă este conștientă de sine ca fiind complet diferită De obicei se întâmplă așa O persoană A trăiește, să spunem, timp de luni o viață normală obișnuită, apoi, după o perioadă anormală de somn, se trezește, realizându-se ca o persoană complet diferită, care și-a uitat necondiționat toată viața trecută Dacă acest lucru se întâmplă pentru prima dată, atunci, evident, o astfel de persoană nu are un trecut, el trebuie să fie dezvoltat și conștiința sa îmbogățită cu conținut Procesul de dezvoltare pare să decurgă rapid Trec câteva luni Subiectul nostru cade din nou într-un somn anormal și se trezește uitând absolut tot ce i s-a întâmplat în ultimele luni și amintindu-și bine de viața anterioară înainte de primul somn anormal Dacă numim conștiința sa obișnuită A, conștiința lui anormală B, atunci acum viața lui va fi o continuare a stării A, atunci somnul anormal va apărea din nou, iar starea de veghe ulterioară va fi o continuare a stării B Acest lucru se poate întâmpla de multe ori Aici vedem că unul și același suflet este conștient de sine acum ca unul, acum ca o altă persoană Dacă acordăm atenție modului în care o persoană își dezvoltă conștiința personalității, atunci din nou putem ajunge la concluzia că unul și același suflet se poate gândi la sine în condiții diferite ca o personalitate complet diferită Nou-născutul nu are conștiința "Eului" lui Gândul acestui "eu" se dezvoltă de-a lungul anilor "Eu" este conceput ca opusul "nu-eu", și tot ceea ce subiectul gândește ca conținut al "euului" său este o colecție de gânduri, sentimente și dorințe pur aleatorii; în consecință, sufletul, pus în condiții diferite, ar experimenta sentimente destul de diferite și ar dobândi dorințe destul de diferite și, prin urmare, fără îndoială, s-ar putea gândi cu totul diferit Toate aceste fapte fac posibilă formularea unei astfel de teorii a esenței Biblioteca "Runivers" ÎNTREBARE DESPRE NEMORALITATEA SUFLETULUI suflete Sufletul este un început gol, elastic Corpul și realitatea exterioară stoarce cutare sau cutare amprentă pe el De îndată ce încetează să o afecteze, ea își asumă forma inițială fără sens Din punctul de vedere al acestei teorii, sufletul este nemuritor, dar pentru noi această nemurire nu are sens Tot ceea ce îmi este drag și tot ceea ce de dragul căruia aș vrea să fiu nemuritor - toate acestea se dovedesc a fi muritoare, nemuritoare doar ceea ce nu are conținut, este incapabil de progres, nu este supus schimbării și îmbunătățirii O astfel de teorie ne împacă cu realitatea la fel de puțin ca însăși teoria materialismului brut Reprezentând sufletul ca o unitate de necompunet, nu trebuie să ne gândim la el ca la o unitate fără conținut Doar renunțând la speculații metafizice învechite și ghidându-ne după datele ultimei psihologii putem elabora o asemenea doctrină despre suflet, mărturisind aceasta, putem spune că realitatea este rezonabilă și că viziunea spiritualistă creștină asupra lumii este adevărată La expunerea unei astfel de doctrine ne întoarcem acum Metafizicii, în a demonstra nemurirea sufletului, insistă de obicei că sufletul este simplu Cred că niciunul dintre ei nu a înțeles vreodată pe deplin sensul acestei dispoziții Numim simplu ceea ce se caracterizează prin absența diferențelor în sine Dar sufletul are diverse abilități și duce o viață complexă și activă Metafizicii, prin

poziția lor, au vrut de fapt să spună că sufletul, ca ceva simplu, este de necompunet în părți, dar au afirmat mult mai multe și, prin urmare, în mod firesc, nu au putut convinge pe nimeni de ceea ce trebuia să convingă Sufletul nu este simplu, este parțial activ, parțial pasiv Ca principiu activ, este totalitatea forțelor care acționează singur; ca principiu pasiv, ea percepe influențele lumii exterioare și le reține pentru totdeauna în sine: cel mai neînsemnat fenomen perceput de suflet nu poate dispărea niciodată din el și în anumite condiții, sub forma unei amintiri, poate intra întotdeauna în câmpul conștiinței Cursurile de psihologie sunt de obicei pline de exemple despre cum oamenii, în aceste circumstanțe sau în alte circumstanțe, și-au amintit fapte pe care le-au uitat fără îndoială Deosebit de caracteristic în acest sens este Biblioteca "Runivers" S GLAGOLEV, acesta este fenomenul că atunci când oamenii au fost amenințați cu moartea aparent inevitabilă și puține momente le-au rămas la dispoziție, atunci în mintea lor a trecut întreaga viață cu cele mai mici detalii, de mult uitate Acest lucru s-a întâmplat cu oameni care s-au înecat, care au fost scoși din apă deja în stare inconștientă Acest lucru i s-a întâmplat unui anume domn care a fost lovit de un tren de curierat Mergând de-a lungul patului drumului, a auzit în spatele lui zgomotul unui tren care se apropia Dându-și seama că era un tren de curierat și că era îl prinde înainte de a avea timp să se întoarcă, are timp doar să se întindă între șine, trenul se repezi peste el fără să-l prindă și să-l lase complet nevătămat Și așa, spune el, că în acea jumătate de clipă, când trăsurile se repezi peste el, și-a amintit toată viața, începând cu acele momente din copilărie când a început să-și înțeleagă împrejurimile Într-o jumătate de secundă și-a retrăit întreaga viață Având în vedere multitudinea de astfel de rapoarte, nu avem de ce să ne îndoim de veridicitatea lor O altă serie de fapte care demonstrează că niciuna dintre impresiile primite de suflet nu poate dispărea din suflet, se dezvăluie în cazurile de boală de memorie Există o poveste despre bucătăreasa pastorului, care delira în ebraică, pentru că mai devreme auzise deseori lectura evreiască a pastorului, angajată în studiul Bibliei în original (Carpenter) Bucătăreasa a reprodus pagini întregi în ebraică și, între timp, ea probabil că a ascultat citirea textului ebraic doar cu colțul urechii și nu a acordat prea multă atenție sunetelor rostite Au fost cazuri când, sub influența unui eveniment, cunoașterea limbii a revenit unei persoane care a uitat complet o limbă (deci Louis a uitat complet și apoi și-a amintit limba spaniolă) Toate aceste fapte ne arată și ne dovedesc că "Eul" sufletului nu se poate schimba și că dacă nemurirea îl așteaptă pe suflet, atunci, fără îndoială, nemurirea conștientă Tot ceea ce trăiește sufletul îl va însoți până în veșnicie, dar în viața pământească reală - acest lucru este foarte clar pentru noi - fenomene precum o personalitate divizată și altele asemenea pot apărea cu sufletul Cert este că departe de toată bogăția sufletului se află în domeniul conștiinței: în i-x, multe sunt percepute inconștient de suflet și sunt păstrate de acesta indiferent de voința sa; , mult Biblioteca "Runivers" b ÎNTREBARE DESPRE NEMORALITATEA sufletului C dispare din memoria sufletului (cand spunem asta, intelegem prin memorie capacitatea de a pune in fata in domeniul constiintei reprezentari ale trecutului) Sub influența acestor sau a altor condiții, bogăția pe care o deține sufletul poate fi redusă la un anumit cerc de idei, sentimente și dorințe Condițiile externe pot forța temporar anumite stări din suflet și le pot înlocui cu altele Fizionomia sufletului se va schimba Dar avem motive să credem că atunci

când condițiile externe încetează complet să acționeze asupra sufletului, atunci tot ceea ce a fost perceput de acesta înainte va deveni proprietatea sa conștientă Acest lucru este dovedit de faptul că ori de câte ori influențele exterioare asupra spiritului sunt slăbite, iar corpul încetează să mai fie receptiv la realitatea exterioară, ceea ce a fost experimentat începe să se prezinte în mod clar sufletului "Atunci îmi amintesc mai bine decât recent", a scris St Irenaeus Florin, și același lucru poate fi confirmat de toți bătrânii de toate vârstele și țările De aici avem dreptul să presupunem că atunci când legăturile trupului cade complet din om, amintirea spiritului său va deveni perfectă Platon își bazează una dintre dovezile nemuririi sufletului pe teoria sa epistemologică αναμινησις'α Toate cunoștințele noastre, după Platon, se bazează pe amintirea ideilor pe care le-am contemplat înaintea senzațiilor senzuale din lumea suprasensibilă Din aceasta Platon deduce că, prin urmare, sufletul nostru a existat înainte de existența în trup, - prin urmare, existența lui nu este legată de trup și de aceea, după distrugerea corpului, această existență poate continua din nou Există multă originalitate în această teorie Mi se pare că dă, de exemplu, dreptul elevilor să-și trateze profesorul cu aroganță Din punctul de vedere al acestei teorii, profesorul îi amintește elevului doar ceea ce știa cândva și, în plus, poate să nu-i amintească destul de corect Prin urmare, un elev care ascultă un profesor îl poate asculta cu gândul: "Îmi redă el cu fidelitate ceea ce știam cândva?" Fiind maiestuoasă, ca în general întreaga filozofie a lui Platon, această teorie, mi se pare, este falsă, iar o analiză critică a acesteia ar trebui să ne conducă la ideea că sufletul nostru a început să trăiască cu trupul nostru și nu a existat înainte La urma urmei, dacă suntem de acord cu Platon că Biblioteca "Runivers" S GLAGOLEV sufletul nostru nu pierde nimic din ceea ce a experimentat, atunci trebuie să recunoaștem că acest suflet trebuie să-și amintească într-o zi ceva din trecut și să-și amintească, și anume, ca pe ceva uitat, și să nu învețe cum ceva nou, ar trebui uneori să-și amintească ceva care nu nu sta în legătură directă cu realitatea reală și aceasta stă deasupra ei Dar nu se întâmplă aproape niciodată Sufletul își extrage cunoștințele din realitatea înconjurătoare, trage concluzii care îi depășesc limitele, dar nu sare niciodată peste el în lumi de altă ordine Sufletul uman are o luptă nedefinită pentru ceva mai înalt, dar aceasta este esența străduinței către o distanță obscure, și nu către trecutul trăit Acestea sunt aspirații inspirate de sus Poetul a vorbit despre aceste aspirații ale sufletului, sugerând că au fost inspirate de cântecul unui înger: "și ea a lânceit în lume multă vreme, plină de dorințe minunate, iar cântecele plictisitoare ale pământului nu au putut înlocui sunete ale raiului " Sufletul percepe pasiv multe idei de-a lungul vieții sale și toate acestea sunt stocate de el și nimic nu poate fi îndepărtat din el Dar pe lângă pasiv, așa cum spuneam, există o latură activă în suflet: deține un set de forțe care, în x-x, se pot dezvolta ele însele, în -x, ele operează pe material primit din exterior Sufletul are puterea de autodeterminare Nu este nevoie ca noi aici să discutăm, sau mai degrabă să repetăm, discursurile psihologiei asupra facultăților sufletului Este mult mai important pentru noi să rezolvăm aceste obiecții Având în vedere diferitele învățături despre esența sufletului, am văzut că aceste învățături sunt în contradicție cu datele psihologiei și cu principiile științei în general Recunoscându-le ca insuportabile, am acceptat ca singura învățătură posibilă despre suflet, pe care o prezentăm acum, învățătura despre suflet ca o unitate indivizibilă Dar

iată dificultățile care se deschid acum în fața noastră Dacă sufletul, conform teoriei noastre, nu se poate dezintegra în părți, atunci nici el nu se poate schimba - forțele sale nu pot crește Creșterea forțelor în corp are loc în detrimentul materiei care curge din exterior, adică orice creștere este rezultatul adunării unui organism dat, care, să presupunem, avea o anumită forță A, cu o anumită cantitate nouă de forță B Dacă creșterea are loc în general conform acestei legi, atunci aceasta înseamnă că o are loc creșterea forțelor sufletului Biblioteca "Runivers" ÎNTREBARE DESPRE NEMORALITATEA LUI DUSHP prin adăugarea acestor forţe a unei noi energii Dar dacă este așa, atunci sufletul, aparent, nu mai poate fi o unitate indivizibilă, căci ceea ce poate fi separat de el este ceea ce este adus în el din afară Atunci, dacă sufletul este mărimea unui anumit grad de intensitate, atunci se poate presupune că dacă se ridică de la intensitatea A la intensitatea A , sau invers: cândva de la A poate ajunge la zero Mai mult, doctrina sufletului, ca unitate separată, provoacă toate acele nedumeriri pe care problema interacțiunii le-a provocat din vremuri vechi Se întreabă cum poate sufletul să intre în comunicare cu lumea exterioară, cu alte suflete finite și cu Spiritul absolut și ei subliniază că pentru a explica această intercomunicare trebuie să recurgă la astfel de presupuneri contradictorii precum acțiunea asupra distanței Să aruncăm o privire asupra acestor obiecții Pentru a elucida doctrina sufletului ca unitate indivizibilă și totuși schimbătoare și capabilă de îmbunătățire, vom fi ajutați prin compararea sufletului cu organismele corporale Să aruncăm o privire asupra corpului uman Acest organism trece prin trei faze în viața sa: în prima perioadă în care se dezvoltă, intră în el mai multe inputuri din exterior decât emite din sine; în a doua perioadă se constată egalitatea încasărilor și alocărilor; în a treia perioadă, excrețiile prevalează asupra încasărilor, a căror consecință este moartea Această moarte se numește naturală, dar în toate etapele dezvoltării sale organismul poate muri în continuare dintr-o moarte violentă, care este o consecință a faptului că unele cauze externe împiedică organismul să-și îndeplinească corect funcțiile și, prin urmare, îl distrug Acum să ne întoarcem la suflet Se poate imagina cu ușurință că este un organism de o asemenea ordine încât nu poate pieri dintr-o moarte violentă Pentru ca moartea violentă a sufletului să fie posibilă, este necesar ca în natură să existe astfel de forțe care ar putea rupe legătura care leagă diferitele forțe ale sufletului Dar poate astfel de forțe nu au existat niciodată sau nu există acum Există corpuri pe pământ, despre care se poate presupune că sunt complexe și care, totuși, nu pot fi descompuse (cum ar fi, de exemplu, metalele), deoarece energia necesară pentru această descompunere nu este pe pământ Referitor la suflet Biblioteca "Runivers" S GLAGOLEV putem presupune că nu există o astfel de energie care să o distrugă în întreg universul În ceea ce privește propoziția conform căreia organismele trebuie să moară conform legii naturale, această propoziție în sine este încă deschisă controverselor Există fiziologi care cred că moartea nu este soarta naturală a tuturor organismelor Unii cred că multe plante sunt destinate dezvoltării eterne, cel puțin cantitative, și mor doar din cauze accidentale Se poate crede că multe organisme, după ce și-au încheiat perioada de dezvoltare, ele, prin ordine naturală, trebuie să fie întotdeauna în așa stare încât excrețiile și recepțiile lor să fie egale Necesitatea morții pentru organisme nu a fost dovedită Această necesitate este doar un fapt trist, care a dat naștere la multe ipoteze diferite pentru explicarea ei Continuând compararea sufletului cu organismul, putem

presupune că sufletul este un astfel de organism capabil de dezvoltare eternă sau care cel puțin nu poate intra niciodată în faza de distrugere treptată și de moarte Vechile comparații ale sufletului cu o cantitate intensă, ca o lumină, care poate străluci mai mult sau mai puțin puternic și în cele din urmă se stinge cu totul, pot fi folosite cu succes în apărarea teoriei nemuririi sufletului Conștiința este comparată cu lumina și diferite grade de claritate ale conștiinței sunt comparate cu diferite grade de intensitate a luminii Să ne uităm la această comparație Lumina este rezultatul mișcării eterului, sau în general rezultatul acțiunii anumitor forțe, intensitatea luminii este direct proporțională cu numărul acestor forțe Aceste forțe sunt indestructibile, dar pot intra în combinații foarte diverse; funcția unora dintre aceste combinații este ușoară Dar dacă aceste forțe ies dintr-o serie de astfel de combinații, atunci lumina se stinge Revenind la suflet, vedem că nu este deloc o funcție a forțelor capabile să intre în combinații cu totul noi și să se descompună: sufletul este o anumită unitate care, în ciuda complexității sale, nu poate fi divizată, nu poate fi divizată nici măcar teoretic (încercați a separa sentimentul de gândire sau dorință) și nu poate fi practic divizat (forțele capabile să producă o astfel de diviziune sunt de neconceput) și, prin urmare, nu pot fi distruse Creșterea și scăderea clarității conștiinței, Biblioteca "Runivers" ÎNTREBARE DESPRE NEMORALITATEA SUFLETULUI după cum am observat mai sus, nu depinde de faptul că forțele sufletului cresc sau slăbesc, ci de faptul că la un moment dat mai multe reprezentări de altă calitate intră în câmpul conștiinței, iar la altul mai puțin În același timp, însă, suma bogățiilor și puterilor pe care le posedă sufletul nu scade: aceste bogății și puteri se pot manifesta mereu din nou în suflet De aici concluzia: oricât de sus ar ajunge uneori claritatea conștiinței, acest lucru nu dovedește că conștiința se poate stinge complet (sufletul poate deveni zero): trebuie să privim o astfel de stare de conștiință ca fiind temporară și accidentală și să avem motive să admite că atunci când toate obstacolele externe sunt îndepărtate, claritatea conștiinței va atinge tahgtit'a Dacă în acest fel faptele schimbărilor în viața sufletului, când sufletul este în legătură cu trupul, și faptul dezvoltării sufletului și faptul dezvoltării sufletului, nu contrazic doctrina despre individualitatea sufletului, atunci întrebarea este: cum se poate explica comunicarea sufletului cu lumea exterioară, pornind de la corpul asociat cu aceasta, dacă sufletul este ceva separat? La această întrebare i sa răspuns o mare varietate de teorii Ni se pare că nu este complet clar de ce au fost compuse aceste teorii și de ce compilarea lor a fost considerată o sarcină atât de dificilă Și nu de aceea suntem perplexi pentru că considerăm că întrebarea este ușor de rezolvat (presupunem că este de nerezolvat), ci pentru că compilatorii de teorii nu au observat unde se află de fapt dificultatea întrebării, nici măcar nu au observat că în localurile lor considerau deja acea întrebare rezolvată pe care ulterior au găsit-o atât de greu sau chiar imposibil de rezolvat Iată chestia Sufletul a fost mult timp definit ca o anumită forță sau ca o combinație de forțe; și în materie, cele mai bune minți au văzut de mult timp nu ceva pasiv, ci manifestarea vizibilă a unei forțe invizibile Dar ce este puterea? Este un principiu caracterizat prin faptul că poate acționa asupra altor obiecte, cel puțin asupra anumitor tipuri de obiecte Trebuie să recunoaștem că orice forță este o manifestare a unei esențe cu două părți: acțiuni activ-acționând și pasiv-percepție Există motive pentru a afirma că fiecare entitate poate percepe acțiuni numai de la un anumit tip de entități și, de asemenea,

poate acționa doar asupra unor entități Toate acestea, conștient sau inconștient, în întregime sau parțial, sunt întotdeauna implicate Biblioteca "Runivers" S GLAGOLEV a fost atunci când a fost rostit termenul "putere" Expresia "forțe care interacționează" este pleonasm, deoarece conceptul de "forță" în acest caz este egal cu conceptul de "interacțiune" Dar dacă este așa, atunci problema interacțiunii sufletului și trupului sau, altfel, problema interacțiunii celor care interacționează, ar trebui redusă la o cu totul altă întrebare - problema esenței forței, mai precis, a esenței acelor principii, una dintre manifestările cărora sunt forțe Între timp, când au început să clarifice faptul interacțiunii dintre suflet și trup, această întrebare a fost de obicei prezentată ca și cum ar fi rezolvată Dar nu este rezolvată și, din câte se poate judeca cineva, nu poate fi rezolvată Trebuie să ne înțelegem cu asta și să admitem că nu suntem în măsură să explicăm cum și de ce unele forțe acționează asupra altora; dar pentru asta putem studia latura externă a acestor interacțiuni, le putem descrie și face diverse generalizări Legile acestor interacțiuni sunt studiate în științele materiei, și în științele spiritului și în științele psiho-fizice Chimia ne învață că unele substanțe pot acționa asupra unui corp, în timp ce altele nu: astfel, acidul azotic nu dizolvă aurul, ci un amestec de acid azotic și clorhidric îl dizolvă În științele despre spirit sunt studiate legile influenței unui spirit asupra altuia - legile influenței mentale și morale În cele din urmă, psihofiziologia ne învață despre interacțiunea dintre materie și spirit Peste tot ni se spune multe despre întrebarea: cum? - și nicăieri nu primim un răspuns la întrebarea: de ce? Acest lucru este de înțeles, dar pare ciudat de ce doar interacțiunea spiritului și materiei a fost găsită atât de neînțeles încât fie posibilitatea interacțiunii lor a fost negată (în teoriile armoniei predeterminate și ocazionalismului), fie existența unuia dintre cele principii care interacționează , fie materie sau spirit, a fost negat Incomprehensibilitatea acestui fapt de interacțiune este exact aceeași cu incomprehensibilitatea acțiunii atomului asupra atomului Rotația pământului în jurul soarelui, datorită acțiunii soarelui asupra pământului, este la fel de misterioasă ca și faptul de idioție datorată hidropiziei creierului Dar nimeni, desigur, nu neagă că atât pământul, cât și soarele sunt două unități speciale, așa cum nimeni nu are motive să nege că sufletul și trupul sunt, de asemenea, două unități Primul este incapabil de distrugere, dar capabil de îmbunătățire, al doilea este supus legii distrugerii inevitabile Biblioteca "Runivers" ÎNTREBARE DESPRE NEMORALITATEA LUI DUSHP În toate cele de mai sus, nu ne pretindem să dovedim că sufletul este nemuritor - sarcina noastră este mult mai modestă: am vrut doar să arătăm că știința nu are nicio dovadă la dispoziție cu privire la imposibilitatea unei astfel de nemuriri Mărturisim că nemurirea sufletului nu este nicidecum o teoremă dovedită, dar, bazându-ne pe tot ce am spus, Vom încerca acum să arătăm că această nemurire trebuie să fie un postulat necesar pentru omenire IV Dacă psihologia științifică ne spune că sufletul poate fi nemuritor, atunci teleologia rațională ne duce la concluzia că sufletul trebuie să fie nemuritor Eu zic: teleologie rațională Acest termen necesită unele explicații Prin teleologie se intelege adesea doctrina aranjarii neconditionat oportune a existentei Recunosc o astfel de teleologie ca fiind irațională În x-x, pentru că se află în contradicție cu faptul neîndoielnic al existenței răului în lume În al doilea rând, pentru că conține o negare a nevoii de progres Teleologia rațională este o doctrină care afirmă că ceea ce există în activitatea sa ar trebui să fie îndreptat către scopuri bune și

presupune că ceva Mai Înalt direcționează creaturile către astfel de scopuri Această teleologie nu se împacă cu învățătura că răul este un mare bine, că este un mijloc pedagogic necesar pentru educarea omenirii E proastă pedagogia aceea, care consideră toiaca ca un instrument necesar al educației: se poate educa o persoană fără a-l face să sufere Răul există în lume în prezent nu pentru că este ceva frumos, ci pentru că numai acea lume poate fi frumoasă în care există creaturi libere Dumnezeu, în toată bunătatea Sa, a creat o astfel de lume Dar, din moment ce există creaturi libere în lume, înseamnă că legile binelui pot fi atât implementate, cât și încălcate • De aici și posibilitatea răului, care, așa cum este revelat dintr-o luare în considerare a lumii din jurul nostru, trecută în realitate Teleologia rațională recunoaște acest fapt al răului, dar nu îl suportă, iar una dintre sarcinile activității umane este lupta împotriva acestui rău Cu toate acestea, rațiunea de a fi a existenței omenirii nu stă în această luptă Întrebări de filosofie, KN Biblioteca "Runivers" p CH L A G O L E în b Dacă sensul vieții omenirii ar fi epuizat prin lupta împotriva răului, atunci, dacă răul ar fi distrus, ar trebui să fie distrusă și omenirea, întrucât existența* ei și-ar pierde sensul Dar într-un asemenea caz ar fi mai bine ca omenirea să nu vină pe lume, pentru că atunci nu ar fi rău în omenire De aceea teleologia rațională ne conduce la astfel de concluzii: existența omenirii trebuie să aibă un scop mai înalt, bun Va ajuta la atingerea acestui obiectiv în această lume și, prin urmare, trebuie să ne gândim că îl va atinge în lumea cealaltă Scopul pentru care oamenii sunt chemați la viață nu este pe pământ, ci în cer Avem astfel două propoziții: umanitatea nu își poate îndeplini scopul pe pământ, ci îl poate îndeplini în altă lume Împotriva fiecăreia dintre aceste două teze sunt îndreptate numeroase obiecții Să încercăm să le arătăm lipsa de temei În prezent, doctrina scopurilor este atacată cu zel Lumea, spun ei, nu poate fi explicată prin analogie cu lucrările umane Din faptul că toți facem ceva pentru ceva, nu rezultă că lumea a fost creată pentru ceva Biologia ne arată că nu totul în organisme există pentru orice scop, dar ceva nu are nici un scop și este un apendice inutil și ceva este chiar dăunător Deci, auricula, conform învățăturilor fiziologiei moderne, este un apendice inutil în corpul uman, iar apendicele cecumului este chiar un apendice dăunător Ambele, se spune, sunt organe vestigiale care au fost cândva utile strămoșilor îndepărtați ai omului, dar mai târziu, suferind regenerare prin neutilizare, au devenit inutile sau chiar dăunătoare Există o mulțime de organe rudimentare similare în diferite organisme Toate aceste obiecții ale biologiei aveau sens și forță în raport cu acea teleologie, pe care am numit-o irațională, dar din punctul de vedere al teleologiei noastre, care recunoaște faptul existenței răului și a dezordinei în lume, ele nu au forță: pentru că există ceva fără scop, sau chiar dăunător, nu se poate trage concluzia că nici existența lumii și a umanității în general nu au nici un scop Pe de altă parte, predarea aceleiași biologie despre progresul în lume confirmă propunerea Biblioteca "Runivers" ÎNTREBARE DESPRE NEMORALITATEA SUFLETULUI teleologie raţională Cu toate acestea, nu trebuie să facem apel la fapte biologice Trebuie să ne întoarcem la om Studiind proprietățile fizice și aspirațiile spirituale ale unei persoane, vedem cu certitudine că mâna creatoare care l-a creat îl îndreaptă spre perfecțiune În primul rând, ce se dezvăluie în natura fizică a omului? Mâna sălbatică produce doar cele mai imperfecte unelte, și totuși combinația de mușchi din ea este exact aceeași cu cea a lui Rafael, Michelangelo sau Mozart Potențial, ea poate deja să sculpteze Cupidon,

să deseneze Madonna, să joace Don Juan Aceasta înseamnă că structura mâinii umane nu a fost rezultatul îmbunătățirii treptate a omului; o astfel de mână i s-a dat de la bun început pentru îmbunătățirea treptată În același mod, dispozitivul aparatului vocal este același atât pentru papuan cât și pentru Patti De aici rezultă aceeași concluzie: unei persoane i se oferă o astfel de organizare fizică care o face capabilă să se perfecționeze în diverse arte care contribuie la înălțarea și înnobilarea naturii sale spirituale) / Revenind la considerarea naturii spirituale a unei persoane, vedem că conține eforturi pentru perfecțiunea infinită deșertăciunea: aspirații către adevăr, bunătate și frumos O persoană, ale cărei cele mai multe cunoștințe sunt subiective și ale cărei cunoștințe totale sunt în general foarte limitate, se străduiește în mod constant la o îmbunătățire calitativă și o creștere cantitativă a cunoștințelor sale, fără niciun obiectiv utilitar Mai mult, o persoană se simte obligată să se îmbunătățească moral, să alunge gândurile rele din inimă și să cultive în el gândurile bune În cele din urmă, în toate etapele de dezvoltare, o persoană se străduiește să crească cantitatea de frumusețe în mediu și în sine Îmbunătățirea, pe care o persoană este obligată să o producă în primul rând în sine, o persoană se străduiește să o producă în lume: are nevoie să se înnobileze nu numai pe sine, ci și pe cei din jurul său Istoria și chiar realitatea prezentă ne arată adevărul pe care luptele pentru adevăr, bine și frumos au luat și capătă adesea un caracter urât și caricatural, dar, în general, nu există nicio îndoială că mișcarea către perfecțiune este pe calea cea bună Contemporanii lui Arhimede știau mai puțin decât contemporanii lui Newton; fără îndoială, deținem * mari Biblioteca "Runivers" S GLAGOLEV cunoștințe decât acestea din urmă, la fel cum este sigur că urmașii noștri îndepărtați ne vor interpreta aproape așa cum interpretăm noi hotentoți sau boșmanii acum În același mod, întruchiparea adevărului în umanitate are loc la o scară din ce în ce mai mare Poporul ruși din secolul al XVII-lea era nemăsurat mai aspri decât descendenții lor din secolul al XIX-lea, iar nobilii din epoca iobăgiei, mi se pare, se aflau la un nivel moral mai scăzut decât copiii lor, care s-au născut când au început să ceară mai mult respect pentru o persoană Sentimentul frumusetii devine si el din ce in ce mai raspandit Muzica din vremea lui Pericle cu greu ar fi satisfăcut pe niciunul dintre europenii moderni, iar raportul dintre numărul de persoane capabile să înțeleagă frumusețile pensulei lui Rafael și numărul de persoane incapabile să înțeleagă aceste frumuseți în secolul al XIX-lea este complet diferit decât în secolul al XVI-lea Întreaga omenire se străduiește să întrupeze în sine ideile de adevăr, bunătate și frumusețe; în acest scop toţi indivizii se străduiesc Dar ei înșiși definesc adesea vag natura acestor aspirații, le formulează într-un mod corect și apoi se străduiesc să le atingă prin mijloace nepotrivite Amintiți-vă de primul păcat al primilor oameni: ei s-au străduit să stăpânească adevărul, dar au ales un mijloc nepotrivit în acest scop și, prin urmare, nu numai că nu s-au apropiat de adevăr, ci s-au îndepărtat de el Știi acea lege psihologică că oamenii confundă adesea scopul cu mijloacele Mâncarea, care servește ca mijloc de susținere a vieții, devine scopul vieții pentru gastronomi / Dorința de bogăție, de onoruri, este în fond esența dorinței de a dobândi putere, deloc pentru a-i zdrobi pe alții sau pentru a deveni un sclav neputincios al subalternilor și slujitorilor cuiva, iar apoi la aceasta să folosească puterea ca mijloc de dobândire a plinătății vieții și, mai presus de toate, a plinătății vieții spirituale Dar o persoană, fiind o ființă limitată din punct de vedere

mental și liber moral, devine confuz în determinarea scopurilor și mijloacelor, le conturează greșit pe ambele Adăugați la aceasta faptul existenței de lungă durată a răului în natură și umanitate, fapt care este rezultatul utilizării nerezonabile a liberului arbitru, și atunci toate acele fenomene triste vor deveni de înțeles, care par să indice că o persoană minte în noroi și nici nu vrea să ajungă la cer Cu toate acestea, este necesar ca viața să fie numită Biblioteca "Runivers" ÎNTREBARE DESPRE NEMORALITATEA SUFLETULUI Ce rost are, deci, să continue după moarte? Suntem obiectați la acest lucru, spunând că o persoană rezonabilă va găsi un astfel de sens în slujba omenirii Să fim de acord cu cei care vorbesc că omenirea este într-adevăr o cantitate reală, supusă îmbunătățirii Dar ^ la urma urmei, faptul că omenirea va pieri este neîndoielnic (Cine nu crede în profeţiile despre sfârşitul lumii, care sunt în diferite religii, trebuie să creadă profeţiile oamenilor de ştiinţă Acestea din urmă se împart în două categorii: conform unul, genul homo va dispărea înainte ca moartea populației să spele numele planetei, cum au dispărut mamuții, mastodontii, hipoporionii, ihtiosaurii și plesiozaurii, conform altora, omenirea va pieri odată cu planeta Pământul va descrie mai multe și mai multe elipse comprimate în jurul soarelui și în cele din urmă cad pe el Poate că și înainte de asta, soarele va fi acoperit cu o crustă tare, iar pe pământul care nu primește căldură din afară și nu are suficientă a sa, toată viața va înceta Omenirea din secolul al XIX-lea este la fel de departe de a înțelege adevărul ca troglodiții erei glaciare Adevărat, ni se poate obiecta că tocmai această mișcare este plăcută omenirii Sursa sentimentelor plăcute aici, evident, constă în iluzie Dar pentru un om rezonabil este întotdeauna mai interesant să expună o iluzie decât să cedeze în fața ei și, după ce a expus o iluzie, va vedea că munca pe care o slujește nu merită nici măcar să înceapă De aici concluzia pesimistă, logică, că moartea rezonabilă este mai bună decât viața nerezonabilă Dacă în slujba umanității - presupunând mortalitatea acesteia din urmă - nu poate fi găsit un scop rezonabil, atunci este posibil să găsim o astfel de activitate a omului dedicată îmbunătățirii personale? Un astfel de scop al vieții a fost conturat de stoici în doctrina lor despre "autarhie" (mulțumire) În prezent, această predare poate fi dezvoltată și completată cu noi caracteristici În om, în primul rând, există o luptă spre desăvârșire în virtute și, dacă îi satisface această efort în măsura posibilului, atunci se spune de obicei despre el că și-a îndeplinit misiunea Cine știe: poate Biblioteca "Runivers" S GLAGOLEV Este necesar doar pentru Creatorul necunoscut al acestei lumi ca indivizii să servească cu toată puterea nevoilor spiritului inerente lor? Poate că acest lucru este necesar pentru unele scopuri mai înalte necunoscute nouă? Într-un astfel de caz, o persoană care și-a îndeplinit datoria poate muri cu dulcea conștiință că viața lui a trecut cu înțelepciune și, desigur, contrar opiniei generale, nici nu-i va trece prin minte că merită un fel de recompensă care cineva ar trebui să-l plătească La urma urmei, nu numai fariseii primesc pedeapsa prin faptele lor, ci și oamenii virtuoși o primesc Fiecare îndeplinire liberă a datoriei este însoțită de dulcele sentiment de fericire care însoțește inevitabil realizarea că voința Infinitului a fost făcută Fiecare faptă cu adevărat virtuoasă primește o răsplată cu adevărat regală în chiar starea spiritului uman Obiecția ridicată împotriva acestui fapt de Kant, și apoi de mulți alții, că oamenii virtuoși trebuie adesea să sufere calamități nemeritate din afară și să-i privească pe alții suferind astfel de calamități - această veche obiecție, după reflecție, se dovedește a fi atât

nerezonabilă, cât și imorală Expresia "dezastru nemeritat", la urma urmei, este o contradictio in adjecto Fiecare dezastru în esența sa este o limitare a plinătății vieții, este o privare, o privare de la noi de ceva din suma acelor binecuvântări pe care le avem Dar, până la urmă, am primit toate binecuvântările, începând de la prima - viața - gratuit Aceste binecuvântări, date nouă pentru un timp, ne sunt apoi luate treptat sau imediat înapoi Nu este imoral să spui că este nedrept? Aceste binecuvântări, mai trebuie remarcat, vor fi acordate mai târziu altora: moartea unora este o condiție de viață pentru alții Se spune că bunurile sunt distribuite neuniform pe pământ și că credința în existența adevărului ne obligă să presupunem că compensarea acestei neuniformități va avea loc în ceruri Dar dacă am primit mult și îmi dau seama că sunt lipsit de orice posibilitate de a plăti ceva pentru asta, cum îndrăznesc să spun că altul a primit și mai mult și că trebuie să-mi fie acordate încă noi binecuvântări? Nimeni nu are dreptul să spună asta nu numai despre sine, ci și despre ceilalți Mai mult, este încă posibil să faci o comparație dintre cele mai bune Cine a primit mai mult? Este Nero, satul de placeri si languit de plictiseala Biblioteca "Runivers" ÎNTREBARE DESPRE NEMORALITATEA SUFLETULUI pe tron, sau un martir creștin care a experimentat multe ore fericite de desfătare rugăciunii și apoi a fost sfâșiat de fiare^ Auzim adesea cum aceasta sau acea persoană care a pierdut mulți oameni dragi și oameni dragi dragi este numită profund nefericită Să presupunem că o astfel de persoană este virtuoasă, ca Iov , dar atunci fericirea pe care tânărul o folosea mai devreme când comunica cu oameni dragi i-a fost dată și mai devreme sau mai târziu, ca toate celelalte binecuvântări, ar trebui au venit de la el, luați înapoi și, prin urmare, a spune că suferă nemeritat înseamnă a huli pe Dumnezeu Nu Dumnezeu care este nedrept dă binecuvântări unui om, ci un om care își închipuie că i s-a dat o oarecare binecuvântare, atunci ar trebui să i se dea pentru toată veșnicia Durerea fizică la care erau adesea supuși oamenii nevinovați este subliniată ca un fapt de suferință nemeritată Durerea fizică este un semn extern al distrugerii locale sau generale a organismului Distrugerea organismului semnifică declinul vieții și apropierea, chiar dacă aceasta este încă foarte departe, a morții și am spus deja că omul nu are dreptul să mormăie la luarea vieții, primită gratuit Dar durerea fizică, spun ei, este în sine o suferință arzătoare Cu toate acestea, în numele a ceea ce este îndurată această durere? Fie în numele faptului că fericirea senzației vieții și beneficiile ei este mai mare decât suferința trăită, fie în numele faptului că subiectul suferind crede că suferința trăită este temporară și o viață prosperă va începe din nou dupa ei În general, suma senzațiilor plăcute din viață depășește suma senzațiilor neplăcute Dacă mulți spun contrariul, este doar pentru că senzațiile plăcute sunt apreciate doar atunci când nu sunt Luați de la oameni credința în nemurirea sufletului, va crește numărul sinuciderilor din lume? Cu greu se poate presupune și, în orice caz, se poate afirma că nu va crește apreciabil Și dacă da, atunci înseamnă că viața este bună pentru oameni, nu rău, iar cerințele lor de nemurire sunt cereri pentru continuarea binelui de care se bucură deja și deloc cereri de compensare pentru suferința pe care au trăit-o Mărturisesc că nu i-am înțeles niciodată pe filozofii care, prin silogisme, au dedus ce ar trebui să dea Dumnezeu oamenilor Biblioteca "Runivers" S GLAGOLEV nemurirea, dar am înțeles întotdeauna credința inimilor simple că Dumnezeu, în bunătatea Sa, dă nemurirea oamenilor^ O persoană în curs de dezvoltare normală se caracterizează, de altfel, prin două trăsături: se străduiește să progreseze la nesfârșit în

termeni mentali și, apoi , se străduiește pentru cea mai strânsă unitate în spiritul iubirii - cu Infinitul și cu alții ca ei Nici acea plinătate de cunoaștere, care îi este de dorit și în care s-ar rezolva toate contradicțiile și îndoielile care i se prezintă, nici acea plinătate a unității iubirii, al cărei ideal îi este prezentat vag și îl călăuzește pe el, o persoană pe pământ nu poate realiza și totuși speranța guvernează toate eforturile spiritului său, că acest ideal poate fi atins și realizat Această speranță este cererea universală inalienabilă a spiritului, în numele căreia - conștient sau inconștient - omenirea face tot ce este bun pe pământ Evident, această speranță este investită într-o persoană de acea Putere care i-a dat lui și toate celelalte puteri spirituale și care nu înșală Prin urmare, speranța noastră pentru nemurire se transformă în certitudinea că ne așteaptă Această certitudine este zguduită de anumite obiecții și nedumeriri, cu o analiză a căreia ne vom încheia discuția Recunoașterea drept lege a naturii umane dragostea pentru semeni și străduința pentru unitate cu ei, se spune că această efort își găsește deplina satisfacție în moarte În dragoste omul renunță la individualitatea sa, dar în moarte această renunțare este completă Dar de fapt nu este așa În dragostea pentru cei dragi, o persoană, după cuvântul Evangheliei, își pierde sufletul pentru a-l găsi, adică renunță la "eu"-ul său egoist pentru a-și găsi adevăratul "eu", corespunzător idealului personalității umane Omul de aici nu renunță la întreaga sa natură, ci la părțile ei rele O persoană care își iubește pe cei dragi, fără îndoială, trăiește o viață mai plină decât o persoană care servește doar instinctul de autoconservare, dar plinătatea vieții este exprimată în plinătatea conștiinței de sine Astfel, mișcarea unei persoane pe calea ideală a perfecțiunii duce nu la pierderea personalității, ci la dezvăluirea sa maximă Cu cât o persoană se dezvoltă mai mult, cu atât mai mult se dezvoltă în ea conștiința de sine și capacitatea de autodeterminare ține minte cri- Biblioteca "Runivers" ÎNTREBARE DESPRE NEMORALITATEA SUFLETULUI asceţii stanskih Au fost mult mai buni în a distinge toate nuanțele individualității lor și caracteristicile individuale ale celorlalți decât oamenii care nu au lucrat la problema auto-îmbunătățirii Slăbiciunea fizică poate ascunde uneori această maturitate a spiritului de privirile indiscrete, dar aderăm la concepția pe care am încercat să o susținem mai devreme, că trupul - acest însoțitor al sufletului, îmbogățindu-l cu cunoaștere și ținându-l împreună în legături - într-un asemenea cazuri împiedică toate lucrurile bogate să apară în câmpul conștiinței experiența spirituală a sufletului, și că atunci când legăturile corpului se desprind, atunci tot ceea ce sufletul a dobândit în viață va deveni proprietatea sa deplină și permanentă, pe care o poate controlează întotdeauna, cu ajutorul forțelor sale, exclusiv prin libera sa autodeterminare) Plinătatea vieții pe care o va ajunge sufletul în lumea viitoare Acolo va atinge scopul care este de neatins pentru ea pe pământ Împotriva acestei teorii, David Strauss ridică următoarea obiecție Dacă sufletul uman are o luptă inerentă pentru progres infinit, atunci înseamnă că în viața viitoare nu va atinge niciodată scopul către care este îndreptat acest progres infinit Expresia "progres infinit" conține negația progresului Și dacă sufletul se mișcă în infinit, atunci nu are nicio diferență în ce moment își oprește mișcarea "Dacă o linie curbă", spune Strauss, "care merge la infinit (să spunem o parabolă) nu poate fi trasată în întregime, atunci nu contează în ce moment se oprește desenul: doar formula prin care este construită linia este important " Prin urmare, Strauss face concluzia, în raport cu sufletul, este că este suficient ca o persoană

să ajungă la recunoașterea regulilor moralității, și nu la implementarea lor efectivă El afirmă același lucru despre celelalte abilități și aspirații ale omului Astfel, de exemplu, în ceea ce privește facultatea intelectuală, el spune că importantul nu este ca o persoană să știe totul, ci să cunoască esența și principiul tuturor Non multa, sed multum Acest raționament al lui Strauss, evident, este o obiecție puternică la o asemenea doctrină a nemuririi sufletului, care consideră viața viitoare a sufletului pur și simplu ca o continuare a celei pământești Dar nu poate zdruncina credința celor care așteaptă un cer nou și un nou Biblioteca "Runivers" S GLAGOLEV Pământ Omul trăiește pe pământ în spațiu și timp, dar deja aici, pe pământ, el, prin diverse investigații, a ajuns la concluzia că spațiul și timpul nu sunt realitatea pe care îi apar în mod direct, ci că sunt manifestările altora realităţi, care în timpul prezent îi este de neînţeles Dar vor fi întotdeauna de neînțeles pentru el? Răspundem la aceasta cu o negare răsunătoare Sufletul nu este spațial, și totuși pe pământ este înlănțuit în legăturile spațiului După moartea corpului, viața extra-spațială va începe pentru ea Trebuie să presupunem că va veni un moment pentru ea când va fi și ea în afara condițiilor de timp Nu va exista o succesiune de momente și va fi imposibil să vorbim despre vreun progres, fie finit, fie infinit Procesul de dezvoltare a spiritului va fi finalizat, aspirațiile spiritului pentru adevăr, bunătate și frumusețe își vor primi satisfacția deplină și veșnicia fericită va veni pentru el Este imposibil să încerci să ne imaginăm caracterul și imaginea vieții eterne: "dacă nu ne arătăm, vom face" Dacă dezvoltarea spiritului a procedat conform legii necesității, atunci veșnicia binecuvântată, desigur, ar trebui să devină în cele din urmă soarta tuturor Dar știm că nu este așa Omul i se dă libertate, adică capacitatea de autodeterminare și, ca urmare, dezvoltarea spiritului poate merge pe căi diferite, iar dacă sufletul merge pe calea răului, atunci nimeni nu-l poate întoarce pe calea binelui împotriva voinței sale Bunătatea lui Dumnezeu i-a creat pe oameni nu ca automate sau manechine conștiente, ci ca făpturi libere, iar adevărul lui Dumnezeu nu va încălca niciodată această libertate; dar pentru cei ce doresc desăvârșirea, mila lui Dumnezeu va ajuta mereu și până la urmă le va deschide porțile veșniciei binecuvântate S Glagolev % H Biblioteca "Runivers" Despre vorbirea umană *) ' Mm Gg! Societatea de Psihologie mi-a făcut onoarea de a mă invita să citesc un eseu despre o problemă specială la întâlnirea anuală solemnă În ultimii ani - în zilele noastre - ați auzit discursuri care vă familiarizează cu amploarea gândirii filosofice și profunzimea analizei psihologice la care filosofia și psihologia au ajuns acum Dar, mm ani , nu trebuie să uităm că generalizările largi se bazează pe date mici, microscopice prelucrate cu acuratețe - Scopul și motivele acestui eseu sunt de a vă ilustra, cel puțin parțial, ce multă muncă preliminară, muncă neobosită și minuțioasă este necesară pentru a obține cel puțin o poziție exactă Aș vrea să ridic în fața ta un mic colț al cortinei acelui laborator, în care nu numai Faust a disperat să caute adevărul care merge mereu la infinit Întrebarea cu care aș vrea să vă interesez este cum este aranjată vorbirea umană și, mai precis, cum este aranjată cuvântul uman "Mă întrebați: care este întrebarea aici? ce este dificil în aranjarea unei fraze, de exemplu: "Citesc o carte", și cu atât mai mult în orice cuvânt, de exemplu "carte"? Și împreună cu asta? "Dincolo de orice așteptare, se dovedește că pentru a pronunța cuvântul "carte", este nevoie de un proces mental surprinzător de complex *) Citiți la reuniunea anuală solemnă a Societății de Psihologie din Moscova

Biblioteca "Runivers" A, RĂDĂCINI lov b Vă reamintesc pe scurt că deja cu mult timp în urmă atenția minții umane a fost concentrată asupra ghicitoarei cum a apărut "cuvântul, logos" uman, când, de ce și cum prima dată o persoană a rostit un cuvânt articulat În antichitate, chiar și în rândul brahmanilor, "cuvântul" a primit un sens misterios, un sigiliu divin - era considerat, parcă, o zeitate căreia i se cântau imnuri Brahmanii îl considerau locuind în ceruri și coborau doar parțial la noi pe pământ De aceea, "cuvântul", chiar și până mai târziu, a fost înconjurat de un înțeles mistic misterios, de aceea, pronunțat cu o binecuvântare, acesta, conform opiniei generale, aduce lucruri bune, bune unei persoane și, dimpotrivă, blestemele au puterea de a afecta întreaga soartă a unei persoane și de a o face nefericită În Evul Mediu, Evlamy l-a acuzat pe St Vasile prin faptul că neagă Providența, întrucât admite că numele tuturor lucrurilor nu sunt create de Dumnezeu, ci de acele abilități care sunt investite în om de către Dumnezeu - înainte de aceasta, "cuvântul", limbajul uman, era considerat din punct de vedere teologic punct de vedere a fi un dar direct al zeității Spre deosebire de doctrina teologică, a existat o altă doctrină conform căreia "cuvântul" era artificial și condiționat Oamenii au convenit anterior între ei să înțeleagă prin anumite sunete, silabe, un anumit sens Deja Democrit în Grecia antică numea cuvintele "statui sonore", adică creaturi pur artificiale, deși supuse propriilor legi cunoscute în formarea lor Mai târziu, Adam Smith și Locke au afirmat o origine similară a limbajului Așadar, primul spune: "O persoană a trebuit să trăiască mută ceva timp; singurele mijloace de relaţionare între ele erau pentru el anumite mişcări ale corpului şi expresii de fizionomie; dar încetul cu încetul ideile s-au acumulat, iar subiectul lor nu putea fi explicat doar prin expresii faciale, prin degete; de aceea s-a simțit nevoia de a inventa semne artificiale, al căror sens era determinat de toți împreună Este suficient, mi se pare, să citez acest citat pentru a vedea acel punct de vedere artificial și fals care a prevalat de mult oriunde originea societății sau statul însuși au rămas obscure pentru mintea umană Biblioteca "Runivers" DESPRE BOGAȚIA UMANĂ În ultima vreme, în principal două tendințe s-au luptat între ele: metafizică și antropologică Primul include lumini ale științei precum Max Müller, Renan, Wittney și alții Baza sa principală au fost descoperirile și studiile lui Grimm, Bonn, Chavet, Schleicher etc , care au redus întregul dicționar al limbilor indo-europene la sau de cuvinte monosilabice, numite rădăcinile limbii sau, mai bine, limbi În aceste rădăcini exista un sens general, care dădea cuvintelor, care provin dintr-o rădăcină cunoscută, o semnificație specială care decurge din acest sens general Fiecare rădăcină era asociată cu un sens inerent naturii sale, iar aceasta din urmă exprima, prin urmare, o generalizare care conținea toate semnificațiile speciale Astfel, omului originar i s-a atribuit o capacitate cu totul unică, minunată de generalizare, un fel de instinct divin, care i-a permis să exprime încă de la începutul conceptului general "semne expresive" Acest instinct este un dar inerent naturii sale superioare, așa cum plânsul este în natura animalelor Potrivit lui Renan, o persoană a ales cuvântul pentru a-și exprima și a-și comunica gândurile, nu din motive de comoditate sau că a fost de acord cu alții ca el, nu din imitarea animalelor, ci pentru că cuvântul este firesc pentru el, deoarece este un produs al abilitățile umane acționând în mod arbitrar și în totalitatea lor Dacă, întreabă el, se poate atribui unui animal naturalețea unui strigăt, atunci de ce să refuze unei persoane dreptul de proprietate asupra unui cuvânt? Aceeași idee este exprimată de Max Müller în Premieres études

sur la science du langage: toate rădăcinile exprimă o idee generală și sunt tipuri fantastice de sunet, create instinctiv de puterea inerentă naturii umane Un om nu putea numi un copac, un animal, un râu sau orice altceva care îl interesa, fără să descopere mai întâi în ele o calitate generală care să-l pătrundă ca caracteristică obiectului binecunoscut pentru care își alegea un nume M Müller îi cere să arate dacă există măcar o rădăcină în limbajul animalelor, ca de exemplu rădăcina AK - ascuțită, rapidă și două derivate ale acestei rădăcini, cum ar fi asva - rapid, cal și acutus - mamă ascuțită, plină de viață "Ce spun eu? exclamă el; arată-mi un animal; care ar avea Biblioteca "Runivers" treizeci A KORNILOV capacitatea de a forma rădăcini care ar putea adăuga i la i și să producă conceptul și voi spune că în raport cu limbajul nu este nevoie să cauți o infirmare a argumentului lui Darwin că omul este sau ar putea descende din orice animal * inferior Aceasta este teoria metafizică În ultima vreme, cea mai tânără școală, școala evoluționistă, ai cărei reprezentanți sunt lumini ale cunoașterii precum Darwin, Charles Lyayel, Schleicher, Girard de Rialle, Zaborovsky, Perez și așa mai departe, a câștigat în special mulți adepți Punctul de plecare al acestei școli este poziția că totul în lume se dezvoltă, se diferențiază, iar limbajul uman este, de asemenea, supus acestei legi Omul este o parte integrantă a lumii care ni se dezvăluie, iar diferența dintre om și animal este doar în cantitate, în "mai mult sau mai puțin", și nu în calitate Trecutul omenirii nu se măsoară după istoria sa, atâta timp cât este scris, ci este ascuns în adâncimea nemăsurată a timpului geologic, când până și conștiința lipsea în el; numai printr-un efort excesiv, al cărui rezultat a fost un început excesiv de umil, a ajuns mai întâi în acele trepte de conștiință și dezvoltare, nemăsurat mai sus decât cele în care chiar și cei mai restrânși indivizi ai triburilor sălbatice existente în prezent stau nemăsurat mai sus Acestea, după cum am menționat, începuturile umile au avut ca bază latura senzuală a omului, latura emoțională, care în mod necesar se exprimă, sau se revarsă în "gesturi celebre, strigăte, exclamații Expresii similare există la animale; observatori care au studiat natura acestui limbaj in aceasta din urma, da o intreaga masa de exemple Se pot observa la om si la animale multe pozitii ale corpului, expresii de fizionomie, care sunt comune lui si lor Sub influenta acelorasi senzatii , aceiași mușchi sunt aduși în contracție și mișcare Aparent, există un raport limitat în structura aparatului nervos și a mușchilor, drept urmare, atunci când apare un anumit efect psihic, se obține o contracție a unei anumite grupe musculare Această contracție are loc independent de voința unei persoane, în mod inconștient, adesea împotriva voinței sale Uite ce se întâmplă în teatru când o mulțime este prezentă la o dramă uimitoare, urmată de jucăuș, plin de spirit Biblioteca "Runivers" DESPRE GORGIUL UMAN in gluma, uita-te in fizionomia celor din jur si vei intelege ca aceeasi senzatie de groaza lasa aceeasi amprenta asupra fizionomiei datorita contractiilor acelorasi muschi Ingeniosul om de știință francez Dúcheme a demonstrat perfect această dependență reciprocă a contracției mușchilor feței și o anumită expresie a sentimentului A fost suficient să aplicați un electrod într-un punct cunoscut de pe față, în care, de exemplu, așa-numita contracție a fost redusă mușchiul supracililor ondulatorului și pecetea suferinței s-a impus fizionomiei, în ciuda faptului că pacientul însuși nu a simțit nimic Desigur, vocea și modulațiile sale sunt unul dintre cele mai puternice mijloace de exprimare a sentimentelor Dar acesta nu este doar un privilegiu al omului, deoarece animalele, cu excepția celor inferioare, nu numai că

au capacitatea de a-și folosi vocea pentru a exprima diverse senzații, dar unele dintre ele nu sunt lipsite de capacitatea de articulare, din care păsările pot servi drept exemplu Trebuie să ne gândim că și animalul își învață și își memorează sunetele, cântecele etc , așa cum ne învățăm limba, că și el își exprimă sentimentele cu ele, așa cum le facem pe ale noastre - cu vorbirea O persoană înțelege din anumite sunete despre senzațiile unui animal și, dimpotrivă, un animal înțelege o anumită cantitate, deși rudimentară, din sentimentele și ideile unei persoane, uneori doar prin vorbirea sa articulată De aici se poate ajunge la concluzia că, în esență, sensul sunetelor în sensul exprimării unei anumite senzații la om și la animale este același, că diferența nu este în natură, ci doar în grad între expresia sentimente printr-un număr mic de sunete și vorbirea unei persoane După toate probabilitățile, așa crede Darwin, la început omul a trebuit în principal să-și dezvolte nuanțele vocii și, prin urmare, să dea altora o idee despre sentimentele sale; involuntar, ca și păsările, a emis sunete muzicale și prin aceasta a încercat să atragă celălalt sex spre sine sau și-a exprimat dragostea față de copilul său etc Cu cât modulațiile sunt mai bogate, cu atât sunetele sunt mai variate, cu atât atragea atenția celorlalți lui însuși Dar pe lângă aceasta, omul, ca și alte animale, și-a exercitat facultatea de imitație, parțial după bunul plac, parțial din necesitate A încercat să imite atât strigătele animalelor, cât și zgomotele cu care el Biblioteca "Runivers" A KORNILOV înconjurat de natură și exclamațiile de felul lor Dar încetul cu încetul, ca urmare a unui exercițiu constant, aceste sunete au început să fie reproduse mai ușor și definitiv, s-au revărsat pentru el și cei ca el în ceva permanent și au servit ca primă bază pentru dezvoltarea vorbirii articulate Că este așa, că vorbirea originală a constat din exclamații și sunete imitative, este dovedit, printre altele, de faptul că aceleași exclamații și cuvinte de natură imitativă se găsesc în limbi care par să nu aibă nimic în comun cu reciproc Ulterior, cuvintele, care au avut inițial doar un caracter expresiv, capătă un sens convențional, în principal ca urmare a utilizării lor în cazuri similare și, pierzându-și treptat sensul firesc, capătă sensul care le este transmis prin moștenire și tradiție Aceste analogii pot fi false, întâmplătoare, fantastice, dar conduc tocmai la dezvoltarea limbajului, la extinderea ei Desigur, nu după o metodă cunoscută, nu datorită oricăror procese logice de gândire, nici după un sistem științific, a avut loc formarea vorbirii articulate; - motive obscure uneori complet de neînțeles, eforturile inconștiente ale intelectului, deseori sfidând adevăratele relații ale lucrurilor și realitățile actuale, au creat încetul cu încetul de-a lungul secolelor un instrument de gândire, limbajul nostru Multă vreme, "prin abrevieri, modificări, adaptări, prin analogie a cuvintelor concrete, la ideile celor mai generale și abstracte, prin schimbul de cuvinte din diverse limbi", limba sa schimbat și, pierzându-și sensul natural și imitativ , a primit un sens tradiţional, care a căpătat în acelaşi timp caracter de convenţie Și toate acestea fără reguli, fără metodă Gândul nostru merge mereu înainte, curbele sale subtile preced întotdeauna subtilitățile limbajului, dar, pe de altă parte, limbajul însuși servește la fixarea lui în anumite forme, dându-i completitudine, claritate și armonie "Imaginile, ideile, care constituie un element de judecăți, inducții, într-un cuvânt, rațiunea, nu ar ajunge niciodată la acea completitudine și nu ar ridica o persoană deasupra acelei sfere în care domnește instinctul, mișcarea reflexă, greu considerată, greu volitivă , senzația talib, imaginea, ideea, sunete și zgomote nu

corespundeau semnelor de comunicare între ele, cum ar fi algebra, care, simplificând mecanismul Biblioteca "Runivers" DESPRE GORGIUL UMAN amintiri, i-au permis să plaseze toate informațiile dobândite acolo unde acestea nu dispar și să se aprovizioneze cu altele noi, fără teama de a le pierde pe cele vechi Memoria animalelor este și ea bună, dar e săracă, pentru că nu păstrează senzațiile dominante" (Lefèvre) Creierul, gândirea și limbajul nostru se dezvoltă împreună, condiționându-se și ajutându-se reciproc Dar oricât de interesantă ar fi problema originii limbii în sine, a cuvântului în sine, nu mă voi opri asupra ei și nu voi analiza în ce măsură are dreptul să existe cutare sau cutare ipoteză Am vrut să vă arăt, deși în cea mai scurtă schiță, cât de dificilă și cât de obscură este pentru noi însăși formarea cuvântului, însăși apariția lui, că mult aici este învăluit în mister și atât de confuz încât, probabil, mai mult de un înțelept va nedumeri peste asta Mă întorc la subiectul principal al conversației noastre actuale - la cuvântul, care s-a format deja, care s-a revărsat deja de-a lungul a mii de ani în forma în care a trebuit să ne descurcăm cu el încă din copilărie Materialul pentru mine va fi domeniul medicinei, de care trebuie să mă ocup în mod specific, și anume secția de boli nervoase sau neuropatologie, din care o zonă mai restrânsă, și anume boli sau tulburări ale vorbirii umane, așa-zise afazie (din greacă φαςις - cuvânt, a-phasia - lipsă de cuvinte) eu În ciuda faptului că și mai devreme se pot indica mulți autori care au observat și tulburări de vorbire, cu toate acestea, primul care a pus o bază fermă și de neclintit pentru această învățătură, primul care s-a oprit la acest fenomen, a fost Broca în "Remarques sur la faculté du langage articulé, suivies d'une observation d'aphémie (perte de la parole)" ale sale" constituie o epocă în istoria studiului vorbirii umane și a celebrei teorii a localizării - Aceasta este o caracteristică uimitoare a minții umane, sentimentele umane - să privești și să nu vezi, să asculți și să nu auzi Nu degeaba Charcot, într-o convorbire sinceră aici, la Moscova, în timpul unei cine oferite de Societatea noastră de Psihiatrie din Moscova, la masa de toasturi cu care noi, moscoviții, l-am evaluat ca pe un profesor strălucit, a răspuns că meritele sale nu a contat Questions of Philosophy, KN ° Biblioteca "Runivers" A KORNILOV chipuri - nu încearcă decât să vadă și să audă ceea ce natura și faptele îi oferă și spun Dar, mm ani, nu toată lumea poate vedea și auzi, nu toată lumea poate spune despre sine, așa cum spune poetul geniului: Și am auzit tremurul cerului, Și zborul îngerilor de munte, Și reptilele trecerii subacvatice, Și vegetația viței de vie ■ De aceea omenirea îi apreciază pe acești oameni, marcați cu un sigiliu aparte, de aceea numele lor trece din generație în generație; devin nemuritori chiar și aici pe pământ Ingeniosul Broca caracterizează tulburarea vorbirii în felul următor: "sunt cazuri în care capacitatea generală a vorbirii rămâne neschimbată, în care aparatul auditiv nu este deteriorat, în care toţi muşchii, neexcluzându-i măcar pe cei necesari vocii şi articulaţiei ascultător de voință și, împreună cu aceasta, unde înfrângerea creierului distruge vorbirea articulată Această pierdere a vorbirii la persoanele care nu sunt nici idioate, nici paralizate este un simptom atât de original încât mi se pare util să-i dau un nume cu totul special Îi dau numele de afemie Așa spune Broca Îi voi da cazul La aprilie , un bărbat, în vârstă de de ani, pe nume Leborgne, a fost adus la Bicêtre, în secția de chirurgie, cu cangrenă înghițindu-i tot piciorul drept Când Broca i-a adresat o întrebare, acesta a răspuns doar cu un singur strat de iap, pe care l-a repetat de două ori la

rând, însoțindu-l cu un gest al mâinii stângi Din anchete a reieșit că și-a pierdut capacitatea de a vorbi poate cu de ani în urmă, după una dintre crizele de epilepsie pe care le suferise din tinerețe Când Leborgne a venit pentru prima dată la Bicêtre, se distingea printr-o sănătate bună, era inteligent și toată diferența față de o persoană sănătoasă era doar în pierderea vorbirii S-a plimbat prin spital, a înțeles tot ce i s-a spus; auzul lui era chiar foarte fin; dar "când i se adresa vreo întrebare, el răspundea invariabilului său bronz/tan, iar gesturile îi serveau să explice ce voia să spună Așa că știa Biblioteca "Runivers" DESPRE GORGIUL UMAN s-a auzit un geamăt în spital sub numele de Tai Când interlocutorii nu au înțeles ce le-a spus, sau ce dorea Tai, s-a înfuriat curând și a adăugat pe neașteptat la bronzul său, un alt blestem: sacré nom de Dieu! - Cu aceste două expresii ale sale, Tai a trăit în spital timp de un an, 'când slăbirea braţului drept s-a alăturat tulburării de vorbire, iar după încă ani, piciorul drept După aproximativ ani, a făcut cangrenă la picior, care l-a condus la Broca Printre alte simptome, Broca putea afirma că limba lui Tan era complet liberă, nu deviată nici la dreapta, nici la stânga, o putea mișca în toate direcțiile, o putea ieși liber din gură, nu era nicio pierdere în greutate vizibilă în ea Și mușchii laringelui păreau să funcționeze destul de bine, pentru că vocea Tayei era sonoră, timbrul era exact ca al unei persoane sănătoase Auzul și-a păstrat încă subtilitatea și doar vederea era oarecum slăbită Având în vedere poziția sa dificilă, era greu să-i determine inteligența; ea a arătat, deși un anumit declin, dar, pe de altă parte, încă o forță considerabilă și o inteligență iute A fost cel mai ușor capabil să răspundă la acele întrebări care necesitau un răspuns în cifre și a închis sau deschis degetele de la mâna stângă Deci, Broca l-a întrebat câte zile a fost bolnav?-a arătat: sau zile Câți ani a stat în Bicêtre? - și-a deschis degetele de ori la rând și apoi a arătat un deget, care era numărul corect, ani A recunoscut corect ceasul La întrebări precum cum s-a îmbolnăvit, în ce ordine s-a îmbolnăvit, arăta mai întâi spre limba, apoi spre braț, apoi spre picior, într-un cuvânt, cum s-a întâmplat de fapt Charcot descrie un caz de tulburare de vorbire, în care pacienta era sănătoasă, avea un aspect foarte inteligent, în special ochii ei erau plini de expresie Prin miscarile binecunoscute pe care le executa;! cu mâna stângă a exprimat și a făcut să înțeleagă cele mai mici dintre dorințele și nevoile ei; a știut să explice, de exemplu, ce fel de fel de mâncare își dorește, ce fel de rochie etc Când a intrat în spital, datorită expresiilor ei bune a feței, fără să scoată aproape niciun cuvânt, a explicat că ea Biblioteca "Runivers" KORNILOV era în Salpêtrière, doar într-o altă secție, și că își amintește bine și cunoaște multe dintre fețele pe care le-a văzut în prezent și le cunoaște de atunci Toate acestea s-au dovedit a fi destul de corecte Uneori, astfel de pacienți rămân nu cu o exclamație fără sens, ci cu unul sau două cuvinte; de exemplu, poetul Baudelaire suferea de o tulburare de vorbire, sau afemie, având la dispoziție doar două cuvinte "cré nom, cré nom" Cu un vocabular atât de nesemnificativ, uneori pot exista curiozități destul de comice Onimus povestește despre un pacient al cărui vocabular întreg era conținut într-un singur cuvânt "șoșetă-șosetă"; o repeta la fiecare ocazie convenabilă și incomodă Preotul care a fost chemat la el pentru spovedanie a fost profund scandalizat când l-a întâmpinat cu numele de chaussette Îmi amintesc când eram asistent în clinica bolilor nervoase, ne-a fost adus un pacient, lovit de apoplexie, cu paralizie a brațului și piciorului drept și cu o tulburare completă a vorbirii Când, încetul cu încetul,

și-a revenit și a început să facă niște pretenții, asistenta-două mă plânge de el, că acest bolnav este o persoană extrem de obscenată Știam că asistenta nu se va plânge degeaba, pentru că se distingea printr-un caracter amabil și era harnică Am întrebat-o care este obrăznicia pacientului Ea i-a explicat că "oricât i-ar face ea, oricât ar avea grijă de el, el doar o certa, numind-o "gunoaie"; nici măcar nu mă sună", s-a plâns ea, "nu mă sună altfel, dacă are nevoie de ceva de la mine, de genul "gunoaie" Apoi, din întrebările altor pacienți și ale pacientului însuși, a reieșit că acest nefericit mai avea în rezervă un singur cuvânt "gunoaie", pe care l-a aplicat cu atâta râvnă tuturor și tuturor În prezența mea, când mă plimbam prin secții, din anumite motive el încă s-a abținut să vorbească și s-a explicat doar prin gesturi, realizând poate vag ceva nu este bun în acest cuvânt; dar fără mine, a încercat să vorbească și să-și explice cererile, a mulțumit pentru serviciul care i-a fost făcut și a lăudat pe cei din jurul lui cu unul și același cuvânt neschimbat că soarta l-a lăsat cu amărăciune să-i facă o păcăleală Dar pacienții nu uită întotdeauna toate cuvintele, cu excepția Biblioteca "Runivers" DESPRE GORGIUL UMAN unul, au adesea fraze întregi rămase în stoc Sau nu dispar în întregime tot felul de cuvinte, dar, după cum se dovedește? unele părți ale discursului rămân intacte, în timp ce altele dispar Aici, se pare, domnește legea observată de Ribot în tulburările de memorie, potrivit căreia memoria dispare de la particular la general În primul rând, și cel mai adesea, se pierd numele proprii, apoi numele obiectelor cele mai specifice, apoi substantivele, care nu sunt altceva decât adjective într-un sens mai particular și, în final, adjective și verbe care denotă calități, imagini ale ființei , acțiuni; astfel cuvintele care denotă în mod direct calități generale dispar în ultimul rând Această lege, deși nu într-o secvență atât de strictă, este confirmată și de cazurile de tulburare a vorbirii Așa că, de exemplu, Frederic cel Mare, se pare, a suferit spre sfârșitul vieții acea formă de atemie sau afazie, în care au dispărut numele proprii, deoarece ambasadorul Franței, contele Esterno, îl descrie ministrului său de externe pe regele cu un simț redus ingeniozitate și adaugă: "nu a găsit nici măcar un nume propriu și, dorind să cheme pe cineva, a apelat la diverse parafraze, până când în cele din urmă a fost înțeles, apoi a spus: "da, asta e" Destul de aceste exemple - Ce sa întâmplat cu pacientul? De ce, în timp ce-și stăpânește perfect, după cum am văzut, limba, buzele, gâtul etc - într-un cuvânt, tot ceea ce este în mod evident necesar pentru articulare, el încă nu poate rosti un singur cuvânt? Dar înainte de a răspunde la această întrebare, voi descrie încă o formă de tulburare a vorbirii Kussmaul, și în special Wernicke, au meritul de a cristaliza, ca să spunem așa, acea suferință pe care primul savant a numit-o surditas verbalis, surdité verbale, surditate la cuvinte Voi cita un caz al doctorului Giraudeau Bouquinet Marie, de ani, spălătorie, internată la spitalul Saint-Antoine - S-a îmbolnăvit de dureri de cap puternice, după care a refuzat să lucreze după un timp De atunci, nu înțelege ce i se spune, nu răspunde la nicio întrebare; dar el actioneaza, actioneaza perfect rational Ea a rămas toată Biblioteca "Runivers" A KORNILOV timpul petrecut acasă; uneori se auzea gemând, din când în când ieșea din casă - Când era internată la spital, arăta ca o femeie destul de plinuță, sănătoasă; se putea ghici că suferea de dureri de cap puternice Întrebată: cum o cheamă? - ridică capul, dar nu răspunde nimic Întrebată din nou, ea răspunde: "Ce spui?" La aceeași întrebare spune: "Nu înțeleg" Din nou și din nou este interogată, când s-a îmbolnăvit? - aceeași dificultate în înțelegerea întrebării, la

care abia după mult timp ea răspunde "aproximativ luni" Este rugată să-și dea adresa - răspunsul: "poate vreo luni și jumătate" Întrebată despre profesia ei, ea arată rețetele medicului care a tratat-o, și adaugă: "pulbere albă" De câteva ori au schimbat metodele și formele întrebărilor și întotdeauna răspunsurile au fost similare cu cele anterioare Adesea ea răspunde la toate întrebările, spunând destul de corect: "Ce îmi spui?" Nu înțeleg Vindecă-mă " - Între timp, organul auzului este complet intact, ea aude ticăitul ceasului și întoarce capul la cel mai mic zgomot în spatele ei Vederea ei este, de asemenea, intactă: citește întrebările care îi sunt adresate și - un lucru minunat - le răspunde, după ceva deliberare, corect Iată un caz tipic de ceea ce se numește surditate la cuvinte Cazurile rămase sunt mai mult sau mai puțin asemănătoare cu acesta De exemplu, bolnavul prof Wernicke a răspuns astfel: " Bună, ce mai faci?" îi spun ei - Mulţumesc, bine - Câți ani ai? - Mulțumesc, nu e rău - Tu in ce an esti? " Vrei să mă întrebi cum mă numesc, cum îl aud?" - Am vrut să știu câți ani ai " Serios, nu știu cum am auzit că se numește (sic) - Dă-mi mâna ta " Serios, nu știu cum am auzit că îl cheamă etc , toate de genul ăsta" După cum puteți vedea mm ani, aceste cazuri constituie, parcă, antipozii formei anterioare Pacienții pot vorbi bine Biblioteca "Runivers" despre vorbirea umană • cuvinte, pentru a vorbi în fraze întregi destul de corect, ceea ce pacienții din forma anterioară nu puteau să le facă; dar ceea ce aceştia din urmă sunt în stare să facă, primii nu pot, şi anume, să înţeleagă discursul care le este adresat În măsura în care pacienții formei anterioare au putut înțelege fiecare cuvânt adresat lor și au fost lipsiți de posibilitatea de a răspunde și de a pronunța chiar și cel mai simplu "da și nu" dacă aceste cuvinte nu au rămas în vocabularul lor limitat, deci pacienții de al doilea grup răspunde și rostește orice răspuns la întrebări complet de neînțeles pentru ei Primul poate fi comparat cu un copil care nu a învățat încă să pronunțe, dar care înțelege deja totul, al doilea, în comparație cu Kussmaul, cu un bărbat care a fost transferat pe neașteptate într-o țară a cărei limbă este complet de neînțeles pentru el Copilul înțelege totul, dar nu poate, deși dorește, să răspundă la întrebare și este mulțumit dacă prin gesturile sale se ghicește ce vrea; iar un străin care nu înțelege limba poate răspunde la toate, limba lui este liberă, are un cuvânt, dar răspunde nepotrivit, pentru că nu înțelege discursul care i se adresează Poate că ultima comparație a lui Kussmaul nu este în întregime corectă, pentru că, se pare, pacienții cu surditate la cuvinte nu aud vorbirea articulată cu intonațiile sale, ci un fel de zgomot nedefinit, neclar, un murmur surd Împreună cu asta, însă, nu este surditate Pacientul este sensibil la cel mai mic sunet al unei voci umane, la lovitul unui ac căzut pe masă, la zgomotul pașilor lângă el, la șoapta frunzelor dintr-o adiere ușoară, își întoarce capul în direcția spre zgomot pacienții pot fi afectați în părți, așa că și aici înțelegerea cuvintelor poate fi dezasamblată disociat (separat), adică dacă pacientul cunoștea anterior mai multe limbi, atunci înțelegerea sa asupra uneia dintre limbi poate dispărea, și anume cea pe care a învățat-o mai târziu sau pe care o cunoștea mai rău De exemplu, Charcot, povestește despre un rus care, cunoscând franceză și germană cu mult înainte de boală, nu a înțeles limba germană după boală; sau bolnavul doctor Oré, care nu mai înțelegea limba franceză și înțelegea doar patoisul Languedoc, pe care îl cunoștea Biblioteca "Runivers" A KORNILOV în copilărie În ceea ce privește înțelegerea muzicală și memoria muzicală, se pare că ea poate dispărea odată cu dispariția înțelegerii cuvintelor, dar poate fi și păstrată complet Întreb, cum se

poate explica prima și a doua formă de afazie? Aici, mm Va trebui să fac câteva digresiuni și să abordez - în câteva cuvinte, este adevărat - alte întrebări care sunt strâns legate de subiectul nostru {Sfârșitul urmează) A Kornilov Biblioteca "Runivers" Principalele puncte în dezvoltarea unei noi filozofii (Sfârşit) VI *) Filosofia engleză și franceză a secolului al XVIII-lea În prelegerile anterioare au fost prezentate cele mai importante învățături filozofice ale secolului al XVII-lea și primele decenii ale secolului XλTII Până la începutul secolului al XVIII-lea s-au format școli filosofice independente în trei țări europene care au stat în fruntea mișcării mentale din Europa Viziunea scolastică asupra lumii și fundamentele medievale ale vieții au fost în mare măsură subminate În Anglia, tendința empirică a lui Bacon a dominat, reelaborată, după cum am văzut, în sistemul materialist al lui Hobbes, într-un fel de doctrină psihologică a lui Locke și, sub influența lui Locke, în metafizica idealistă originală a episcopului Berkeley, și nu fără influența lui Bacon, în același timp, au apărut și încercări de raționalitate interpretarea frunzoasă a religiei în învățăturile lordului Herbert Cherberig, fondatorul deismului englez și adepților săi - John Toland, Ant Collins și alții, apoi, parțial sub influența lui Locke, au existat experimente privind fundamentarea empirică și psihologică a eticii în învățăturile lui Shaftesbury și adepților săi, Butler și Hutcheson, precum și oponenții lor - Clark, Wollaston etc Această mișcare se referă în principal la tabelul XVIII În Franța a dominat filosofia lui Descartes, cei mai importanți reprezentanți ai căruia la sfârșitul secolului XλП au fost Arno> *) "Întrebări de filosofie^, carte , și Biblioteca "Runivers" NICHOLAS GROT Pierre Regis și Pierre Nicole, precum și câțiva filozofi mistici, Blaise Pascal și mai târziu Poiret, au avut de asemenea o atitudine prietenoasă față de filosofia carteziană Episcopul de Gue și faimosul compilator al dicționarului critic Pierre Bayle au înclinat spre scepticism Nicholas Malebranche, așa cum am văzut deja, a dat filozofiei lui Descartes o interpretare particulară, semi-mistică, semi-sceptică În Germania în prima jumătate a secolului al XV-lea misticismul, în spiritul filosofilor naturali ai Renașterii, domnește încă în întregime; dar sub influența lui Leibniz, care încerca să găsească o bază pentru reconcilierea filozofiei a priori cu unele principii ale empirismului, s-a dezvoltat și o școală filosofică Leibnitz-Wolffiană independentă, ai cărei reprezentanți cei mai de seamă în secolul al XVIII-lea sunt alții decât Hristos Wolf, "elevii săi Bilfinger și Baumgarten, iar apoi cei mai apropiați predecesori ai lui Kant și gânditori mai originali, Lambert și Tetzs Împreună cu asta, Puffendorf și Hristos Thomas a fondat o nouă filozofie a dreptului Matematicianul Chirnhausen, și mai târziu (în secolul al XVIII-lea) Pluque, au dezvoltat principiul matematic al logicii ca artă a invenției Poetul Lessing și filozoful Moses Mendelssohn se alătură viziunii despre lume a lui Spinoza Luați în considerare în detaliu toate fenomenele remarcabile din domeniul filosofiei secolului al XVIII-lea in tarile mentionate nu avem timp Este sarcina noastră în prelegerile rămase să schițăm câteva dintre încercările originale și noi de a reforma filosofia prin intermediul unei revizuiri a teoriei cunoașterii, a fundamentelor sale psihologice și logice, care reprezintă o continuare directă a lucrării începute de Bacon și Descartes și "atât de succes și inițial condus în continuare de Spinoza, Locke și Leibniz și va fi imposibil, desigur, să trecem complet în tăcere și acele noi forme de viziune metafizică și etică asupra lumii care au apărut în legătură cu învățăturile originale

asupra fundamentelor și elemente de cunoaștere d Toate aceste mişcări ale secolului al XVIII-lea a pregătit celebra reformă a filosofiei în sistemul lui Kant, a cărei semnificație o vom discuta mai jos, și reprezintă o diferențiere ulterioară a celor două direcții principale ale gândirii - empirismul și dogmatismul a priori Biblioteca "Runivers" PRINCIPALE PUNCTE ÎN DEZVOLTAREA UNEI NOI FILOZOFII În Franța și în Anglia ne vom întâlni cu mai multe doctrine unilaterale și clar exprimate într-o direcție sau alta În Germania, sub influența tradiției lui Leibniz, în secolul al XVIII-lea munca conciliantă și sintetică continuă pe un teren mai larg, la fel de logic ca și analiza psihologică a gândirii Așa se explică de ce în Germania ar fi putut și ar fi trebuit să apară cel mai larg sistem filozofic sintetic al secolului al XVIII-lea, sistemul lui Kant Germanii, mai târziu decât francezi și englezi, au pornit pe calea speculației filozofice, dar au descoperit imediat mai multă profunzime și lățime, un spirit mai critic și o mai mare maturitate a conștiinței de sine decât alte popoare Cum poate fi explicat acest lucru? Este greu de spus: condiții socio-politice și religioase, sau mai mare bogăție a naturii interioare, sau mai mare disciplină și seriozitate a vieții și a educației sau, în sfârșit, sângele amestecat al celor mai mari gânditori germani (Leibniz) , Kant), sau o combinație a tuturor acestor condiții împreună - în orice caz, dacă în secolul al XVII-lea gânditorii Angliei și Franței au ocupat locul principal în istoria mișcărilor filozofice, apoi până la sfârșitul secolului al XVIII-lea Germania a reușit să treacă înaintea acestor țări și să ocupe o poziție de lider în dezvoltarea unei noi filozofii Pentru a ne da o idee clară a modului în care a fost pregătită reforma lui Kant, să facem o scurtă trecere în revistă a mișcărilor filozofice din secolul al XVIII-lea, mai întâi în Anglia după Locke, apoi în Franța Filosofia franceză și engleză a secolului al XVIII-lea au fost într-o interacțiune atât de strânsă încât, de fapt, nu se știe care dintre ele ar trebui discutat primul După cum se știe, David Hume a avut o influență puternică asupra lui Kant Din acest punct de vedere, ar fi poate mai potrivit să vorbim mai întâi despre filosofia franceză a secolului al XVIII-lea și apoi despre Gertley, despre Hume, ca predecesor imediat al lui Kant, și despre filozofii scoțieni Dar filosofia franceză, la rândul ei, a fost puternic influențată nu numai de Locke, ci și de Gertley, Hume și adepții lor Prin urmare, este mai convenabil să revizuim mai întâi învățăturile englezilor, cu atât mai mult cu cât în secolul al XVII-lea Gânditorii englezi au fost înaintea întregii reînnoiri europene a filozofiei Bacon a pornit pe calea reformei filozofice Biblioteca "Runivers" NIKOLAI GROT Sophia înaintea lui Descartes, Hobbes a scris și a acționat înaintea lui Malebranche În istoria filozofiei, ordinea expunerii mișcărilor filosofice din secolul al XVIII-lea diferit; atât de nair Iberweg expune mai întâi filosofia francezilor, Windelband transmite mai întâi învățăturile englezilor - și aceasta este, fără îndoială, cea mai bună cale *) Despre filozofia morală a englezilor la sfârșitul secolelor al XVII-lea și al XVIII-lea hai să spunem doar câteva cuvinte Chiar mai devreme decât Locke, în , episcopul Cemberland a susținut un eseu latin: "Un studiu filozofic al legilor naturii", în care a încercat să bazeze etica filosofică pe doctrina înclinațiilor binevoitoare ale sufletului uman, ca bază independentă de moralitate, opus egoismului Binele comun este legea cea mai înaltă, doar pentru că conține propriul său bine Contribuind la binele altora, al ființelor, îi slujim pe al nostru Voința universală bună îmbrățișează bunăvoința față de sine Doctrina etică din Cumberland a inclus astfel atât prima

schiță a teoriei altruismului, cât și scăpări clare ale utilitarismului, adică o doctrină care derivă moralitatea din principiul beneficiului și satisfacției personale Prima încercare de fundamentare psihologică reală a eticii pe baza metodelor lui Locke o găsim în învățăturile lui Shaftesbury (-), elev al lui Locke și nepotul prietenului și patronului său Sarcina lui Shaftesbury este de a elibera teoria moralității de elementul teologic Dragostea pentru bunătate și virtute este de natură independentă și inerentă omului de la început Nu ar trebui să umilești dragostea naturală pentru bine, subordonându-l fricii de pedeapsă, sperând în recompense și recunoscând nevoia de a-l amăgi pe Dumnezeu În această învățătură vedem primele licăriri ale acelei teorii a "moralității autonome" pe care Kant a dezvoltat-o ulterior atât de strălucit Baza psihologică a doctrinei morale a lui Shaftesbury este teoria afectelor și înclinațiilor Nu numai la om, ci și la animale există două feluri de înclinații: îndreptate spre conservare *) În prezentarea următoare, după cum cititorul va vedea din referințele noastre, folosim adesea formulele atât ale istoricilor talentați, cât și ale lui Alb Lange (Istoria materialismului), completându-le cu propria sa acoperire a conexiunii și relației dintre fenomenele gândirii pe care le luăm în considerare^ Biblioteca "Runivers" PRINCIPALE PUNCTE ÎN DEZVOLTAREA UNEI NOI FILOZOFII a propriei vieți, egoistă, și legată de păstrarea familiei, adică publică, ca, de exemplu, compasiunea, bucuria, iubirea Acestea sunt efecte naturale Acele pasiuni care se opun autoconservării (de exemplu, înclinații vicioase, senzuale) sau păstrării rasei (de exemplu răutate și răutate) sunt nenaturale La o persoană există și afecte de reflecție sau afecte raționale, care se regăsesc în sentimentele de respect și dispreț, în înțelegerea frumuseții morale și a urâțeniei Aceste pasiuni morale au o tentă estetică și, ca și simplele sentimente de frumusețe și urâțenie, sunt înnăscute, deși îmbunătățirea sentimentelor morale se realizează doar prin cultură și exercițiu Esența moralității se află în armonia înclinațiilor egoiste și sociale În cele din urmă, fericirea este legată de virtute În aceste puncte de vedere, influența asupra Chiefesbury a moralității eudaimonice și estetice a grecilor, care se bazează, de asemenea, pe ideea de armonie internă, este dezvăluită în mod clar Conceptul de "afecte ale reflecției" este legat de învățătura lui Locke despre reflecție, dar pentru aceasta, recunoașterea caracterului înnăscut al elementelor sentimentului moral este în contradicție cu învățătura lui Locke despre absența în om a fundamentelor înnăscute ale activității morale Un urmaș al lui Shaftesbury a fost episcopul Betheler (-), care a încercat să conecteze conceptul de afecte reflexive cu conceptul actual de conștiință înnăscută, adică principiul înnăscut al unei evaluări rezonabile de către o persoană a înclinațiilor sale Un alt student al lui Shaftesbury, Hutcheson, și-a bazat moralitatea pe doctrina înclinațiilor binevoitoare, distingând în același timp aceste înclinații, sau sentimente, constante și calme, de pasiuni, ca motive oarbe și trecătoare de activitate Virtutea se bazează pe un simț moral înnăscut, care ne permite să apreciem ceea ce servește binelui comun Hutcheson compară dragostea cu atracția corpurilor unul față de celălalt Astfel, pe baza pur psihologică a analizei înclinației și sentimentelor unei persoane, așa-numita moralitate intuitivă, bazată pe convingerea că o persoană se naște cu anumite sentimente și înclinații morale, care ar trebui apoi dezvoltate prin educație Această direcție a apărut în funcție de empiric Biblioteca "Runivers" (NIKOLAI GROT Psihologia lui Locke, dar apoi, așa cum am spus deja, a intrat într-o

oarecare opoziție cu ea Dar primele încercări de întemeiere a eticii pe baze psihologice nu au o importanță deosebit de mare, pentru că ele încă amestecă parțial sau nu fac distincția clară între diferite principii - estetice și pur etice, autonome și utilitare, intuitive și raționale Principiul rațional este exprimat aici în doctrina afectelor raționale înnăscute, identificate cu conștiința Acest principiu apare și mai clar în cazul altor moraliști englezi care s-au opus într-o anumită opoziție față de Shaftesbury și școala sa În fruntea lor s-a aflat Samuel Clarke (n), care a învățat că esența faptelor bune constă în tratarea lucrurilor și a altor ființe după propria lor natură, după poziția lor și armonia generală a întregii lumi, care sunt determinate de motiv În această teorie se acordă o preponderență clară momentului cognitiv, ca la Descartes și Spinoza Wollaston a spus răspicat că "orice faptă este bună, care exprimă un gând adevărat *)" Și mai caracteristică este învățătura lui Mandevil (-), care a apărut în The Fable of the Bees, or Private Vices as Public Benefits ( ) cu o doctrină paradoxală a necesității viciilor pentru binele societății Într-o fabulă plină de duh despre albinele făcute virtuoase, el încearcă să arate cum virtutea absolută a tuturor cetățenilor societății , reducând progresiv nevoile indivizilor, distrugând concurența în muncă, dorința de confort și lux și sensul industriei, precum și toată ambiția și dorința de a declara ceva propriu personalitate, ar duce inevitabil societatea la letargie completă și la căderea întregii culturi Această teorie originală este, de asemenea, o expresie specială a tendințelor raționaliste care s-au dezvoltat în rândul moralității utilitariste engleze Dar mult mai important decât toate aceste experimente încă obscure sunt aplicarea noilor metode de psihologie empirică și a noilor fundații ale teoriei cunoașterii la rezolvarea problemelor vieții, acele teorii pur psihologice și, în parte, metafizice, care *) Pentru toată această mișcare, vezi Iberweg, Est Nou Philos (v) și în Windelband (I, pp -) Biblioteca "Runivers" PRINCIPALE PUNCTE ÎN DEZVOLTAREA UNEI NOI FILOZOFII a apărut din eischirismul și senzaționalismul lui Locke Așa cum Bacon, un empiric pur și teoretician al cunoașterii, a dat naștere metafizicii naturalistă și materialistă a lui Hobbesus, tot așa și Locke a fost interpretat într-un sens pur naturalist și parțial materialist de Gertley și adepții săi Este adevărat că doctrina lui Locke, mai amplă în temelii, a dat naștere atât sistemului metafizic complet spiritualist și idealist al episcopului Berkeley, cât și apoi metafizicii sceptice și psihologice a lui Hume, astfel încât trei ramuri diferite de speculații metafizice au plecat din trunchiul lui Locke filosofie, dar totuși Locke nu a scăpat de soarta comună a tuturor predicatorilor, empirismul pur, care îi face părinții sistemelor materialiste - și acest lucru va fi confirmat în continuare când vom urmări influența lui Locke asupra filozofiei franceze Soluțiile pur empirice la problema cunoașterii și a ființei nu pot fi satisfăcute decât de naturi foarte calme, oarecum reci, naturi predominant contemplative și, în ciuda contemplației lor, indiferente atât față de integritatea ideală a viziunii asupra lumii, cât și față de urgentul exigențe ale activității imediate a vieții, naturi atât de echilibrate în a lupta cu lenea lor, încât virtutea le este dată fără dificultate, fără o luptă grea, și sunt gata să lase sarcina unei interpretări exhaustive a ordinii mondiale în sarcina timpului, în seama altor oameni, către generațiile viitoare îndepărtate Locke era exact o astfel de natură - o minte calmă, virtuoasă din fire, strict echilibrată, modestă și contemplativă Dar există mulți astfel de oameni

în lume și pot fi ei un ideal universal? Acești oameni sunt, fără îndoială, cei mai fericiți, dar de obicei nu cei mai bogați dotați spiritual Naturile puternic înzestrate suferă adesea, se grăbesc de la o extremă la alta, câștigă fiecare pas pe calea perfecțiunii morale cu mare dificultate, după o luptă lungă și încăpățânată și ies din bătălia vieții fie eroi, fie schilodi Printre filozofii englezi ai secolului al XVIII-lea nu întâlnim naturi atât de tragice, iar în general englezii sunt cei mai calmi și mai echilibrați din punct de vedere moral Dar chiar și într-un sens pur teoretic, nu orice gânditor este capabil să tragă cu calm o linie dincolo de care Biblioteca "Runiverse" NICHOLAS GROTH gândul lui nu va merge, să-și contureze speculația prin limitele înguste ale experienței de încredere și să abandoneze odată pentru totdeauna orice încercare - cu o conjectura creativă îndrăzneață de a trece peste limitele imediatului dat Prin urmare, empirismul pur a fost întotdeauna mai mult un ideal decât o realitate Locke însuși a găsit un oarecare refugiu și mântuire din îngustia mintală a empirismului în convingeri religioase fixe Alți gânditori, nu atât de echilibrați, fie au căutat o justificare teoretică strictă a credinței lor într-o viziune metafizică asupra lumii, precum Berkeley, fie au tânjit să înlocuiască viziunea religioasă asupra lumii cu alta, rațională științific Această din urmă aspirație a dat naștere psihologiei naturaliste a lui Gertlp și a adepților săi Am menționat deja că Locke nu a investigat încă în detaliu procesele și legile asocierii reprezentărilor - el folosește în trecere însuși termenul de asociere Dar atât în învățătura sa despre originea cunoașterii, cât și în cea a lui Berkeley despre alcătuirea conceptelor din elementele imaginilor senzoriale date în senzații, ideea a stat la baza că toate produsele complexe ale muncii mentale apar mecanic dintr-o combinație a celor mai simple senzații și reprezentări senzoriale Locke și Berkeley au indicat elementele finale ale tuturor produselor mentale Următoarea fază în dezvoltarea teoriilor psihologice avea să fie, inevitabil, doctrina însăși a proceselor și condițiilor de adunare, combinația acestor elemente Deci, în Grecia în sec VI și V' înainte de PX, după teorii despre elementele de bază ale lumii materiale, au existat învățături despre procesele de transformare a acestora în corpuri complexe, despre procesele de condensare și lichefiere, conectarea și separarea elementelor substanțelor Credem, tocmai, că psihologii chibzuiți și învățați ai secolelor viitoare vor compara acea mecanică primitivă a elementelor naiv și grosolane disecate ale experienței interioare, pe care o întâlnim cu psihologii englezi ai secolului al XVIII-lea, cu învățăturile vechilor filozofi ionieni despre elementele elementare ale materiei - apa, pământul, aerul și focul și procesele lor de condensare și lichefiere În orice caz, psihologia secolului al XVIII-lea încă nu departe de chimia lui Thales, Anaximandru, Anaximenes şi Heraclit, filozofii \T Art către R Chr Dovadă în acest sens sunt Gertli și Priestley în Anglia, Lamettry și Condillac în Franța Biblioteca "Runivers" PRINCIPALE PUNCTE ÎN DEZVOLTAREA UNEI NOI FILOZOFII Deja mai devreme Gertley, niște englezi, de exemplu Eu și Peter Brown, dezvoltând în continuare ideile lui Locke, am dat naștere teoriei asocierii reprezentărilor, dar Gertli a încercat să facă din această teorie, printr-o interpretare pur fiziologică a mecanismului activității mentale, baza oricărei psihologii Prin urmare, Gertley este considerat de mulți a fi părintele psihologiei asociative engleze *) David Gertli a trăit între - , de profesie a fost medic, a primit studii la Cambridge nu numai medicale, ci și filozofice și chiar teologice Principalul și faimos din istoria filosofiei este lucrarea

sa: "Observații asupra unei persoane, organizației sale, îndatoririlor și așteptărilor" (Observații asupra omului, a lui, a datoriilor și a așteptărilor sale) se referă la Studentul său, Priestley, a oferit o extragere și o prelucrare a lucrării sale în eseul "Hartley's Theory of human rnind on the principies of the association of ideas, in) De fapt, Gertli nu aparținea categoriei acelor materialiști necondiționat consecvenți și tăinuiți sinceri, precum Democrit și Epicur, care se aflau în Grecia, în secolul al XVIII-lea unii gânditori francezi - Lamettry și baronul Holbach, și în secolul al XIX-lea celebri scriitori germani Buchner, Focht, Mole-Schott În mintea lui Gertley toată viața, tendințele naturalistice, care l-au condus pe calea materialismului, s-au luptat cu aspirațiile și credințele religioase și a încercat în zadar să le împace Gertli este cel mai bun exemplu de gânditor care, în cuvintele lui Karl Focht, dublează sufletul Doar adepții săi, Priestley și mai ales Erasmus Darwin, au ajuns treptat la o interpretare pur materialistă a proceselor mentale Gertli însuși este mai degrabă un psihofiziolog și a fost primul care a exprimat ideea atât de la modă astăzi despre paralelismul complet al proceselor psihologice și fiziologice Procesele psihice corespund vibrațiilor, vibrațiilor și mișcărilor elementelor substanței nervoase și cerebrale - cu cât sunt mai complexe, cu atât mai complexe, cu atât mai mentale *) Alţii îi atribuie mai îndreptăţit acest rol lui Hume, asumându-şi influenţa acestuia din urmă asupra lui Gertli Prezentăm mai devreme învățăturile lui Gertley ca un descendent mai puțin semnificativ al psihologiei empirice a școlii Locke Întrebări de filosofie, KN Biblioteca "Runivers" NIKOLAI GROT LA proceselor Nu numai procesul de percepere a impresiilor, ci și procesele de prelucrare a acestora în reprezentări complexe și reproducerea lor în memorie, sunt reduse la vibrații elementare și mai mult sau mai puțin complex combinate, mai puternice sau mai slabe, rapide sau lente ale particulelor nervoase Vibrațiile simultane sau succesive sunt temeiul formării unor astfel de conexiuni sau asocieri în creier, în virtutea cărora vibrațiile mai slabe repetate ale elementelor cunoscute provoacă vibrații ale altor elemente asociate din nou cu acestea Această teorie, a cărei idee principală, aparent, este preluată din "principiile matematice ale filosofiei naturale" (Windelband) ale lui Newton, a fost realizată de Gertli în toate detaliile, dezvăluind, pe de o parte, marea inteligență a autorului , care a anticipat în termeni generali cea mai recentă teorie științifică a activității neuro-cerebrale și musculare, pe de altă parte, însă, și o imperfecțiune semnificativă a anatomiei și fiziologiei vremii, deoarece există o mulțime de arbitrar și fantastic în afirmațiile lui Gertli În orice caz, odată cu recunoașterea strânsei dependențe a mecanismului psihologic al stărilor mentale de mecanismul necesar organic al proceselor nervoase, Gertli a trebuit să respingă: în i) orice libertate a activității mentale, în) orice independență a proceselor mentale în raport cu procesele fizice ale corpului, din care, în), ar fi trebuit să rezulte că conceptul de spiritual sau forță separată este de prisos și că ideea fără sufletul muritor este absurd Dar el nu a tras aceste concluzii - atât de puternică, aparent, era credința lui personală în nemurirea sufletului și în existența unui Spirit Înalt Dar adepții săi au ajuns treptat la concluziile indicate Priestley în "Investigations on Matter and Spirit", respingând semnificația teoriilor metafizice anterioare ale sufletului, recunoaște deja materialitatea perfectă a proceselor mentale și declară psihologia o parte a fiziologiei, deși rămâne un adept al deismului și caută să curețe Învățătura religioasă creștină numai despre prejudecăți și

superstiții Erasmus Darwin, bunicul faimosului nostru contemporan, respinge și ideea unui suflet nematerial și derivă materialitatea forțelor spirituale din capacitatea lor de a cunoaște proprietățile materiale ale materiei Biblioteca "Runivers" PRINCIPALE PUNCTE ÎN DEZVOLTAREA UNEI NOI FILOZOFII Õ gât: capacitatea sufletului de a vedea, auzi, mirosi demonstrează, în opinia sa, că el însuși este accesibil percepției senzoriale, adică este o forță senzual-materială Aceste teorii materialiste, desigur, au reprezentat un pas departe de gândirea critică, al cărei părinte era Locke, pentru că ele permiteau siguranța directă a cunoașterii proprietăților materiale ale lucrurilor și dezvăluiau uitarea acelui adevăr de bază descoperit de filosofia anterioară, materia însăși cu proprietățile ei este un anumit complex al reprezentărilor noastre, adică produse mentale O continuare directă a dezvoltării filozofiei critice în spiritul lui Locke și Berkeley reprezintă acea doctrină filozofică a lui Hume, pe care Windelband o numește pe bună dreptate "cel mai clar, mai consistent, larg și profund gânditor pe care l-a produs vreodată Anglia" David Hume continuă dezvoltarea teoriei empirice a cunoașterii și rezumă într-un singur rezultat general, izbitor de profunzime, a tuturor celor mai bune idei ale teoriei cunoașterii lui Bacon, Locke și Berkeley Acest rezultat este parțial sceptic, negativ și, în acest sens, Windelband are dreptate când spune că "în persoana lui Hume, empirismul s-a respins și s-a condamnat" - Dar meritul lui Hume este mare deja pentru că a rezumat concluziile metafizice ale doctrinei empirismului și a încercat să ajungă în sfârșit în teoria experienței, ca singur instrument al cunoașterii În raport cu filosofia engleză a secolului al XVIII-lea Hume ocupă același loc pe care l-a avut Locke în filosofia engleză a secolului al XVII-lea, care îi aparține lui J St Mill în filozofia engleză a secolului prezent *) *) David Hume - fiul unui moșier scoțian, s-a născut la Edinburgh în , a murit în După ce a primit studii la Universitatea din Edinburgh, el, la cererea familiei sale și din cauza sănătății precare, a vrut să se dedice el însuși la tranzacționare Dar așa ceva a avut nevoie curând de el, a cântat sfârșitul învățământului în franceză și după ce cei patru lenjerie goale din străinătate s-au întors în engleză cu manuscrisul convingerii sale despre faimosul "tratat despre natura umană", care a fost tipărit în două volume în - a suferit un eșec total în Anglia, drept urmare nu a reușit să obțină o catedra la Universitatea din Edinburgh Pentru aceasta, i-a adus "Experimentele morale, politice și literare" ( ) gloria unui scriitor elegant și plin de duh Ocupând un loc privat, a călătorit mult în Europa și a pregătit o nouă carte pentru publicare Biblioteca "Runivers" ô NIKOLAI GROT Baza învățăturilor filozofice ale lui Hume este teoria lui despre mecanismul psihologic al reprezentărilor Toate stările mentale, după Hume, pot fi reduse la impresii și /g^dlg Ideile sunt doar copii mai mult sau mai puțin slabe ale impresiilor Nu există nicio idee care să nu aibă un model original și o sursă într-un anumit sens impresie De aici rezultă clar că distincția lui Locke între cele două surse de cunoaștere (senzație și reflecție) își pierde sensul pentru Hume, precum și opoziția dintre reprezentările simple și complexe Îi este suficient să facă distincția între ideile originale și cele derivate, corespunzătoare diferenței de impresii și idei Deoarece fiecare idee are ca sursă o impresie, procesul de gândire se reduce la trimiterea ideilor la impresiile lor corespunzătoare din care sunt formate și invers Cu corectitudinea sau acuratețea psihologică a unei astfel de atribuiri de idei și impresii unul altuia, se obține o gândire adevărată Dacă, pe de altă parte,

atribuim ideile nu unor impresii adecvate, atunci apar erori și erori Solul pentru munca gândirii în procesul de interpretare a legăturilor dintre impresii și idei este memoria și fantezia Fantezia este guvernată de legile asocierii Aceste legi sunt patru; impresiile și ideile sunt conectate datorită: i) asemănării, -) contrastului, -) contiguității în spațiu și timp, -) prin cauzalitate Hume este creditat cu prima analiză clară și completă a legilor asocierii Ulterior, teoria sa asupra legilor asocierii a fost revizuită de mai multe ori, dar în esență teoria psihologică modernă ediția primei sale lucrări sub titlul: "Research Concerning Human Knowledge" (ѣ după care a reușit să obțină un loc de bibliotecar la Universitatea din Edinburgh Având la dispoziție un bogat material de carte, a scris faimoasa sa "Istoria engleză și înainte de revoluția din ", publicată în volume în , și publicată tot în Istoria naturală a religiei În , numit secretar al ambasadei în Franța, a primit o ovație strălucitoare din partea francezilor educați, iar când s-a întors în , în Anglia, ca secretar al ministrului afacerilor externe, faima sa de scriitor și gânditor remarcabil s-a consolidat în cele din urmă în țara natală I-a petrecut ultimii doi ani ai vieții la pensie la Edinburgh PRINCIPALE PUNCTE ÎN DEZVOLTAREA UNEI NOI FILOZOFII Asocierea de idei între psihologii empiric se află pe același teren pe care a plasat-o Hume Ca și Locke și Berkeley, Hume atribuie un caracter pur subiectiv conexiunii psihologice a reprezentărilor și nu consideră posibilă interpretarea obiectivă a acestei conexiuni, ca egală sau adecvată raporturilor obiective ale lucrurilor Și pentru el, ca și pentru Berkeley, existența a ceva echivalează cu percepția lui În afara percepțiilor noastre, nu avem dreptul să vorbim despre existența a ceva Dar tocmai această teorie a subiectivității cunoașterii, ca proces de prelucrare a produselor, impresiilor și ideilor pur mentale, este cea care Hume aduce la consecințele sale finale În secolul al XVII-lea Scepticul Joseph Glenville, în contrast cu dogmatismul naturalist al lui Hobbes, a ridicat îndoieli cu privire la posibilitatea cunoașterii relației cauzale obiective a fenomenelor și obiectelor din lume, indiferent de succesiunea obișnuită a ideilor noastre Locke, după cum am văzut, s-a îndoit de posibilitatea de cunoaștere a substanțelor ca purtători necunoscuti de proprietăți cunoscute în mod sensibil de noi în experiență Dar nici Glenville nu a negat legătura cauzală a lucrurilor, pe care o considera doar incognoscibilă, și nici Locke nu a respins necondiționat existența substanțelor Berkeley se îndoia de existența substanțelor materiale, dar admitea necesitatea substanțelor spirituale ca recipient pentru idei; el a respins, de asemenea, relațiile cauzale reale ale corpurilor materiale, dar a crezut într-o anumită interacțiune a substanțelor spirituale Hume a mers mai departe și a pus sub semnul întrebării existența oricăror substanțe reale și relații cauzale și a încercat să găsească sursele psihologice ale acestor idei eronate și arbitrare, în opinia sa, despre mintea umană Convingerea că aceste idei sunt arbitrare și fictive o derivă din observația că nu există date în experiența externă care să le generalizeze Cunoaștem în impresiile noastre despre lucruri numai proprietățile și stările lor, dar nu însăși ființa sau esența lor; în același mod, cunoaștem succesiunea și contiguitatea acestor proprietăți în timp și spațiu, dar nu conexiunea interioară a acțiunilor lucrurilor, nu interacțiunile lor De unde știm despre substanțialitatea și dependența cauzală a lucrurilor? Cu alte cuvinte, ce impresie sunt ideile de "substanță" și "cauzație" dacă nu corespund ele impresiilor date în experienţa exterioară?

Raportul impresiilor prin asemănare, contrast, contiguitate în spațiu și timp, vedem direct Aceasta este deja proprietatea gândirii noastre; deci asociaţiile de impresie se formează în conformitate cu relaţiile tocmai indicate Dar "interpretăm în mod arbitrar similitudinea empirică a impresiilor ca pe o "identitate metafizică" a naturii obiective, sau a esenței, a lucrurilor Nu avem dreptul la asta Ideea de substanță este doar o reflectare a unei impresii pur subiective de constanță, asemănarea reprezentărilor noastre Aceasta înseamnă că ideea de substanță este produsul "experienței psihologice", repetarea reprezentărilor noastre și această experienţă a unei anumite constanţe a reprezentărilor noastre, după Hume, nu numai că nu ne autorizează să tragem concluzii despre unitatea şi inevitabilitatea bazei obiective sau, după cum spunem noi, "substanţa" sau esenţa lucrurilor materiale, dar de asemenea, ne dă dreptul de a ne afirma unitatea și imuabilitatea propria noastră substanță spirituală interioară, "corpul, sufletul nostru, căci unde este garanția că asemănarea și constanța ideilor noastre este complet și pentru totdeauna asigurată? Se pot schimba și se schimbă Prin urmare, identitatea metafizică a subiectului este o chestiune de credință, nu de cunoaștere În acest punct, Hume nu este de acord cu Berkeley și se răzvrătește împotriva temeiniciei științifice a doctrinei lui Berkeley despre substanțele spirituale Și acest punct din prima sa lucrare a fost motivul principal al nepopularității acestuia din urmă în societatea engleză, astfel încât în An Inquiry into Human Knowledge Hume a considerat de cuviință să-l omite Ideea de cauzalitate se bazează în întregime pe o "succesiune permanentă" a ideilor noastre în timp, dar din nou, prin urmare, interpretarea metafizică a ce fel de succesiune, ca corespondență a conexiunii obiective și a dependenței lucrurilor, în afara compoziției, este ilegală Ideea de cauzalitate își are adevărata rădăcină în "impresia subiectivă a constanței reprezentărilor înseși" Dar unde este garanția necesității și invariabilității succesiunii lor? Ea nu este Nu se poate decât să se aștepte cu o anumită "probabilitate" ca succesiunile și secvențele anterioare de idei să se repete, dar nu mai mult Este imposibil de demonstrat necesitatea unor astfel de succesiuni Astfel, faimosul Biblioteca "Runivers" PRINCIPALE PUNCTE ÎN DEZVOLTAREA UNEI NOI FILOZOFII bae Critica lui Hume asupra ideilor de substanță și cauzalitate îl face să recunoască aceste idei ca fiind reflectări ale impresiilor subiective ale unei existențe psihologice obișnuite de foc, a cărei imuabilitate nu este însă garantată de nimic Acesta este scepticism pur, dedus în mod constant din premisele de bază ale doctrinei empirice a cunoașterii Dacă toate cunoștințele noastre se rezumă la impresii sau senzații și combinațiile lor conform legilor asocierii, atunci în condițiile obiective ale acestor combinații stau, evident, singurele rădăcini ale ideilor noastre despre ființa reală și interacțiunea reală a lucrurilor Este clar că Hume trebuie să fie un adversar deschis al metafizicii dogmatice și, într-adevăr, el recunoaște doar două ramuri ale cunoașterii: matematica și descrierea empirică a faptelor experienței, adică științe naturale în sensul larg al cuvântului Matematica este o "știință analitică" bazată pe observarea directă a relațiilor de asemănări și diferențe dintre impresii Știința naturii este, ca să spunem așa, o știință sintetică, dar nu depășește sinteza impresiilor prin contiguitatea lor în spațiu și timp Legile naturii nu sunt altceva decât generalizări ale obișnuitului și mai mult sau mai puțin probabile pentru succesiunea viitoare a impresiilor și ideilor noastre mentale, atunci când intrăm în contact cu realitatea Cu astfel de convingeri epistemologice, Hume a

trebuit să ajungă la opinii originale și curioase asupra chestiunilor legate de religie și moralitate Și într-adevăr, fiind interesat de filozofia religioasă, a respins posibilitatea de a face din ideea lui Dumnezeu, nemurirea sufletului, libertatea voinței etc , subiectul fundamentării și dovezii științifice la acțiune Având în vedere semnificația pur psihologică și subiectivă a acestor idei, nu se poate pune problema aplicării lor obiective, în sensul fundamentarii ideii de ființă divină Religia este exclusiv o chestiune de credință și revelație Dar dacă da, atunci o singură întrebare este de fapt interesantă pentru știință, și anume: în ce mod apare psihologic pentru o persoană nevoia de idei religioase, de conștiință religioasă? Hume este primul care pune clar problema studiului psihologic al conștiinței religioase și condițiile pentru schimbarea religiilor pozitive în viața umană Biblioteca "Runiverse" NICHOLAS GROTH valorile Religia, după el, își are rădăcina în însăși natura omului, în sentimentele și afectele sale, în înclinațiile sale morale naturale Schimbarea doctrinelor religioase pozitive depinde de dezvoltarea spiritului uman, de sentimentele morale și de aspirațiile unei persoane Cu astfel de convingeri, Hume este, desigur, un adept și înflăcărat, un apărător al celei mai largi toleranțe religioase, ajungând chiar la indiferența totală, întrucât Hume credea că pentru o persoană care a atins cea mai înaltă dezvoltare morală, izvoarele religioase ale activității morale devin de prisos Conform justei remarci a lui Windelband *), Hume, evident, a ignorat complet nevoile teoretice care stau la baza oricărei viziuni religioase asupra lumii Filosofia morală a lui Hume este interesantă și în sensul că reprezintă un pas și succes în continuare în analiza psihologic-nisipoasă a izvoarelor interioare ale activității morale umane Hume, ca și Hutcheson, vede ultima sursă de activitate morală în sentimentele unei persoane, și nu în idei Toate sentimentele sunt reduse la două forme: plăcere și neplăcere; în aceste sentimente trebuie să căutăm rădăcina naturală a ideilor morale Datorită comunității de organizare, sentimentele noastre de plăcere sunt în legătură cu sentimente similare ale altor ființe Hume numește această proprietate simpatie, care nu este altceva decât capacitatea de a simpatiza, de a experimenta cu simpatie plăcerile și suferințele altor ființe În legătură cu această abilitate, aprobăm sau dezaprobăm ceea ce facem noi înșine și ceea ce fac alți oameni pentru binele lor, nair nu aprobăm sau condamnăm ceea ce ne aduce nouă sau lor (în activitatea lor) suferință, pe care o simțim și cu simpatie Prin urmare, deja începem să dezaprobăm acele acțiuni ale noastre care aduc suferință altora și ne fac să suferim cu simpatie pentru ei și, pe această bază, se dezvoltă treptat un sentiment moral sau un sfat În consecință, simțul moral și conștiința nu sunt proprietăți originare și înnăscute ale naturii umane, ci produse ale dezvoltării spirituale, ale dezvoltării sentimentelor *) Vezi Gescli pentru o relatare mai detaliată a acesteia d neueren Philos , pp- ff Biblioteca "Runivers" PRINCIPALE PUNCTE ÎN DEZVOLTAREA NOEO ȘI A FILOZOFIEI * aprobare și dezaprobare - pe baza cunoașterii condițiilor propriilor plăceri și suferințe și pe baza simpatiei pentru bucuriile și suferințele celorlalți Dar, evident, conștiința este un produs al dezvoltării conștiinței umane numai în condițiile vieții sociale Obiectul conștiinței și al sentimentelor morale este binele comun, ca condiție pentru binele personal În această teorie morală apare din nou tendința utilitaristică atât de invariabil caracteristică minții engleze Teoria etică a lui Hume, teoria simpatiei și originea socială a moralității, a fost dezvoltată în continuare de Adam Smith în Theory of Moral

Sentiments ( ) și în cartea sa On the Essence and Causes of National Wealth ( ) După Hume, care a constituit cel mai înalt punct în dezvoltarea filozofiei engleze a secolului al XVIII-lea, începe o diminuare vizibilă a spiritului critic în lucrările gânditorilor britanici și dezvoltarea ulterioară a marilor și complexe probleme ale cunoașterii, pe care D Hume a studiat, trece în Germania, unde Kant ъ face o încercare ingenioasă și chibzuită de a depăși scepticismul lui Hume, de a găsi în cel mai interior mecanism al cunoașterii criteriile de justificare a regularității obiective a ideilor de substanță, cauzalitate și o serie de alte aspecte subiective categorii de percepţie şi gândire În Anglia, dezvoltarea teoriei cunoașterii este în scădere, dar, pe de altă parte, începe cu succes dezvoltarea detaliată a problemelor psihologiei experimentale, bazate în întregime pe observația internă Aceasta este o mișcare, de asemenea adiacentă laturii cunoscute a lui k Locke, începe cu opera lui Thomas Reid și a urmașilor săi, reprezentanți ai așa-zisei școli scoțiane Scrierile remarcabile ale lui Thomas Reid (-) sunt O anchetă asupra spiritului uman, bazată pe principiile simțului comun ( ), și apoi Un eseu despre puterile intelectuale și active ale spiritului uman (-) De la dezvoltarea ulterioară a teoriei cunoașterii, în spiritul lui Locke, Berkeley și Hume, Reed se sustrage pe motiv că orice critică anterioară a ideilor de substanță și cauzalitate cu rezultatele sale se bazează, în opinia sa, pe premisa originală a lui Locke că sufletul este o tabula rasa, că în suflet nu există adevăruri înnăscute și nici material pentru judecăți independente de experiență Această afirmație a lui Reid este corectă în sensul că Biblioteca "Runivers" NIKOLAI GROT Validitatea ideilor indicate de substanță și cauzalitate și a altor categorii fundamentale similare de cunoaștere ar trebui, probabil, căutată nu în experiență, ci în organizarea spiritului Dar pentru asta Reed nu are dreptate și nu acționează suficient de prudent atunci când, liniștit la ultima presupunere, ia câteva idei și adevăruri complexe pentru "faptele date" ale existenței noastre spirituale și apoi, bazându-se pe criteriul șocant al comunității simțul (bunul simț), trece în mod arbitrar, fără nicio investigație critică prealabilă, la asumarea valorii obiective a acestor idei și, în general, a tuturor condițiilor subiective ale gândirii, ca premise necesare cunoașterii Această recunoaștere a valorii obiective a instinctelor înnăscute ale gândirii este suficientă pentru fiecare muritor în practica obișnuită de zi cu zi; pe ea, poate, chiar și un om de știință de specialitate care studiază o anumită zonă a fenomenelor experienței are dreptul să se liniștească, dar nu este suficient pentru un filozof, pentru un gânditor care caută cele mai noi baze ale cunoașterii O astfel de indiferență filosofică este de neiertat, mai ales după ce dificultatea rezolvării satisfăcătoare a problemei originii și valorii obiective a premiselor indicate ale oricărei cunoștințe a fost pe deplin dezvăluită de gânditorii anteriori Dacă știm că ne aflăm pe un teren care se clătinește și se poate prăbuși în orice moment, atunci lași ne bazăm pe "poate" și evită să exploreze cauzele poziției precare a noastră și a celor din jur, precum și condițiile al mântuirii, - pe singura bază că, poate că solul nu se va prăbuși și cumva nu se va ridica De foarte multe ori, chiar și acum, vedem încercări de a reduce curiozitatea gândirii filozofice tocmai în numele bunului simț imediat "De ce toate aceste îndoieli, toată această critică, toată această profunzime de înțelepciune", când oamenii trăiau fără ele, pe baza legendelor și a bunului simț natural? Noi, în Rusia, auzim deseori în mod special astfel de opinii ciudate și chemări la viață "după tradiții" Dar este

permis să ne întrebăm dacă aceste tradiții nu sunt, de asemenea, un produs complex al dezvoltării vieții și spiritului uman - într-o altă epocă, învechită - și dacă deja înfrânăm spiritul uman în căutarea lui iscoditoare pentru cel mai înalt adevăr, atunci ar trebui să nu mergi mai departe și vezi o cantitate semnificativă de artificialitate?, în comparație cu existența primitivă și simplă, semi-animală, și în Biblioteca "Runivers" PRINCIPALE PUNCTE ÎN DEZVOLTAREA UNEI NOI FILOZOFII credințe religioase și tradiții moderne ale maselor? Spiritul uman nu poate sta nemișcat - fie merge înainte, fie se întoarce De aceea orice tradiție, dacă încearcă să cristalizeze gândirea umană și să-i oprească dezvoltarea, degenerează și se transformă într-un complex de formule fără viață, al căror spirit și sens se pierde Același lucru se întâmplă din când în când cu știința, și chiar cu filozofia, dacă ei apelează la simplu "bun simț" uman și se sustrage de la rezolvarea unor întrebări complexe și dificile deja puse Filosofia scoțiană reprezintă, din punct de vedere filozofic, tocmai o astfel de mișcare înapoi Sensul său istoric poate fi justificat doar prin faptul că pentru pașii ulterioare către soluționarea problemei cunoașterii, în sensul empirismului, a fost necesară efectuarea unor lucrări preliminare de studiu psihologic detaliat, iar în acest sens lucrările a lui T Reed, D Stuart, T Brown și alți psihologi scoțieni au pregătit fără îndoială noi progrese în empirismul englez în secolul al XIX-lea actual Acestea sunt punctele principale și sensul general al dezvoltării filozofiei engleze în secolul al X-lea/III Filosofia franceză a secolului al XVIII-lea, ca și filosofia greacă a următoarei timpuri după Aristotel, adică filosofia scolilor sceptice, stoice, epicuree si eclectice din secolele III si urmatoarele i Hr , are un caracter si scop predominant practic Nu este atât o sursă de idei noi și originale, cât de propagandă și aplicare la soluționarea problemelor vitale, în principal sociale, a ideilor de raționalism și naturalism mecanic din secolul al XVII-lea Sarcina sa principală este lupta practică, pe bază de raționalism și naturalism, cu dogmele, tradițiile și ordinele predominante în biserică și în stat Scopul său este să răspândească în publicul larg, în rândul oamenilor, concluziile sceptice ale rațiunii și noile învățături ale științei pozitive Meritele teoretice ale filozofilor francezi din secolul al XVIII-lea sunt, așadar, nesemnificative Ei dezvoltă, în aplicarea teoriei cunoașterii, psihologiei, metafizicii, eticii și filosofiei religiei, doctrine raționaliste și mecanice, care au fost urmașii sistemelor filozofice ale secolului XX, tot atâtea metafizice Biblioteca "Runiverse" NICHOLAS GROTH ca, de exemplu, Descartes, Spinoza și parțial Leibniz, precum și cele empirice - Bacon, Hobbes, Locke, Sheftesbury, în plus, învățăturile senzaționalismului, materialismului, deismului și ateismului conturate deja în Anglia, într-un mod deosebit combinat cu radicalismul sceptic și raționalist al francezilor, sunt aduse de aceste posturi glaciale la consecințele și limitele sale extreme Scriitorii francezi au imperceptibil acele ezitări, acea dualitate și precauție "diplomatică" cu care englezii propovăduiau senzaționalismul, materialismul și deismul cu prea cinic franchețe ei prezintă într-o formă literară strălucită și astfel răspândesc în societate acele concluzii practice care au urmat neapărat din mecanică viziunea asupra lumii care a predominat în Europa de Vest și revizuită de ei în legătură cu învățăturile empirice transferate din Anglia "În legătură directă și strânsă cu vechile influențe engleze", spune savantul german Alb Lange, în Istoria materialismului, s-a dezvoltat în Franța un spirit care a trecut cu îndrăzneală prin tot felul de neajunsuri ale

teoriei și a construit concluzii îndrăznețe pe o fundație aruncată în grabă a faptelor și teoriei istorice naturale (I,) Inițial, așa cum am spus deja, filozofia preferată a francezilor a fost scepticismul Chiar înainte de Descartes, "cuviosul III arron și secularul Montaigne au fost de acord că au subminat dogmatismul", apoi Descartes a deschis calea pentru o înțelegere mecanică a naturii, iar la sfârșitul secolului La Motte și Pierre Bayle au scris din nou în spiritul o direcție sceptică, ca Montaigne "Influența tendinței sceptice a rămas atât de puternică în Franța", spune Lange, încât chiar și materialiștii secolului al XVIII-lea - tocmai cei care se numesc cei mai extremi și mai hotărâți - și-au folosit materialismul în principal pentru a amenința credința religioasă Dydro și-a început lupta împotriva bisericii sub steagul scepticismului; chiar și Lamettry (un materialist extrem) se autointitulează un Pyrrhonian (adeptul anticului sceptic Pyrrho) și îl indică pe Montaigne drept primul francez care a îndrăznit să gândească" (Lange I,) Bayle era un cartezian cu o direcție specială, dar "a dedus alte consecințe din principalele prevederi ale lui Descartes, Biblioteca "Runivers" PRINCIPALE PUNCTE ÎN DEZVOLTAREA NOI FIUSOFIE decât Descartes însuși"; Lamettry s-a referit frecvent la Descartes ii? propovăduind ideea că omul este o mașină complexă, el a subliniat că Descartes a recunoscut deja animalele ca mașini și că propria sa teză nu era decât o extensie și o corectare a tezei lui Descartes Deismul lui Voltaire, i e doctrina sa raționalistă despre Dumnezeu este, de asemenea, strâns legată de construcția raționalistă carteziană a ideii lui Dumnezeu El completează deja formula carteziană "Gândesc, deci sunt" cu celebrul adaos "Eu sunt corpul și gândesc", din care se deduce presupunerea că și corpul poate gândi Astfel, influența filozofiei lui Descartes asupra filosofiei franceze a secolului al XVIII-lea fără îndoială, influența, însă, nu atât a literei, cât a spiritului ei - premisele mecanice de bază ale metafizicii lui Descartes O altă influență importantă s-a alăturat ideilor lui Descartes - naturalismul englezesc și empirismul lui Hobbes, Newton și Locke și, în domeniul eticii, Chiefesbury și școala sa Această influență a devenit deosebit de vizibilă începând cu anii ai secolului al XVIII-lea, după ce Voltaire a călătorit în Anglia Acesta din urmă a fost pârghia puternică care a transplantat în Franța fizica și metafizica naturalistă a lui Newton, doctrina empirică a cunoașterii și psihologia lui Locke și, în sfârșit, doctrina etică a lui Shaftesbury Predecesorul lui Voltaire în popularizarea descoperirilor lui Newton în Franța a fost, totuși, naturalistul Moperty Celebrul Fontenelle din eseul său "Entretiens sur la pluralité des mondes" ( ) era încă un cartezian, un popularizator al doctrinei carteziene a naturii Maupertuis a prezentat în Academiei din Paris o notă științifică - "Sur les lois de l'attraction" și apoi "Discours sur la ligure des astres", în care este un adept zelos al filozofiei naturale a lui Newton În rândul societății franceze educate, noua perspectivă fizică și astronomică câștigă popularitate datorită distribuției lui Voltaire Elements de la philosophie de Newton, publicată mai întâi la Amsterdam în , apoi la Paris în și a lui Métaphysique de Newton Când Mondele lui Fontenelle au fost înlocuite în budoarele doamnelor de către Elementele lui Voltaire, victoria lui Newton asupra lui Descartes în Franța putea fi considerată asigurată, spune Lange Sub influența credințelor religioase ale lui Newton, Wol Biblioteca "Runivers" NIKOLAY TROT ter, de altfel, devine pentru totdeauna un ferm apărător al deismului și al teologiei, adică de convingerea că mecanismul naturii este un instrument pentru realizarea scopurilor Creatorului și că ideea lui

Dumnezeu este absolut necesară pentru explicarea naturii Celebra zicală a lui Voltaire: "Si dieu n'existait pas, il laudrait l'inventer, mais toute la nature nous crie, qu'il existe" a fost o consecință directă a formei de viziune mecanică asupra lumii pe care a împrumutat-o de la Newton De la Locke, Voltaire și-a luat doctrina cunoașterii și elementele de bază ale psihologiei sale Îi plăcea deja pe Locke în Anglia, când a scris "Scrisorile lui Londra" (Paris), s-a întors la Locke mai târziu și în "Filosoful ignorant" al său scria: "După atâtea rătăciri nefericite, obosit, epuizat și rușinat că Căutasem atâtea adevăruri și găsisem atâtea himere, m-am întors la Locke, ca un fiu risipitor care se întoarce la tatăl său M-am dat în mâinile acestui om modest care nu se preface niciodată că știe ceea ce nu știe, care nu deține bogății nemăsurate, ci se bucură de bine fără nicio lăudare "(vezi Iberwega) Voltaire deține remarca că doctrina lui Locke despre suflet este legată de învățăturile lui Descartes, așa cum este și istoria roman Cu toate acestea, în etica sa, Voltaire se înclină mai mult spre Shaftesbury El pledează în favoarea presupunerii că ideea de dreptate și nedreptate, în esența sa interioară, este aceeași pentru toți oamenii Convingerea lui Shaftesbury despre înnăscurea (tm) a unei persoane înclinațiile morale, Voltaire, exprimă cu inteligență următoarea comparație: "Așa cum o persoană are picioare naturale pentru a merge, deși abia mai târziu învață să le stăpânească, așa el să facă distincția între drept și nedrept , deși funcția acestui organ se dezvoltă treptat odată cu dezvoltarea minții" (vezi Lange) Astfel, doctrina filozofică a lui Voltaire este eclectică - nu există elemente esențiale, independente în ea Rolul Erei poate fi comparat cu rolul lui Cicero în soarta filozofiei post-aristotelice: el doar clar și viu, în formule celebre pentru inteligență, rezumă opiniile gânditorilor mai independenți și vocația principală a vieții sale Biblioteca "Runivers" PRINCIPALE PUNCTE ÎN DEZVOLTAREA UNEI NOI FILOZOFII (el nu o consideră o sarcină pur practică - lupta împotriva prejudecăților vieții bisericești, publice și de stat, biciuind toate minciunile, vulgaritatea și stagnarea cu satira sa caustică După Windelband și alți câțiva istorici germani, găsim în el , totuși, unele o premoniție a învățăturii lui Kant despre natura practică a postulatelor lui Dumnezeu și nemurirea sufletului, pentru că Voltaire spune deja că tocmai din punct de vedere practic aceste presupuneri sunt absolut necesare, deoarece este dificil pentru a le justifica din punct de vedere teoretic Aceasta este semnificația lui Voltaire în filosofia secolului al XVIII-lea Rolul său principal se află, evident, în afara filosofiei, în acea luptă pentru idealuri sociale, în care, potrivit savantului german Du Bois Raymond (vezi Lange, I,), a pătruns până acum, "acea bunuri ideale, pentru care a luptat toate viața lui cu gelozie vigilentă, cu abnegație pătimașă, cu toate uneltele minții și mai ales cu batjocura lui cumplită: - toleranța, libertatea minții, demnitatea umană, dreptatea - au devenit pentru noi, ca să spunem așa, firesc element al vieții, precum aerul , despre care ne gândim doar atunci când ne lipsește Un alt gânditor francez, la un moment dat înrudit în viziunea lumii cu Voltaire, Diderot (-)? a fost editorul celebrului: "Encyclopédie ou Dictionnaire raisonné des sciences, des arts et des métiers" (Paris - ?; introducerea la acesta a fost scrisă de celebrul matematician și prieten Diderot-Dala m e r o m , care el însuși era în filozofie) Diderot a început cu teismul și credința într-o revelație și un Dumnezeu revelat, apoi a trecut la deism și în cele din urmă la panteism: în fiecare chestiune există senzație, gândi Diderot, nu fără influența lui Maupertuis și a naturalistului Robinay, despre care vom

discuta mai jos În vederile etice, Diderot, la fel ca Voltaire, se învecinează cu Shaftesbury Opiniile asupra moralității sunt expuse de el în eseul "Principes de la philosophie morale ou essai sur le mérite et la vertu" ( ) Opinia lui Diderot este cea care este în concordanță cu natura " Ulterior, Diderot a început să încline spre materialism, sub influența prietenilor săi apropiați, printre care un loc proeminent îl ocupa baronul Holbach, autorul celebrului în secolul al XVIII-lea eseuri Biblioteca "Runiverse" tures colorees Motilite colorate Rezistențe colorate Astfel schema doctorului Gruber este mai elaborată decât cea a doctorului Mendoza - False senzații auditive secundare pe care le numește dboaiiiiii (sau separat: vedere auditivă, gustativă auditivă etc); false senzații de miros secundare - olfactisme etc În luna februarie a acestui an, dr Gruber a trimis o scrisoare circulară, printre altele, Societății de Psihologie din Moscova, în care îi ceru să-i ofere cele mai exacte răspunsuri fără greș la toate întrebările plasate în programul întocmit de el și atașat la litera *) ; în cazul în care *) Acest "Chestionar" al Dr Gruber este plasat în traducere franceză în Nr din "Revue philosophique" a anului în curs, pp - Biblioteca "Runivers" V IVANOVSKI absența faptelor cu privire la o anumită problemă, trebuie pus împotriva ei: nu Atașăm acest program aici pentru a familiariza publicul rus cu el și le rugăm persoanelor care trebuie să raporteze fapte similare din experiența lor să ofere răspunsuri Societății de Psihologie din Moscova, adresate autorului acestei note Este necesară indicarea vârstei, sexului, ocupației, starea generală de sănătate; de asemenea, trebuie indicat dacă subiectul se simte atras de vreun fel de artă, dacă a studiat și cunoaște vreuna Programul Dr Gruber se referă doar la audiții colorate, adică senzații vizuale (false secundare) asociate cu percepții auditive reale și idei abstracte bazate pe acestea Chestionar al Dr Gruber I False senzații secundare (reprezentări) ale culorilor asociate cu percepțiile auditive reale Ce culoare vă imaginați, sau simțiți sau vedeți când auziți diferitele note ale scalei (do, re, mi, fa, sol, la, si), vocale (a, e și, o, u, e , u, i), consoane, două vocale sau silabe? De asemenea, asociați culorile cu diferite tonuri? Aveți idei de culoare când ascultați diferite compoziții muzicale ale aceluiași autor, sau altele diferite? Îți imaginezi nuanțe de aceeași culoare, sau culori complet diferite, când auzi aceeași notă pe diferite instrumente: pian, vioară, flaut, violoncel, trompetă, clarinet, oboi, corn, fagot? - Aveți aceeași idee când auziți diferite părți de vorbire: substantive (concrete și abstracte), adjective, verbe etc ? · Se întâmplă uneori ca omonimele (adică cuvintele care sună la fel, dar au înțelesuri diferite) să dea senzații de culoare diferite Dacă aveți acest fenomen, atunci ar trebui să îl rețineți Când te gândești la un obiect care are o constantă Biblioteca "Runivers" FALSE SENTIMENTE SECUNDARE culoare (ex sânge), simțiți vreo altă culoare (în funcție de vocalele cuvintelor^ ex albastru sau galben? Te entuziasmează diferitele limbi în senzații de culoare: germană, franceză, engleză, italiană etc ? Ce senzații subiective (culori, forme, diagrame) ai când auzi denumirile zilelor săptămânii, lunilor, anotimpurilor? nume de ore, vârste ale vieții, secole, epoci ale istoriei? Îți imaginezi culori sau figuri, sau ambele împreună, când auzi numele de orașe, pământuri, munți, râuri, mări etc ? Yu Combini reprezentări de culori și figuri speciale cu numele cunoscuților (rude, prieteni) și fețe necunoscute? Ce culori și forme îți imaginezi când auzi numele unor persoane care îți plac, și ce fel, când auzi nume necompletice? - Nu a fost un caz că numele unei persoane este atractiv pentru tine, ci

chipul în sine este antipatic sau invers? - Ai putea să descrii mai aproape semnele acestei simpatii și antipatii? - Care este simpatia și antipatia ta în principal exprimată: prin reprezentări de culori sau figuri? Îți imaginezi culori sau forme când auzi numere?Ce vezi cu numerele prime de la o- și cu cele cu mai multe valori: de exemplu la io, , etc '? - Nu observaţi aici vreo conformitate legală? IL Reprezentări secundare false ale figurilor asociate cu percepții auditive reale Ce linii, cifre sau volume gândești, simți sau vezi când auzi diferite note ale scalei, diferite vocale, consoane și litere cu două vocale, precum și silabe individuale? De asemenea, combini figuri cu cuvinte: cu substantive, adjective, verbe etc ? Există o diferență între grupuri separate de cuvinte? Vă gândiți la vreo figuri când vă gândiți la numele diferitelor stiluri de arhitectură, școli de pictură sau muzică sau numele diverșilor artiști? Aveți ceva asemănător când auziți numere? - Ce vă imaginați când auziți numere prime (o-) Biblioteca "Runivers" V Ivanovo și polisemantice (de exemplu, io, ,)? Vă imaginați figuri sau modele speciale când vă gândiți la o serie de numere? "Nu vezi nicio legalitate aici?" III Reprezentări "luminoase" secundare false asociate cu percepțiile auditive reale Pentru mulți oameni, percepția diferitelor zgomote este cauzată doar de simple reprezentări luminoase Spune-mi ce idei de acest fel îți provoacă bâzâitul, urletul, tunetul sau bubuitul, foșnet, scârțâit, mormăit, ciocănit, șoaptă, murmur, șuierat, fredonat, șuierat, ciripit etc ? reprezentări ale vântului? Aveți reprezentări de lumină sau culoare în timpul impresiilor sonore bruște: - când aplauiți, clic, trosniți, trageți etc ? Aveți reprezentări luminoase (necolorate) când ascultați muzică (în special orchestrală)? IV Intrebari generale Când ai observat pentru prima dată aceste fenomene în tine și cum îți explici originea lor? întărirea sau slăbirea acestuia? Există vreunul dintre rudele voastre cele mai apropiate (tată, mamă, frați, surori, copii) care au acest gen de "senzații duble"?- Știți același lucru printre străini, și mai ales printre cei orbi sau surzi? Cunoașteți vreun loc printre scriitori (mai ales printre romancieri, în biografiile artiștilor, în lucrările muzical-teoretice etc), unde s-ar vorbi despre astfel de fenomene? Acest fenomen vă oferă un sentiment de plăcere, sau neplăcut, sau este indiferent în acest sens? Nu se combină, după părerea dumneavoastră, astfel de percepții duble ale vocalelor, notelor, tonurilor etc , cu temperamente sau sentimente diferite? Cum beneficiezi de astfel de sentimente duble: Biblioteca "Runivers" FALSE SENTIMENTE SECUNDARE a) îți servesc ca ajutor memoriei? b) nu le folosești, dacă ești pictor, pentru a găsi și întări în memorie cele mai fine nuanțe de culori? c) sau pentru a distinge tonuri, (și dacă ești cântăreț sau nu)? d) vă ajută la ortografie în limbi străine? Mai aveți și alte fenomene similare în afară de cele menționate mai sus? de exemplu, simți sunete și tonuri când vezi culori sau te gândești la culori? Mai mult, combini senzațiile de culoare, auditive, tactile cu gustul, olfactiv, temperatură sau invers? - Ar fi de dorit să primim un răspuns de la dumneavoastră cu privire la caracterul fals de culoare al senzațiilor dumneavoastră gustative și mirositoare Note a) Este de dorit, cu un răspuns afirmativ la întrebări, să se facă distincția între expresiile: "gândiți (amintiți-vă, imaginați)", "simțiți", "vezi", întrucât aceste expresii reprezintă trei grade posibile de intensitate ale acestor subiective fenomene - Unii oameni asociază cu orice sunet sau literă doar o amintire, o reproducere, o idee, o idee de o anumită culoare Ei nu pot jura pe altă culoare Alte fețe simt în interior culorile, de parcă i-ar fi auzit numele; această senzație

poate avea diferite grade de intensitate: pentru unii este o senzație pur spirituală, pentru alții este localizată într-o anumită parte a corpului, cel mai adesea în cap În cele din urmă, alții îl percep ca și cum din exterior, îl îndreaptă către lumea exterioară Cei care sunt cel mai înzestrați cu această calitate văd direct culoarea subiectivă, pe care nu doar o scot în exterior, ci și o obiectivează Aceste senzații obiectivate la unele persoane pot fi descrise foarte precis (desen, vopsea) și măsurate Astfel de fețe oferă cel mai interesant material Există, în sfârșit, persoane la care unele dintre falsele senzații secundare au un grad de intensitate, altele altul: de exemplu, culorile vocalelor pot fi vizibile subiectiv, iar culorile tonurilor sunt simțite mai puțin intens etc Acest caz merită atentie speciala b) În ceea ce privește calitatea senzațiilor de culoare (false) razelor Biblioteca "Runivers" V IVANOVSKI Cel mai bine este să folosiți expresiile: "destul de definit)) și *nu destul de definit)) ■ c) Persoanele care au senzații false ale figurilor sunt rugate cu umilință să ofere desene aproximative în plus față de descrierea lor d) Senzațiile de lumină (false) sunt descrise prin comparație cu fenomene obișnuite de diferite tipuri de strălucire, strălucire etc e) În cazul în care fața este oarbă pe orice culoare a feței, li se cere să noteze acest lucru f) Lista de întrebări se cere să fie distribuită între prieteni și cunoscuți, în cercuri și societăți g) Persoanele care doresc să răspundă sunt rugate să-și dea adresa Acesta este programul Dr Gruber V Ivanovski Biblioteca "Runivers" CRITICA SI BIBLIOGRAFIE I Recenzie de cărți Windelband Istoria filosofiei antice, cu anexe de monografii: Windelband - Augustin și Evul Mediu și Fuller - Istoria scolasticii Переводъ слушательницъ Vysshikhъ Женскихъ Курсовъ sub conducerea lui A I Vvedensky S -P (VIII -) Prețul este : Traducerea istoriei filosofiei antice a lui Windelband, publicată la Sankt Petersburg din inițiativa profesorului S -Pb universitatea și cursurile superioare pentru femei ale lui Alexander Vvedensky, merită toată simpatia și atenția publicului rus interesat de filozofie Până acum, nu a existat un manual decent în limba rusă despre istoria filozofiei antice, cu excepția traducerii scurtului curs al lui Zeller despre istoria filosofiei grecești Dar, în i-x, opera lui Zeller este o abreviere a marii sale lucrări și suferă de uscăciune, fragmentare și o anumită întuneric abstract al expunerii, caracteristică acestui mare istoric al filosofiei; În al doilea rând, traducerea a lăsat de dorit Nu aveam proprii ghizi Carte de monografie talentată S N Trubetskoy "Metafizica în Grecia antică" (Moscova,) ia în considerare în principal dezvoltarea ideilor metafizice - doar până la și inclusiv Socrate - și nu poate fi un ghid școlar, iar scurtele compendii ale profesorilor de seminarii teologice îndeplinesc un scop îngust - de a ajuta oamenii clerului să-și susțină examenele de istoria filozofiei, care pentru cei mai mulți dintre ei este, până la urmă, după vechea formulă a lui Brooker, "infinita falsae philosophiae" Biblioteca "Runivers" RECENZIE de cărţi "exempla", deoarece, după părerea martirului Iustin: οσα cuv παρά πασι καλώς ειρηται, ημών των χριστιανών εστιν Prin urmare, apariția unei traduceri ruse bune, destul de competente a istoriei filosofiei antice, și chiar a unui istoric atât de remarcabil precum Windelband, este o mare bucurie pentru specialiștii în filozofie din Rusia Windelband, mai întâi cu istoria sa a noii filozofii, apoi a filosofiei antice, a dezvăluit un talent remarcabil și rar pentru pătrundere profundă în laboratorul mental și spiritual al fiecărui gânditor original, în legătură cu caracterul, problemele și influențele epocii sale, cu natura sa individuală şi

condiţiile de dezvoltare Ar fi dificil, de exemplu, să-i interpretăm pe Spinoza, Locke, Leibniz, Hume mai profund decât a făcut Windelband în istoria sa a noii filosofii Prin urmare, în evaluarea Istoriei filozofiei antice, suntem pe deplin de acord cu opinia venerabilului editor al traducerii A I Trupa are și astfel de caracteristici care o fac utilă unui cerc foarte mare de cititori Conține suficiente informații pentru a-l face potrivit pentru studiul inițial al istoriei filosofiei antice, chiar și de către cei care aleg ulterior filozofia ca subiect al studiilor lor mai specializate Și în același timp, ea satisface cel mai bine nevoile acelor persoane pentru care istoria filozofiei are doar sensul unuia dintre elementele educației istorice; căci, expunând și analizând învățăturile filozofice antice, Windelband nu numai că indică influențele și dependența lor reciprocă de soarta și caracteristicile individuale ale fiecărui filosof, dar notează constant legătura dintre istoria filosofiei și destinele istorice ale altor științe și cu curs general al istoriei lumii antice (ceea ce rar este făcut de alţii) autorii săi recenzii generale de istoria filosofiei) Traducerea a fost făcută cu atenție, editată conștiincios și există foarte puține greșeli de tipar în carte (de ce este Sophronik în loc de Sophronisk - chiar și în index?) " Mai mult, este plăcut să știm că aceasta este prima lucrare colectivă a femeilor ruse care sunt simpatice pentru dezvoltarea filozofiei Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE Întrebări sofice și care au adus imediat o contribuție atât de semnificativă la săraca noastră literatură filosofică "Toate profiturile din această carte sunt repartizate departamentului filozofic al bibliotecii Cursurilor Superioare pentru Femei" Îi dorim din suflet succes și o recomandăm tuturor celor care sunt serios interesați de istoria filosofiei europene și sunt gata să depășească micile dificultăți pentru a se familiariza cu formularea originală a celor mai importante întrebări filozofice care privesc și mințile moderne Aplicațiile despre filosofia Evului Mediu sunt bine alese și foarte potrivite H Г John Burnet Filosofia greacă timpurie Londra și Edinburgh , p - VI-ъ Lucrarea lui Burnet este una dintre cele mai eminente din ultima vreme în domeniul filozofiei antice Autorul este fluent atât în literatura veche, cât și în cea nouă Cartea lui merge așadar la un nivel cu starea actuală a cunoștințelor Și în sens metodologic, în majoritatea cazurilor îndeplinește cerințe stricte Burnet nu aduce, împreună cu hegelienii, concepţiile filosofice sub o schemă preconcepută, dar nu vede în istoria filosofiei o coeziune pur externă a diverselor opinii El vede legătura dintre învățături în elementele lor speculative centrale În același timp, el dezvăluie, alături de tact critic, o claritate a gândirii, care, printre altele, se manifestă în separarea prezentării, unde detaliile minore nu ascund principalul și sunt luate în considerare doar în măsura în care pot servi la clarificarea acesteia Este imposibil să nu-l atribui pe autor faptul că nu pierde din vedere legătura dintre filozofie și cultura generală Prudența critică a lui Burnet se remarcă deja în soluționarea problemei originii filozofiei grecești Comparând nivelul general al culturii orientale cu cel grecesc, el demonstrează imposibilitatea de a împrumuta opinii filosofice din Orient de către greci, dar în același timp arată impactul acesteia asupra unor particularități din aceste concepții Această influență este cea mai evidentă în domeniul matematicii și al astronomiei Cu toate acestea, chiar și aici a fost pur extern și introdus Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE doar detalii minore În religia greacă, Burnet nu vede o sursă fertilă pentru gândirea filozofică Progresul viziunii filozofice timpurii asupra lumii

în comparație cu cea religioasă se rezumă la faptul că, în timp ce cosmogoniile mitologice au încercat să rezolve întrebarea "ce a fost când nu era nimic", filozofii și-au concentrat atenția asupra interpretării realității reale Dar perspectiva mitologică nu a fost deloc inutilă pentru filozofie: ca să nu mai vorbim de ecourile directe, a dat naștere hilozoismului, înzestrând materiei cu totalitatea acelor forțe vii care fuseseră anterior proprietatea diferitelor zeități Lupta primordială dintre filozofie și religie nu s-a oprit nici în perioada de glorie a culturii grecești Libertatea politică a Atenei nu excludea dominația superstiției În același timp, însă, atenienii au apărat cu zel nu spiritul religiei, ci forma acesteia Cum să înțelegem preceptele religioase a fost o întrebare secundară; cel mai important este să le îndeplinești Misterele nu au făcut excepție; nu au inspirat nicio idee filozofică; efectul lor era pur extern Gândirea filozofică le-a introdus un sens speculativ Expunerea detaliată a lui Burnet este precedată de o scurtă discuție asupra chestiunii școlilor filozofice Bazându-se pe monografia lui Diels dedicată acestei probleme, el pune în perspectivă caracterul corporativ al întregii vieți grecești antice în general, în care "corporația însemna totul, iar individul nimic" Dacă medicina a fost dezvoltată inițial de asclepiazi, poezia epică de către homeride și sculptura a constituit secretul Daedalidelor, atunci este firesc să presupunem că filosofia, la începuturile sale, și-a datorat prosperitatea eforturilor combinate ale corporațiilor, mai degrabă decât celor izolați cercetarea acestor sau a altor persoane Această presupunere este confirmată de informațiile care ne-au ajuns despre frăția pitagoreică, despre "tribul" elean, despre "parteneriatul" heraclitic, despre masa comună a lui Socrate, despre școlile filozofice de mai târziu, care au fost, ca era vorba de comunități religioase (θ'ίασοι) Trebuie deci să recunoaștem un fapt real ca fundament al tradiției celor mai vechi școli filozofice Toate aceste școli și-au dezvoltat principiile de bază, printre altele, împrumutându-se din alte direcții și lor Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE critică Relația dintre școli este pentru Burnet firul călăuzitor în distribuirea materialului istoric; o aranjează nu după școli, ci în ordine cronologică Aici nu se poate intra în detaliile părții istorice Cea mai de succes ar trebui recunoscută ca expunerea învățăturilor școlii Milet, precum și a Parmenidei, Empedocles, Zenon, Melissa În învățăturile lui Thales și Anaximandru, indicii ale ecourilor astronomiei caldeene sunt curioase Atunci când îl caracterizează pe Anaximenes, învățătura lui despre lume ca ființă vie, asimilată de pitagoreici și apoi de Platon, este subliniată cu atenția cuvenită Doctrina lui Parmenide este prezentată ca materialism pur, în care au fost puse semințele, pe de o parte, ale atomismului și, pe de altă parte, ale doctrinei ideilor lui Platon În Doctrina opiniei, Parmenides Burnet vede o expunere a concepțiilor pitagoreice Cosmogonia lui Empedocle este interpretată cu o mai mare claritate și claritate decât cea a altor autori, fără a exclude Zeller și Tannery, iar dezacordul imaginar dintre ea și învățăturile religioase ale lui Empedocles este netezit Analiza dovezilor lui Zenon nu lasă nimic de dorit Melisse, care până acum a fost considerat unul dintre cei mai slabi filosofi pe baza recenziei disprețuitoare a lui Aristotel, se dovedește, datorită unei interpretări pline de spirit atât a acestei recenzii, cât și a altor texte, a nu fi mai jos decât Parmenide și Zenon, iar învățătura lui este un completare necesară la învăţăturile lor Ca o particularitate în viziunea lui Burnet asupra școlii eleatice, nu poate

fi trecut cu vederea faptul că el (împreună cu Teofrastul) îi plasează pe atomiști printre ei Cea mai slabă analiză a învățăturilor lui Heraclit În Logosul înțeleptului din Efes, Burnet nu vede alt sens decât "vorbire" și "raționament" O astfel de concepție nu doar mărturisește o neînțelegere a elementului vital în viziunea asupra lumii heraclitee, dar nu poate fi nici justificată filologic Este suficient să spunem că celebrul τού Λογου τούδ' έοντος αιεί al lui Burnet (fr Byw) este obligat să traducă: "deși acest raționament este adevărat peste tot" Și mai rău este interpretarea focului ca principiu al lumii și deducerea doctrinei curentului universal Aici, îngândurat Heraclit, spune aproape prostii în Burnet o Întrebări de filosofie, trimestrul σ Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE De asemenea, este imposibil să considerăm fericită încercarea de a reconcilia în învățăturile lui Xenofan contradicția dintre monoteism și politeism, indicată de critica plină de spirit a lui Freudenthal Burnet vede lumea în "unul Dumnezeu", iar fenomenele fizice în restul zeilor O astfel de explicație, în afară de orice altceva, este infirmată de punctul de vedere al lui Xenofan despre "unul Dumnezeu" ca o ființă în întregime spirituală - Restul departamentelor au mai mult succes Alături de o bună expunere a ceea ce este general acceptat, există ceva deosebit în ele (de exemplu, interpretarea numerelor pitagorice), dar această particularitate este departe de a fi incontestabilă Expoziția a fost adusă la Arche-Lay La sfârșitul cărții este o notă destul de valoroasă despre surse A Ghiliarov Ch Benard Platon, sa philosophie, précédée d'upp aperçu de sa vie et de ses écrits Paris, , p VIII+ Cartea este destinată, potrivit autorului, "nu oamenilor de știință profesioniști, ci unui public luminat care dorește să cunoască filosofia platoniciană în întregul și părțile ei principale" Acest obiectiv a fost atins, iar lucrarea lui Benard poate fi recomandată în siguranță - dar numai celor care, împreună cu el, sunt de părere că "scrisoarea ucide" și care, prin urmare, consideră permis să aibă o libertate considerabilă în interpretarea concepțiilor filosofice ale altora Cu toate acestea, nu există o interpretare incontestabilă a filozofiei platonice Nu am găsit erori de fapt majore, dar există atât de multe deficiențe minore încât este imposibil să le notăm Ortografia greacă și acuratețea referințelor suferă în special Acesta este un păcat străvechi al autorului, prin care lucrările sale anterioare sunt și desfigurate Benard are, fără îndoială, dreptate că "praful învățat" ne ascunde adesea întregul; pentru comentatorii lui Platon această remarcă se aplică mai mult decât oricui; dar totuși nu se poate să nu regrete neglijarea prea mare a acestui praf, întrucât în el autorul ar putea găsi ceva util pentru sine A G I B Lightfoot Disertație despre epoca apostolică-Londra și New-York pp IX-j- Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE Au fost publicate cinci excursuri sub acest titlu, care inițial făcea parte dintr-un comentariu asupra textului grecesc al epistolelor apostolului Pavel Trăsătura lor distinctivă este erudiția lor extinsă, o privire lipsită de orice intoleranță, o claritate a expunerii "Lectura lor va aduce plăcere oricui s-a pregătit pentru o înțelegere istorică a istoriei timpurii a viziunii creștine asupra lumii, studiind lucrările capitale ale lui Baur , Keim, Gausrath, Pfleiderer și alții, dar simte și nevoia să afle cum vede un teolog luminat o astfel de înțelegere Vom lăsa deoparte primele trei monografii (Fratele Domnului, Sfântul Pavel și cei Trei, Slujirea creștină), care prezintă un interes mai ales pentru istoria religiei, și ne vom limita la o scurtă analiză a excursiilor Sf Paul Paul și Seneca și Esenienii Scopul primului este de a explica seria lungă de coincidențe apropiate dintre locurile

individuale din textele Seneca și Noul Testament Motivele acestor coincidențe, dacă le excludem pe cele pur exterioare - și sunt multe dintre ele - trebuie căutate, potrivit lui Leightfoot, în primul rând, în faptul că înaltele precepte etice ale filosofilor păgâni au fost o expresie a aceleia același adevăr moral, precum și evanghelia și, în al doilea rând, unde coincidențele sunt aproape literale, în conversațiile orale ale lui Seneca cu sclavii săi creștini Cronologia nu ne permite să presupunem că el era familiarizat cu cărțile Noului Testament; relațiile personale dintre el și apostolul Pavel nu sunt altceva decât o legendă: corespondența dintre ei care a ajuns până la noi este evident falsă Cu toate acestea, viziunea despre lume a lui Seneca, luată în ansamblu, este opusă celei creștine Această întrebare, după cum știm, fusese deja rezolvată de Baur, dar analiza lui Lightfoot este mai concisă și mai clară Opinia autorului despre contactul stoicismului timpuriu cu doctrina evreiască este deosebită; dar această opinie cu greu poate fi considerată dovedită Monografia despre esenieni este împărțită în trei părți: i) despre numele esenienilor,) despre originea și "afinitatea lor",) despre relația lor cu creștinismul În primul, autorul examinează o serie lungă de etimologii grecești și ebraice (aramaice) și se oprește, cel mai probabil, la producerea de cuvinte din chasyo, pious și châshâ, tăcut A doua secțiune începe cu o critică a părerii lui Frankel, care a văzut la esenieni doar o intensificare a ipocriziei Această opinie este invalidă- * Biblioteca "Runivers" RECENZIE carte mai ales că, pe baza viziunii evreiești asupra lumii, trei particularități ale sectei eseniene sunt inexplicabile: abținerea de la căsătorie și sacrificii și închinarea la soare De unde provin aceste caracteristici? Școala Baur (Baur, Herzfeld, Zeller și alții) vorbește despre influența pitagoreismului Lightfoot demonstrează și natura iluzorie a acestei interpretări Printre pitagoreici trăsăturile mai sus numite nu pot fi urmărite; Coincidențele semnalate de școala Baur sunt parțial imaginare, parțial pot fi explicate în afară de orice împrumut Dar este greu de recunoscut impactul pitagorismului pe baza cronologiei și geografiei Lightfoot vede elemente ale parsismului în particularitățile esenienilor Aici stă pe același teren cu Gilgenfeld (Die Ketzergeschichte des Urchristenthums, Leipz , pp -) Trebuie să admitem că argumentele prezentate de aceşti doi autori sunt mult mai convingătoare decât cele ale şcolii Baur Lightfoot, însă, nu este pe deplin de acord cu Gilgenfeld, deoarece nu admite posibilitatea unei influențe budiste, pe care o susține primul Sfârșitul celei de-a doua secțiuni este consacrat dovedirii acestei imposibilități A treia secțiune este de cel mai mare interes Dar discuția despre chestiunea relației dintre creștinism și eseism nu este atât o chestiune filozofică, cât o chestiune teologică A G I A Farrer păgânism și creștinismul Londra și "Edinb pp XII-f- Scopul acestei cărți este de a demonstra că toate elementele care sunt considerate proprietate exclusivă a creștinismului erau deja date de cultura antică greacă și romană și că victoria ei, în forma în care a apărut predominant în catolicism, este mai degrabă o nenorocire decât o binecuvântare pentru civilizaţie Este imposibil să nu aducem un omagiu dragostei arzătoare a autorului pentru gânditorii antici și cunoașterea largă cu aceștia Dar argumentele cu care își apără poziția nu pot fi considerate convingătoare În primul rând, el uită că, într-o evaluare comparativă a fenomenelor, ar trebui să se ia ca bază a ideilor lor centrale, și nu detalii secundare Printre poeții și filozofii antichității, se pot găsi, fără îndoială, destul de multe puncte de contact cu viziunea creștină asupra lumii Dar elementele de bază

Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE Ideea reală a creștinismului - cerința iubirii dezinteresate pentru Dumnezeu și a iubirii abnegate pentru aproapele, care presupune Împărăția Cerurilor ca adaos necesar - este complet străină de lumea antică Cel mai înalt ideal al tuturor eticii antice în general nu este fericirea într-o relație filială cu Dumnezeu, ci o viață fericită, realizată, de altfel, nu prin iubire, ci prin înțelegere Cel mai apropiat de etica creștină a lui Platonov; dar și aici asemănarea este adesea mai mult formală decât reală În al doilea rând, autorul se referă în principal la Seneca, Epictet, Marcus Aurelius, Maximus Tirskago și alți scriitori care au trăit într-o perioadă în care creștinismul se răspândise deja destul de larg și, prin urmare, îi putea influența Ar fi mai dificil să dovedești absența acestui efect decât să argumentezi pentru el În al treilea rând, vorbind despre cultura creștină, este necesar să se facă distincția între viziunea creștină originală asupra lumii și acele straturi care s-au format pe ea sub influența evreiască și păgânism Aspectele negative ale acestei culturi sunt, fără îndoială, înrădăcinate în aceste influențe Autorul ar trebui să-și îndrepte armele împotriva lor și nu împotriva creștinismului în general Greșelile metodologice pe care tocmai le-am remarcat nu înlătură însă nici interesul, nici semnificația lucrării lui Farrer Conține tot ceea ce în domeniul moral a lăsat moștenire bine de cultura antică și poate fi deosebit de util pentru cei care, din cauza prejudecăților stabilite, nu vor să vadă în el (mai ales în ultimele sale secole) altceva decât corupție morală și întuneric religios Pentru a dovedi în mod clar lipsa de temei a unui asemenea punct de vedere, autorul anexează la finalul cărții o serie de poezii care îmbină principalele idei religioase și morale ale scriitorilor păgâni, în principal din primele secole ale creștinismului: Epictet, Marcus Aurelius, Seneca, Epicureeni, Plutarh Aceste poezii sunt la fel de excelente atât ca conținut, cât și ca formă A G alb Stoekl Geschichte der ciristlichen Philosophie zur Zei t der Kirchen väter Mainz, pp IV+ Lipsa unui manual bun de filozofie a Părinţilor Bisericii^ Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE a fost mult timp un punct slab în literatura filozofică Lucrările lui Ritter și Huber sunt depășite, manualul lui Nirschl este teologic, iar cel al lui Iberweg este prea scurt Prin urmare, ar fi imposibil să nu salutăm apariția unui nou manual, întocmit de altfel de un autor atât de meritat din istoria filozofiei precum Steckl Poziția sa de profesor de filozofie la academia episcopală de la Eichstätt a dat motive să se aștepte la ceva de o valoare deosebită de la el cu această ocazie Aceste așteptări, însă, nu s-au adeverit deloc Este imposibil să nu observăm, în primul rând, că manualul lui Stäckl este aproape în întregime o compilație În aceasta, desigur, nu există o nenorocire anume, dar este rău că împrumuturile sunt de natura unui plagiat grosolan, deoarece compilatorul, deși subscrie pagini întregi de la alții (în special de la Nirschl și Iberweg), nu indică împrumuturi ; şi mai gravă este ignoranţa aproape completă a ultimei literaturi Ecuanimitatea lasă, de asemenea, mult de dorit Deși autorul susține că a încercat să adere la un punct de vedere obiectiv, totuși, aceste eforturi, dacă au fost, au rămas în zadar Părinții greci sunt în general mai puțin respectați de el decât cei latini Expunându-le pe acestea din urmă, el încearcă să netezească tot ceea ce este în contradicție cu dogma catolică Din aceasta, expunerea devine nu numai falsă, ci și incoloră Acest neajuns este deosebit de izbitor în secțiunea despre Tertulian Remarcile critice cu care autorul însoțește fiecare învățătură sunt de așa natură încât ar fi mai bine dacă nu ar

exista deloc În general, cartea mărturisește decrepitudinea atât a energiei, cât și a gândirii lui Stoeckl Cu toate acestea, nu este inutil Valoroase sunt mai ales textele cu care este plin Mai mult decât atât, expunerea este în general mai detaliată decât cea a Iberweg A Ghiliarov Prof A Vasiliev Din istoria și filosofia conceptului de număr întreg pozitiv Kazan, , pagina a -a, C k Numărarea și măsurarea G von Helmholtz Conceptul de număr L Kronecker Traducere de prof L Vasilieva Kazan, , pagini , Prima dintre aceste pamflete este un discurs despre Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE donat la octombrie , la deschiderea Societății de Fizică și Matematică de la Universitatea din Kazan, de către președintele acesteia, prof A Vasiliev Indicând semnificația metodei matematice în mecanică și fizică, posibilitatea aplicării sale fructuoase în chimie, fiziologie, logică, psihologie, statistică și economie politică, autorul analizează natura psihologică a conceptului de număr, care este singurul obiect al matematicii pure, care deci poate fi numită "aritmetică* "În sens larg, îmbrățișând toate disciplinele matematice, cu excepția geometriei și mecanicii, matematica este regina științelor naturale, iar aritmetica este regina matematicii*, spune Gauss Autorul conturează câteva puncte din "muncioasa și îndelungată muncă psihologică prin care omenirea a dobândit treptat conceptul de numere întregi succesive*, începând cu eschimosi, care nu pot număra decât până la trei, și terminând cu numărul viu până la unu cu o mii de miliarde de zerouri, ceea ce necesită de ani de muncă continuă zi și noapte pentru imaginea sa în scris * Autorul, de acord cu Helmholtz, consideră atât numărătoarea în sine, cât și axiomele aritmeticii și matematicii ca fiind generalizări din experiență; la început, numărarea și numele numerelor s-au îmbinat strâns cu obiectele (în mare parte organe ale corpului uman), simbolizând obiectele numărate: deci "doi * printre chinezi, în traducere, înseamnă" urechi *, printre tibetani - "aripi *, printre mâinile hotentoților"*; pentru unii sălbatici, "șase" înseamnă "unul (degetul) din cealaltă mână *", zece * - "două mâini *", douăzeci * - "om" etc Analiza numărării și conceptul de serie "normală" de numere conduc direct la axiomele aritmeticii; în plus, obiectele exterioare trebuie să îndeplinească anumite condiţii pentru a putea fi numărate: nu trebuie să dispară în timpul acesteia, să se îmbine unele cu altele sau să se împartă în două sau mai multe, nu trebuie adăugate altele noi la cele numărate etc ; prin urmare, numai experiența poate indica posibilitatea aplicării unei serii date de obiecte a axiomelor aritmetice și, în consecință, axiomele în sine nu pot avea acel sens transcendent, independent de experiență, pe care Kant le-a atribuit-o Biblioteca "Runivers" RECENZIE de cărţi Articolul lui Helmholtz "Numărarea și măsurarea" a fost plasat într-o colecție de articole filozofice dedicate Ed Zeller cu ocazia celei de-a -a aniversări a doctoratului său în În acesta, precum și în articolul lui Kronecker, se fac aplicații mai detaliate ale acelorași principii la diferite clase de operații matematice Având în vedere marea importanță a acestor întrebări pentru psihologie și filozofie, vocea Societății de Fizică și Matematică din Kazan merită toată atenția Apropo, permiteți-ne să vă reamintim că această Societate a sărbătorit recent centenarul nașterii faimosului geometru Lobaciovski, a cărui mare semnificație filosofică a lucrărilor sunt recunoscute de autorități precum Helmholtz și alții V Ivanovski S Godlevsky Fundamentele dezvoltării moderne Eseu despre aspirațiile mentale ale secolului al XIX-lea S -Pb Pret cop (o p) La începutul pamfletului său, autorul pictează un tablou al vieții intelectuale contemporane Sfârșitul secolului al XIX-lea este o

perioadă tulbure și tulburătoare Marile probleme sociale care așteaptă să fie rezolvate, fragilitatea principiilor morale, fermentația generală a minților și inimilor - toate acestea aruncă o umbră sumbră asupra timpului nostru, în ciuda succeselor sale strălucite în materie de cultură materială Ieșirea din această stare este posibilă numai cu ajutorul unui astfel de sistem de cunoaștere, care, bazându-se pe de o parte pe rezultatele științelor exacte, pe de altă parte, pe nevoile spiritului uman, va da împăcare la întrebări tulburătoare, unește oamenii Aceasta ar trebui să fie adevărata filozofie a viitorului Toate încercările anterioare de a construi și defini filozofia au suferit fie din cauza inexactității, fie din cauza unilateralității Singur, ca Og Comte, nu a distins, sau, ca Spencer, nu a deosebit-o suficient de știință, alții au construit-o fără niciun material științific, o lucrare abstractă a minții, îmbrăcând lumea cu construcțiile ei raționale, alții, ca Mill, au amestecat-o cu logică Conform definiției autorului, "filozofia este o știință care studiază legile, mijloacele și normele unificării mentale a omenirii" ( ) Este această idee a umanității, ca regulator Biblioteca Runiverse RECENZIE carte principiul lativ al filosofiei, autorul încearcă să sublinieze mai ales Ea realizează adevărul, un adevăr uman și, prin urmare, un adevăr relativ, dar un adevăr în a cărui acceptare toată omenirea trebuie să se unească; nu va mai fi, ca vechiul sistem, produsul minții și imaginației unor gânditori individuali, ci rezultatul muncii colective a tuturor oamenilor; ea "împacă sinteza creativă cu spiritul cercetării, lumea reală a științei și lumea ideală a artei și religiei" (p $) După ce a primit recunoașterea generală, va intra în învățământul școlar, "va sta la baza sistemului de predare*; atunci "idealurile noastre nu vor intra în conflict cu cunoaşterea, ci, dimpotrivă, cunoaşterea va deveni cel mai înalt ideal al dezvoltării umane generale* Dar cum vor fi toate acestea, rămâne o întrebare deschisă și nu se poate spune că definiția conținutului și sarcinilor filosofiei, dată de autor, a fost în vreun fel mai precisă decât definițiile lui Spencer condamnate de el Riel și mulți alții *) S K A N Gilyarov, profesor al Universității St Vladimir "Hipnotism după învățăturile școlii Charcot și ale școlii psihologice" Kiev pagini C ruble Când o persoană care nu are o pregătire specială începe să ia în considerare întrebări speciale dificile, cititorul are o teamă legitimă că sarcina poate fi îndeplinită departe de a fi satisfăcător Prin urmare, în primul rând, trebuie menționat că o astfel de teamă va fi în acest caz nefondată Cititorul va găsi în această carte o descriere detaliată a diverselor manifestări ale stării hipnotice, o caracterizare și analiza acestora din punctul de vedere al investigatorilor inițiali, precum și o expunere a celor mai recente teorii Controversat *) Remarcăm că autorul nu este întotdeauna corect în a prezenta opiniile scriitorilor, cu care i-ar fi mai ușor să se familiarizeze Deci, conturând o privire asupra sensului filosofiei, prof Grot, autorul se referă doar la primul său pamflet ( ) și sugerează că "această viziune a lui în esență nu s-a schimbat până în prezent" Autorul probabil nu este familiarizat cu articolele prof Grot: "Cu privire la problema adevăratelor sarcini ale filosofiei" Moscova "On the Direction and Tasks of My Philosophy*, M , "What is Metaphysics (Questions of Philosophy and Psych) și celelalte lucrări ale sale legate de ultimul deceniu Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE Părerile autorului sunt exprimate în detaliu În unele cazuri, autorul constată o eroare sau entuziasm, dar în cea mai mare parte se limitează la o simplă prezentare, astfel că cartea este o serie de extrase din diverse lucrări, care, însă, nu numai că nu se

diminuează, ci crește interesul său, întrucât critica independentă, desigur, nu ar fi puterea autorului și nu ar putea, prin urmare, să explice nimic Toate întrebările de orice semnificație și-au găsit loc în cartea domnului Gilyarov, iar în cele de capitole ale lucrării sale cititorul nespecialist va găsi pentru el însuși multe lucruri noi și interesante, deoarece cartea domnului Gilyarov este cel mai complet set de informații despre starea hipnotică și poate facilita foarte mult cunoașterea diverselor probleme ale hipnotismului Adevărat, unele întrebări au fost doar atinse, altele au rămas fără mențiune, dar nu putea fi altfel în raport cu un fenomen atât de complex precum hipnoza Unele deficiențe minore și nerespectări nu merită menționate Totuși, într-un loc, domnul Gilyarov a lăsat să scape Neputând să găsească vreo cale de ieșire din raționamentele contradictorii ale școlii din Nancy și ale școlii din Salpêtrière, el face observația: "pentru persoanele care stau în afara școlilor, întrebarea, evident, poate fi decisă numai pe baza încrederii în autoritatea lor" Trebuie să presupunem că domnul Gilyarov nu a vrut să spună prin acesti oameni de știință, ci a însemnat persoane care stau nu numai în afara școlilor, ci și în afara științei medicale, deoarece nici un singur cercetător serios nu va găsi posibil să "rezolve problema pe baza încredere " Se poate decide numai pe baza faptelor, iar odată ce faptele în sine sunt puse la îndoială, decizia este posibilă doar cu ajutorul autoverificării Tocmai acest gen de critică nu a fost posibil pentru domnul Gilyarov, motiv pentru care el se înclină acum de partea unui cercetător, apoi de partea altuia, apoi de al treilea, deși nu dăunează prezentării în cel mai puţin Dacă cititorul se află într-o stare de spirit, va trage singur concluzia; dacă nu, cel puțin se va familiariza cu starea problemei Poziția domnului Gilyarov, ca nespecialist, formulând întrebarea conform surselor, face de prisos orice remarcă Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE cu privire la aspectele avute în vedere de acesta pe fond, întrucât asemenea observații s-ar aplica autorilor citați de acesta Din exterior, ediția este destul de satisfăcătoare Termenii sunt transferați corect Doar în locul cuvântului reflex, "reflexiv" este pus peste tot)), dar aceasta este o greșeală pe care o fac uneori medicii Astfel, domnul Gilyarov și-a îndeplinit cu succes sarcina, iar cartea sa poate fi recomandată în siguranță în atenția tuturor celor interesați de starea problemei hipnotismului în prezent, ca o expunere extrem de vie și detaliată a acesteia A Tokarsky Alfred Fouillée Descartes (Les grands écrivaints français) Paris, Hachette, Schița biografică a lui Foulier despre Descartes este una dintre colecțiile excelente de "mari scriitori francezi" publicate de Gaschette Numai această împrejurare arată suficient că venerabilul autor nu a avut în vedere și nu a putut scrie o monografie detaliată și specială despre Descartes, ci a fost nevoit să se limiteze la o schiță generală și departe de a fi completă a vieții marelui filozof francez și a unui studiul rapid, popular, al activităților sale științifice și filozofice Dar, făcând această rezervă cu privire la caracterul popular al cărții, nu se poate să nu constate că schița biografică a lui Fulier despre Descartes nu merită mai puțin o atenție deplină și cu greu ne putem înșela dacă spunem că va rămâne decorul întreaga colecție Venerabilul autor al acestui eseu este unul dintre cei mai talentați scriitori francezi contemporani și, desigur, mai competent decât oricine altcineva din istoria filosofiei Credem, așadar, că Descartesul său, fără a introduce poate ceva deosebit de nou în chestiunile controversate, care nu au fost încă pe deplin rezolvate de istoria filosofiei, va fi, în orice caz, citit de majoritatea publicului educat

cu cea mai plină de viață interesează și servesc ca un instrument excelent pentru popularizarea ideilor unuia dintre cei mai mari gânditori și, în adevăr, "părintele" filosofiei moderne; într-adevăr, după cum remarcă Foulier la începutul eseului său, "comuniune cu Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE ne aduce cu genii la culme, din care se deschid spații nesfârșite și se remarcă primele licăriri de adevăruri, chiar înainte ca acestea să apară la orizont Această idee ar putea servi drept epigrafă pentru întreaga carte Foulier, de fapt, îl privește pe Descartes ca pe părintele filosofiei moderne, ca pe un gânditor care, la începutul secolului al XV-lea, rupând cu scolastică, nu numai că a deschis calea "îndoielii metodice", de-a lungul căreia cea mai recentă filozofie a avut invariabil și încă merge, dar și anticipat, uneori într-o formă foarte definită și clară, achizițiile majore ale analizei filozofice ale gânditorilor de mai târziu Dacă, crede Fulier, în filosofie, ca și în știință, suntem surprinși de cei care găsesc soluții, atunci trebuie să-i considerăm pe cei mai mari pe cei care introduc noi probleme în cunoaștere Un astfel de mare gânditor, potrivit lui Foulier, este Descartes Lui Descartes îi suntem datori pentru multe soluții, sau elemente de soluții de o importanță capitală, dar, în același timp, câte probleme noi a introdus în filozofie, de la critica cunoașterii până la problema realității materiei! Schopenhauer a recunoscut că Descartes a fost primul care a pus la coadă cea mai importantă problemă, în jurul căreia s-au grupat de atunci studiile filosofilor și care l-a ocupat mai ales pe Kant, problema idealului și realului, adică problema distingerii între ceea ce este subiectiv și ceea ce este obiectiv în cunoștințele noastre Ce relație poate exista între imaginile obiectelor care se află în mintea noastră și obiectele reale care există complet în afară de noi? Știm sigur că astfel de obiecte există cu adevărat? Și, dacă răspunsul este da, pot imaginile lor să ne spună ceva despre organizația lor? "Iată problema", spune Schopenhauer, "și timp de două sute de ani de atunci, când a fost pusă, sarcina principală a filosofilor este să distingă clar idealul de real, adică ceea ce aparține exclusiv cunoașterii noastre, ca atare, de ceea ce există independent de acesta și, astfel, să stabilească relația lor reciprocă Potrivit lui Fulier, Descartes nu numai că a pus problema "criticii" în acest fel, dar a dat, Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE mai mult decât atât, singura soluție adevărată: singura realitate percepută direct de noi este realitatea conștiinței noastre, a gândirii noastre; ceea ce este de acord cu legile acestui gând este adevărat și numai prin acest adevărat percepem cu certitudine alte realități Mai mult, în noi baza ființei este voința și, prin urmare, principiul final al existenței trebuie să fie și voința Al doilea merit al lui Descartes în filozofie, după Fulier, este că a arătat că gândirea nu poate fi redusă la mișcare în extensie Chiar și astăzi, mulți oameni de știință uită acest adevăr Descartes le răspunde dinainte: "A spune că gândurile nu sunt altceva decât mișcările unui corp este același lucru cu a spune: focul este gheață și albul este negru" Astfel, Descartes a identificat imediat zona de pogrom a mecanismului și limita sa impenetrabilă - conștiința Al treilea merit al său constă în faptul că s-a angajat în operația inversă, fără a o duce însă la capăt operația de reducere a lumii mecanice la elementele conștiinței Tocmai din această cauză Descartes i se pare lui Foulier cel mai mare inițiator al idealismului modern, deși, adaugă el, Descartes i-a dat o formă prea intelectualistă Deși a pus voința la baza existenței, își imaginează lumea prea mult "ca reprezentare" și nu suficient - "ca voință" Desigur, se poate fi de

acord cu această remarcă a lui Fulier, dar, în opinia noastră, are dezavantajul că este editată în termenii filozofiei lui Schopenhauer, din cauza căreia gândirea lui Descartes nu iese suficient de clar În ultimele sale scrieri, Descartes oscilează între două propoziții: materia este o esență, materia este doar o abstracție A doua poziție, recunoscută acum ca adevărată, este cel mai în concordanță cu spiritul sistemului lui Descartes, așa cum crede Foulier Pentru Descartes, faptele naturale și obiectele materiale nu pot fi decât complexe de legi și proprietăți matematice Fizica lui, după cum a spus cineva, se contopește în metafizica lui; iar această metafizică însăși, în tot ceea ce privește lumea materială, nu este altceva decât matematică pură Prin urmare, lumea exterioară la Descartes este rezolvată în idei "Multe minți excelente", spune Descartes, "cred că văd clar, Biblioteca Runiverse RECENZIE carte acea extensie matematică, pe care am stabilit-o ca principiu principal al metafizicii mele, nu este altceva decât gândul meu și că nu are și nu poate avea o existență în afara minții mele Astfel stânjenit de această obiecție, Descartes nu a încercat să recunoască o realitate complet independentă în spatele extinderii, el s-a susținut pur și simplu de la un răspuns direct, spunând: "Nu pot decât să mă bucur de faptul că metafizica mea este amestecată cu matematica pură, la care aș vrea Am vrut ca ea să fie așa " Și într-adevăr, adaugă Foulier, metafizica lui seamănă în așa măsură cu matematica, încât ea dispare în ea, iar matematica, la rândul ei, dispare în gândire, pentru că numărul este determinat de gândire: cine înțelege timpul, dacă nu gândirea? cine, în cele din urmă, își imaginează acel abis gol și negru care se numește spațiu, dacă nu gândit? Materia, fiind doar o extensie, ea însăși devine un fel de esență ideală, care, în afara noastră, depinde de spiritul divin, iar în interiorul nostru, de mintea noastră, unde "ideea ei este înnăscută" Forma și mișcarea dispar în relația dintre ideile clare și precise, care sunt la fel de "în noi" Astfel, purtăm în noi înșine, sau mai bine zis, extragem din noi lumea adevărată, lumea științei, care nu este altceva decât un sistem de idei S-a spus frumos de cineva că universul lui Descartes este un "univers de cristal"; în ea totul ar trebui să fie transparent, totul să fie luminat de gândire, totul să se reducă, pe cât posibil, la gândire "Dar", adaugă Fulier, "dacă aceasta este lumea adevărată, atunci aceasta nu este lumea reală Descartes a concentrat întreaga realitate a lumii exterioare într-o singură "voință", voința lui Dumnezeu El ar fi trebuit, însă, să omoare întregul univers cu dorințe mai mult sau mai puțin analoge voinței noastre și având în ele germenul "gândirii" Tocmai acest concept extins se străduiește din ce în ce mai mult idealismul modern, restabilind astfel viața materiei, dar eliminând conceptul antic de substanță materială Subiectul gânditor, prin intermediul unei "idei", nu poate concentra decât în sine tot ceea ce este împrăștiat într-un obiect imaginabil; dacă, deci, mintea înțelege și iubește natura, atunci natura însăși poartă în ea însăși germenii conștiinței; organizația ei, în loc să fie exclusivistă Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE pur mecanic, așa cum o considera Descartes, are ceva spiritual în el Ceea ce în noi este obiectul unei conștiințe clare și al unei voințe călăuzitoare, în natură este deja într-o stare de visare vagă și străduință oarbă Endimionul adormit este natura adormită; Diana, contemplându-l și luminându-l cu raze de lumină, este un gând îndrăgostit de ceva care încă nu gândește și nu vede, dar își poate deschide deja ochii și contempla lumina universală Acesta este, aproximativ, punctul de vedere din care Foulier examinează și

analizează metafizica lui Descartes El examinează consecvent revoluția făcută de Descartes în știință, idealismul cartezian (critica cunoașterii, gândirea și relația acesteia cu materia, teoria ideilor, ideea unei Ființe perfecte, existența materiei), apoi psihologia și etica lui Descartes (etica lui Descartes Foulier, contrar opiniei generale, dă o semnificație aparte), iar în capitolul final indică influența lui Descartes în literatură și filozofie Acest ultim și ultim capitol este mai slab decât restul cărții În filozofie, influența lui Descartes a fost, fără îndoială, enormă, mai ales în secolul al XVII-lea (Malbranche, Spinoza, Leibniz), și se convine ușor cu Fulier, care spune că de la Descartes până în zilele noastre, un singur gânditor a introdus un punct nou de vedere în filozofie - Kant Dar la Fulier această întrebare a influenței lui Descartes asupra gândirii filosofice este dezvoltată prea repede și superficial V Chuiko Biblioteca "Runivers" II Revizuirea revistelor MincL Noua serie, nr , iulie Prof Jones -Idealismul și teoria cunoașterii Când adversarii lui Hegel îi reproșează absența unei teorii a cunoașterii în predarea sa, când îi critică sistemul din punctul de vedere al teoriei cunoașterii, de obicei îl interpretează pe Hegel în sensul lor, într-un sens complet străin spiritului a sistemului său Acești critici cred în existența lumii ideilor, doresc să creeze o știință despre ea și să găsească o legătură între aceasta și lumea realității Dar pentru hegeleni nu există o lume a ideilor Legile lor ale gândirii nu sunt legi ale gândurilor, ci legi ale lucrurilor Hegel a eliminat complet antiteza dintre subiect și obiect, dintre gândire și realitate Pentru el nu există activitate care să nu se dovedească, în cele din urmă, a fi activitatea spiritului Metafizica lui este și logica lui, știința nu a conexiunii ideilor, ci a operațiilor minții Hegel vorbește despre gândire, iar criticii săi despre gânduri, transformând astfel realitatea sa în concepte generale ireale, iar ontologia sa într-o teorie a cunoașterii Henry Laurie - Metode de cercetare inductivă Autorul și-a propus să corecteze formularea celor patru metode ale lui Mill El formulează metoda consimțământului astfel: "Dacă, în experiența noastră, după un antecedent cunoscut, apare întotdeauna un ulterior cunoscut, sau dacă ambele aceste fenomene se însoțesc întotdeauna unul pe celălalt, atunci există posibilitatea ca aceste antecedente și ulterior, sau aceste concomitente fenomenele, sunt legate prin legea cauzalității; această probabilitate crește cu Biblioteca "Runivers" MINTE numărul și varietatea cazurilor El formulează metoda diferenței astfel: "Dacă un nou fenomen, sau grup de fenomene, este introdus în circumstanțe care prin ele însele nu sunt capabile să provoace un anumit eveniment și atunci are loc acest eveniment, atunci noul fenomen sau grup de fenomene fenomene, este cauza sau o parte din cauza acestor evenimente Dacă eliminarea unuia precedent nu provoacă nicio schimbare în producerea evenimentului, atunci acesta anterior nu are nicio legătură cu acest eveniment, în timp ce cele anterioare, care nu pot fi eliminate fără eliminarea evenimentului în sine, sunt legate de acest eveniment printr-o relație cauzală Autorul formulează metoda reziduurilor în cuvintele lui Herschel, iar în formularea lui Mill a metodei modificărilor concomitente, cuvintele "cauză" sunt înlocuite cu cuvântul "condiție" E T D i X o p -Diferenta dintre propozitiile reale si cele verbale Dacă vrem să știm dacă propoziția "A este B" va fi reală sau verbală, trebuie să luăm în considerare definițiile date pentru "A" și pentru "B"; dacă aceste definiții sunt independente unele de altele, propoziția va fi reală; daca sunt dependente, propozitia va fi verbala James Ward -Asimilare și asociere (Acest articol nu este

terminat și de aceea prezentarea lui este amânată până la final) În același număr apare și F G r a ng e r - Teoria aristotelică a minții P Mokievek Philosophische* Monatshefte, V XXIX, , Hefte - Lasswitz Energetica modernă în sensul său pentru critica cunoașterii Conținutul experimental al energiei este distribuția și schimbarea stărilor în spațiu și timp, reprezentate matematic în termeni de cantități O analiză epistemologică a acelor moduri de gândire care stau la baza energeticii deschide o serie de operații sintetice ale rațiunii care corespund legilor de bază ale categoriilor de cantitate, calitate și relație Conceptul de energie din ultima analiză nu este altceva decât o anumită relație între spațiu Q Întrebări de filosofie, KN σ Biblioteca "Runivers" A BASSISTOV stări temporale și temporale, în urma cărora conținutul temporal-spațial (Zeit-Raum-Inhalt) este nu numai determinat, ci și legalizat ca real - Prin înlocuirea conceptului de masă cu conceptul de energie (Ostwald, Lehrbuch der Chemie), energia face un pas semnificativ înainte față de fizica mecanică, rezolvând dificultățile pe care aceasta din urmă le întâmpină În ideea că conținutul finit, concret al naturii nu este un dat senzual (die sinnliche Gegebenheit), ci că își primește sensul obiectiv doar în măsura în care este determinat de o lege universală, autorul vede semnificația epistemologică esențială a energiei moderne Staudinger - O întrebare morală este o întrebare socială Acest articol, scris în legătură cu biografia lui Lange Elissen și cu cartea lui Ziegler "Die sociale Frage-eine sittliche Frage", oferă o ilustrare destul de interesantă a mișcării socialiste contemporane din Germania "Filosofia, ca orice altă știință, nu este un scop pentru omenire, ci un mijloc pentru ea; și anume, ea trebuie să se supună scopului universal al îmbunătățirii armonice În strădania sa de a realiza unitatea înțelegerii lumii și unitatea acțiunii, filosofia întâlnește două forțe reale: i) viziunea tradițională asupra lumii a maselor și) ideile morale predominante printre mase Însă, în prezent, scindarea dintre viziunea științifică asupra lumii și dogmatismul necritic al maselor dă loc din ce în ce mai mult convergenței lor: este adevărat că victoria viziunii științifice asupra lumii se exprimă până acum în răspândirea filozofiei materialiste, dar autorul vede acest lucru ca un pas semnificativ înainte, deoarece materialismul este totuși o formă inferioară, dar totuși științifică de înțelegere a lumii O dezvoltare similară are loc și în domeniul practic: din egoismul mărunt și din monotonia vieții de zi cu zi, strălucește un nou ideal de viață, animat de gândul că oamenii, prin forța lor, pot întemeia pe pământul uman un regat al Justiție pentru toți Opoziţia dintre idealul dominant şi noul ideal practic se exprimă cel mai acut în doctrina social-democrată: pentru aceasta este cert că nu avem Biblioteca "Runivers" PHILOSOPHISCHE MOKATSHEFTE principiile raționalității și ale unei ordini sociale juste După ce a evidențiat acele tendințe spre socialism, care, potrivit autorului, sunt inerente situației economice moderne, Staudinger trece să o discute din punct de vedere etic Aici autorul insistă asupra dualității criteriului etic: pe de o parte, se pune problema moralității unui anumit sistem social (subiectul eticii sociale), pe de altă parte, moralitatea indivizilor (subiectul individului) etică); etica socială ar trebui să stea la baza doctrinei moralei personale Socialismul subliniază tocmai latura socio-etică a problemei și, uneori, atât de unilateral încât poate părea că recunoaște doar efectul sistemului social asupra indivizilor, recunoaște structura morală a unei persoane numai ca urmare a ei situatie materiala Accentul pe acest aspect se explică prin faptul că

în perioadele de luptă tocmai punctele de vedere opuse ies mereu în prim-plan, iar ceea ce este general recunoscut și nu este supus disputei este lăsat la umbră Adevărat, sistemul economic este în orice caz principalul factor în dispoziția morală a maselor: Staudinger merge și mai departe, susținând că punctele de vedere asupra justiției și moralității sunt determinate nu numai de sistemul economic în general, ci și de poziția de clasă a indivizi, ca să spunem așa, după interese de clasă În general, masele pot fi îndreptate spre bine nu prin propovăduirea binelui, și nu prin speranța unei recompense sau frica de pedeapsă în transcendent, ci doar printr-un astfel de sistem social care poartă în sine garanția educației pentru binele; numai un astfel de sistem poate ridica umanitatea la cel mai înalt nivel moral În acest punct constă semnificația etică a mișcărilor sociale moderne: până acum, ideea dependenței moralității individuale de moralitatea ordinii sociale a trecut în plan secund Acum este recunoscută Prin urmare, în loc să atacăm detaliile, este mult mai important să chem la viață acele forțe intelectuale și morale care ar putea contribui la debutul pașnic al unei noi epoci istorice Principala sarcină morală nu constă în predicarea îmbunătățirii oamenilor, ci în a ajuta la crearea pământului pe care semințele unei astfel de predici Biblioteca "Runivers" A BASSISTOV ai putea prinde radacini Există un element în această idee care ne scoate din sfera factorilor economici materiali; aici materialismul este completat conștient sau inconștient de idealism; problema socială încetează de a fi aici - din punct de vedere științific - una economică, iar din punct de vedere practic, o problemă gastrică și devine o întrebare morală E Hartmann -Religie o z n o-ph and l o s o f e teze Acest articol este format din de teze, în care celebrul autor al "Filosofia inconștientului" formulează principalele prevederi ale învățăturii sale religioase, dezvoltate de el în lucrările sale anterioare despre filosofia religiei și reprezentând "concretul monistic" și " reforma autosoterică a metafizicii tradiționale creștine și a oamenilor de știință Sunt despre mântuire Tezele se încheie cu "conturul unei mărturisiri concret moniste" Sub titlul: DieăltesteFassungvon Melanchtons Ethik-Mr Heineck (bibliotecarul muzeului orașului din Nordhausen) tipărește cea mai veche ediție a Epitome Ethics a lui Melanchthon, datând din și încă nepublicată P Cariis -The Religion of Science Schiță din viața filozofică a lui Sev America Acest articol este menit să familiarizeze cititorii cu una dintre părțile mișcării filozofice moderne din Nord America, și anume cu activitățile "Orep Court Publishing Company Op C P Comp, fondată de E Heler'om şi are ca scop fundamentarea, dezvoltarea şi răspândirea "religiei ştiinţei"* Religia științei se bazează pe faptele naturii și pe adevăruri demonstrate științific Principiile sale sunt: i) pozitivismul, adică cunoașterea bazată exclusiv pe fapte și) monismul, adică o viziune întreagă și unificată asupra lumii; monismul nu este un sistem propriu-zis, ci mai degrabă un plan al sistemului, un fel de principiu reglator, ca ideal al științei - În filozofie, care aspiră să devină religia științei, cea mai importantă problemă este problema omului suflet Ce este sufletul, cum se naște, care este relația lui cu lumea? - Sufletul conține în elementele fenomenelor sale conștiente datele oricărei experiențe - impresiile văzului, auzului etc Aceste date ale experienței sunt elemente din care sufletul este compus și crește Biblioteca "Runivers" PHILOSOPHISCHE MONATSHEFTE sha Ceea ce exprimă sensul sau conținutul stărilor mentale se numește obiect sau subiect; totalitatea tuturor obiectelor este realitate, sau obiectivitate, materialitate, obiectivitate Greșeala idealiștilor și

realiștilor constă în opinia unilaterală că sunt date numai stări subiective sau doar obiecte obiective: de fapt, nici una, nici alta nu este dată, ci o anumită interacțiune (Interacțiune) constând într-o relație subiectiv-obiectivă Tabloul lumii prezentat de suflet are scopul de a se adapta la lume; adaptarea va fi cu atât mai perfectă, cu atât mai corectă imaginea lumii; prin urmare, scopul ideal al dezvoltării spirituale este extinderea și aprofundarea cunoștințelor Baza eticii bazate pe știință sunt faptele experienței, caracterizate ca revelații ale Atotființei, Realității, Realității; Întregul în care trăim, ne mișcăm și suntem" sunt autoritatea supremă din care derivă regulile de conduită morală De obicei, sursa legii morale se numește Dumnezeu: religia științei nu vede niciun motiv pentru a aboli acest concept, dar înlocuiește ideea unui Dumnezeu personal (în sens antropomorf) cu ideea unui Dumnezeu supra-personal Zeitate, pe care știința o învață să-L cunoască în miracolele legilor naturale - Omul a devenit o ființă morală, datorită conexiunii sale cu umanitatea; numai dacă se simte membru al societății umane și își reglează comportamentul în consecință, sufletul său poate să crească și să se dezvolte Întrucât sufletul este un produs al activității totale a omenirii, el este transferat generațiilor mai tinere prin ereditate, educație, experiență Morala este un mod de conduită care este reglementat de cel mai înalt punct de vedere universal, iar într-un asemenea caz moartea nu poate distruge ceea ce era valoros în suflet Sufletul omului continuă să trăiască în fiu, fizic sau spiritual O astfel de idee a nemuririi este contestată atât de materialiști, cât și de adepții religiilor independente de știință Dar obiecțiile lor se bazează pe o viziune falsă a sufletului ca un fel de Eu metafizic; în realitate nu există indivizi: toți sunt doar părți, a căror esență și sens depinde de legătura lor cu Întregul; generațiile viitoare, precum și cele din trecut Biblioteca "Runivers" A BASSISTOV shiya, nu esența "altilor"; ei suntem noi înșine "Religia științei" respinge atât etica ascezei, cât și etica plăcerii (hedonismul); etica sa derivă principiile moralității nu din sentimentele subiective, ci din legile realității obiective; scopul său este dezvoltarea cea mai înaltă a sufletului uman prin creșterea ulterioară, cunoașterea adevărului și ascultarea de acesta Articolul se încheie cu o caracterizare foarte originală a religiei științei, potrivit căreia aceasta este cea mai ortodoxă, întrucât este întotdeauna gata să-și dovedească învățăturile, cea mai catolică, întrucât se bazează pe adevăruri universale, și cea mai intolerantă, întrucât adevărul "nu tolerează alți zei aproape de sine (deși, Desigur, această intoleranță nu duce la persecuție, ci mai degrabă este asemănătoare cu ceea ce se înțelege de obicei prin toleranță) *) Articolul lui R Noag - Un moment inexplicabil în filosofia lui Kant - a fost scris în legătură cu Lecturile lui Kant în psihologie, publicate nu cu mult timp în urmă de du Prelem, din care rezultă că în jurul anului Kant le-a vorbit ascultătorilor săi despre starea mistică a sufletului inainte de nastere Bazându-se pe dovezile lui Schulz, Jachmann și Borowski, Noag se îndoiește de validitatea acestui fapt, dar nu rezolvă definitiv întrebarea, lăsând rezolvarea acestui "mister" pe seama specialiștilor din Kant În plus, numerele indicate ale revistei conțin: o biografie a lui I E A Bassistov Lista articolelor independente din cele mai recente cărți ale revistelor filozofice străine în Da: Jurnalul Internațional de Etică Vol IIL # (iulie)-J Roic e Despre anumite aspecte psihologice ale pregătirii morale - W Smart Locul industriei în organismul social -CN Starcke Pe *) Am plasat această caracterizare a mișcării etice americane pentru a aminti

excelenta critică a acesteia publicată de regretatul P E Astafiev Vezi Q Phil și Psych , carte al -lea Ediție Biblioteca "Runivers" LISTA ARTICOLE INDEPENDENTE căsătorie omenească - S Alexandru Caracter şi conduită -G Simmel Deficiențele morale ca funcții intelectuale determinante Minte Октябрь -AJ Balfour O critică a teoriilor idealiste actuale -EEC J o ne s Despre natura judecății logice - Prof H Jones Jdealism şi epistemologie -CL Franclin Despre teoriile luminii - senzație - J El li s Mc Tag g art Timpul și dialectica hegeliană Monist Vol № (Окт г) -Ch S Pei ree Esența sticloasă a omului -Prof ED Cope Viitorul gândirii în America -Dr FL Oswald Mumii mentale - Dr Alfred Binet Ganglionii nervoși ai insectelor - Pr o f Ridi Garbe Monism hindus - Dr Paul Car us Ideea de necesitate: temeiul și scopul ei -№ (Янв г)-Prof C Lloyd Mor-g a n Doctrina lui Anta -C h S P eirc e Dragoste evolutivă - Mon cure D Conway Renan -Christine Ladd Franklin e Intuiția și rațiunea -G Ferrerò Cruzime și milă în femeie -Dr Paul Carus Panpsihismul și Panbiotismul -№ - Prof F Iodi Religia și știința modernă -Dr Paul Carus Religia științei -Prof John Dewey Superstiția necesității -GM McCrie Problemele "Sinechismului* -Prof H Schubert A patra dimensiune Matematica! şi spiritual-listică -№ -H von Holst Naționalizarea învățământului și a universităților -Lady Victoria Welby Semnificație și metaforă - * Ch S P e ir ce Răspunde Necesitarienilor Duplică către Dr Carus -Dr Paul Carus Fondatorul tihismului, metodele, filosofia și criticile sale Ca răspuns domnului Ch S Peirce -Prof E D Cope Fundamentele teismului - Vezi № - Prof F Klein Starea actuală a matematicii - J V în n Corelarea puterilor mentale și fizice -Prof C Lloyd Morgan Dr Weismann despre ereditate şi progres - W Maccali Agnosticism - Dr E Montgomery Automatism și spontaneitate - Dr Al Binet Centrul nervos] al Zborului în Coleóptera - Th Gilman Ereditatea versus evoluție -Th Stanton Sebastian Castelli și toleranța religiilor - Dr Paul Carus Universitățile germane la Târgul Mondial Revista filozofică Сентябрь (№) - Bondar Senzația de plăcere -Dr A desena Teoria vibrației și legile organice ale sensibilității -L Weber Repetiție și timp - Октябрь (№) -A Căutat Abuzul de incognoscibil și de Библиотека"Runivers" ПЕРЕЧЕНЬ САМОСТОЯТЕЛЬНЫХЪ СТАТЕЙ reacție împotriva științei -L Mari Hier Du rôle de la pathologie digitale dans les recherches psychologiques - G Ferrerò L'arrêt ideo-émotionnel Jurnal italian de filosofie Май и Іюнь -G Dându-l Doctrina memoriei la Descartes, Malebranche și Spinoza - G Mantovani Psihologia ca ştiinţă experimentală - A Valdarnini Un nou tratat de Filosofia naturii - NR D'Alfonso Spectrul lui Hamlet -Іюль и Августъ - A Faggi Eseu despre misticism -G Marchesini Dinamismul psihologic -V Benini Il Gracioso - Сентябрь и октябрь -R Marian Doctrina celor doisprezece apostoli și critica istorică F De Sar o Le teorie Moderne sulla psicologia della suggestione - G M Ferrari Pensieri su'l bello studii filozofice Volumul al nouălea, număr -H Bruns Despre egalizarea plăților statistice în psihofizică -Dr Julius Merkel Metoda erorii medii, experimentează! stabilit prin experimente în zona Raummass-ses L-Alfred Lehmann Despre relația dintre respirație și atenție - Lightner W imer Despre estetica experimentală a unor relații de formă spațială I - numărul - GF Lipps Investigaţii în fundamentele matematicii I - Dr Julius Merkel - Idem IL - Ligh tn er W itme r idem (închidere) -E M euman n Contribuţii la psihologia simţului timpului II -J Catell Cronoscop și cronograf W w și t Observații privind paragrafele de mai sus Biblioteca "Runivers" Știri și note În cartea din ianuarie a revistei "Întrebări de filosofie și psihologie" (pentru), printre altele, au fost promise articole: H N Strakhova: Despre sarcinile istoriei filozofiei, Vladimir Solovyov:

Sensul iubirii (sfârșitul), prof A A Kozlova: Semipozitiviști: A Fulier, Tarde și Guyot *), L M Lopatina: Filosofia lui Kant (Eseu popular), Dr S S Korsakov: Psihologia microcefalelor, N Ya Grota: O metode de psihologie și altele În actualul an universitar - , la Universitatea din Moscova sunt predate următoarele cursuri de științe psihologice și filozofice Logic - hoardele binemeritate prof M M Troitsky - ore (pentru primul curs) Conform psihologiei - Ord prof N Ya Grotom - ore de prelegeri (pentru al doilea an) și ore de seminar (pentru cei care doresc) Conform istoriei filozofiei - e prof L M Lopatin: i) istoria filosofiei antice (în primul an) - ore;) istoria unei noi filozofii (pentru anul III al catedrelor verbale și istorice) - ore;) un seminar despre noua filozofie (Descartes, Leibnitz, Kant) - oră (pentru cei care doresc) Privatdozent A S Belkin citește (pentru al treilea an al catedrei clasice) - filosofia lui Platon și Aristotel - ore În Universitatea din Sankt Petersburg prof AI Vvedensky citește: psihologie și logică (ore); a comentat- *) Articole gg Kozlova și Solovyova nu au putut fi incluse în cartea din noiembrie, din cauza bolii autorilor lor Biblioteca "Runivers" NOTE ȘI NOTE lectură nouă a lui Platon și Aristotel (ore); introducere în filozofie (sarcinile ei și direcțiile principale de metafizică și epistemologie) - ora I - În plus, Pr -Conf univ L V Rutkovsky a anunțat un curs de logică inductivă (ore) Prof În semestrul curent al Universității Yuryev, Oze citește istoria filosofiei antice, partea I (ore) și partea a II-a (ore), și nu istoria noii filozofii, așa cum a fost raportat în mod eronat în cartea a Întrebărilor În anul universitar trecut - , la Academia Teologică din Kiev au fost citite următoarele cursuri de filosofie și științe conexe: Despre istoria filosofiei (conf D I Bogdashevsky) în anul I al Academiei: reprezentanți de seamă ai tendințelor filosofice ale antichității (în ordine cronologică), începând cu Thales și terminând cu teozofia alexandrină, cu o atenție deosebită acordată filosofiei Platon și stoicismul pentru anul ѣ- filosofia Părinților Bisericii, scolastica și istoria filozofiei până la Kant inclusiv Poloshka (profesor P I Linitsky) - un curs de logică Conform metafizicii (aka) - epistemologie, ontologie și cosmologie Despre teologia morală (profesor M A Olesnitsky): Introducere în știință (conceptul de moralitate, relația sa cu religia și filozofia, istoria științei și semnificația ei); partea I: Despre legea morală a lui Dumnezeu și despre viața și activitatea morală a omului în general; Partea a II-a: O învățătură privată despre îndatoririle și virtuțile unui creștin Despre psihologie (Prof D V Pospkhov) "curs" psihologie experimentală cu o scurtă schiță fiziologică a sistemului nervos În prelegerile despre istoria bisericii, profesorul M G Kovalnitsky a citit despre gnosticism (originea gnosticismului, sistemele sale, natura religioasă și teosofică a gnosticismului, semnificația sa în mișcarea filozofică a gândirii creștine din primele secole) Despre pedagogie (profesor asociat N K Makkaveisky): Introducere în pedagogie Pedagogie specială Aproximativ aceleași cursuri filozofice ar trebui să fie predate în anul universitar curent În eseurile semestriale ale studenților din - , au existat următoarele subiecte de natură filosofică: Biblioteca "Runivers" NOTE și NOTE I "Semnificația educației filosofice pentru teolog" (Li-nitsky) II - Platon a recunoscut o zeitate personală? III "Semnificația educațională, mai ales în prezent, a filozofiei lui Platon" (ambele Bogdashevsky) IV "Să aplicăm metoda experimentală în domeniul cercetării psihologice"? (Vorbeste) V "O evaluare critică a doctrinei lui Platon despre cunoaştere" VI "Ce ar trebui să se înțeleagă sub ochii lui Dumnezeu în

sufletul unei persoane despre care vorbesc înțelepții antici"? (Vorbeste) O nouă ediție a Societății de Psihologie din Moscova este tipărită și va fi publicată în curând:) Ku no'Fisher Arthur Schopenhauer) F Paulsen Introducere în filozofie Vă puteți abona acum la aceste eseuri în biroul revistei Questions of Philosophy and Psychology Preț pentru ambele cărți împreună j r de pe bandă, separat pentru ruble Mai mult, traduceri au fost deja livrate editorilor Proceedings of the Society: "Critica rațiunii practice" a lui Kant, "Un eseu despre rațiunea umană" de J Locke (prima jumătate) și dialogul lui Platon "Phaedrus" Amendament În cărți "Probleme de Filosofie și Psihologie" la pagina jui a secțiunii a doua de pe rândul de sus în loc de "întreg" ar trebui să fie "deschis", iar pe linia de jos să fie "conștiință" și nu "creație" Consiliul Societății de Ajutor pentru cei care au absolvit cursul de științe din Sankt Petersburg cursurile superioare pentru femei aduce în atenția persoanelor care doresc să fie membre ale societății că cererile sunt acceptate în numele președintelui consiliului Societății, Nad Tu Stasova (S -Pb Znamenskaya,) și trezorier - Nat Alexandru Vѣtvnitskaya (Sergievskaya, d ib) Numai absolvenții cursului de științe din Sankt Petersburg pot fi membri cu drepturi depline cursuri superioare pentru femei, contribuind prin; R anual, sau p k în ianuarie și iulie; alte persoane, făcând o sumă forfetară yuo rub sau anual ruble, sunt considerați membri-concurenți Biblioteca Runiverse LACĂȚI ȘI LACĂȚI Am primit următorul mesaj: "În primăvara acestui an, la departamentul educațional al Societății de Diseminare a Cunoștințelor Tehnice din Moscova, s-a format o "comisie specială pentru organizarea lecturii la domiciliu" Scopul comisiei este de a veni în sprijinul unei clase mari de oameni care simt nevoia să-și completeze prin lectură golurile din educație Societăți de acest fel există, după cum se știe, în Anglia și America Urmând exemplul Societăților Occidentale, Comisia de la Moscova a decis să publice din când în când liste cu subiecte pentru teme în diferite departamente de cunoaștere și să ofere celor care doresc instrucțiuni scrise cu privire la subiectele de studiu vizate Un număr semnificativ de profesori și profesori din Moscova au luat parte la activitatea organizatorică a comisiei, iar în prezent perioada pregătitoare a activității comisiei se apropie de sfârșit Deși până acum rezultatele discuției preliminare nu au putut fi publicate, totuși vestea lor s-a răspândit în întreaga societate și a stârnit din partea sa o simpatie neîndoielnică pentru întreprinderea comisiei Președintele Comisiei N Milyukov a primit de la un donator necunoscut o obligațiune din al doilea împrumut estic în valoare de o mie de ruble cu următoarea mențiune: "Banii anexați sunt pentru înființarea unei biblioteci pentru cititor sub conducerea comisiei dumneavoastră" Această donație este de mare importanță, deoarece chiar și în Anglia, cu un sprijin financiar considerabil din partea cititorilor înșiși, Home Reading Society nu poate face fără donații voluntare din exterior National Note Reading Union nu se plătește singur și depinde în mare măsură de asistență voluntară în bani și muncă Prin urmare, este nevoie de mult entuziasm pentru a pune în mișcare și a menține astfel de întreprinderi Într-adevăr, conform ultimului raport al NHRU, doar jumătate din capitalul pe care Societatea îl are la dispoziție este alcătuit din contribuții ale cititorilor; cea mai mare parte din jumătatea rămasă este livrată prin donații, al căror rezultat total pentru cei trei ani de activitate a Societății este de peste de mii de ruble Începând lucrările pregătitoare, comisia de la Moscova nu s-a îndoit de simpatia activă a societății ruse Biblioteca "Runivers" NOTE ȘI NOTE SH la cauza

învățământului public și încă de la început ea a decis să pună problema într-o privință puțin mai larg decât este pusă în străinătate Cert este că acolo, cu ieftinitatea și abundența cărților potrivite pentru lectură, "Societatea de lectură la domiciliu" se poate limita la a recomanda cărți, indicații de citire a acestora și, cel mult, să-și ofere serviciile la achiziționarea acestora La noi, în condiții cu totul diferite ale pieței de carte, a lăsa cititorii să cumpere ei înșiși cărțile recomandate ar însemna, în multe cazuri, a lăsa sfatul comisiei fără aplicare practică Prin urmare, Comisia a decis să încerce să ofere cititorilor abonamente la cel puțin unele dintre cărțile recomandate Pentru implementarea acestei părți a proiectului, o singură muncă personală și diligența organizatorilor nu ar fi, evident, suficiente, pentru alcătuirea bibliotecii a fost necesar să avem niște bani Este de înțeles, așadar, cât de important este pentru comisie că tocmai în aceasta, cea mai dificilă întrebare pentru aceasta, donația generoasă a necunoscutului pune întreprinderea pe un teren ferm Este de la sine înțeles că, cu cât fondurile de comisioane cu care își va începe activitatea sunt mai mari, cu atât le va putea oferi primilor ei cititori condiții de abonament mai ușoare Comisia speră, așadar, că, pe măsură ce informațiile despre activitățile sale se răspândesc în societate, vor exista și alte persoane care doresc să-i acorde tot sprijinul posibil Informații detaliate despre organizarea "lecturii acasă" vor fi publicate în timp util pentru informații generale, la finalizarea tuturor lucrărilor preliminare ale comisiei Mesajul de față este determinat de dorința comisiei de a mulțumi public donatorului necunoscut pentru inițiativa sa luminată Pe lângă semnificația sumei donate, comisia nu poate decât să prețuiască această donație, ca prim semn de simpatie publică pentru cauza pe care a conceput-o și prima garanție a succesului ei, nu doar material, ci și moral Cărți noi trimise editorilor Bendziula, A La chestiunea băncilor școlare Cu de desene Transl A Fedorova (din revista "Buletinul Educaţiei") M C k (pagini)] Biblioteca "Runivers" NOTE ȘI NOTE Pr de Vasiliev, A Din istoria și filosofia conceptului <> un număr întreg pozitiv Kazan, Ts k (p) Al lui Traducerea articolelor: G von-Helmholtz - "Numărarea și măsurarea" și L K ponekera - "Conceptul de număr" - Kazan, (pagini) Wizel (Wiesel) Un caz de isterie cu edem isteric roșu și o tulburare specială de memorie cunoscută (retipărire din Lekarskaya Gazeta) (în poloneză) Varșovia, (i; p) Windelband Istoria filosofiei antice Cu anexa de articole: Windelband - "Augustin și Evul Mediu" și Fulier - "Istoria scolasticii" Traducerea studenților la Cursurile superioare pentru femei, editată de prof A I Vvedensky SPb C ruble (ѵ́III + pagini) Profitul din publicație este alocat departamentului filozofic al bibliotecii Cursurilor Superioare pentru Femei Wulfert, A Antropologic - școală pozitivă de drept penal în Italia Emisiune al doilea și ultimul Iaroslavl, IV + p E Gruber (și F Galton) Audiția colorată și fenomenele similare (Comunicații la Congresul de Psihologie Experimentală de la Londra) Londra STR Elpidinskiy, Yakov Viziunea religioasă și morală asupra lumii a lui Plutarh Heron din Yeisk SPb , C rub II - p Zakrevskiy, Ign Despre învăţăturile şcolii criminal-antropologice Eseul critic Harkov, C și freacă pagini Kondr, Gr Nouă dragoste Psihologie, analiza poemului tragic M IO Lermontov "Demon" Nijin, C k Yu p Lange, prof la Copenhaga Afecte (mișcări mentale) Studiu psihofiziologic Pe ed A Virenyu-sa SPb C o k p Maniissohn WB Soleil sau la religion et les caracteres de notre siècle Paris pagini Nechaev, Alexandru Pir este un poem filozofic al iubirii Experiența expunerii poetice a lui Platon Ed revistă "Panteonul literaturii" SPb C

k p Revista filozofică Vol Nr (iulie) - Vorbire şi cântec Internai Biblioteca "Runivers" știri și note Svetlov, P preot Un exemplu de serviciu prost la "apologetica ortodoxă și știința pură" în art P Sokolova etc Kiev, C k p Spinoza, Benedict Tratat de perfecţionare a minţii (De intellectus emendatione) Pe cu latină Polinkovsky, cu aplicația capitole din Istoria noii filosofii de Kuno-Fischer Odesa, C k p Strahov, Rev Câteva cuvinte despre iubirea creștină în relația ei cu natura spirituală a omului M pagini Tokarsky, Dr , A A Hypnotism in Pedagogy (retipărire din revista "Vopr Phil and Psych ") p C k Al lui Pe problema efectelor nocive ale hipnotizării Raport la cel de-al III-lea Congres al medicilor ruși de la Sankt Petersburg g-Ts k p A lui Aplicații terapeutice ale hipnotismului Raport la cel de-al IV-lea Congres al medicilor ruși de la Moscova Ts k p Turkin, N Radiația electrică a corpului uman (cu fototipuri) Ed ed revistă "Natura și vânătoarea" - M , ib p I Fudel, preot Afacerea noastră este în regiunea de nord-vest M C k p Shperk, Fedor Metafizica proceselor lumii Bazele SPb pagini Singur Culegere de povestiri traduse, nuvele și poezii Publicarea "Posrednik" pentru intelectuali cititori M p C, COP Biblioteca "Runivers" Societatea psihologică C VIL Extras din procesul-verbal al ședinței din octombrie Ședința a fost deschisă la ora seri în Sala de Consiliu a Universității, sub președinția tovarășului președinte L M Lopatin (din cauza bolii N Ya Grot), sub secretarul adjunct N M Gorbov Acțiunile au fost prezente membri: P D Boborykin, N V Bugaev, A S Belkin, O P Gerasimov, N A Zverev, V N Ivanovsky P A Kalenov, M S Korelin, S S Korsakov, N P Postovsky, V P Preobrazhensky, N I Rzhondkovsky, V P Serbsky, A A Tokarsky, N I Timkovsky, N I Shishkin, E A Shmidt și membrii concurenților: C A Malkovskaya și J D Selivaciov În timpul întâlnirii s-au întâmplat următoarele: Citiți și aprobați procesul-verbal al ședinței precedente Având în vedere plecarea în străinătate a secretarului temporar al Societății, Yu membru V N Ivanovski Societatea a fost de acord cu aceasta, iar V N Ivanovsky a acceptat misiunea care i-a fost oferită Au fost raportate treburile curente A declarat despre propunerile către Societate și revistei "Întrebări Philos și Psihologie" ediții ale traducerilor de eseuri de filozofie Ei și-au exprimat dorința de a citi rezumate în Societate: Valabil membri: P D Boborykin - "Formule și termeni în domeniul frumuseții" (la sfârșitul lunii octombrie) și "Despre cartea lui Sou- Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ r au: Suggestion dans Part"; V P Preobrazhensky - discurs la reuniunea anuală solemnă a Societății; N I Timkovsky - a Despre principiile educației "(în noiembrie a anului curent); membru concurent V t Dolgintsev și cei din afară: domnii Şah-Nazarov şi Turkin S-a hotărât trecerea în considerare a problemei ordinului de citire a rezumatelor domnilor membrii și cu privire la admiterea comunicărilor terților - la Consiliul Societății A avut loc o dezbatere pe raportul lui L M Lopatin: "Asociații mobile de reprezentare", citit la ședința de primăvară trecută (mai) și tipărit în cartea din septembrie a revistei Dorința de a obiecta a fost declarată prin acțiune membri: A S Belkin, V N Ivanovsky, N V Bugaev, P A Kalenov, A A Tokarsky, P D Boborykin, S S Korsakov, V P Preobrazhensky A S Belkin și V N Ivanovsky au reușit să-și spună observațiile și o parte din observațiile lor - N V Bugaev Şedinţa a fost suspendată la ora seara, iar continuarea dezbaterii a fost amânată până la următoarea ședință Regulamente pentru rezumatul lui L M Lopatin: "Asociații mobile de reprezentanțe" *) πi Explicația proceselor mentale dată de psihologia asociativă suferă de două neajunsuri majore: a) legile general acceptate ale asocierii sunt

nedefinite în conținutul lor - este imposibil de ghicit din ele direcția pe care ar trebui să o ia viața psihică, supunându-le, în dezvoltarea ei ; b) aceste legi nu acoperă şi nu exprimă legătura efectivă a fenomenelor psihice, în trăsăturile ei foarte esenţiale Alături de forța unei coeziuni puternice și stabile (care se exprimă în funcționarea legii contiguității și în cele mai simple operații ale legii asemănării), în combinarea ideilor noastre există constant o forță de transformare și redistribuire , și este greu să decidem care dintre aceste două tendințe ale sufletului nostru are un caracter mai original Prin urmare, în mintea noastră, alături de asociații stabile și nesusținute ♦) Publicat în Întrebare Phil și psihic , carte Întrebări de filosofie, KN Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ asocieri vizibile, trecătoare în mod constant de tremurând și mobil Asociațiile mobile - atât în originea lor, cât și în efectul lor asupra conștiinței noastre - se împart în două categorii: una dintre ele ia naștere destul de inconștient și, luând stăpânire pe conștiința noastră, provoacă în ea iluzia a ceva stabil și real, - asta este cum sunt acestea în conținutul viselor noastre, iluziile morbide, halucinațiile etc ; altele apar, se schimbă și sunt distruse nu împotriva voinței noastre, ci sub influența ei directă; ele exprimă gândirea noastră activă și, prin urmare, precaritatea și mobilitatea lor nu sunt doar recunoscute direct de noi, ci și cauzate de noi Asociațiile mobile din această a doua categorie le numesc fluide sau trecătoare Rolul asociațiilor fluide în viața noastră mentală este enorm: fără ele, gândirea în general concepte nu ar putea exista - nu am avea o idee despre posibil - nu am distinge viitorul de trecut, fără ele acolo nu ar exista stări mentale precum frica, speranța, așteptarea Întrucât existența asociațiilor fluide depinde în întregime de conștiința originii lor din activitatea noastră arbitrară, atunci conștiința directă a activității noastre de sine este condiția fundamentală pentru prezența în noi a ideilor despre posibil, despre viitor, despre adevăruri universale, despre scopuri practice și, de asemenea, despre unele emoții spirituale foarte importante Eul nostru nu este doar reprezentarea noastră, formată ca urmare a muncii complexe a mecanismului asociațiilor: este adevăratul centru și baza vie a fenomenelor mentale, conștient de sine în acțiunile sale Prezentarea dezbaterii A S Belkin nu a fost de acord cu prima poziție a lui L M Lopatin, și anume cu acea parte a acesteia, în care se spune că "legile de asociere general acceptate sunt nedefinite în conținutul lor - este imposibil să ghicească din ele direcția în care viața psihică în desfășurarea sa", precum și cu cele spuse la pagina - J din rezumatul lui L M Lopatin, publicat în Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ și psihologie", și anume, cu cuvintele: "Așadar, afirmarea dominației legilor asocierii asupra tuturor acțiunilor minții noastre nu echivalează cu o simplă recunoaștere a faptului că fiecare idee, în împrejurări convenabile pentru aceasta (care, totuși, , în conținutul legilor în sine nu este deloc predeterminat) poate fi combinat cu orice altă idee? Un adevăr atât de inofensiv, dar, în același timp, evident, care nu spune nimic, ar trebui să fie considerat un principiu suficient pentru explicarea proceselor interne ale vieții mentale? Potrivit oponentului, cerințele făcute de L M Lopatin legilor asocierii nu pot fi făcute unor legi atât de largi ca acestea Aceste legi aparțin celor mai generale legi și, conform legii raportului invers dintre volumul și conținutul judecăților, ele acoperă un număr mai mare de fenomene individuale decât alte legi, dar pentru asta au cel mai mic conținut și nu pot și sunt deci nu este obligat să "predetermina circumstanțe", în

timp ce o idee dată le va evoca pe una sau pe alta Același lucru este exact pentru legea gravitației, în atitudinea căreia se va pune la îndoială explicația subtilului subsidiarei abia L M Lopatin: pe baza unei legi, gravitatea uneia sau alteia, plecarea de mișcarea uneia sau alteia planete, căderea unui fel de pietre etc Legile asocierii exprimă acele uniformități pe care le-am observat în cursul fenomenelor vieții noastre spirituale, iar întrebarea nu se poate pune decât cu privire la fidelitatea lor , dar nu despre certitudinea lor Dacă aceste legi sunt adevărate, atunci le putem folosi "ca principii pentru explicarea proceselor interne ale vieții mentale" A S Belkin a abordat întrebarea: care este explicația naturii? Revenind la cei mai buni reprezentanți ai logicii inductive - J St Mill și Bain, se poate observa că există trei feluri de explicații ale naturii sau trei tipuri de folosire a legilor superioare ale naturii pentru a explica faptele și legile inferioare; toate aceste trei feluri de explicații ale naturii sunt aplicate și în psihologie și prin ele obținem legi secundare, derivate ale spiritului, care sunt o deducere din legile de bază ale spiritului și în special din legile asocierii, care la în același timp încetează să pară nedefinit Ținând cont de toate cele de mai sus, nu putem fi de acord Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ cu critica legilor asocierii prezentate de L M Lopatin La aceasta vorbitorul a răspuns că există două feluri de legi generale Unele dintre ele, deși de natură universală, se disting prin acuratețea perfectă a sensului: astfel sunt legile astronomiei, axiomele matematicii, cea mai înaltă generalizare a fizicii Caracteristica lor esențială este că, cunoscând circumstanțele aplicării lor, prevedem cu certitudine rezultatul inevitabil al acțiunii lor Alte legi exprimă nu numai relații generale, ci și relativ nedefinite între fenomene Un caz extrem de astfel de legi îl avem în legile asociațiilor de idei După cum a arătat vorbitorul la pagina a rezumatului său, sensul lor final este că orice idee poate fi combinată cu orice altă idee Dar nu este o asemenea regularitate negația oricărei regularități în general? Și recunoașterea unei astfel de relații între idei poate fi considerată un criteriu semnificativ în studiul fazelor vii ale dezvoltării sufletului? La aceasta A S Belkin a obiectat că psihologia asocierii, introducând condițiile de aplicare a legilor de bază ale spiritului, face posibilă și prevederea unor cazuri particulare de viață mentală și, dacă da, atunci aceste legi determină realitatea Răspunzând, vorbitorul și-a exprimat îndoiala că apărătorii psihologiei asociative vor putea vreodată să deducă efectiv conținutul concret al vieții mentale Nu numai că legile asocierii în sine sunt, în ansamblu, nedeterminate și lipsite de sens, dar condițiile pentru aplicarea lor sunt de obicei foarte vag enunțate Psihologii școlii asociative explică viața psihică retrospectiv, aplicându-și începuturile șocante și extrem de extensibile la conținutul psihic deja dat A doua remarcă a lui A S Belkin se referea la afirmația vorbitorului că "legile asocierii nu acoperă și nu exprimă legătura reală a fenomenelor mentale, în trăsăturile ei foarte esențiale" (teza ith b) și pagina a mesajului) În primul rând, A S a fost atent la ceea ce spune L M Lopatin la paginile j și din mesajul său Aici vorbitorul pare să-și exprime îndoielile că psihologii asociațiști recunosc capacitatea omului de a fi creativ Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ" onora Potrivit referentului, avem în asocieri prin contiguitate "lanțurile amintirilor noastre, doar în multe puncte întrerupte de operarea legii asemănării; dar și această acțiune introduce din nou în conștiința noastră numai noi lanțuri de amintiri" *) (p $) "Și conform formulei lui Bain", spune referentul în

continuare, senzațiile prezente tind să revigoreze stări mentale trecute asemănătoare lor Cu aceste date, cum să explicăm apariția în mintea noastră a unei combinații complet noi și în același timp foarte distincte Dar o astfel de nouă formare de combinații între idei apare constant Nu doar că suntem cufundați în contemplarea trecutului și vedem asemănările și diferențele dintre elementele sale constitutive - gândim și ajungem la noi concluzii, ne imaginăm" etc (p) -A S Belkin a subliniat că niciunul dintre psihologii asociaționiștilor nu a susținut vreodată că suntem "cufundați doar în contemplarea trecutului" și nu ne-a negat capacitatea de a crea, ci doar psihologia asociativă engleză a folosit legile asocierii pentru a explica creativitatea; mai departe, pentru a dovedi nepotrivirea legilor asocierii în acest scop, L M Lopatin nu a folosit niciuna - fie ea un exemplu de asemenea explicație dată de vreunul dintre asociați, ci a dat-o pe a lui, inventată de el, un exemplu de o asemenea explicație explicație cu care nimeni nu putea fi de acord cu ei A S Belkin a analizat apoi acest exemplu, subliniind: i) că niciunul dintre asociați nu ar fi de acord cu faptul că imaginea unui satir, sau Pan, ar putea apărea conform uneia dintre legile asocierii, după cum crede L M Lopatin;) că imaginea lui Pan era compusă din elementele sale separate conform ambelor legi de asociere, împreună; h) că în zadar L M Lopatin atribuie psihologiei asociative o utilizare atât de ciudată a legii asemănării, pe care o întâlnim la paginile - din raportul său: nu coarnele și capul uman, nu trunchiul uman și picioarele de capră sunt prezentate ca similare în acest caz de psihologia asociativă, dar un cap uman și o capră, un trunchi uman și o capră, picioare umane și o capră, a căror asemănare este deja evidentă din asemănarea numelor lor;) că legea contiguității joacă un rol aici *) Cursiv L M Lopatina Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ în alcătuirea întregii imagini și a părților sale individuale, în "aducerea în armonie reciprocă a tuturor particularităților unei imagini specifice", deoarece senzațiile noastre individuale sau ideile lor, [combinând tocmai conform legii contiguității în grupuri separate, ne oferă imagini mentale întregi ale obiectelor; în acest caz, o parte similară este înlocuită cu alta și apoi, datorită contiguității lor în două imagini diferite, formează o imagine întreagă L M Lopatin a recunoscut o astfel de explicație ca fiind insuficientă Împotriva ei se pot face două observații: i) Nu arată cum o idee poate înlocui pe alta; în sensul direct al legii asemănării, o idee poate evoca alta pentru că cealaltă îi este asemănătoare și numai prin aceasta poate evoca acele idei care sunt adiacente celei de-a doua idei Din acest punct de vedere, este clar că ideea unui cap uman poate excita ideea unui cap o capră și o imagine a coarnelor, ca aparținând acestuia din urmă; dar nu este ușor de explicat de ce, pe baza unui astfel de proces, coarnele se pot dovedi a fi o parte inseparabilă a capului uman, a) Chiar și presupunând că totul aici depinde de pierderea legăturilor intermediare, tot nu putem explicați unitatea internă a imaginii care a apărut și proporționalitatea tuturor părților sale Dacă imaginea unui satir a fost creată numai de legile asocierii, integritatea și armonia sa este un accident, complet de neînțeles În general, se poate crede că A S Belkin, în încrederea sa în acțiunea directă a legilor asociației, merge mult mai departe decât psihologii, a căror autoritate o apără cu atâta ardoare Din punctul de vedere al lui Bain, de exemplu, o satira aparține categoriei asociațiilor constructive (adică, care apar sub influența electivă a voinței) - nu mai puțin decât un munte de aur sau o himeră Cât privește opinia lui A S Belkin, că vorbitorul presupune că psihologii școlii asociative neagă complet creativitatea în om și îl

imaginează pentru totdeauna cufundat în contemplarea trecutului, atunci se bazează pe o neînțelegere evidentă Pagină j și din rezumat nu sunt deloc consacrate prezentării teoriilor asociative, ci dezvăluirii sensului real al legilor asocierii și consecințelor lor naturale, pe care psihologii asociativi nu le-au observat Referentul nu crede că acești psihologi vor nega vreodată Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ II au existat fapte psihice evidente; el este doar convins că, pentru a explica aceste fapte, ei propun adesea principii cu totul nepotrivite acestui scop Apoi A S Belkin a trecut la analiza afirmației / I M Lopatin, că, din cauza conștiinței insuficienței legilor asocierii de a explica creativitatea, "Ben a descoperit o inconsecvență mare, atrăgătoare"; în același timp A S a atras atenția asupra următoarelor locuri din rezumat "După ce a descris mai întâi întreaga viață mentală, în măsura în care ingeniozitatea originală se reflectă în ea, ca un produs direct al funcționării legii asemănării, Bain este apoi forțat să introducă în psihologia sa a minții departamente ale asociațiilor constructive Ben crede că trăsătura distinctivă a acestor asociații este influența voinței asupra formării lor Și Bain nu vrea să observe că prin această presupunere distruge decisiv ceea ce a dovedit înainte: legile contiguității și asemănării încetează să mai fie o explicație reală a ceea ce se întâmplă în mintea noastră "(p) A S Belkin a subliniat: în i-x, inexactitatea enunţării primului dintre locurile date ale rezumatului şi, ca dovadă, a citat cuvintele adevărate ale lui Bain din § i al departamentului despre asociaţii constructive "În toată prezentarea de mai sus, am avut în vedere o restaurare literală, o reluare a acțiunilor, imaginilor, emoțiilor și serii de gânduri anterioare Nu s-au făcut instrucțiuni speciale cu privire la operațiunile cunoscute sub denumiri precum imaginație, creativitate, construcție, ingeniozitate În asociere prin asemănare, am recunoscut puterea care produce originalitate și inventivitate, ca, de exemplu, atunci când - ca urmare a identificării a două lucruri care sunt în natură departe unul de celălalt - ceea ce se știe despre unul este imediat transferat către altele, şi se formează o combinaţie nouă şi instructivă idei Dar acum trebuie să ne ocupăm de construcții de un grad mai ridicat de complexitate" *) *) De-a lungul întregii expuneri precedente, am avut în vedere resuscitarea literală, renașterea sau restabilirea acțiunilor, imaginilor, emoțiilor și trenurilor de gândire anterioare Nu s-a făcut nicio referire specială la operațiunile cunoscute de astfel de nume, cum ar fi Imaginație, Creație, Constructivitate, Origine Sub capul asemănării, a trebuit să recunoaștem o putere care tinde spre originalitate și invenție, ca atunci când - în virtutea identificării a două Библиотека"Руниверс" Iõ ПСИХОЛОГИЧЕСКОЕ ОБЩЕСТВО În a -a, A S Belkin a subliniat inexactitatea ultimului dintre pasajele citate, unde se spune că la Bain legile contiguității și asemănării încetează să mai fie "explicația reală a ceea ce se întâmplă în mintea noastră", întrucât Baen în același paragraf spune așa: "nu mai puțin decât forța mentală care operează în aceste tipuri de creativitate, aceeași forță de asociere care era considerată mai devreme"*); iar la locul potrivit în Mental Science (p) Bain se exprimă și mai hotărât: "Cu toate acestea, spune el, puterile mentale deja descrise sunt suficiente pentru această creativitate; se adaugă doar stimulul şi direcţia furnizate de simţuri şi voinţă Apoi A S Belkin a trecut la analiza afirmației de mai sus a lui L M Lopatin cu privire la "incoerența" lui Bain Oponentul a ridicat întrebarea: au fost indicați toți predecesorii lui Bain de L M Lopatin pe pagina a mesajului - Hum, Gertley, Brown, James Mill, J St Moara? au

considerat ei cu adevărat legile asocierii "singurele legi care guvernează combinarea ideilor noastre sau, cu alte cuvinte, nu au admis că pentru o explicație completă a fenomenelor mentale nu este suficient să urmărim funcționarea acestor legi în mentalul? viața, dar că ar trebui indicate legi secundare complexe pentru o astfel de explicație? Hume, atât în "O anchetă privind înțelegerea umană", cât și în "Tratatul naturii umane", în paragrafele relevante intitulate "Despre ideea conexiunii necesare", criticând ideea de forță, afirmă, printre altele, , că nu se poate obține din observarea controlului gândurilor și sentimentelor noastre, dar nu respinge intervenția voinței în activitatea noastră mentală "Să afirmăm, spune Hume, că suntem conștienți de forță sau energie? lucruri aflate la distanță una de cealaltă în natură - ceea ce se știe vreodată despre unul este transferat instantaneu în celălalt, constituind astfel o combinație nouă și instructivă de idei Dar acum trebuie să ne ocupăm de construcții de un ordin superior de complexitate Simțurile și intelectul, ed , , p *) Cu toate acestea, forțele intelectuale care operează în acele creații nu sunt alte forțe de asociere deja discutate **) Cu toate acestea, puterile intelectuale deja descrise sunt suficiente pentru aceste creații; adaosul constă într-un stimul și îndrumări furnizate de Sentimente și Voință Библиотека"Руниверс" ПСИХОЛОГИЧЕСКОЕ ОБЩЕСТВО Õ în spiritul nostru, când, printr-un act sau o poruncă a voinței, evocăm o idee nouă, îndreptăm mintea să o ia în considerare, o întoarcem din toate părțile și, în final, o lăsăm pentru o altă idee, când credem că am examinat-o cu suficientă precizie Cred că aceleași argumente (despre care am vorbit mai devreme) dovedesc că nici măcar o astfel de putere a voinței nu ne oferă nicio idee reală despre putere sau energie* **)) " În plus, se pot găsi la Hume și alte legi care operează în spirit alături de legile asocierii Astfel, Hume subliniază o astfel de lege fundamentală a spiritului: "Eu", spune el, "aș stabili de bunăvoie ca principiu general al științei naturii umane că, atunci când ne apare orice impresie, nu numai că ne transferă spiritul într-un astfel de principiu idei, care sunt legate printr-o oarecare relație cu această impresie, dar le comunicăm și o parte din forța și vivacitatea noastră ***) Deci, după părerea adversarului, Hume, recunoscând că activitatea noastră mentală poate fi dirijată de voință și stabilind faptul indicat, evident că nu a considerat deloc posibil să explice toate procesele psihice numai prin legile asocierii Apoi, A S Belkin a trecut la Condillac, pe care L M Lopatin îl menționează împreună cu asociaționiștii, ca psiholog, "în egală măsură inspirat de dorința de a explica complexitatea diversă a existenței mentale prin interacțiunea mecanică a celor mai simple elemente ale vieții mentale" În Condillac, după A S Belkin, legătura dintre voință și activitatea mentală este principiul de bază al psihologiei: "Si nous considérons, spune Condillac, que se ressouvenir, comparer, juger, discerner, imaginer, être étonné, avoir des idées abstraites, en avoir de nombre et de duree, connaître des vérités *) Să afirmăm atunci că suntem conștienți de o putere sau o energie în propriile noastre minți, atunci când, printr-un act sau o comandă a voinței noastre, ridicăm o idee nouă, fixăm mintea la contemplarea ei, o furnizăm toate părțile și, în sfârșit, o respingem pentru altă idee, când credem că am cercetat-o cu suficientă acuratețe? Cred că aceleași argumente vor dovedi că nici măcar această comandă a voinței nu ne oferă nicio idee reală despre forță sau energie (Ancheta въ The fhilos Lucrări , IV, -) **) L-aș stabili de bunăvoie ca maximă generală în știința hu- natura umană, că, atunci când orice impresie devine prezentă pentru noi, ea nu

numai că transportă mintea la acele idei, care sunt legate de ea, ci le comunică, de asemenea, o parte din forța și vivacitatea ei Tratat B I, P III, Sect Библиотека"Руниверс" Õ SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ generales et particulars, ne sont que différentes manières d'être attentif; que d'avoir des passions, aimer, haïr, espérer, craindre et vouloir, ne sont que différentes manières de désirer; et qu'enfm être attentif et désirer, ne sont dans l'origine t que sentir, nous conclurons que la sensation enveloppe toutes les facultés de l'âme Enfin, si nous considerons qu'il n'est point de sensations absolument indifférentes, nous conclurons que les différents degrés de plaisir et de peine sont la loi suivant laquelle le germe de tout ce noi suntem s'est développé pour producere toutes nos facultés (Traité des sensations, i-re partie, cap VII, § și) Din lipsă de timp, A S Belkin nu a avut ocazia să citeze locurile corespunzătoare din lucrările altor psihologi enumerați de L M Lopatin, dar a exprimat totuși afirmația că toți acești psihologi, la fel ca și Ben, sunt "inconsecvenți" (adică, în esență consistente), întrucât toți recunosc influența voinței asupra activității mentale, că toți psihologii asociaționali au subliniat, împreună cu legile asocierii, alte legi de bază ale minții și, în consecință, "eforturile lor" nu au fost " menită să arate că principiile propuse de Hume sunt singurele legi care guvernează combinarea ideilor noastre", după cum crede L M Lopatin (p a rezumatului), iar ceea ce îi încurcă pe cititori este că acești psihologi, recunoscând importanța deosebită a legilor asocierii, ei încearcă mai ales să le urmărească în fenomenele vieții noastre mentale L M Lopatin a răspuns că în citatele citate din Hume, se neagă mai degrabă existența voinței, ca forță călăuzitoare reală, ceea ce este recunoscut în mod pozitiv și că, pe de altă parte, Hume, afirmând transferul de vivacitate de la ideea care a cauzat la ideile cauzate, aceasta nu îi limitează deloc poziţia că legile de asociere sunt singurele începuturi ale combinaţiei de idei: el indică doar una dintre formele de aplicare a acestor legi Psihologii-asociativiști nu au negat influența dorințelor și voinței asupra proceselor mentale, dar tocmai pentru aceasta voință și dorințe s-au transformat în rezultatul mecanismului asocierii: astfel, ultima explicație a tot ceea ce se întâmplă în minte, se bazează în continuare pe asocieri de idei Prin aceasta se introduc contradicții ireparabile în învățătura lor despre influența dirijatoare a voinței asupra proceselor de asociere Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ ambiguități Citatele din Bain citate de oponent pot servi ca un bun exemplu al acelei confuzii caracteristice de concepte care se regaseste constant la el atunci cand decide chestiunea influentei vointei asupra vietii mentale Procesele constructive ar trebui să fie prezente în orice creativitate spirituală, sau ele constituie semnul acesteia doar în manifestările sale cele mai complexe? Și aduce voința noastră ceva propriu în activitatea mentală, care nu ar exista fără ea, sau legile asocierii sunt suficiente pentru a explica toată productivitatea spirituală în general? La aceste nedumeriri, cu greu putem găsi un răspuns clar și direct la Ben Privirea lui este evident dublă Astfel, Bain descrie mai întâi toate procesele mentale de bază ca un produs pur al legilor asocierii, iar apoi aceleași procese, în capitolul "Despre asociațiile constructive" , sunt considerate ca un produs al activității voliționale Pe de altă parte, doctrina sa despre voință suferă de o evidentă ambiguitate și subestimare: el definește voința ca o reproducere în ideea senzațiilor noastre musculare, dar în același timp aproape că nu încearcă să explice cum voința, fiind doar o astfel de

reproducere, poate afecta procesele minții și fanteziei acel efect semnificativ, subtil oportun, pe care el însuși îl atribuie? Bain, în acest caz, pur și simplu dă peste simplul fapt al experienței interioare și o descrie așa cum este, presupunând în tăcere că construcția sa ipotetică a voinței și voința reală a cărei activitate este revelată în experiența noastră interioară sunt una și aceeași Înfățișând diverse tipuri de asocieri constructive, recurge constant la expresii: "putem", "ne este posibil", etc , uitând cu desăvârșire că tocmai această posibilitate trebuie fundamentată din conceptele sale de voință La aceasta, A S Belkin a răspuns că nu este adevărat că psihologii asociaţionişti au recunoscut influenţa voinţei doar pentru că, încercând să explice această activitate numai din legile asociaţiei, au dat peste asemenea fapte pe care nu le-au putut explica numai din aceste legi - că acest lucru este fals, deoarece niciunul dintre asociați, așa cum s-a subliniat, nu a negat această influență a voinței; și dacă ar fi așa, așa cum spune L M-Lopatin, atunci aceasta nu ar fi o inconsecvență din partea suntem psihologia asocierii, întrucât scopul ei nu este să apere cu orice preț explicațiile cunoscute, acceptate ale activității mentale, ci, ca orice știință, descoperirea adevărului *) A treia observație a lui A S Belkin se referea la ultima parte a rezumatului lui L M Lopatin, în care A S a găsit un saltus in demonstrando, constând în faptul că L M Lopatin din recunoașterea participării voinței la "asociații" fluide)) concluzionează că asociațiile furnizează doar materialul din care voința noastră "conștientă" "trage liber ceea ce are nevoie" (p), și deci că voința este un factor de necompunet al activității noastre spirituale și, mai departe de aici, că voința este "sinele primar> al nostru, esența spiritului, și nu doar funcția sa printre altele - Faptul creativității, arbitraritatea în activitatea noastră mentală, după A S Belkin, este descris mai corect de psihologia asociativă decât L M Lopatin, deci cum acest proces este mult mai complicat decât referentul gândește, și nu se rezumă la "strângerea" voinței a ceea ce are nevoie din materialul furnizat de asociații, sau la chemarea, necunoscută, a unei succesiuni de reprezentări în schimbare (vezi p) O privire asupra activității testamentului pe care L M Lopatin, a fost mult timp supus unei critici temeinice de către Brown și James Mill, primul în doctrina memoriei și imaginației, iar al doilea în doctrina controlului activității noastre mentale Dacă voința "atrage liber ceea ce are nevoie" din materialul furnizat de asociații sau "provocă" liber o serie de idei, atunci ea, adică "sinele nostru primar", știe de ce idei are nevoie și, dacă știe, atunci el le are, iar dacă le are, de ce să fie "convocate" sau alese dintre alte idei? "V-am arătat (în doctrina reamintirii), spune Brown, absurditatea de a presupune că putem dori existența unei anumite idei, așa cum ar fi să presupunem, sau că ne dorim, fără să știm că dorim, ceea ce este absurd, sau că știm deja ceea ce dorim să știm, ceea ce iarăși este absurd De asemenea, nu pot alege conceptele de aur și munte cu intenția de a face un concept complex de munte de aur, deoarece este evident că, *) Această obiecție nu a putut fi dezvoltată în detaliu de către adversar din lipsă de timp dacă îmi doream această legătură specială, atunci trebuie să fi avut ideea muntelui de aur înaintea ideii mele despre muntele de aur Psihologia asociativă engleză evită această contradicție prin intermediul unei analize a activității volițională și nu poate fi dedusă din faptul că putem ajunge la noi concluzii, ne imaginăm, putem crea "imagini fantastice" și așa mai departe, asta va, adică, în

esență, acele fenomene spirit, pe care le numim în general voință, este un fapt de necompunet; mai degrabă, trebuie admis contrariul Mai mult, de aici rezultă că este imposibil să evidențiem voința dintre celelalte funcții ale spiritului și să facem din ea "eul nostru primar", care, la discreția sa, controlează actele noastre mentale, deoarece cădem din nou în contradicție indicată La aceasta, L M Lopatin a răspuns: i) Voința învață de ce are nevoie comparând ideile care curg în minte cu scopurile pe care le urmărește: de exemplu, când decidem asupra proprietăților triunghiurilor, ne vom opri atenția asupra ideilor despre triunghiuri, și nu despre cercuri sau pătrate Aceste noțiuni, pentru a putea reflecta asupra lor, trebuie, desigur, să fie cuprinse în spiritul nostru; dar asta nu înseamnă că toți sunt prezenți înainte ca noi să-i chem și să-i alegem Aparenta contradicție, asupra căreia insistă adversarul, își are rădăcinile numai în faptul că psihologii care o indică nu fac suficient deosebirea între sarcinile generale spre care tinde activitatea noastră mentală și realizarea lor concretă în cutare sau cutare formă particulară (De exemplu, putem încerca foarte mult timp să ne imaginăm un munte de aur *) Ți-am arătat apoi absurditatea de a presupune că putem dori existența oricărei idei anume; întrucât aceasta ar însemna să presupunem fie că vrem fără să știm ce am vrut, ceea ce este absurd, - fie să știm deja ceea ce am vrut să știm, ceea ce nu este mai puțin absurd În mod similar, J nu ar fi putut selecta imaginile de aur și un munte cu intenția de a forma compusul unui munte de aur; deoarece este foarte evident că, dacă am vrut acel compus anume, trebuie să fi avut concepția unui munte de aur anterior concepției mele despre un munte de aur (Th Brown Prelegeri despre filosofia minții umane Lect XLII, , стр) Библиотека"Руниверс" ПСИХОЛОГИЧЕСКОЕ ОБЩЕСТВО înainte de a avea o idee destul de distinctă despre asta)) Referentul nu neagă deloc complexitatea proceselor creative și asocierilor arbitrare; dar în niciun caz nu rezultă din aceasta că voința însăși, care conducea aceste procese, a fost un fenomen complex și derivat Toate încercările de a deriva voința din elemente în care voința nu trebuia să fie deja dată în prealabil sunt spulberate de inconsecvența logică Motivul pentru aceasta este clar: în toate aceste încercări se speră să construiască activitatea spiritului din stările sale pasive A S Belkin a remarcat la aceasta că analiza voinței în psihologia engleză, oricare ar fi meritul ei științific, fie că este definitivă sau nu, face totuși posibilă într-un fel sau altul explicarea fenomenelor de rememorare, creativitate etc ; recunoașterea necompunebilității voinței, recunoașterea acesteia ca agent special care gestionează procesele mentale în felul său, este, în esență, o respingere a oricărei explicații a activității creatoare a spiritului L M Lopatin a răspuns că în fiecare domeniu al fenomenelor, pe lângă faptele derivate care au apărut din interacțiunea altor fapte, există fapte inițiale care reprezintă primele, indecompuse și ireductibile date ale științei din orice altceva În domeniul științelor despre lumea materială, aceste date sunt, de exemplu impermeabilitatea, lungimea, inerția unei substanțe Asemenea date există în psihologie, iar școala asociativă le recunoaște, cel puțin în sentimentele noastre Prin urmare, explicația nu trebuie să fie întotdeauna o reducere a fenomenelor studiate la fenomene de alt ordin; de foarte multe ori trebuie să se limiteze la o indicare a compoziției fenomenelor studiate, deoarece elementele acestei compoziții sunt mai departe indecompuse În cazul în discuție, întreaga întrebare se rezumă la dacă puterea activă a sufletului (voința) este un factor, dat inițial și prezent la toate nivelurile vieții mentale, sau este doar un produs a

ceva foarte diferit de acesta Referentul nu crede în niciun fel că psihologii englezi Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ > au dat o explicație clară a fenomenelor de rememorare, creativitate etc , pentru aceasta părerile lor asupra voinței sunt prea contradictorii și vagi Ei pur și simplu afirmă faptele observației interne, uitând pentru o vreme de propriile ipoteze V N Ivanovsky, în observațiile sale, s-a oprit asupra primei părți a rezumatului, care a criticat teoria asociativă așa cum a fost creată în psihologia engleză În viziunea referentului, această teorie este complet inadecvată; nu poate explica natura psihologică a unor astfel de procese și fenomene, cum ar fi, de exemplu, creativitatea în toate formele sale, formarea conceptelor generale, ideea de infinit și altele similare; nici nu explică procesul de distincție între trecut și viitor, deoarece reduce totul la reproducerea experienței, ale căror legături și bucăți separate sunt combinate după două legi imuabile, mecanice: combinația dintre adiacent și cel asemănătoare De aceea toată viața psihică pare a fi predeterminată, asemănătoare unei mașini La aceasta se poate remarca că, în primul rând, psihologia engleză în sine nu este ceva complet, care nu este supus îmbunătățirii și adăugării Dimpotrivă, este o doctrină vie, în continuă dezvoltare: astfel, în ultima vreme, a făcut mari achiziții, de exemplu, în doctrina lui Bain despre activitatea spontană ca germen al voinței, în masa de date psihofizice cuprinse în ea , etc o bază generală pentru studii ulterioare, oferă • o metodă și o mulțime de analize valoroase, extrem de subtile, precise și pline de spirit; dar chiar dacă ar exista lacune în ea, acest lucru nu ar putea distruge ceea ce a fost deja făcut " "Există cu adevărat în el golurile indicate de referent? Este puțin probabil să fie așa Aparent, în opinia referentului, el a avut o influență puternică - sensul pe care îl asociază cu termenul de "lege" Referentul vede în lege ceva constrângător, parcă impus din exterior și umilindu-l astfel pe cel care o respectă Astfel, dorind să salveze liberul arbitru ca bază principală a vieții mentale, referentul este înclinat să minimizeze semnificația legilor care stau la baza activității mentale într-o masă întreagă de fenomene similare; formă Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ eliminarea lor constituie lege; natura, fizică sau spirituală Astfel, și viața spirituală se supune legilor naturii sale (nu fizice); este condiționat de ea, depinde doar de ea - aceasta este libertatea spiritului Spiritul nu poate în niciun fel să scape de natura sa, să stea în contrast cu ea - Apoi, referentul introduce asociatii mobile si fluide, sau fluente, spre deosebire de asocieri prin contiguitate si asemanare, pe care le considera imobile, stabile Nu există o opoziție completă aici; asocierile pot fi, de asemenea, fluide, i e ghidat de voinţă şi totuşi reprezentările din ele se vor îmbina în asemănare Pentru a completa doctrina teoriei asociative, este necesar să se indică un al treilea principiu al conexiunii reprezentării; referentul nu are asta În plus, psihologii asociaţionişti nu consideră deloc asociaţiile prin asemănare a fi date o dată pentru totdeauna, imobile; dimpotrivă, în acest domeniu particular, în găsirea constantă a unor noi asemănări, noi nuanțe și grade ale acestora, și constă în mare măsură lucrarea spiritului nostru, efectuată atât inconștient, cât și conștient, arbitrar Bain recunoaște această influență a voinței, așa cum a subliniat deja A S Belkin, și aceasta nu este o contradicție, ci o completare a teoriei anterioare Adevărat, el analizează voința, dar referentul o consideră a fi principiul principal, de necompunet; dar întrebarea este dacă această din urmă vedere este corectă Să presupunem că unele asociații

sunt în întregime formate și dirijate prin activitatea liberă a voinței; cu toate acestea, chiar și aceste asociații fluide, arbitrare, vor dobândi mai târziu o anumită stabilitate, mai mare sau mai mică, așa cum sunt amintite Acesta este un fapt incontestabil, deoarece altfel memoria ar trebui negata Însuși procesul de legare este mobil, instabil, fluid, dar rezultatele sale sunt stabile (deși într-o măsură foarte mică - pentru combinații rare; pentru cele obișnuite - mai greu) Astfel, fluiditatea asociațiilor, în primul rând, nu contrazice fluxul lor conform legilor similarității și contiguității și, în al doilea rând, nu este negata de psihologii englezi La aceasta spunea L M Lopatin: i) Făcându-și reproșurile psihologiei engleze, nu se referă la psihologia engleză a viitorului îndepărtat, ci la cea modernă) Nu prea înțelege ce înseamnă adversarul prin libertatea spiritului, care Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ trebuie să fie rezultatul dominației nelimitate a legilor asocierii asupra existenței psihice? Psihologii asociativi sunt susținători convinși ai determinismului și sunt destul de consecvenți în aceasta: în legile asocierii ei speră să găsească începuturile uniformității necondiționate în succesiunea fenomenelor psihice și nu pot vedea altfel, deoarece le consideră legi Oponentul recunoaște legile asocierii ca fiind legi originale de natură pur spirituală (nu fizică) Dar cum va demonstra el că nu au un caracter derivat și nu sunt în strânsă legătură cu structura fiziologică a creierului? Psihologii școlii asociative tind din ce în ce mai mult la această ultimă părere) Referentul nu spune nicăieri că toate combinațiile de idei pe care reprezentanții psihologiei asociative le recunosc drept asociații de asemănare sunt asocieri stabile: el consideră stabile doar cele mai simple acțiuni ale legii asemănării (p din abstract) N V Bugaev și-a rezumat astfel observațiile: Sunt complet de acord cu faptul că legile de asociere nu pot fi numite legi în sensul exact Legile de asociere stabilesc faptul general al vietii psihice; dar nu orice fapt general poate fi numit lege Numai acele temeiuri și cauze care explică apariția unui fapt general au dreptul să primească denumirea de lege Legile asocierii stabilesc faptul general că o stare mentală poate fi conectată cu orice altă stare prin intermediul unui număr de momente mentale intermediare Evident, în spiritul nostru există o capacitate și o înclinație de a conecta momentele psihice Această capacitate de sinteză și înclinație ar trebui privită ca fiind cauza și baza pentru explicarea așa-numitelor legi ale asocierii Această facultate și înclinație poate, cu mare rațiune, să aibă dreptul la numele unei legi Mai mult, se pare că asociațiile mobile ar putea fi numite inconștiente sau imediate, iar asociațiile fluide sau trecătoare volitive L M Lopatin a remarcat că nu a numit asociații mobile pentru că printre inconștient Există și asocieri stabile între reprezentări Întrebări de filosofie, KN Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ SVIII Extras din procesul-verbal al ședinței din octombrie Ședința a fost deschisă la ora - seri în holul Consiliului de Administrație al Universității, sub președinția tovarășului președinte L M Lopatin, cu secretarul corector V N Ivanovsky Acțiunile au fost prezente membri: A A Abrikosov, P D Boborykin, N V Bugaev, V R Butske, V A Goltsev, N A Zverev, P A Kalenov, S S Korsakov, N P Postovsky, V P Preobrazhensky, N I Rzhondsky, N I Sârbski, A N P Shirkovski A Shmidt și un membru al competitia A t Hartwig În timpul întâlnirii s-au întâmplat următoarele: Citiți și aprobați procesul-verbal al ședinței precedente A declarat dorința de a citi rezumate: acțiune membri - N A Eleonsky - "Despre asceză", V A Goltsev - "Despre cartea lui Guyot: Psychologie des idées-

forces", V R Butske - "Circumstanțele locului, timpului și modului de acțiune în asocierea ideilor" și membru-concurent A θ Hartwig: "Despre studiul idealurilor activității umane" Propos să candideze la acțiune membri ai Societății: Pavel Nikolaevich Milyukov, profesor asistent de istorie a Rusiei la Universitatea din Moscova (N Ya Grotom, V P Preobrazhensky și V N Ivanovsky), Vladimir Alexandrovich Wagner, colaborator la revista "Questions of Philosophy and Psychology" și profesor de Științe ale Naturii (N Ya Grotom și L M Lopatin) și Zinaida Stepanovna Gorskaya, doctor în medicină al Universității din Paris, angajat în psihiatrie (Vl S Solovyov și N Ya Grotom) Se raportează conturile librarului Brockhaus Trei membri ai Societății (S S Korsakov, V A Goltsev și V N Ivanovsky) au fost aleși ca împuterniciți să încheie un acord notarial cu editorul revistei "Questions of Philosophy and Psychology", A A Abrikosov, pentru acceptare de la acesta ca cadou si in deplina proprietate a Societatii de Psihologie, de la noiembrie , dreptul de a publica jurnalul mai sus mentionat Continuat (sub președinția lui N A Zverev) dezbatere pe raportul lui L M Lopatin: "Asociaţii mobile reprezentări" Întâlnirea s-a încheiat la % din noapte Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ Prezentarea dezbaterii N V Bushev și-a continuat observațiile și le-a rezumat astfel: Remarcile mele sunt menite să clarifice problema determinismului Această întrebare este strâns legată de cea pe care L M Lopatin a publicat-o la pagina Prin determinism se înțelege de obicei o astfel de legătură între două fenomene, în care apariția unui eveniment determină în mod necesar apariția altuia În toată claritatea și completitatea ei, o astfel de legătură se găsește în acele fenomene fizice care sunt supuse evaluării numerice și la studiul cărora aplicăm analiza matematică Funcțiile matematice utilizate în evaluarea acestor fenomene au de obicei caracter de continuitate și neambiguitate Acestea sunt așa-numitele funcții analitice continue Sub influența studiului unor astfel de fenomene, unde sunt aplicabile funcții continue, s-a dezvoltat un concept clar și definit de determinism Încetul cu încetul, au început să extindă sfera unor astfel de opinii S-a format și a început să prindă rădăcini că fenomenele din alte sfere sunt supuse unor legi matematice similare Această prejudecată a fost întărită de faptul că în matematică însăși analiza a căpătat o importanță predominantă, iar eforturile matematicienilor s-au îndreptat în principal spre dezvoltarea doctrinei funcțiilor analitice tsiyah În matematică există însă, pe lângă funcții continue, discontinue care se modifică în salturi Valorile arbitrare sau interlimită sunt direct și direct legate de aceste funcții La multe întrebări matematice se răspunde nu numai prin câteva cantități, ci adesea prin orice cantitate care fluctuează în anumite limite Curând a devenit clar că în lumea reală există fenomene care diferă în natura discontinuității Funcțiile analitice nu sunt întotdeauna aplicabile studiului lor Eu să studiez uneori necesar cu ajutorul funcţiilor discontinue şi a valorilor arbitrare Printre astfel de fenomene se numără unele fenomene fizice, iar printre ele se numără și fenomene mentale și sociale , unsprezece* Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ Nikolai Ivanovici Șișkin, în articolul său, publicat în nr din "Probleme de filosofie și psihologie" - sub titlul "Despre determinism în legătură cu psihologia matematică", a subliniat acele procese psihofiziologice care au o astfel de proprietate Această indicație merită o atenție deosebită și are dreptul de a ocupa un loc important în psihologia științifică Astfel, din binecunoscuta lege psihofiziologică a lui Weber, reiese clar că o astfel de corelație există între impresie și senzație În timp ce

impresia se schimbă continuu, senzația se schimbă în salturi Astfel, este imposibil să dai o evaluare exactă a impresiei prin simțire Această senzație corespunde unei impresii care fluctuează în anumite limite Prin urmare, determinismul în sensul larg răspândit în care este în mecanică și este cunoscut sub numele de determinism mecanic, nu este aplicabil aici Prin urmare, în loc de certitudine, probabilitatea și șansa apar în fenomenele mentale și sociale, iar sarcina principală a oricărei dezvoltări evolutive este dorința de a crește amploarea probabilității și de a restrânge aria șansă Astfel, probabilitatea și șansa fenomenelor mentale sunt consecințele necesare ale legilor psihofiziologice de bază Accidentul nu se datorează doar faptului că nu reușim să găsim o impresie exact corespunzătoare unei senzații date, ci și pentru că, chiar dacă am cunoaște-o exact pe aceasta din urmă, nu am găsi în organele noastre instrumente atât de bine dezvoltate, încât ar putea îndeplini sarcinile cerute de la ei Tărâmul vieții practice și, în consecință, întregul tărâm al voinței, este tărâmul probabilității Aceasta, desigur, depinde de faptul că indivizii joacă un rol important în acest domeniu, ca unități independente și independente L M Lopatin a mulțumit lui N V Bugaev pentru acoperirea originală și cuprinzătoare a concluziilor rezumatului său de la paginile , , și A Kalenov i-a propus referentului nu sub formă de obiecții, ci doar pentru clarificarea cauzei, trei întrebări: i După cum a afirmat referentul din prima teză, pe baza: legilor asocierii, este imposibil de prezis direcția în care Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ trebuie să acceptăm, ascultându-le, viața mentală Dar este chiar posibil să se prevadă cursul activității psihice în general, adică ΊΓΟ, ce vine dintr-o voință liberă și oportună? Potrivit lui P A , doar fenomenele mecanice pot fi prezise și calculate Referentul a fost de acord cu acest punct de vedere, dar a adăugat (la obiecțiile lui N A Zverev și V A Goltsev) că, în anumite limite, este posibil să se prezică cursul vieții mentale cu probabilitate, dar nu o poți prezice niciodată cu acuratețe și certitudine deplină Legea asemănării poate fi redusă la legea contiguității? Într-adevăr, toate senzațiile și percepțiile noastre sunt învecinate, dacă nu direct, atunci unele prin altele - La aceasta, L M Lopatin a remarcat că nu există nicio contradicție în ipoteză, care reduce, cel puțin, cele mai simple asocieri de asemănare la asocieri prin contiguitate Cu toate acestea, în favoarea acestei ipoteze este imposibil să se prezinte dovezi pozitive incontestabile Care este raportul voinței cu legile asociației? Se pare că voinţa nu poate acţiona decât în limitele legii contiguităţii Testamentul doar convoacă și reține ceea ce are nevoie, adică asocieri oportune, în esență legate, dar inutile - alungă, împinge înapoi; Dar voința nu poate lega idei care nu au fost niciodată adiacente: trebuie cumva să le pună una lângă alta, să le aducă într-un fel de legătură Astfel, în exemplul unui referent, imaginea unui faun poate apărea cu ușurință în suflet, deoarece reprezentările unui țap și o față aspră, senzuală a unui cioban bestial - foarte des se întâlnesc împreună La aceasta, L M Lopatin a răspuns că, desigur, voința lucrează numai pe materialul deja dat și tot acest material este cumva adiacent cu orice grad; totuși, a vorbi despre o astfel de contiguitate înseamnă deja a extinde prea mult sensul original al acestui termen psihologic Apoi, P A restrânge prea mult rolul voinței, reducându-l doar la o funcție negativă, retardantă; voința nu numai că întârzie, ci direcționează pozitiv și creează noi concepte A A Tokarsky și-a exprimat observațiile după cum urmează: Aș putea fi ușor de acord cu tezele tale dacă nu ar exista o teză în care să contrastezi concluziile tale cu teoria Biblioteca "Runivers"

SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ social După părerea mea, o astfel de opoziție nu există, deoarece în teoria asociațiilor se poate găsi o explicație suficientă pentru fenomenele mentale pe care le descrieți Astfel, inexactitatea reproducerii nu poate servi ca o infirmare a teoriei asociațiilor, deoarece această inexactitate este principala caracteristică a tuturor reproducerilor în general, la toți oamenii și în fiecare stat Dificultatea reproducerii perfect exacte este unul dintre marile obstacole în cercetarea științifică și nu este nevoie de un efort mic pentru a evita această dificultate prin pricepere și repetare În ceea ce privește incorectitudinea, neașteptarea combinațiilor de idei, este foarte posibil să acceptăm că asociațiile sunt serii nu întotdeauna legate între ele, a căror origine depinde de influența locului, timpului și stării fiziologice În fiecare dintre aceste rânduri pot exista aceleași percepții separate și grupuri de percepții Când este reprodusă, în funcție de condițiile externe și interne, ia naștere cutare sau cutare serie, în urma căreia percepțiile individuale pot fi reproduse cu cutare sau cutare caracter La reproducerea percepțiilor care se află în rânduri diferite, pe lângă influențele externe și starea fiziologică, poate fi permisă apariția unor asociații în două rânduri care nu sunt legate anatomic unele de altele datorită a ceea ce se poate numi consonanță mentală - presupunerea este complet articulare din punct de vedere fiziologic Ținând cont de faptul că este posibil să presupunem un nenumărat set de serii de asociații și serii de serii, dispuse la rândul lor în grupuri independente, și aceeași impresie poate fi în cele mai diverse forme în multe serii, ținând cont de condițiile fiziologice ale momentul și, în cele din urmă, reproducerea inexactă, putem găsi tot felul de combinații și mai degrabă se poate fi surprins de sărăcia imaginației noastre decât de ciudatenia ei În ceea ce privește activitatea de dirijare și reflexie a voinței, această întrebare poate fi complet separată prin studierea procesului mental Indiferent dacă activitatea călăuzitoare a voinței există sau nu, procesele mentale trebuie Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ găsiți caracteristica sa exactă în afară de acest factor, care abia atunci își va primi la rândul său valoarea exactă În prezent, procesul mental poate fi explicat atât cu participarea activității de conducere a voinței, cât și fără participarea acesteia, ceea ce face necesară studierea mecanismului acestui proces cu o atenție deosebită L M Lopatin a răspuns că varietatea serii de asociații asumate de oponent și varietatea combinațiilor posibile ale acestora nu elimină principala dificultate a teoriei asociative indicată la pagina a rezumatului Cu dominația exclusivă a legilor asocierii asupra conștiinței, existența celui mai divers și dezordonat haos de amintiri ale impresiilor trăite este destul de de înțeles, dar semnificația, armonia și noutatea ideilor care apar în noi nu rezultă din aceasta Așadar, activitatea călăuzitoare a voinței nu poate fi ignorată în niciun fel: ea intră ca un ingredient inamovibil în procesele mentale în toate etapele creșterii spirituale În ceea ce privește inexactitatea reproducerii impresiilor trecute, întrebarea este extrem de curioasă: este doar inexactitate și obscuritate, sau ceva mai mult? A A Tokharsky a obiectat astfel: Reproducerea nu este doar inexactă: este incompletă, incorectă, ca o reflectare într-o oglindă incorectă Această neregulă variază individual și trebuie întotdeauna luată în considerare atunci când se studiază creațiile fanteziei și imaginației De asemenea, se modifică sub influența modificărilor fiziologice și uneori, ca în otrăvire sau boală, poate provoca imagini monstruoase Dar această

neregularitate a reproducerii nu exclude deloc posibilitatea unor combinații armonioase și complete, deoarece creierul normal se străduiește pentru o activitate corectă și regulată -L M Lopatin a remarcat că găsește în cuvintele adversarului său confirmarea tezei sale că în suflet există o dorință inițială de a transforma ideile care au apărut înainte și combinațiile lor Obiecțiile lui P D Boborykin s-au rezumat la următoarele puncte esențiale : Insuficiența, pe care referentul a văzut-o în psihologia asociativă, poate nu stă în legile în sine, ci în faptul că studiul lor este încă brut și nu merge mai departe Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ categorii de adiacenţă şi asemănare Categoriile gândirii logice sunt, de asemenea, limitate ca număr și simple în funcțiile lor, dar, între timp, în afara lor, munca minții noastre este de neconceput și imposibil Dacă se dovedește mai târziu că voința participă la asocierea ideilor mult mai mult decât s-a acceptat până acum, atunci ea trebuie totuși să se supună anumitor tipuri de bază, conform cărora conexiunea și interacțiunea percepțiilor imaginilor și concluziilor minții iau loc Recunoscând voința ca principal principiu creativ, permitem prezența unui fel de "stare în cadrul unei stări" în suflet O astfel de recunoaștere ar echivala cu o negare completă a faptului experimental că voința prin ea însăși nu poate crea, în viața noastră conștientă, nici idei, nici imagini, nici afecte, ci doar împlinește ceea ce decurge din aceste impulsuri mentale Dând voinței sensul principiului fundamental, este ușor să cădem în vise metafizice, în gustul lui Schopenhauer În orice caz, referentul, extinzând la o asemenea scară sensul voinței, intră într-un fel de monism volițional, la care psihologia experimentală nu ne îngăduie încă - Pe de altă parte, în prima jumătate a Prof Lopatina, creativitatea și astfel de tipuri ale activității noastre mentale, cum ar fi somnul, visele, delirul, halucinațiile, stările de sugestie, sunt atribuite - și pe bună dreptate - inconștienței și involuntarei Întrucât este așa, întrucât admitem că "sub pragul conștiinței" procesele mentale creative pot avea loc în sufletul nostru, iar produsele lor aparțin adesea celor mai înalte forme ale activității creierului nostru (întreaga sferă a creativității elegante, științifice și tehnice)), atunci se poate da conștiinței și "eului" nostru un astfel de sens, pe care referentul l-a exprimat în ultimul ( ) paragraf al tezelor sale? Nu numai în ideile creative de ordin științific și artistic, ci și în simple halucinații, se întâmplă ceva cu care "voința noastră conștientă" nu are nimic de-a face Iar pentru a se lămuri, voința secretului, inconștient, adică ca de voinţă slabă, nu avem mijloace de cercetare serioasă La aceasta, L M Lopatin a răspuns: i) legile logicii se disting prin acurateţe deplină - pe baza lor putem predetermina cursul gândirii normale în condiţii date; nu acelaşi lucru se poate spune despre legile asocierii) În abstractul său, el o face Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ nu s-a gândit să apere vreo teorie metafizică, s-a străduit doar pentru o descriere exactă și veridică a unor trăsături foarte importante ale proceselor mentale Și din această descriere reiese clar că voința (adică forța interioară activă a spiritului nostru) creează cu adevărat idei, imagini, planuri practice, deși materialul pentru o astfel de creativitate poate fi pregătit în experiența anterioară Prin urmare, nu se poate vedea în voință doar o jucărie pasivă de procese și conexiuni care nu se bazează pe ea) Referentul a evitat orice presupunere cu privire la subiectul gândirii și creativității noastre inconștiente, pentru a nu se aventura pe tărâmul ipotezelor foarte șubrede În orice caz, el crede că nu în procesele inconștiente ale sufletului, care ne

sunt cunoscute doar prin produsele lor, ar trebui să căutăm explicații ale proceselor conștiente, ci mai degrabă opusul Experiența interioară ne convinge că niciun proces de gândire și creativitate conștientă nu este posibil fără participarea activității călăuzitoare a voinței, care, în același timp, trebuie recunoscută direct în această activitate (vezi p ref) Acest lucru ne face să credem că, chiar și în creativitatea inconștientă, un fel de voință participă și este conștientă de sine, deși nu o simțim ca a noastră Multe fenomene psihice misterioase (de exemplu, faptele așa-numitei personalități divizate, unele fenomene hipnotice etc) ne convinge că nu tot ceea ce este inconștient pentru noi în viața noastră spirituală este de sine stătător S S Korsakov a citit următoarele comentarii la rezumatul lui L M Lopatin: Cu majoritatea ideilor principale ale raportului dumneavoastră extrem de interesant, sunt destul de de acord, iar în descrierea dumneavoastră a asociațiilor mobile și fluide văd o imagine foarte vie a acelor procese care merită cu adevărat toată atenția psihologilor Sunt complet de acord cu tine că este imposibil să explic procesele de gândire și creativitate prin simple asociații de asemănare și contiguitate și că este necesar să admitem o activitate constând în redistribuirea asociațiilor în general Dar nu sunt de acord cu terminologia dumneavoastră, cu formularea întrebării și parțial cu rezolvarea acesteia Să începem cu terminologia Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ Numiți unele asociații stabile, puternice, altele mobile Puternice sunt cele care au fost formate pur mecanic; acestea sunt tocmai asocieri prin contiguitate si asemanare Asociațiile mobile sunt, dimpotrivă, manifestarea activității creatoare a sufletului, sub influența și îndrumarea "ideii" Au o bază teleologică Dintre asociațiile mobile, unele sunt aleatorii, fragmentare, altele formează rânduri care se schimbă succesiv și se numesc fluide; se înlocuiesc între ele sub controlul constant al conștiinței și au un centru nu imaginar, ci real - în "eu" cu adevărat existent În primul rând, mi se pare că este greșit să numim asocieri de asemănare și contiguitate exclusiv persistente În opinia mea, puterea și stabilitatea asocierii este o manifestare a legăturii funcționale strânse a elementelor nervoase care servesc ca bază organică a imaginilor și este determinată parțial de structura anatomică, ca urmare a moștenirii de la strămoși, parțial prin numeroase repetări Având în vedere acest lucru, asociațiile de contiguitate și similaritate, precum și alte asociații, pot fi stabile și puternice Nu există nicio îndoială că asocierile referitoare la cele mai abstracte concepte sunt foarte persistente și puternice Diverse tipuri de superstiții sunt adesea neobișnuit de puternice și sunt legate de idei religioase și morale Se știe că printre unii oameni de știință puterea asociațiilor logice este atât de mare încât adesea interferează cu dezvoltarea ulterioară a acestor oameni de știință Pe de altă parte, asociațiile de similaritate și contiguitate sunt departe de a fi întotdeauna puternice Pentru a memora o serie de cuvinte fără sens, o persoană are nevoie de mult mai mult timp decât pentru a memora o poezie semnificativă, și în primul, adică, Într-o serie de cuvinte fără sens, într-o formă mult mai pură, există o influență excepțională a contiguității, în timp ce într-o poezie unul dintre factori este înțelegerea Acest lucru mi se pare suficient pentru a indica faptul că conceptele de forță și mobilitate nu prea coincid cu prezentarea unei diferențe calitative: asociații după originea lor Deși, este adevărat, observațiile arată că, de fapt, asocierile prin asemănare și contiguitate sunt de obicei mai puternice și mai stabile decât

asociațiile abstracte, dar nu există un paralelism complet în aceasta Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ L Și între timp, din câte am înțeles, insistați asupra acestui lucru, că asociațiile stabile sunt asociații de asemănare și contiguitate, iar cele mobile sunt cele care se formează sub îndrumarea unei idei În aceasta văd un defect esențial în terminologia dumneavoastră, cu atât mai mult cu cât duce la alte erori în concluziile dumneavoastră Care sunt aceste erori, acum voi încerca să arăt Analizând fenomenele psihice, constatăm că unele dintre combinațiile pe care le avem sunt, parcă, turnate într-o formă stereotipată, solidă, neschimbătoare, în timp ce altele, dimpotrivă, nu sunt complet turnate, ci sunt făcute, parcă, dintr-un material flexibil și sunt accesibile printr-o schimbare majoră a compoziției lor Ele sunt în mod constant reformate - dacă nu în întreaga lor compoziție, atunci cel puțin într-o parte mai mare sau mai mică a acestora Prin urmare, sunt complet de acord cu tine că există asociații care sunt atât stabile, cât și instabile sau mobile Rezistența, așa cum am spus, este probabil determinată de structura anatomică a sistemului nervos și de repetarea frecventă a funcției într-o singură direcție Cele mai puternice și mai stabile combinații sunt, desigur, cele bazate pe legătura organică a actelor nervoase, moștenite ca urmare a evoluției masei generațiilor precedente Copilul alăptează sânul mamei în mod reflex, datorită conexiunii organice puternice dintre diferitele grupuri de elemente nervoase Copilul intoarce capul si se uita sub influenta impresiilor exterioare, si datorita marii legaturi organice dintre centrii senzatiilor de lumina si centrii miscarilor oculare Unele dintre aceste combinaţii organice se stabilesc numai după o dezvoltare mai mult sau mai puţin prelungită: astfel se stabilesc asociaţii pentru vorbire; dar, odată stabilite, devin atât de puternice încât doar o boală care distruge o anumită parte a creierului le poate distruge Deși oarecum mai puțin puternice, totuși, combinațiile care stau la baza actelor și sentimentelor obișnuite aparțin categoriei combinațiilor puternice Combinațiile învățate capătă și ele o putere mai mare, dar în ele avem deja un exemplu de combinații în care nu totul este la fel de puternic, iar unele părți pot fi distruse mai mult sau mai puțin ușor În sfârșit, există combinații care tocmai se formează, dintre care unele sunt mai durabile, altele sunt complet Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ instabil - Întrebarea este, sub influența a ce se produce o schimbare în aceste combinații instabile; în opinia mea, sub influența a trei factori: primul este rezistența și recuperabilitatea urmelor, în funcție de starea sistemului nervos; a doua este impresiile externe care oferă material nou, iar a treia este activitatea redistributivă internă Sub influența primului factor, adică stări ale sistemului nervos, cele mai diverse modificări apar în combinații și, apropo, cele despre care vorbiți - și anume, combinații de vise somnoroase și delir, și unul dintre principalele motive pentru tulburările de combinații sub influența acestui factor sunt lacune în asocieri datorate Funcție insuficientă intensivă elementele nervoase corespunzătoare Sub influența celui de-al doilea factor, adică influențe externe, apar și modificări în combinațiile stabilite ca urmare a introducerii de noi impresii și de noi elemente constitutive, dar activitatea noastră redistributivă internă (folosesc termenii dvs), care este și sarcina a ceea ce are propriul său este tocmai formarea altora noi şi redistribuirea asociaţiilor vechi Prin urmare, este firesc ca această activitate redistributivă să aibă o mare importanță pentru formarea asociațiilor mobile, iar masa de combinații "mobile" îi datorează originea Dar, după

cum s-a văzut din cele de mai sus, departe de toate asociațiile "mobile" se datorează originii acestei activități: mobilitatea poate fi determinată și de primii doi factori Această împrejurare mă face să cred că ai făcut o greșeală De fapt, ați vrut să vorbiți despre activitatea redistributivă Dar faptul că ați plasat întregul centru de greutate pe mobilitatea asociațiilor întunecă problema, întrucât această mobilitate nu este rezultatul doar al activității redistributive interne Sunt complet de acord cu dumneavoastră că în acel grup de asociații mobile pe care îl numiți fluid, această activitate joacă un rol aproape exclusiv, dar tocmai asta mă face să consider această activitate nu doar redistributivă, ci de ghidare, o manifestare a funcției de ghidare a mintea, așa cum am vorbit despre asta în raportul meu despre psihologie Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ este microcefalică Această funcție de ghidare oferă acea combinație convenabilă și consecventă de serii de idei care caracterizează gândirea; de asemenea, le oferă acelea nu întotdeauna clare, dar uimitoare manifestări ale creativității spirituale Dar dacă este deranjat de boală, va oferi o mulțime de combinații fantastice și dureroase Această funcție poate explica toate acele fenomene ciudate asupra cărora te oprești și în care vezi contradicțiile unei simple teorii asociative Această funcție de ghidare are, ca să spunem așa, la dispoziție un număr enorm de combinații elementare; dintre acestea, unele sunt foarte puternice, altele mai puțin; unele au format conglomerate stabile, altele instabile: functia de ghidare ii plaseaza in aceste sau alte randuri, dupa scop, la fel ca in actiunile constiente, arbitrare, actiunea este compusa din inlocuirea secventiala intre ele, cele mai elementare acte motrice care pot in o altă combinație da rezultatul este un act complet diferit În același timp, desigur, ea ia în acest scop atât asociații de asemănare și contiguitate, dar și acele asociații care s-au format după alte principii superioare, sub influența reflecției asupra a ceea ce sunt conceptele abstracte Aceste asociații, precum și asociațiile de asemănare și contiguitate, constituie capitalul de bază operat de funcția de îndrumare și, în funcție de circumstanțe, în unele cazuri apar mai multe pe stadiul de asociere prin asemănare, în alte asocieri prin contiguitate, și în altele - asocieri în funcție de dependența cauzală etc Adevărat, această funcție de ghidare are cea mai strânsă relație cu asociațiile din ultima categorie - așa cum am subliniat în rezumatul meu, aceste ultime asocieri și' se formează numai sub influența călăuzirii puterea ianiya funcția de ghidare Dar odată organizate, ele sunt deja stocate în stoc exact în același mod ca și alte asociații formate prin asemănare și contiguitate Deci, din această parte, diferența dintre asocieri prin similitudine și contiguitate și alte asocieri este cel puțin netezită Cred că din toate acestea ideea principală a obiecției mele este clară: nu ar fi trebuit să te oprești asupra asta, că unele asociații sunt mobile, dar altele și tocmai asociațiile de similaritate Biblioteca "Runivers" • SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ iar contiguitățile sunt imobile, ci pe faptul că ar trebui să recunoaștem existența unei activități redistributive și să o privim ca pe o funcție specială, specială, care dirijează combinațiile Din sensul rezumatului tău, sunt aproape sigur că trebuie să ajungeți să recunoașteți această funcție și cred că poate fi admisă de ambele tabere psihologice, metafizicieni și empiristi deopotrivă Din punct de vedere al psihologiei empirice, recunoașterea acestei funcții își găsește temeiul în poziția biologiei, că pentru îmbunătățirea speciei într-o direcție sau alta are loc dezvoltarea unor organe speciale

pentru cea mai benefică funcție, funcția se diferențiază de celelalte; este necesar doar să admitem că la om, din funcţia generală de conducere a sistemului nervos, s-a diferenţiat funcţia de direcţionare a combinaţiilor de idei şi a altor procese psihologice Din punctul de vedere al metafizicienilor, nici recunoașterea acestei funcții nu contrazice nicio prevedere de bază Dimpotrivă, în ea metafizicianul poate găsi instrumentul prin care voința metafizică, sau eul spiritual, influențează structura fizică a centrilor nervoși și astfel poate schimba însăși baza pe care se dezvoltă fenomenele psihice Încă o remarcă referitoare la relația dintre combinația funcției de ghidare și formarea asociațiilor prin asemănare și contiguitate Poate vă amintiți că în eseul meu despre psihologia microcefalelor, din faptul că în microcefale, alături de asocieri destul de numeroase prin contiguitate și asemănare, există o absență aproape completă a combinațiilor în sens, am ajuns la concluzia că acestea s-au dezvoltat extrem de insuficient precis combinația de ghidare este o funcție care este necesară în special pentru formarea conceptelor și mult mai puțin pentru combinații pur mecanice prin asemănare și contiguitate În rezumatul dvs , pe o bază complet diferită, ajungeți la o concluzie destul de asemănătoare: spuneți că asocierile prin contiguitate și asemănare se formează într-un mod pur mecanic, în timp ce alte asociații, mobile, formate după principiul teleologic, sunt sub forma influența unei activități redistributive, sub îndrumarea unei idei O asemenea asemănare în concluziile noastre cu privire la diferența foarte mare dintre asociații Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ asemănarea și contiguitatea dintre asociațiile care stau la baza conceptelor este destul de semnificativă, deoarece am mers pe căi diferite și servește într-o oarecare măsură ca un indiciu că într-o asemenea evaluare a acestor diferite categorii de combinații stă, probabil, adevărul Dar trebuie să remarc că în detalii nu sunt încă de acord cu tine: din câte am înțeles, contrastezi complet combinațiile din punct de vedere al asemănării și contiguității cu asocieri de ordin superior, în ceea ce privește semnificația pentru formarea lor a unei redistributive forta Conform sensului articolului dvs , ar trebui concluzionat că asociațiile de asemănare și contiguitate se formează fără influența activității redistributive Cred că formarea lor nu necesită o energie atât de semnificativă a combinației de ghidare a funcțiilor Nici la microcefalie nu neg complet funcția de combinație ghidătoare, dar afirm că este extrem de slab dezvoltată, astfel încât este insuficientă pentru formarea de combinații în sens și, în consecință, concepte Dar cred că chiar și pentru combinații de calitate inferioară, participarea acestei funcții, deși mai slabă, este necesară Participarea sa foarte slabă este suficientă pentru combinații elementare prin adiacență, participarea sa ceva mai mare este necesară pentru formarea combinațiilor prin similitudine Dar nu pot nega complet participarea combinației de ghidare a funcțiilor la formarea asociațiilor prin similitudine, deoarece, după toate probabilitățile, pentru ca o persoană să poată percepe însăși asemănarea, este necesar să aibă un fel de îndrumarea în prealabil direcția cea mai tânără de combinații este nevoie de activitate mentală într-o anumită direcție Răspunzând, L M Lopatin a exprimat următoarele gânduri: i) Este gata să fie de acord că nu a dovedit că toate asociațiile puternice își datorează originea acțiunii legilor contiguității și asemănării, dar i se pare că contrariul nu poate fi demonstrat fie Diverse superstiții sau opinii științifice preconcepute, la prima lor apariție, cu siguranță nu sunt doar rezultatele legilor contiguității și asemănării;

dar, în timp ce se formează, ele încă nu constituie asocieri puternice și stabile: ele prind rădăcini în mintea noastră doar prin repetarea repetată a acelorași combinații între idei, așa cum indică S S Korsakov Dar reproducerea ideilor într-un singur volum Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ in aceeasi ordine, datorita repetarii repetate a acestei ordini, reproducerea lor nu este conform legii contiguitatii? Deci, nu este posibil să presupunem că toate asociațiile de reprezentări, oricare ar fi prima lor sursă, devin stabile doar prin intermediul legii contiguității?) Referentul nu neagă că fragilitatea asociațiilor poate fi cauzată de alți factori, și nu numai de activitatea redistributivă a sufletului În "asociațiile mobile" el a încercat să prezinte rolul psihologic al acelor combinații între reprezentări, a căror variabilitate depinde de activitatea de transformare internă și cărora adversarul însuși le acordă "o importanță deosebit de mare") Referentul nu se gândește în niciun fel să nege influența forței noastre călăuzitoare asupra formării asociațiilor de contiguitate și asemănare; dimpotrivă, la pagina a rezumatului, el afirmă că "reproducerea corectă şi nestingherită a reprezentărilor conform legii contiguităţii pare să presupună influenţa călăuzitoare a voinţei" În plus, unele observații au fost făcute de B LI Preobrazhensky, dar nu a putut fi dezvoltat mai târziu Biblioteca "Runivers"